

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Michał Łabno

Status akcjonariusza
prostej spółki akcyjnej

Rozprawa doktorska

Promotor:

prof. dr hab. Piotr Pinior

Promotor pomocniczy:

dr Mateusz Żaba

Katowice 2024

Spis treści

Wykaz skrótów	4
Bibliografia.....	8
Orzeczenia	30
Wstęp.....	32
1. Pojęcie i natura prostej spółki akcyjnej	37
2. Rejestr akcjonariuszy	46
2.1. Zawarcie umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy	51
2.2. Dokonanie wpisu w rejestrze akcjonariuszy.....	55
2.3. Charakter wpisu w rejestrze akcjonariuszy	68
2.4. Odpowiedzialność podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy ..	77
3. Pojęcie i rodzaje akcji w prostej spółce akcyjnej	81
3.1. Pojęcie akcji.....	81
3.1.1. Dematerializacja akcji	84
3.1.2. Akcja jako papier wartościowy	87
3.1.3. Akcja jako ogół praw akcjonariusza względem spółki.....	90
3.1.4. Zbywalność akcji	93
3.1.5. Legitymacja materialna i formalna akcjonariusza	97
3.1.6. Nabycie akcji od nieuprawnionego	102
3.2. Rodzaje akcji	109
3.2.1. Akcje uprzywilejowane	110
3.2.1.1. Akcje założycielskie	119
3.2.1.2. Akcje nieme	122
3.2.1.3. Dopuszczalność emisji „złotej akcji”	125
3.2.2. Akcje gotówkowe i aportowe	127
4. Uprawnienia akcjonariusza prostej spółki akcyjnej.....	129

4.1.	Uprawnienia majątkowe	133
4.1.1.	Prawo do dywidendy	133
4.1.1.1.	Prawo do udziału w zysku spółki i wypłat z kapitału akcyjnego ...	133
4.1.1.2.	Wyliczenie dywidendy	142
4.1.1.3.	Osoby uprawnione do dywidendy. Dzień dywidendy i dzień wypłaty dywidendy	151
4.1.1.4.	Zaliczka na poczet dywidendy.....	157
4.1.2.	Prawo poboru.....	160
4.1.3.	Prawo pierwszeństwa nabycia akcji	164
4.1.4.	Prawo do udziału w masie likwidacyjnej	171
4.1.5.	Prawo przejęcia majątku spółki	174
4.2.	Uprawnienia korporacyjne.....	180
4.2.1.	Uprawnienie do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu.....	180
4.2.2.	Prawo głosu	185
4.2.3.	Prawo żądania ustąpienia akcjonariusza.....	189
4.2.4.	Prawo indywidualnej kontroli oraz prawo do informacji.....	195
4.2.5.	Prawo dostępu do danych w rejestrze akcjonariuszy	202
4.2.6.	Prawo zaskarżania uchwał akcjonariuszy – wzmianka	206
4.2.7.	Actio pro socio – wzmianka	207
4.2.8.	Prawa mniejszości – wzmianka	209
4.3.	Uprawnienia indywidualne	212
5.	Obowiązki akcjonariusza	222
5.1.	Obowiązek wniesienia wkładu	224
5.2.	Obowiązek zwrotu wypłaty dokonanej wbrew przepisom lub umowie spółki	232
5.3.	Obowiązek zwrotu zaliczki wypłaconej na poczet przewidywanej dywidendy	235
5.4.	Obowiązek lojalności.....	242

5.5. Obowiązek spełnienia dodatkowych świadczeń określonych w umowie spółki.....	244
Zakończenie.....	246

Wykaz skrótów

I. Źródła prawa

- KC** - Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2023 r. poz. 1610 ze zm.)
- KH** - Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. Kodeks Handlowy (Dz. U. Nr 57, poz. 502 ze zm.)
- KK** - Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2024 r. poz. 17 ze zm.)
- KPC** - Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.)
- KSH** - Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 18 ze zm.)
- u.k.r.s.** - Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 685 ze zm.)
- u.o.i.f.** - Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz. U. z 2024 r. poz. 722 ze zm.)
- u.o.r.** - Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2023 r. poz. 120 ze zm.)
- u.p.n.** - Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo

o notariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1799 ze zm.)

u.p.p.p.

- Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2023 r. poz. 1124 ze zm.)

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi (Dz. U. z 2005 r. Nr 111, poz. 937 ze zm.)

Ustawa z dnia 29 czerwca 2000 r. o zmianie ustawy o obligacjach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 60, poz. 702 ze zm.)

Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (Dz. U. z 2024 r. poz. 794 ze zm.)

Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2023 r. poz. 1570 ze zm.)

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1655 ze zm.) wraz z uzasadnieniem – druk nr 3236

Ustawa z dnia 30 sierpnia 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1798 ze zm.) wraz z uzasadnieniem – druk nr 3541

Ustawa z dnia 13 lutego 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 288 ze zm.)

Ustawa z dnia 21 stycznia 2021 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 187)

Rozporządzenie Komisji (UE) 2023/1803 z dnia 13 września 2023 r. przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U.U.E.L.2023.237.1 z dnia 2023.09.26)

Dyrektywa 2007/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. w sprawie wykonywania niektórych praw akcjonariuszy spółek notowanych na rynku regulowanym (Dz.U.U.E.L.2007.184.17 z dnia 2007.07.14)

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/828 z dnia 17 maja 2017 r. zmieniająca dyrektywę 2007/36/WE w zakresie zachęcania akcjonariuszy do długoterminowego zaangażowania (Dz.U.UE.L.2017.132.1 z dnia 2017.05.20)

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE (Dz.U.UE.L.2015.141.73 z dnia 2015.06.05)

II. Organy i instytucje

KRS	- Krajowy Rejestr Sądowy
SN	- Sąd Najwyższy
SA	- Sąd Apelacyjny
SO	- Sąd Okręgowy
UE	- Unia Europejska

III. Inne

art.	- artykuł (-y)
kom.	- komentarz
Legalis	- system informacji prawniczej Legalis
LEX/el.	- system informacji prawniczej LEX
m.in.	- między innymi
n.	- następny (-a, -e)
Nb.	- numer brzegowy
niepubl.	- niepublikowany
np.	- na przykład
pkt	- punkt

podrozd.	- podrozdział
por.	- porównaj
poz.	- pozycja
r.	- rok
red.	- pod redakcją
rozd.	- rozdział
s.	- strona
sp. z o.o.	- spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
sygn. akt	- sygnatura akt
t.	- tom
t.j.	- tekst jednolity
tj.	- to jest
tys.	- tysięcy
tw.	- tak zwany
z.	- zeszyt
zd.	- zdanie
ze zm.	- ze zmianami
zob.	- zobacz

Bibliografia

I. Monografie, komentarze, podręczniki, publikacje zbiorowe

Adamus R., w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. Adamus R., Malinowski P., Warszawa 2021, LEX

Allerhand M., *Kodeks handlowy. Komentarz*, Lwów 1935

Bandarzewski K., *Prawa akcjonariusza*, Kraków 1996

Baszczyk M., *Regulacja uprawnień osobistych akcjonariuszy na gruncie Kodeksu spółek handlowych*, „Monitor Prawniczy” 2017/24

Bączyk M., w: *Papiery wartościowe*, Zakamycze 2000

Bednarek M., *Umowy odnoszące się do osób trzecich*, red. Łętowska E., Drapała P., Bednarek M., Warszawa 2006

Benduch D., *Rozporządzenie akcjami prostej spółki akcyjnej*, w: *Podstawowe problemy i konstrukcje współczesnego prawa handlowego*, red. Herbet A., Warszawa 2023

Bieniak J., Wawer M., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Bieniak J., Bieniak M., Nita-Jagielski G. i in., Warszawa 2024, Legalis

Bieniak M., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Bieniak J., Bieniak M., Nita-Jagielski G. i in., Warszawa 2024, Legalis

Bilewska K., *Dochodzenie roszczeń spółki kapitałowej przez jej wspólników (actio pro socio)*, Warszawa 2008

Boryczko M., w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. Kożuchowski M., Macieszczak M., Woźniak B., Warszawa 2021, LEX

Chłopecki A., w: *System Prawa Prywatnego. Prawo papierów wartościowych, t. 19*, red. Szumański A., Warszawa 2006

Chomiuk M., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Jara Z., 2023, Legalis

Czerniawski R., *Akcjonariusz*, Warszawa 2010

Czura-Kalinowska D., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Jara Z., 2023, Legalis

Dąbrowska J., *Powszechna dematerializacja akcji i akcje rejestrowe*, w: *Sto lat polskiego prawa handlowego, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi*

Andrzejowi Kidybie, red. Dumkiewicz M., Kopaczyńska-Pieczniak K., Szczotka J., Warszawa 2020

Dumkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2020, LEX

Dumkiewicz M., Kidyba A., *Komentarz aktualizowany do art. 1-300 Kodeksu spółek handlowych*, 2024, LEX

Ereciński T., w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze*, red. Ereciński T., 2022, LEX

Frąckowiak J., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Pyziół W., Warszawa 2008, LEX

Frąckowiak J., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, w: *Prawo handlowe*, Warszawa 2001

Frąckowiak J., Kidyba A., Popiołek W., Spyra M., w: *Prawo spółek handlowych. Tom 2. System Prawa Handlowego*, red. Włodyka S., Warszawa 2012, Legalis

Fus A., w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. Adamus R., Malinowski P., Warszawa 2021, LEX

Giezek J., Kardas P., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 586-595. Tom V*, red. Sołtysiński S., Szajkowski A., Szumański A. i in, Warszawa 2015, Legalis

Godlewski M., *Nabycie akcji zdematerializowanych od nieuprawnionego*, Warszawa 2021

Gudowski J., Rudnicka J., Rudnicki G., Rudnicki S., w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II. Własność i inne prawa rzeczowe.*, Wydanie II, red. J. Gudowski, Warszawa 2016, LEX

Gutowski M., *Nieważność czynności prawnej*, Warszawa 2017

Grykiel J., w: *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz. Art. 1 - 352*, red. M. Gutowski, Warszawa 2021, Legalis

Janas A., w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom V. Zobowiązania. Część szczególna (art. 765-921¹⁶)*, red. Fras M., Habdas M., Warszawa 2018

Jantowski L., w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. Balwicka-Szczyrba M., Sylwestrzak A., Warszawa 2022

Jarecka A., *Rejestr akcjonariuszy w technologii blockchain*, w: *Prosta spółka akcyjna*, red. Sikorska-Lewandowska A., Kłoda M. T., Toruń 2023

Jasiński K., w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. Kożuchowski M., Macieszczak M., Woźniak B., Warszawa 2021, LEX

Jastrzębski J., *Pojęcie papieru wartościowego wobec dematerializacji*, Warszawa 2009

Keler G., w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. Adamus R., Malinowski P., Warszawa 2021, LEX

Kidyba A., *Kodeks spółek handlowych. Tom I. Komentarz do art. 1-300*, Warszawa 2017, LEX

Kidyba A., *Komentarz aktualizowany do art. 301-633 Kodeksu spółek handlowych*, 2024, LEX

Kidyba A., *Prawo handlowe*, Warszawa 2021

Kita J., w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. Adamus R., Malinowski P., Warszawa 2021, LEX

Koch A., w: *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 353-626*, red. M. Gutowski, Warszawa 2022, Legalis

Komarnicki I., *Prawo akcjonariusza do udziału w zysku*, Warszawa 2007

Kondracka A., *Charakter prawny akcji*, Białystok 1999

Kopaczyńska-Pieczniak K., *Pozycja prawna wspólnika spółki jawnej*, Warszawa 2013

Koziół G., *Prosta spółka akcyjna. Komentarz do art. 300¹-300¹³⁴ KSH*, Warszawa 2020, Legalis

Kruczalak K., *Problematyka prawna papierów wartościowych*, Gdańsk 1994

Kułąk K., w: *Meritum. Prawo spółek*, red. Kidyba A., Warszawa 2023

Kupryjańczyk D., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Jara Z., 2023, Legalis

Lutkiewicz-Rucińska A., w: *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. Balwicka-Szczyrba M., Sylwestrzak A., 2024, LEX

Macieszczak M., w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz.*, red. Kożuchowski M., Macieszczak M., Woźniak B., Warszawa 2021, LEX

Matuszczak M., *Prawo pierwszeństwa pochodnego nabycia praw udziałowych w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2013

Mazgaj M., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Jara Z., 2023, Legalis

Mazgaj M., w: *Prawo handlowe*, red. Nazaruk P., Warszawa 2023

Michalski M., w: *Kodeks spółek handlowych. Tom II. Komentarz do art. 151-300*, red. Kidyba A., Warszawa 2018, LEX

Michalski M., w: *Kodeks spółek handlowych. Tom III. Komentarz do art. 301–490*, red. Kidyba A., Warszawa 2020, LEX

Michalski M., *Kontrola kapitałowa nad spółką akcyjną*, Kraków 2004

Michalski M. w: *Prawo rynku kapitałowego. Komentarz. Tom I*, red. Sobolewski L., Wajda P., Wierzbowski M., Warszawa 2023, Legalis

Michalski M., Dąbrowska J., *Powszechna dematerializacja akcji. Modernizacja konstrukcji spółki akcyjnej*, Warszawa 2021

Michalski M., *Spółka akcyjna*, red. Kidyba A., Warszawa 2014

Michalski M., w: *Szczególne formy spółek*, red. Kidyba A., Warszawa 2017

Michałek W., w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. Adamus R., Malinowski P., Warszawa 2021, LEX

Modzelewska L., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Jara Z., 2023, Legalis

Modzelewska L., Reszczyk-Król K., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Jara Z., 2023, Legalis

Nazaruk P., w: *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. Ciszewski J., Nazaruk P., 2023, LEX

Nowacki A., *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Tom I. Komentarz. Art. 151-226 KSH*, Warszawa 2018

Okolski J., Wajda D., w: *Prawo handlowe dla studentów i praktyków*, red. Modrzejewska M., Okolski J., Warszawa 2022

Olejniczak A., w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania - część ogólna, wyd. II*, red. Kidyba A., Warszawa 2014

Opalski A. red., w: *Kodeks spółek handlowych, Tom IIA, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz do art. 151-226*, Warszawa 2018, Legalis

Opalski A. red., w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA. Komentarz do art. 301-392*, Warszawa 2016, Legalis

Opalski A., w: *System Prawa Prywatnego. Prawo spółek kapitałowych, t. 17B*, red. Sołtysiński S., Warszawa 2016, Legalis

Osajda K., w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. Borysiak W., Osajda K., Warszawa 2024, Legalis

Pabis R., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Jara Z., 2023, Legalis

Pabis R., w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIB. Spółka akcyjna. Komentarz. Art. 393–490*, red. Opalski A., Warszawa 2016

Pinior P., *Nadzór wspólników w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2013

Pinior P., *Podjęmowanie uchwał wspólników w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2019

Popiołek W., *Akcja – prawo podmiotowe*, Warszawa 2010

Popiołek W., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Strzępka J., Warszawa 2015, Legalis

Popiołek W., w: *Prawo papierów wartościowych*, red. Włodyka S., Warszawa 2004

Potrzeszcz R., Siemiątkowski T., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział I. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, red. Naworski J. P., Rodziewicz J., Strzelczyk K. i in., Warszawa 2011, LEX

Potrzeszcz R., Siemiątkowski T., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział II. Spółka akcyjna*, red. Naworski J. P., Potrzeszcz R., Siemiątkowski T., Strzelczyk K., Warszawa 2012, LEX

Pyziół W., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Pyziół W., Warszawa 2008, LEX

Pyziół W., Szumański A., Weiss I., *Prawo spółek*, Warszawa 2019

Radwan A., *Prawo poboru w spółce akcyjnej*, Warszawa 2004

Rodzinkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2018, LEX

Rodzinkiewicz M., w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIB. Spółka akcyjna. Komentarz. Art. 393–490*, red. Opalski A., Warszawa 2016

Romanowski M., w: *System Prawa Prywatnego. Prawo papierów wartościowych, t. 18*, red. Szumański A., Warszawa 2016, Legalis

Sieńko M., w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-477¹⁶*, red. Manowska M., 2022, LEX

Sołtysiński S., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do artykułów 1-633*, red. Sołtysiński S., Szajkowski A., Szumański A., Szwaja J., Warszawa 2005, Legalis

Sołtysiński S., w: *Kodeks spółek handlowych. Spółka akcyjna. Komentarz do artykułów 301-490. Tom III*, Warszawa 2013, Legalis

Sołtysiński S., Mataczyński M., w: *Kodeks spółek handlowych. Spółka akcyjna. Komentarz do artykułów 301-490. Tom III*, Warszawa 2013, Legalis

Sołtysiński S., w: *Kodeks spółek handlowych. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz do artykułów 151-300. Tom II*, Warszawa 2014, Legalis

Sołtysiński S., Moskwa L., w: *System Prawa Prywatnego. Prawo spółek kapitałowych, t. 17A*, red. S. Sołtysiński, Warszawa 2015, Legalis

Sójka T., Godlewski M., w: *Obrót instrumentami finansowymi. Komentarz*, red. Sójka T., Warszawa 2022

Sójka T., *Umorzenie akcji*, Zakamycze 2004

Stawarz K., *Problematyka przywilejów w spółce akcyjnej*, Kraków 2000

Stojek G., w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1-125)*, red. Fras M., Habdas M., Warszawa 2018

Strzępka J., Zielińska E., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Strzępka J., Warszawa 2015

Szejna S., w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. Adamus R., Malinowski P., Warszawa 2021, Warszawa 2021, LEX

Szumański A., w: *Papiery wartościowe*, Zakamycze 2000

Szumański A., w: *Prawo spółek*, red. Pyziół W., Szumański A., Weiss I., Warszawa 2019

Szumański A., w: *Prawo spółek handlowych. Tom 2B. System Prawa Handlowego*, red. Szumański A., Włodyka S., Warszawa 2019, Legalis

Szumański A., w: *System Prawa Prywatnego. Prawo papierów wartościowych, t. 19*, red. Szumański A., Warszawa 2006

Tanajewska R., w: *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. Ciszewski J., Nazaruk P., 2023, LEX

Terc A., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Jara Z., 2023, Legalis

Tracz P., w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. Koźuchowski M., Macieszczyk M., Woźniak B., Warszawa 2021, LEX

Trociuk M., w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. Koźuchowski M., Macieszczyk M., Woźniak B., Warszawa 2021, LEX

Wajda D., *Obowiązek lojalności w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2015

Wajda D., *Ochrona akcjonariuszy mniejszościowych w kodeksie spółek handlowych*, Warszawa 2007

Wawer M., w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Bieniak J., Bieniak M., Nita-Jagielski G. i in., Warszawa 2024, Legalis

Wiśniewski T., w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna*, red. Gudowski J., Warszawa 2018, LEX

Wosiak K., *Legitymacja uprawnionego z akcji*, Warszawa 2021

Woźniak B., w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. Koźuchowski M., Macieszczyk M., Woźniak B., Warszawa 2021, LEX

Zawada K., w: *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 450-1088*, red. Pietrzykowski K., Warszawa 2021, Legalis

Zoll F., *Klauzule dokumentowe. Prawo dokumentów dłużnych ze szczególnym uwzględnieniem papierów wartościowych*, Warszawa 2004

II. Artykuły

Arciszewska K., *Zarządzanie francuską spółką akcyjną uproszczoną*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2018/5

Baszczyk M., *Dopuszczalność statutowego ograniczenia obrotu prawem poboru*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2019/5

Baszczyk M., *Prawo domagania się przez spółkę akcyjną zwrotu wypłaconej zaliczki na poczet przewidywanej dywidendy*, „Monitor Prawniczy” 2018/10

Baszczyk M., *Zakaz wykonywania prawa głosu przez wspólnika – uwagi na tle art. 244 k.s.h.*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020/11

Bielecka-Dobroczyk A., *Legitymacja formalna jako instytucja prawa zobowiązań*, „Zeszyty Prawnicze UKSW 3.2”, Warszawa 2003

Bielecki M., *Uprawnienia informacyjno-kontrolne akcjonariuszy w spółce akcyjnej*, „Prawo Spółek” 2004/1

Bieniak M., *Dualny i monistyczny system organów spółki na przykładzie prostej spółki akcyjnej*, w: *Sto lat polskiego prawa handlowego, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. Dumkiewicz M., Kopaczyńska-Pieczniak K., Szczotka J., Warszawa 2020

Bieniak M., *Praktyczne zastosowanie przepisów prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023/2

Bilewska K., *Prawa udziałowe w spółkach kapitałowych a majątek wspólny małżonków – wybrane zagadnienia*, „Palestra” 2006/9-10

Bronowska M., Matraszek J., *Blockchain a rejestr akcjonariuszy*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020/4

Bryłowski P., Kidyba A., *Kategoria interesu w kodeksie spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2005/10

Brysiewicz K., Kulgawczuk D., *Podmiot decydujący o dopuszczeniu udziałowca do udziału w zgromadzeniu i wykonywaniu przez niego prawa głosu*, „Monitor Prawa Handlowego” 2014/3

Bukaczewska M., *Uprawnienia korporacyjne użytkownika i zastawnika akcji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006/8

Celichowski M., *Krótkie omówienie prostej spółki akcyjnej*, „Rejent” 2020/8

Cern G., *Zobowiązanie się akcjonariusza do oddania głosu określonej treści*, „Prawo Spółek” 2010/1

Chłopecki A., *Akcje zdematerializowane w małżeńskiej wspólności majątkowej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008/10

Chłopecki A., *(Niektóre) paradoksy prawa papierów wartościowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2016/9

Cieśla M., *Mechanizmy ochrony wierzycieli spółki kapitałowej przewidziane w prawie spółek na przykładzie spółki akcyjnej i prostej spółki akcyjnej*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2023/2

Czeszejko-Sochacki K., *Dematerializacja akcji w prostej spółce akcyjnej – właściwości i konsekwencje projektowanych przepisów ustawy z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw dotyczących prostej spółki*

akcyjnej, w: *Sto lat polskiego prawa handlowego, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. Dumkiewicz M., Kopaczyńska-Pieczniak K., Szczotka J., Warszawa 2020

Dąbrowski D., *Nabywanie akcji własnych przez prostą spółkę akcyjną*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2021/7

Depa M., *Pojęcie dobrych obyczajów w kontekście powództwa o uchylenie uchwały wspólników sp. z o.o.*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023/5

Doliwa A., *Zasady współżycia społecznego jako kryterium określające sposób wykonania zobowiązania*, w: *Wykonanie zobowiązań. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Adamowi Brzozowskiemu*, red. Bilewska K., Kocot W. J., Krekora-Zajac D., Warszawa 2020

Dworek D., *Udziały/akcje w majątku wspólnym małżonków – stanowisko w świetle nowego orzecznictwa. Glosa do postanowienia SN z 31.1.2013, II CSK 349/12*, „Monitor Prawa Handlowego” 2021/3

Dzierżak P., *Prosta Spółka Akcyjna – mnożenie bytów ponad potrzebę czy właściwe remedium na problemy przedsiębiorców*, „Monitor Prawa Handlowego” 2016/2

Foryt E., *Wyłączenie wstąpienia spadkobierców akcjonariusza do prostej spółki akcyjnej*, w: *Podstawowe problemy i konstrukcje współczesnego prawa handlowego*, red. Herbet A., Warszawa 2023

Frąckowiak J., *Zastaw na akcjach*, „Rejent” 1995/1

Gasiński Ł., *Dopuszczalność wprowadzenia „złotej akcji” do konstrukcji spółki*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1999/3

Gasiński Ł., *Dopuszczalność wyłączenia prawa do zysku w statucie spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2013/10

Gasiński Ł., *Dopuszczalność zaciągania zobowiązań co do sposobu wykonywania prawa głosu w spółce z o.o. oraz podstawa normatywna dochodzenia ich wykonania. Glosa do wyroku s. apel. z dnia 5 stycznia 2006 r., I ACa 630/05*, „Glosa” 2010/1

Gasiński Ł., *Dopuszczalność zawierania umów (porozumień) akcjonariuszy co do sposobu wykonywania prawa głosu*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2000/10

Gasiński Ł., *Z problematyki praw przyznanych osobiście na gruncie regulacji spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2000/7

- Gliniecki B., *Upoważnienie zarządu do emisji akcji w prostej spółce akcyjnej*, w: *Sto lat polskiego prawa handlowego, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. Dumkiewicz M., Kopaczyńska-Pieczniak K., Szczotka J., Warszawa 2020
- Głowacki R., *Powództwo o ustąpienie akcjonariusza*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/1
- Godlewski M., *Dopuszczalność nabycia od nieuprawnionego akcji zdematerializowanych*, „Monitor Prawniczy” 2017/7
- Godlewski M., Sójka T., *Nabycie od nieuprawnionego akcji objętych rejestrem akcjonariuszy*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego”, 2024/1
- Godlewski M., Sójka T., *Zasady dokonywania wpisów w rejestrze akcjonariuszy, rejestrowymi spółek niepublicznych*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2023/9
- Goss M. G., *Odpowiedzialność wyrównawcza z tytułu przeszacowania aportu na gruncie kodeksu spółek handlowych*, „Prawo Spółek” 2006/11
- Górecki J., *Umowne (statutowe) pierwszeństwo nabycia*, „Rejent” 2009/2
- Górska K., *Pojęcie dokumentu w prawie cywilnym – głos w dyskusji nad istotą regulacji art. 77³ k.c.*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2021/5
- Grabowski M., *Prowadzenie rejestru akcjonariuszy a obowiązki wynikające z ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/2
- Grześków M., *Rejestr akcjonariuszy – wybrane zagadnienia*, w: *Podstawowe problemy i konstrukcje współczesnego prawa handlowego*, red. Herbert A., Warszawa 2023
- Grykiel J., *Kilka uwag o nowej definicji dokumentu i formie dokumentowej*, „Monitor Prawniczy”, 2016/5
- Herbet A., *Podstawowe elementy struktury kapitałowo-majątkowej prostej spółki akcyjnej*, w: *Non omne quod licet honestum est. Studia z prawa cywilnego i handlowego w 50-lecie pracy naukowej Profesora Wojciecha Jana Katnera*, red. Byczko S., Kappes A., Kucharski B. i in., Łódź-Warszawa 2022
- Horosz P., *Akcje prostej spółki akcyjnej jako nowy rodzaj udziałowych papierów wartościowych*, w: *Podstawowe problemy i konstrukcje współczesnego prawa handlowego*, red. Herbert A., Warszawa 2023

Horwath O., Oplustil K., *Legitymacja akcjonariusza do udziału w walnym zgromadzeniu w świetle prawa polskiego i wspólnotowego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008/8

Ignaczak A., *Instrumenty ochrony wierzycieli prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/8

Izdebski P., *Cywilnoprawna odpowiedzialność podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy – wybrane zagadnienia*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/5

Izdebski P., *Umowa o prowadzenie rejestru akcjonariuszy – wybrane uwagi konstrukcyjnoprawne*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/2

Jasiński K., *Kilka uwag de lege ferenda dla sp. z o.o.*, „Radca Prawny. Zeszyty Naukowe” 2020/3

Kaczmarek S., *Świadcstwo rejestrowe w znowelizowanych przepisach Kodeksu spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/2

Kaczorowska M., *Jawność formalna elektronicznych ksiąg wieczystych a ochrona danych osobowych i prywatności – wybrane zagadnienia*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2022/7

Kalisiak M., *Blokada akcji w rejestrze akcjonariuszy*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/1

Kappes A., *Charakter prawny akcji jako papieru wartościowego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2016/9

Kappes A., *Interes spółki a interes wspólników/akcjonariuszy*, w: *Prawo handlowe. Między teorią, praktyką a orzecznictwem. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi A. Strzępce*, Warszawa 2019

Kappes A., *Prosta spółka akcyjna – czy rzeczywiście prosta i czy potrzebna? Uwagi do projektu nowelizacji Kodeksu spółek handlowych, wprowadzającego prostą spółkę akcyjną (projektowane art. 300¹-300¹²¹k.s.h.)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018/5

Kappes A., *Uwolnienie „więźnia korporacyjnego” spółki z o.o. przez wypowiedzenie udziału w spółce*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2015/10

Kappes A., *Źródła obowiązku lojalności w spółkach handlowych*, w: *W poszukiwaniu dobrego prawa. Tom II. Perspektywa prywatnoprawna. Księga jubileuszowa profesora Mirosława Steca*, red. Małysa-Sulińska K., Spyra M., Szumański A., Warszawa 2022

Katner W. J., *Pozakodeksowe uprzywilejowanie akcji – konstrukcja „złotej akcji” Skarbu Państwa według ustawy z 2005 r.*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2005/12

Katner W. J., *Prawa mniejszości w spółkach kapitałowych (I)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002/3

Kędziński D. V., *Krytycznie o modelu ochrony wierzycieli prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/8

Kidyba A., Dumkiewicz M., *Wybrane problemy związane ze skutkami zaskarżenia uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych w przedmiocie podziału zysku*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2013/11

Kita J., *Prosta spółka akcyjna – spółka na miarę XX-lecia kodeksu spółek handlowych?*, w: *Kodeks spółek handlowych po 20 latach obowiązywania*, red. Leśniak M., Skory M., Sołtys B., Warszawa 2022

Komarnicki I., *Akcje uprzywilejowane co do dywidendy*, „Rejent” 2003/2

Kopaczyńska-Pieczniak K., *Dwie koncepcje przejęcia majątku spółki – przez współnika spółki jawnej i przez akcjonariusza prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2023/9

Koziół G., *Podstawowe elementy konstrukcyjne prostej spółki akcyjnej jako odrębnego typu spółki kapitałowej*, „Państwo i Prawo” 2022/2

Kruczalak-Jankowska J., *Prosta spółka akcyjna – polską superspółką?*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018/9

Krukowska-Korombel J., *Pełnomocnictwo do udziału w walnym zgromadzeniu oraz do wykonywania prawa głosu*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2012/3

Kuźmicka-Sulikowska J., *Nabycie prawa własności rzeczy ruchomej od osoby nieuprawnionej (uwagi o interpretacji art. 169 kodeksu cywilnego)*, „Państwo i Prawo” 2019/4

Kwaśnicki R. L., *„Prawa przyznane osobiście” i „prawa wspólnicze” współników (akcjonariuszy) spółek kapitałowych*, „Prawo Spółek” 2006/9

Leśniak M., *Czynności notarialne dotyczące prowadzenia rejestru akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej*, w: *Ius civile vigilantibus scriptum est. Księga jubileuszowa profesora Adama Olejniczaka*, red. Grykiel J., Haberko J., Mularski K., Warszawa 2022

Leśniak M., *Handlowa spółka kapitałowa w stadium likwidacji – wybrane zagadnienia*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/9

Leśniak M., *Rejestr akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej – zagadnienia podstawowe*, w: *W poszukiwaniu dobrego prawa. Tom II. Perspektywa prywatnoprawna. Księga jubileuszowa profesora Mirosława Steca*, red. Małysa-Sulińska K., Spyra M., Szumański A., Warszawa 2022

Łabno M., *Zasada jednakowego traktowania akcjonariuszy jako norma wyznaczająca dopuszczalny zakres uprzywilejowania akcjonariuszy w prostej spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/12

Łuczyński T., *O prawach wynikających z dokumentu akcji niezłożonego w spółce mimo powszechnego obowiązku dematerializacji akcji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/7

Łuczyński T., *Tryb zbywania akcji nienotowanych w perspektywie reżimu ich dematerializacji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/3

Łuczyński T., *Zastaw i użytkowanie na akcjach w perspektywie systemu rejestrowania akcji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023/3

Maciąg M., Sobowska B., *Natura prawna akcji niemych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2017/5

Maciąg P., w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. Koźuchowski M., Macieszczak M., Woźniak B., Warszawa 2021, LEX

Michalik A., Mikuła A., *Prawo akcjonariusza do udziału w zysku w spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002/3

Michalik A., *Prosta spółka akcyjna jako nowa forma prawna w sektorze ekonomii społecznej. Część 1*, „Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych” 4/2022/64

Michalski M., *Akcje nieme według prawa polskiego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2004/7

Michalski M., *Dopuszczalność rozszczepiania uprawnień udziałowych z akcji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008/5

Michalski M., *Geneza spółki akcyjnej w obrocie prawnym w Polsce oraz w prawie polskim do 1918 r.*, „Monitor Prawa Handlowego” 2017/2

Michalski M., *Ograniczenia w wykonywaniu uprawnień przysługujących akcjonariuszowi z akcji*, „Prawo Spółek” 2000/7-8

Michalski M., *Powszechna dematerializacja akcji, czyli między zabiegiem technicznym a rewolucją cyfrową*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/02

Michalski M., *Uwagi krytyczne w zakresie zniesienia anonimowości jako cechy konstytutywnej spółki akcyjnej*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2020/3

Mizerski D., *Pozastatutowe ograniczenia w rozporządzaniu akcjami spółek akcyjnych*, w: *Podstawowe problemy i konstrukcje współczesnego prawa handlowego*, red. Herbet A., Warszawa 2023

Mizerski D., *Ustanowienie zastawu zwykłego oraz rejestrowego na akcjach w świetle przepisów o przymusowej dematerializacji*, „Przeгляд Ustawodawstwa Gospodarczego” 2022/10

Moniczewski K., *Przedawnienie roszczenia o wypłatę dywidendy w spółkach kapitałowych*, *Studia Iuridica Toruniensia XXXI*, Toruń 2022

Naworski J. P., *Sądowa ochrona prawa akcjonariusza spółki niepublicznej do informacji. Wybrane zagadnienia*, w: *Sto lat polskiego prawa handlowego, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. Dumkiewicz M., Kopaczyńska-Pieczniak K., Szczotka J., Warszawa 2020

Nowacki A., *Dywidenda uprzywilejowana*, „Prawo Spółek” 2007/7-8

Nowacki A., *Struktura majątkowa projektowanej prostej spółki akcyjnej*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2018/4

Nowacki A., *Znaczenie wpisu do księgi akcyjnej*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2019/4

Nowak-Górski B., *Swoboda kreowania akcji uprzywilejowanych i uprawnień osobistych w spółkach akcyjnych*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2017/2

Okolski J., Modrzejewski J., Gasiński Ł., *Natura stosunku korporacyjnego spółki akcyjnej*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2000/8

Okolski J., Modrzejewski J., Gasiński Ł., *Zasada równego traktowania akcjonariuszy na gruncie k.s.h.*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2002/10

Okolski J., Strzelecka S., *Nowy typ spółki kapitałowej – prosta spółka akcyjna*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2021/8

Okolski J., Wajda D., *Pełnomocnictwo do udziału w walnym zgromadzeniu*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2006/5

Opalski A., *Obowiązek lojalności w spółkach kapitałowych*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego”, 2008 z. 2

Opalski A., *O pojęciu interesu spółki handlowej*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2008/11

- Opalski A., *Prosta spółka akcyjna – nowy typ spółki handlowej (część I)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2019/11
- Opalski A., *Prosta spółka akcyjna – nowy typ spółki handlowej (część II)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2019/12
- Opalski A., *Zasada jednakowego traktowania wspólników i akcjonariuszy*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2012/6
- Oplustil K., *Zarządzanie i nadzór w systemie monistycznym w prostej spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023/9
- Osajda K., *Odpowiedzialność członków organów prostej spółki akcyjnej*, w: *Non omne quod licet honestum est. Studia z prawa cywilnego i handlowego w 50-lecie pracy naukowej Profesora Wojciecha Jana Katnera*, red. Byczko S., Kappes A., Kucharski B. i in., Łódź-Warszawa 2022
- Osiak M., *Czy dematerializacja czyni pojęcie i klasyczną koncepcję papieru wartościowego anachronizmem?*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/1
- Pawełczyk M., *„Złota akcja” a „złoty sprzeciw” Skarbu Państwa*, „Prawo Spółek” 2011/4
- Piniór P., *Monistic system in the simple joint-stock company*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2020/2
- Piniór P., *Nadzór i kontrola w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023/9
- Piniór P., *Ochrona praw akcjonariuszy mniejszościowych a prawo ustąpienia akcjonariusza*, w: *Non omne quod licet honestum est. Studia z prawa cywilnego i handlowego w 50-lecie pracy naukowej Profesora Wojciecha Jana Katnera*, red. Byczko S., Kappes A., Kucharski B. i in., Łódź-Warszawa 2022
- Piniór P., *Ochrona praw mniejszości w kodeksie spółek handlowych*, w: *Kodeks spółek handlowych po dziesięciu latach*, red. Frąckowiak J., Wrocław 2013
- Piniór P., *Osobiste uprawnienia wspólników i akcjonariuszy w spółkach kapitałowych*, „Prawo Spółek” 2010/2
- Piniór P., *Zaliczka na poczet dywidendy – zagadnienia wybrane*, „Prawo Spółek” 2008/1
- Piotrowska A., Mikuła A., *Wyłączenie i ograniczenie prawa głosu w spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003/6

Podleś M., Siwik L., *Likwidacja spółek z perspektywy projektowanej regulacji prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018/9

Pokrzywniak J., *Obowiązek lojalności jako element stosunku obligacyjnego*, „Monitor Prawniczy” 2003/19

Popielarski B., Przychodzki M., *Dywidenda niepieniężna w spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2007/6

Popiołek W., *Akcje uprzywilejowane co do dywidendy*, w: *Gdańskie Studia Prawnicze. Księga pamiątkowa dla uczczenia pracy naukowej profesora Kazimierza Kruczalaka. Tom V*, Gdańsk 1999

Popiołek W., *Kilka uwag w sprawie umorzenia akcji prostej spółki akcyjnej*, w: *Non omne quod licet honestum est. Studia z prawa cywilnego i handlowego w 50-lecie pracy naukowej Profesora Wojciecha Jana Katnera*, red. Byczko S., Kappes A., Kucharski B. i in., Łódź-Warszawa 2022

Popiołek W., *Podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy jako strona umowy ze spółką akcyjną*, w: *Ius civile vigilantibus scriptum est. Księga jubileuszowa profesora Adama Olejniczaka*, red. Grykiel J., Haberko J., Mularski K., Warszawa 2022

Popiołek W., *Prawo właściwe dla przeniesienia akcji poza obrotem regulowanym*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002/11

Popiołek W., *Rozporządzanie akcjami rejestrowymi spółek niepublicznych*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2020/5

Popiołek W., Rolnik Ł., *Wymagalność wierzytelności o wypłatę dywidendy w przypadku zaskarżenia uchwały walnego zgromadzenia określającej dzień dywidendy*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2014/2

Poprawski R., *Ustąpienie akcjonariusza z prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/5

Przychoda M., *Francuska spółka akcyjna uproszczona (SAS)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2017/2

Pyka M., *Szczególna pozycja prawna założycieli prostej spółki akcyjnej*, w: *Sto lat polskiego prawa handlowego, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. Dumkiewicz M., Kopaczyńska-Pieczniak K., Szczotka J., Warszawa 2020

Pyka M., Zięba M., *Zasada ochrony praw wspólników mniejszościowych w spółce kapitałowej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2013/2

Relidziński P., *Obowiązek lojalności wspólników i członków organów spółek kapitałowych, ze szczególnym uwzględnieniem monistycznych modeli organów*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023/1

Rodzyńkiewicz M., *Glosa do wyroku SN z dnia 21 stycznia 2005 r., I CK 528/04*, „Prawo Spółek” 2006/7-8

Romanowski M., *Akcje nieme*, „Państwo i Prawo” 2003/7

Romanowski M., *Dopuszczalność niejednolitego głosowania z posiadanych akcji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003/6

Romanowski M., Briand M., *Geneza powstania i ewolucja kształtowania się francuskiej Société par actions simplifiée – wnioski dla prawa polskiego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018/2

Romanowski M., *Trudna Spółka Akcyjna – czyli co św. Tomasz z Akwinu i zespół rockowy TSA pomyśleliby o Prostej Spółce Akcyjnej*, „Monitor Prawa Handlowego” 2017/4

Romanowski M., *W sprawie pojęcia i natury spółki publicznej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2009/3

Romanowski M., *Zasada jednakowego traktowania udziałowców spółki kapitałowej (I)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2005/1

Romanowski M., *Zasada jednakowego traktowania udziałowców spółki kapitałowej (II)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2005/2

Rykowski R., *Zasady rozporządzania akcjami w kodeksie spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2001/5

Ryszkowski K., Witoszek-Kubicka A., *Zasadność wprowadzenia prostej spółki akcyjnej do polskiego porządku prawnego*, „Horyzonty Polityki” 2020/11(35)

Sikorska-Lewandowska A., *Użytkowanie akcji*, w: *Sto lat polskiego prawa handlowego, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. Dumkiewicz M., Kopaczyńska-Pieczniak K., Szczotka J., Warszawa 2020

Sikorska-Lewandowska A., *Zaskarżanie uchwał organów prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/11

Sikorski P., *Pozycja prawna użytkownika oraz zastawnika akcji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003/4

Sikorski P., *Współuprawnienie z akcji*, „Prawo Spółek” 2005/11

Słup P., *Odpowiedzialność cywilna członków organów wobec prostej spółki akcyjnej (cz. 2)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023/3

Słup P., *Odpowiedzialność wyrównawcza członków organów spółek kapitałowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/12

Sobolewski P., *Skutki prawne przewłaszczenia udziałów na zabezpieczenie wierzytelności. Glosa do wyroku SN z dnia 21 stycznia 2005 r., I CK 528/04*, Glosa 2008, nr 1

Sobolewski P., *Kompetencja do dokonania czynności prawnej jako przesłanka jej prawnej doniosłości*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2009/2

Sołtysiński S., *Osobiste uprawnienia udziałowców w spółkach kapitałowych. Przyczynek do analizy art. 159 i 354 k.s.h.*, w: *Studia z prawa prywatnego gospodarczego. Księga pamiątkowa ku czci prof. Ireneusza Weissa*, Kraków 2003

Sójka T., *Charakter prawny świadectw użytkowych*, „Prawo Papierów Wartościowych” 2001/10

Sójka T., *Obrót akcjami prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020/1

Sójka T., *O potrzebie zmian unormowań niepublicznych spółek kapitałowych – uwagi na kanwie projektu przepisów o prostej spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018/9

Sójka T., *Rejestr akcjonariuszy w postaci rozproszonej i zdecentralizowanej bazy danych*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2021/4

Staranowicz T., *W sprawie pojęcia akcji niemych*, „Państwo i Prawo” 2004/1

Stawarz K., *Uprzywilejowanie akcji co do głosu na gruncie kodeksu spółek handlowych*, „Prawo Spółek” 2002/1

Stępień A., *Akcje należące do majątku wspólnego małżonków*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006/12

Szanciło T., *Charakter prawny wyłączenia współnika spółki z o.o. Glosa do uchwały SN z dnia 6 czerwca 2007 r., III CZP 56/07*, „Glosa” 2009/2

Szczepańska-Leśniewska K., *Ochrona kapitału akcyjnego w prostej spółce akcyjnej*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2021/11

Szpunar A., *Akcje jako papiery wartościowe*, „Państwo i Prawo” 1993/11-12

Szumański A., *Granice ochrony praw mniejszości w spółkach kapitałowych*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2015/9

Szyszko R., *Zaliczka dywidendowa w spółce z o.o. – cz. I. Wypłata zaliczki a sprawozdawczość finansowa za poprzedni rok obrotowy*, „Monitor Prawniczy” 2019/15

Szyszko R., *Zwrot zaliczki dywidendowej w spółce z o.o. w trybie nowo wprowadzonego art. 195 § 1¹ KSH*, „Monitor Prawniczy” 2019/18

Śledzikowski M., *Prawo uczestnictwa w walnym zgromadzeniu spółki niepublicznej z akcji na okaziciela*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2019/11

Śledzikowski M., *Wpływ podziału majątku wspólnego małżonków na status akcjonariusza spółki akcyjnej*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2017/8

Tajer M., *Obowiązek lojalności akcjonariuszy*, „Prawo Spółek” 2011/4

Tajer M., *Pełnomocnictwo do udziału w walnym zgromadzeniu*, „Prawo Spółek” 2009/10

Tąkiel M., *O wielowymiarowej relacji pomiędzy dematerializacją a spółką publiczną*, „Monitor Prawa Handlowego” 2022/1

Tomczak T., *Legitymacja zastawnika akcji do zaskarżania uchwał walnych zgromadzeń spółki akcyjnej*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2023/7

Tropaczyński A., *Głosowanie członka zarządu spółki na zgromadzeniu wspólników – interpretacja art. 243 § 4 k.s.h.*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2013/6

Turowicz P. J., *Prawa przyznane osobiście poszczególnym wspólnikom lub akcjonariuszom*, „Prawo Spółek” 1999/7-8

Uliasz R., *Charakter prawny wzmianki w księdze akcyjnej o ustanowieniu na akcjach imiennych zastawu oraz o upoważnieniu zastawnika do wykonywania prawa głosu (art. 340 § 1 k.s.h.)*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2016/9

Uliasz R., *Glosa do wyroku SN z dnia 21 stycznia 2005 r., I CK 528/04, 2009, LEX*

Wajda D., *Dopuszczenie akcjonariusza do udziału w walnym zgromadzeniu*, „Prawo Spółek” 2007/4

- Wajda D., *Obowiązek lojalności akcjonariuszy przy podejmowaniu uchwał*, „Prawo Spółek” 2009/9
- Wajda D., *Prawa przyznane osobiście wspólnikowi spółki z ograniczoną odpowiedzialnością a powiernicze zbycie udziałów. Glosa do wyroku SN z dnia 21 stycznia 2005 r., I CK 521/04*, „Glosa” 2008/3
- Weiss I., *Prawa wspólników spółki z o.o. i akcjonariuszy spółki akcyjnej*, „Prawo Spółek” 1997/10
- Wiórek P. M., *O braku potrzeby wprowadzenia prostej spółki akcyjnej (PSA) z perspektywy prawnoporównawczej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018/5
- Wiórek P. M., *Wprowadzenie nowego typu spółki kapitałowej (prostej spółki akcyjnej) do kodeksu spółek handlowych a założenie racjonalnego prawodawcy*, Acta Universitatis Wratislaviensis, Przegląd Prawa i Administracji CXX/2, Wrocław 2020
- Witosz A. J., *Prosta spółka akcyjna formą organizacyjno-prawną innowacyjnego przedsiębiorstwa?*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2018/362
- Wosiak K., *Dopuszczalność samoistnej wypłaty z kapitału akcyjnego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/12
- Wosiak K., *Dwa oblicza dematerializacji – różnice między jedno- i dwustopniowym systemem rejestracji papierów wartościowych i ich konsekwencji na przykładzie akcji*, w: *Podstawowe problemy i konstrukcje współczesnego prawa handlowego*, red. Herbet A., Warszawa 2023
- Wosiak K., *Nabycie akcji zarejestrowanych w rejestrze akcjonariuszy w dobrej wierze*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/5
- Wosiak K., *Zwrot zaliczek dywidendowych według art. 195 § 1¹ k.s.h.*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020/8
- Wrzeczonek R., *Wpis notarialny nabycia akcji prostej spółki akcyjnej do rejestru akcjonariuszy*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2021/2
- Wyrzykowski W., Żaba M., *Ochrona praw wspólników (akcjonariuszy) mniejszościowych w kodeksie spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2015/9
- Wyrzykowski W., *Zasady przenoszenia praw z akcji w spółce akcyjnej. Odrębność regulacji kodeksu spółek handlowych względem kodeksu cywilnego w dobie*

dematerializacji papierów wartościowych, Acta Universitatis Wratislaviensis, Przegląd Prawa i Administracji CXXI, Wrocław 2020

Zacharzewski K., *Głos w dyskusji na temat istoty zdematerializowanych papierów wartościowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2016/9

Zamojski J., *Dywidenda w prostej spółce akcyjnej*, w: *Podstawowe problemy i konstrukcje współczesnego prawa handlowego*, red. Herbet A., Warszawa 2023

Zamojski J., *Uprawnienia kontrolno-informacyjne akcjonariuszy w prostej spółce akcyjnej – wybrane zagadnienia*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2022/4

Zdanikowski P., *Przejęcie majątku prostej spółki akcyjnej przez oznaczonego akcjonariusza*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2022/5

Zwolińska-Doboszyńska A., *Przymusowa dematerializacja akcji i rejestr akcjonariuszy w świetle ostatnich zmian legislacyjnych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020/3

III. Inne

Kappes A., *Opinia prawna w przedmiocie oceny rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy kodeks spółek handlowych i niektórych innych ustaw – nr RM-10-11-19- nr druku sejmowego (3236)*, Warszawa 12 marca 2019 r., <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/opinieBAS.xsp?nr=3236>, (dostęp: 7.06.2024 r.)

Piniór P., *Ekspertyza prawna dotycząca rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (druk nr 3236)*, Warszawa 12 marca 2019 r., <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/opinieBAS.xsp?nr=3236>, (dostęp: 7.06.2024 r.)

Romanowski M., *Ocena projektu ustawy – o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Druk nr 3236)*, Warszawa 12 marca 2019 r., <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/opinieBAS.xsp?nr=3236>, (dostęp: 7.06.2024 r.)

Ministerstwo Rozwoju, *Przewodnik po Prostej Spółce Akcyjnej*, listopad 2019, <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/przewodnik-po-prostej-spolce-akcyjnej>, (dostęp: 7.06.2024 r.)

Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2022 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-regon-2022-r-,1,27.html>, (dostęp: 7.06.2024 r.)

Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2023 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-regon-2023-r-,1,28.html>, (dostęp: 7.06.2024 r.)

List otwarty do posłów i senatorów RP w sprawie zmian w Kodeksie spółek handlowych, „Rzeczpospolita” z 5 kwietnia 2019 roku

Orzeczenia

Orzeczenie SN z 19.06.1951 r., C 398/51, OSN 1951, nr 3, poz. 89

Wyrok SN z 12.02.1991 r., III CRN 500/90, OSNC 1992, nr 7-8, poz. 137

Uchwała SN z 20.08.1996 r., III CZP 67/96, OSNC 1996, nr 12, poz. 155

Wyrok SN z 6.03.2002 r., V CKN 846/00, LEX nr 54476

Wyrok SN z 11.09.2002 r., V CKN 1370/00, OSNC 2003, nr 11, poz. 155

Wyrok SN z 22.11.2002 r., II CKN 642/00, LEX nr 77056

Wyrok SN z 3.07.2003 r., III CKN 309/01, OSNC 2004, nr 9, poz. 148

Wyrok SN z 28.11.2003 r., IV CK 206/02, LEX nr 164011

Wyrok SN z 16.04.2004 r., IV CK 537/03, Legalis nr 65442

Wyrok SN z 28.04.2004 r., V CK 461/03, LEX nr 174217

Wyrok SN z 2.06.2004 r., IV CK 449/03, LEX nr 355364

Wyrok SN z 30.09.2004 r., IV CK 713/03, OSNC 2005, nr 9, poz. 160

Wyrok SN z 21.01.2005 r., I CK 528/04, OSNC 2006, nr 1, poz. 11

Wyrok SN z 8.03.2005 r., IV CK 607/04, LEX nr 289387

Wyrok SN z 10.06.2005 r., II CK 715/04, OSP 2006, nr 5, poz. 55

Postanowienie SN z 16.12.2005 r., I CNP 37/05, LEX nr 1615067

Wyrok SN z 9.02.2006 r., V CK 437/05, LEX nr 173547

Uchwała SN z 6.06.2007 r., III CZP 56/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 79

Wyrok SN z 6.07.2007 r., III CSK 26/07, OSNC 2008, nr 9, poz. 105

Wyrok SN z 18.01.2008 r., V CSK 367/07, LEX nr 371387

Wyrok SN z 10.04.2008 r., IV CSK 20/08, Legalis nr 167829

Wyrok SN z 16.10.2008 r., III CSK 100/08, OSNC-ZD 2009, nr 1, poz. 30

Uchwała SN z 29.10.2009 r., III CZP 61/09, OSNC 2010, nr 7-8, poz. 99

Wyrok SN z 5.11.2009 r., I CSK 158/09, OSNC 2010, nr 4, poz. 63

Wyrok SN z 4.02.2011 r., III CSK 198/10, OSNC-ZD 2011, nr 4, poz. 90

Wyrok SN z 20.10.2011 r., III CSK 5/11, LEX

Wyrok SN z 10.02.2012 r., II CSK 350/11, OSNC-ZD 2013, nr 2, poz. 40

Wyrok SN z 10.05.2012 r., IV CSK 567/11, OSNC 2013, nr 1, poz. 11

Wyrok SN z 27.06.2012 r., II CSK 636/11, OSNC-ZD 2013, nr 2, poz. 42
Wyrok SN z 27.03.2013 r., I CSK 407/12, Legalis nr 661546
Uchwała SN(7) z 18.09.2013 r., III CZP 13/13, OSNC 2014, nr 3, poz. 23
Uchwała SN z 22.11.2013 r., III CZP 72/13, OSNC-ZD 2014, nr 2, poz. 40
Wyrok SN z 23.01.2014 r., II CSK 172/13, LEX nr 1438644
Wyrok SN z 14.11.2014 r., I CSK 726/13, LEX nr 1566714
Wyrok SN z 31.03.2015 r., II CSK 427/14, LEX nr 1747347
Wyrok SN z 3.06.2015 r., V CSK 566/14, OSNC 2016, nr 5, poz. 64
Wyrok SN z 22.10.2015 r., IV CSK 738/14, OSNC 2016, nr 10, poz. 120
Postanowienie SN z 18.01.2017 r., V CZ 89/16, OSNC-ZD 2018, nr 2, poz. 33
Wyrok SN z 24.05.2017 r., III CSK 155/16, LEX nr 2329437
Wyrok SN z 8.07.2022 r., II CSKP 349/22, LEX nr 3394219
Wyrok SN z 28.09.2022 r., II CSKP 443/22, LEX nr 3490583
Wyrok SN z 2.03.2023 r., II CSKP 954/22, OSNC 2023, nr 11, poz. 110
Wyrok SA w Warszawie z 5.01.2006 r., I ACa 630/05, Apel.-W-wa 2007, nr 1, poz. 8
Wyrok SA w Katowicach z 9.11.2006 r., I ACa 392/06, LEX nr 269605
Wyrok SA w Poznaniu z 12.03.2008 r., I ACa 140/08, LEX nr 465082
Wyrok SA w Krakowie z 11.04.2013 r., I ACa 237/13, LEX nr 1433794
Wyrok SA w Krakowie z 6.10.2015 r., I ACa 829/15, LEX nr 1950471
Wyrok SA w Katowicach z 16.10.2017 r., V ACa 111/16, LEX nr 2663610
Wyrok SA w Krakowie z 13.12.2017 r., I ACa 642/17, LEX nr 2474296
Wyrok SA w Gdańsku z 19.01.2018 r., V AGa 32/18, LEX nr 2579812
Wyrok SA w Warszawie z 2.04.2019 r., VII AGa 2022/18, LEX nr 3126220
Wyrok SA w Katowicach z 4.12.2019 r., I ACa 354/19, LEX nr 3074754
Wyrok SA w Szczecinie z 30.12.2019 r., I ACa 672/19, LEX nr 2895399
Wyrok SA w Szczecinie z 21.01.2021 r., I ACa 542/20, LEX nr 3164507
Wyrok SA w Katowicach z 28.01.2021 r., V AGa 17/19, LEX nr 3483181
Wyrok SA w Katowicach z 25.03.2022 r., V AGa 246/20, LEX nr 3420486
Wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z 8.05.2018 r., X GC 860/17, LEX nr 2535519

Wstęp

Wejście w życie przepisów regulujących nową spółkę handlową, w postaci prostej spółki akcyjnej, stanowiło największą nowelę kodeksu spółek handlowych od początku jego obowiązywania, czyli od 2001 roku. Jak w przypadku każdego prawnego *novum*, szczególnie tych rozmiarów, dostrzec można liczne przyjęte w niej rozwiązania, które wymagają dalszej wykładni i oceny. Z pewnością związany z tym dyskurs trwać będzie latami. W rękach dogmatyków prawa pozostaje, ażeby dalsze wdrażanie tej spółki odbyło się możliwe bezboleśnie dla uczestników obrotu gospodarczego, którym instytucja ta ma służyć. W ich interesie należy mieć nadzieję, że z perspektywy czasu nowela ta będzie zasługiwać na pozytywną ocenę.

Celem niniejszej dysertacji jest po pierwsze, omówienie roli i pozycji akcjonariusza prostej spółki akcyjnej z uwzględnieniem charakterystycznych cech nowej spółki kapitałowej w polskim porządku prawnym. W drugiej zaś kolejności uchwycenie i omówienie kwestii spornych, które powstały wraz z wprowadzeniem tej instytucji. Rozstrzygnięcie kwestii spornych, wynikłych z wprowadzenia do kodeksu spółek handlowych prostej spółki akcyjnej, w szczególności mających istotne znaczenia z punktu widzenia akcjonariuszy, służyć ma zapewnieniu pewności obrotu i bezpieczeństwu jego uczestników. Przedstawiciele doktryny jeszcze w trakcie procesu legislacyjnego, poprzedzającego wprowadzenie prostej spółki akcyjnej wskazywali na szereg kwestii, budzących wątpliwości co do kształtu planowanej regulacji. Części z błędów udało się uniknąć. Przyjęty kształt prostej spółki akcyjnej wymaga jednak sformułowania szeregu wniosków *de lege lata* oraz *de lege ferenda*, które przyczynić się mogą do zaadaptowania tej konstrukcji prawnej w warunkach polskich w sposób, który pozwoli się jej zakorzenić w obrocie prawnym, tak jak miało to już miejsce w przypadku pozostałych sześciu spółek prawa handlowego uregulowanych w kodeksie spółek handlowych.

Ze względu na konstrukcję prostej spółki akcyjnej w toku jej analizy konieczne będzie wielokrotne odwoływanie się do regulacji, dotyczących spółki akcyjnej oraz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością wraz z ugruntowanym w ich zakresie dorobkiem doktryny oraz orzecznictwa. Nawet jeśli instytucje funkcjonujące dotychczas w prawie handlowym nie przystają bezpośrednio do prostej spółki akcyjnej, stanowić one mogą pewien punkt wyjściowy dla oceny przepisów ją regulujących.

Wykładnia ta powinna być dokonywana jednocześnie z uwzględnieniem cech prostej spółki akcyjnej, niewystępujących w dotychczasowych konstrukcjach przyjętych w polskim prawie spółek. W toku rozważań konieczne będzie zdefiniowanie pewnych pojęć autonomicznych dla konstrukcji prostej spółki akcyjnej. Kompleksowe analizy w tym względzie powinny zapewnić podstawy dla dalszych rozważań legislacyjnych, które w przypadku prostej spółki akcyjnej będą prowadzone zapewne tak długo, jak długo instytucja ta będzie w polskim prawie występować. Potwierdza to przypadek spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki akcyjnej, które to pomimo ich długiej tradycji w prawie polskim wciąż stanowią przedmiot rozważań i dyskusji.

Zgodnie z tematem rozprawy zakres opracowania ogranicza się do kwestii ściśle związanych ze statusem akcjonariusza w ramach prostej spółki akcyjnej. W konsekwencji praca nie obejmuje problematyki, związanej z zakładaniem prostej spółki akcyjnej, działaniem organów oraz jej rozwiązaniem i likwidacją, w zakresie w jakim nie pozostają one w ścisłym związku z pozycją, uprawnieniami i obowiązkami akcjonariusza w spółce. Ze względów objętościowych jedynie pobocznie poruszone zostały kwestie zastawu i użytkowania na akcjach, które były już przedmiotem wypowiedzi licznych przedstawicieli doktryny na kanwie spółki akcyjnej. Z oczywistych względów pozostałe spółki prawa handlowego znajdują się poza zakresem badań, za wyjątkiem przypadków, gdy ich analiza mogła przyczynić się do pełniejszego wyjaśnienia instytucji, składających się na konstrukcję prostej spółki akcyjnej.

Ze względu na zasadę jedności prawa cywilnego i ograniczoną autonomię prawa spółek, w treści opracowania niejednokrotnie dochodzi do pominięcia przywołania art. 2 KSH¹, co wynika z tego, jak naturalnym w prawie spółek jest odwoływanie się do zasad prawa cywilnego materialnego. Ilekroć w pracy prowadzone są rozważania odnoszone do zarządu prostej spółki akcyjnej należy uznać, że mają one również, co do zasady, zastosowanie do rady dyrektorów uregulowanej w art. 300⁷³ – 300⁷⁹ KSH. Niewskazanie każdorazowo rady dyrektorów, jako adresata omawianych norm prawnych, wynika z kwestii redakcyjnych oraz opiera się na przepisie art. 4 § 2¹ KSH, który wprost wskazuje, że ilekroć w KSH (z wyłączeniem art. 300⁵²-300⁶⁷) albo odrębnej ustawie mowa jest o zarządzie lub członku zarządu spółki, w przypadku

¹ Ustawa z dnia 15.09.2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 18 ze zm.) – dalej jako KSH.

prostej spółki akcyjnej, w której powołano radę dyrektorów, należy przez to rozumieć, odpowiednio, radę dyrektorów lub dyrektora.

Poczynione w pracy rozważania wydają się istotne zarówno dla nauki prawa handlowego, jak i orzecznictwa oraz praktyki uczestników obrotu gospodarczego. Pomimo tego, że prosta spółka akcyjna jest już przedmiotem opracowań przedstawicieli doktryny, to jednak brak jest w polskim piśmiennictwie kompleksowego opracowania, dotyczącego statusu akcjonariusza prostej spółki akcyjnej, czy wykraczającego poza treść komentarzy opracowania prostej spółki akcyjnej w ogólności. W założeniu dysertacja, poprzez stworzenie pewnych wytycznych i wyeliminowanie problemów dogmatycznych, przyczynić się ma do pełniejszej realizacji praw i interesów akcjonariuszy.

Ze względu na zarysowane problemy związane z praktycznym wykorzystaniem prostej spółki akcyjnej w obrocie, sformułowano główną tezę badawczą dysertacji, zgodnie z którą status akcjonariusza prostej spółki akcyjnej odbiega w znacznym stopniu od statusu akcjonariusza spółki akcyjnej oraz statusu wspólnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, przede wszystkim ze względu na znaczną swobodę w kształtowaniu uprawnień akcjonariusza w prostej spółce akcyjnej, przy czym jednocześnie liczne elementy wspólne pomiędzy regulacjami poszczególnych spółek kapitałowych pozwalają na pomocnicze wykorzystanie, w toku wykładni przepisów prostej spółki akcyjnej dorobku piśmiennictwa i judykatury powstałych na kanwie spółki akcyjnej i spółki z o.o.

W celu skonkretyzowania głównej tezy badawczej przyjęto następujące cele szczegółowe:

1. ustalenie norm i cech konstrukcyjnych kształtujących naturę prostej spółki akcyjnej;
2. scharakteryzowanie pojęcia akcji prostej spółki akcyjnej;
3. opracowanie roli i zasad funkcjonowania rejestru akcjonariuszy, ze szczególnym uwzględnieniem charakteru wpisu w rejestrze akcjonariuszy;
4. wyszczególnienie rodzajów akcji, występujących w prostej spółce akcyjnej;
5. określenie, jakie prawa przysługują akcjonariuszowi z tytułu członkostwa w prostej spółce akcyjnej;

6. ustalenie, jakie obowiązki obciążają akcjonariusza prostej spółki akcyjnej.

Mając na względzie skupienie się w pracy na ocenie i wykładni nowatorskiej w prawie polskim instytucji prawnej na poczet badań wykorzystano przede wszystkim metodę dogmatycznoprawną, uzupełnianą jedynie metodą prawnoporównawczą oraz historycznoprawną. Opierano się na badaniu tekstów aktów prawnych oraz poglądów wyrażonych dotychczas w judykaturze i doktrynie.

Rozprawa została podzielona na pięć rozdziałów merytorycznych, wstęp oraz zakończenie.

W pierwszym rozdziale dokonano krótkiego przedstawienia prostej spółki akcyjnej, jej głównych cech konstrukcyjnych oraz procesu legislacyjnego, który doprowadził do jej uchwalenia. Zwrócono uwagę na charakter prostej spółki akcyjnej jako spółki kapitałowej oraz na podstawowe zasady prawa spółek, kształtujące jej naturę, jak również na znaczenie tejże natury w procesie wykładni regulujących ją przepisów.

Drugi rozdział poświęcono instytucji rejestru akcjonariuszy. W pierwszej kolejności omówiono jego podstawowe cechy prawne z uwzględnieniem i oceną kwestii spornych. Następnie przeanalizowano problematykę zawierania umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy. Kolejno skupiono się na kwestii dokonywania wpisu w rejestrze akcjonariuszy oraz charakteru tegoż wpisu, wskazując na wadliwość przyjętej konstrukcji prawnej i formułując wnioski *de lege ferenda* jej dotyczące. Tę część pracy podsumowano przedstawiając zasady odpowiedzialności podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy.

W rozdziale trzecim skupiono się na roli akcji w prostej spółce akcyjnej. Dokonano wykładni samego pojęcia akcji, z uwzględnieniem różnic występujących w tym zakresie pomiędzy prostą spółką akcyjną, a spółką akcyjną. Opracowano m.in. znaczenie akcji jako papieru wartościowego oraz związaną z tym kwestię obligatoryjnej dematerializacji akcji. Skupiono się na związanej z akcjami oraz wpisem do rejestru akcjonariuszy, wywołującej wątpliwości kwestii legitymacji materialnej i formalnej akcjonariusza, jak również możliwości nabycia akcji od osoby nieuprawnionej. Kolejna część rozdziału poświęcona została wyszczególnieniu istniejących rodzajów akcji: gotówkowych i aportowych, uprzywilejowanych, założycielskich i niemych, a także odniesieniu do możliwości tworzenia tzw. „złoty akcji”. Szczególną uwagę zwrócono

na zakres dopuszczalnego uprzywilejowania oraz praktyczne aspekty tworzenia akcji innych, niż zwykle.

W czwartym rozdziale omówiono uprawnienia akcjonariuszy. W pierwszej kolejności skupiono się na uprawnieniach typowo majątkowych, a to prawie do dywidendy, prawie poboru, prawie pierwszeństwa nabycia akcji, prawie do udziału w masie likwidacyjnej oraz prawie przejęcia majątku spółki. Kolejno opracowano uprawnienia korporacyjne związane z uczestnictwem w walnym zgromadzeniu, w tym prawo głosu. Szczególną uwagę poświęcono prawu żądania ustąpienia akcjonariusza, które stanowi swoiste *novum* w polskim prawie spółek. Omówiono prawo indywidualnej kontroli, prawo do informacji oraz prawo dostępu do rejestru akcjonariuszy. Następnie jedynie wzmiankowano te z uprawnień, które stanowią wierną kopię rozwiązań, stosowanych w innych spółkach kapitałowych. Tę część pracy zakończono szczegółowym odniesieniem się do problematyki uprawnień indywidualnych.

Rozdział piąty poświęcono omówieniu obowiązków, jakie ciążyą na akcjonariuszach prostej spółki akcyjnej w związku z członkostwem w spółce. Rozpoczęto od ustalenia katalogu występujących obowiązków oraz ich znaczenia dla akcjonariuszy. Następnie omówiono szczegółowo obowiązek wniesienia wkładu, jako podstawowy, bezwzględny obowiązek obciążający każdego z akcjonariuszy. Opisano również regulacje, dotyczące odpowiedzialności za zawyżenie wartości wkładu niepieniężnego. Kolejno przeanalizowano obowiązek zwrotu wypłaty, dokonanej wbrew przepisom lub umowie spółki oraz obowiązek zwrotu zaliczki, wypłaconej na poczet przewidywanej dywidendy. Szczególną uwagę zwrócono na budzące wątpliwości w doktrynie praktyczne problemy z zastosowaniem tych instytucji. Następnie postawiono tezę o istnieniu w prostej spółce akcyjnej obowiązku lojalności akcjonariuszy, ze szczególnym uwzględnieniem jego źródeł. Rozdział zakończono odniesieniem się do kategorii obowiązków kształtowanych w ramach swobody umów, a niewynikających z regulacji ustawowych.

Zakończenie pracy zawiera podsumowanie uzyskanych wyników badań, ich krótką ocenę oraz wyszczególnienie najistotniejszych wyników z nich wniosków.

Dysertację sporządzono w oparciu o stan prawny obowiązujący na dzień 7 czerwca 2024 roku.

1. Pojęcie i natura prostej spółki akcyjnej

Prosta spółka akcyjna jest niepubliczną spółką handlową, którą z dniem 1 lipca 2021 roku wprowadzono do polskiego porządku prawnego, jako trzecią z funkcjonujących w obrocie spółek kapitałowych². Intencją ustawodawcy w jej wprowadzeniu było stworzenie formy prawnej, korzystnej dla prowadzenia działalności gospodarczej w ramach tzw. startupów – przede wszystkim w obszarze nowych technologii³. Jej uproszczony, odformalizowany charakter ma służyć działalności w zakresie mniej kosztownych i skomplikowanych przedsięwzięć⁴. Z założenia ma ona łączyć korporacyjny charakter spółki jako osoby prawnej, powiązany z wyłączeniem osobistej odpowiedzialności akcjonariuszy za jej zobowiązania, ze znaczną swobodą kształtowania stosunku spółki⁵. Jej projektodawcy nie uznali za konieczne ograniczania dopuszczalnych rodzajów działalności, które mogą być w ramach prostej spółki akcyjnej prowadzone⁶.

Inspirację dla wprowadzenia prostej spółki akcyjnej, w której przewidziano kapitał akcyjny w minimalnej wysokości jednego złotego, stanowiły dla polskiego ustawodawcy regulacje innych krajów europejskich, w których funkcjonują spółki

² Podstawę wprowadzenia prostej spółki akcyjnej stanowiła ustawa z dnia 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1655 ze zm.). Pierwotnie przepisy te miały wejść w życie 1 marca 2020 r. Termin ten przesunięto jednak na mocy ustawy z dnia 13.02.2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 288 ze zm.) na 1 marca 2021 roku oraz ponownie na mocy ustawy z dnia 21.01.2021 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 187), już ostatecznie na dzień 1 lipca 2021 roku. Niepubliczny charakter prostej spółki akcyjnej wynika z przepisu art. 300³⁶ § 2 KSH.

³ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy z dnia 19 lipca 2019 roku o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw – druk nr 3236, s. 1-2. Szerzej na temat założeń ustawodawcy co do prostej spółki akcyjnej patrz: Ministerstwo Rozwoju, *Przewodnik po Prostej Spółce Akcyjnej*, listopad 2019, s. 3 i n. <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/przewodnik-po-prostej-spolce-akcyjnej>, (dostęp 7.06.2024 r).

⁴ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 45. Na temat crowdfundingu jako źródła finansowania startupów patrz: K. Ryszkowski, A. Witoszek-Kubicka, *Zasadność wprowadzenia prostej spółki akcyjnej do polskiego porządku prawnego*, „Horyzonty Polityki” 2020/11(35), s. 78-82.

⁵ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 1.

⁶ Zgodnie z przepisem art. 300¹ § 1 KSH prosta spółka akcyjna może zostać utworzona przez jedną albo więcej osób w każdym celu prawnie dopuszczalnym, chyba że ustawa stanowi inaczej. Nie musi to być więc konieczne prowadzenie działalności gospodarczej. Wykluczone jest jednak jej zawiązanie wyłącznie przez jednoosobową sp. z o.o. (art. 300¹ § 2 KSH). Akcjonariuszem prostej spółki akcyjnej może więc być każdy podmiot posiadający zdolność prawną – osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną (w tym również spółki osobowe).

Na temat możliwości wykorzystania prostej spółki akcyjnej w sektorze ekonomii społecznej patrz: A. Michalik, *Prosta spółka akcyjna jako nowa forma prawna w sektorze ekonomii społecznej. Część 1*, „Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych” 4/2022/64, s. 110-118.

kapitałowe o podobnych rozwiązaniach, w szczególności francuska *Société par Actions Simplifiée (SAS)*⁷ oraz w mniejszym stopniu słowacka *Jednoduchá Spoločnosť na Akcie* – w obu z nich minimalny kapitał zakładowy wynosi jedno euro⁸.

Charakter prostej spółki akcyjnej najlepiej oddaje stwierdzenie, iż jest to spółka kapitałowa o charakterze hybrydowym, łącząca przede wszystkim elementy spółki akcyjnej oraz sp. z o.o.⁹. Jednocześnie wykazuje ona wiele cech osobowych, w tym aspekcie zbliżając się wyraźnie do regulacji sp. z o.o. Przykładowo można w tym miejscu wskazać przewidziane w prostej spółce akcyjnej indywidualne prawo kontroli (art. 300²⁴ KSH w zw. z art. 212 KSH), brak bezpośredniego ograniczenia zakresu i intensywności uprawnień indywidualnych, bądź też prawo żądania wyłączenia akcjonariusza ze spółki (art. 300⁴⁹ KSH). Daleko prostej spółce akcyjnej do spółki akcyjnej jako „klasycznej” spółki kapitałowej, a więc spółki, w której elementy osobowe uczestników spółki z zasady nie mają jakiegokolwiek znaczenia, a liczy się jedynie kapitał, wniesiony przez nich do spółki¹⁰. Pomimo umieszczenia prostej spółki akcyjnej w tytule trzecim kodeksu spółek handlowych zatytułowanym „Spółki kapitałowe”, jej charakter jako spółki kapitałowej stanowił przedmiot licznych wypowiedzi przedstawicieli doktryny – również negujących zasadność takiej

⁷ Więcej na temat *Société par Actions Simplifiée (SAS)* oraz zasadności przenoszenia kształtujących ją regulacji do prawa polskiego patrz: M. Przychoda, *Francuska spółka akcyjna uproszczona (SAS)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2017/2, s. 53-58; M. Romanowski, M. Briand, *Geneza powstania i ewolucja kształtowania się francuskiej Société par actions simplifiée – wnioski dla prawa polskiego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018/2, s. 13-21; K. Arciszewska, *Zarządzanie francuską spółką akcyjną uproszczoną*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2018/5, s. 11-18.

⁸ Uzasadnienie...– druk nr 3236, s. 6; R. Adamus, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. R. Adamus, P. Malinowski, Warszawa 2021, art. 300¹, LEX; G. Kozieł, *Prosta spółka akcyjna. Komentarz do art. 300¹-300³⁴ KSH*, Warszawa 2020, art. 300¹ KSH, Nb. 2, Legalis.

⁹ M. Pyka, *Szczególna pozycja prawna założycieli prostej spółki akcyjnej*, w: *Sto lat polskiego prawa handlowego, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. M. Dumkiewicz, K. Kopaczyńska-Pieczniak, J. Szczotka, Warszawa 2020, s. 981; R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹; M. Cieśla, *Mechanizmy ochrony wierzycieli spółki kapitałowej przewidziane w prawie spółek na przykładzie spółki akcyjnej i prostej spółki akcyjnej*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2023/2, s. 13. Mając to na uwadze stoję na stanowisku, że umiejscowienie prostej spółki akcyjnej w KSH pomiędzy sp. z o.o., a spółką akcyjną jest logiczne i właściwe. Szczególnie, że jak wskazuje G. Kozieł, akcentuje to większą złożoność konstrukcyjną prostej spółki akcyjnej w stosunku do sp. z o.o. oraz skomplikowanie mniejsze, niż w przypadku spółki akcyjnej. G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹, Nb. 1; J. Kita, *Prosta spółka akcyjna – spółka na miarę XX-lecia kodeksu spółek handlowych?*, w: *Kodeks spółek handlowych po 20 latach obowiązywania*, red. M. Leśniak, M. Skory, B. Sołtys, Warszawa 2022, s. 308.

¹⁰ Tak o spółce akcyjnej uchwała SN z 20.08.1996 r., III CZP 67/96, OSNC 1996, nr 12, poz. 155. Na temat historii spółki akcyjnej patrz: M. Michalski, J. Dąbrowska, *Powszechna dematerializacja akcji. Modernizacja konstrukcji spółki akcyjnej*, Warszawa 2021, s. 40-59, wraz z literaturą tam podaną oraz M. Michalski, *Geneza spółki akcyjnej w obrocie prawnym w Polsce oraz w prawie polskim do 1918 r.*, „Monitor Prawa Handlowego” 2017/2, s. 6 i n.

kwalifikacji¹¹. Kwestia ta nie jest pozbawiona znaczenia praktycznego, bowiem przypisanie prostej spółce akcyjnej pewnych, określonych cech wskazywać będzie na jej naturę. Natura ta będzie miała za to wpływ na wykładnię licznych klauzul, pojęć i instrumentów prawnych niezbędnych do wykorzystania nie tylko przez teoretyków prawa, ale również przez podmioty korzystające z tej formy prowadzenia działalności gospodarczej.

Pojęcie „natury” spółki stanowi klauzulę generalną, której przybliżenie wymaga wnikliwej wykładni, opartej na właściwych przepisach KSH interpretowanych przez pryzmat zasady swobody umów (art. 353¹ KC)¹². Zagadnienie to w przypadku prostej spółki akcyjnej nie doczekało się dotychczas kompleksowego omówienia. Możliwe jest jednak skorzystanie z bogatego dorobku doktryny powstałego na gruncie regulacji spółki akcyjnej. Na jej przykładzie wskazuje się, że natura spółki wiąże się z założeniem istnienia pewnego, preferowanego przez ustawodawcę modelu spółki o określonych znamionach konstrukcyjnych, bądź też zasadach rządzących jej organizacją oraz funkcjonowaniem¹³. Przyrównuje się także naturę spółki do natury stosunku obligacyjnego, rozumiejąc ją jako obowiązek (nakaz) respektowania szczególnych cech, które pozostają właściwe dla danej kategorii stosunków, bez

¹¹ Tak też: J. Kruczałak-Jankowska, *Prosta spółka akcyjna – polską superspółką?*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018/9, s. 27-28. M. Pyka stoi na stanowisku, że w prostej spółce akcyjnej zasada proporcjonalności praw i wkładów w praktyce nie obowiązuje, co skutkuje tym, że jest ona spółką kapitałową jedynie z nazwy. M. Pyka, *Szczególna pozycja prawna...*, s. 983. M. Celichowski wskazuje, że ze względu na charakter prostej spółki akcyjnej i możliwość wnoszenia do niej wkładu w postaci świadczenia pracy i usług, trafniejsze byłoby jej umieszczenie przed działem I w tytule III KSH, zaraz po spółce komandytowo-akcyjnej, ponieważ jej konstrukcja bliższa jest spółce jawnej, niż pozostałym spółkom kapitałowym. M. Celichowski, *Krótkie omówienie prostej spółki akcyjnej*, „Rejent” 2020/8, s. 31. Zdaniem M. Bieniaka prosta spółka akcyjna powinna stanowić podtyp jednej z istniejących już wcześniej spółek. M. Bieniak, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski i in., Warszawa 2024, art. 300¹ KSH, Nb. 2, Legalis. Cechy prostej spółki akcyjnej wskazujące jednak na jej „kapitałowy” charakter zasadnie kompletuje G. Kozieł, *Podstawowe elementy konstrukcyjne prostej spółki akcyjnej jako odrębnego typu spółki kapitałowej*, „Państwo i Prawo” 2022/2, s. 126-127. Umiejscowienie prostej spółki akcyjnej w tytule trzecim KSH pozytywnie ocenia T. Sójka, *O potrzebie zmian unormowań niepublicznych spółek kapitałowych – uwagi na kanwie projektu przepisów o prostej spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018/9, s. 18. Wreszcie A. Opalski stoi na stanowisku, że kwestionowanie natury prostej spółki akcyjnej jako spółki kapitałowej jest niezasadne. A. Opalski, *Prosta spółka akcyjna – nowy typ spółki handlowej (część II)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2019/12, s. 14.

¹² Ustawa z dnia 23.04.1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2023 r. poz. 1610 ze zm.) – dalej jako KC.

¹³ J. Okolski, J. Modrzejewski, Ł. Gasiński, *Natura stosunku korporacyjnego spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2000/8, s. 3; B. Nowak-Górski, *Swoboda kreowania akcji uprzywilejowanych i uprawnień osobistych w spółkach akcyjnych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2017/2, s. 30; K. Bilewska, *Dochodzenie roszczeń spółki kapitałowej przez jej wspólników (actio pro socio)*, Warszawa 2008, s. 29-30. Zasady prawa są nośnikiem wartości, sposobem na nasycenie szczegółowych norm prawnych wartościami, jakimi się kierował ustawodawca przy ich kreacji. K. Osajda, w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Osajda, W. Borysiak, Warszawa 2024, art. 353¹ KC, Nb. 1, Legalis.

których nastąpiłoby daleko idące zniekształcenie więzi obligacyjnej związanej z daną umową¹⁴. Dla dalszych rozważań konieczne jest zatem wskazanie zarówno podstawowych cech konstrukcyjnych, jak i zasad, które tworzą ustawowy model prostej spółki akcyjnej – tylko poprzez ich zidentyfikowanie, możliwa będzie bowiem konkretyzacja pojęcia natury prostej spółki akcyjnej.

Głównymi cechami konstrukcyjnymi prostej spółki akcyjnej, akcentowanymi w toku poprzedzającego jej wprowadzenie procesu legislacyjnego, jako odróżniającymi ją od pozostałych spółek kapitałowych, są przede wszystkim:

- konstrukcja akcji, które pozbawione są wartości nominalnej i nie stanowią części kapitału podstawowego spółki oraz zastąpienie kapitału zakładowego kapitałem akcyjnym¹⁵;
- możliwość wnoszenia na pokrycie akcji wkładów polegających na świadczeniu pracy lub usług;
- oparcie systemu ochrony wierzycieli nie na kapitale zakładowym, a na ograniczeniu wypłat na rzecz akcjonariuszy, przy uwzględnieniu wielkości zadłużenia i stopniu wypłacalności spółki¹⁶;
- brak wyraźnego ograniczenia zakresu i intensywności przywilejów akcyjnych oraz uprawnień indywidualnych;
- możliwość wyboru między monistycznym i dualistycznym systemem zarządzania¹⁷.

¹⁴ B. Nowak-Górski, *Swoboda...*, s. 30; J. Okolski, D. Wajda, w: *Prawo handlowe dla studentów i praktyków*, red. J. Okolski, M. Modrzejewska, Warszawa 2022, s. 386-387. Należy mieć przy tym na względzie znaczenie dla wykładni natury spółki akcyjnej przepisu art. 304 § 3 i 4 KSH, którego odpowiednik w prostej spółce akcyjnej nie występuje.

¹⁵ Na temat funkcji kapitału akcyjnego patrz: K. Szczepańska-Leśniewska, *Ochrona kapitału akcyjnego w prostej spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/11, s. 52-55.

¹⁶ Na temat ochrony wierzycieli prostej spółki akcyjnej patrz: A. Ignaczak, *Instrumenty ochrony wierzycieli prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/8, s. 11 i n.; D. V. Kędziński, *Krytycznie o modelu ochrony wierzycieli prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/8, s. 19-23; K. Szczepańska-Leśniewska, *Ochrona kapitału...*, s. 53; M. Cieśla, *Mechanizmy ochrony...*, s. 25 i n.

¹⁷ Zapewnienie założycielom prostej spółki akcyjnej możliwości wyboru pomiędzy monistycznym, a dualistycznym systemem zarządzania spotkała się w doktrynie z pozytywnym przyjęciem. Tak: P. Piniór, *Ekspertyza prawna dotycząca rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (druk nr 3236)*, Warszawa, 12 marca 2019 r., <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/opinieBAS.xsp?nr=3236>, (dostęp: 7.06.2024), s. 2; G. Kozieł, *Podstawowe elementy...*, s. 115; M. Bieniak, *Dualny i monistyczny system organów spółki na przykładzie prostej spółki akcyjnej*, w: *Sto lat polskiego prawa handlowego, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. M. Dumkiewicz, K. Kopaczyńska-Pieczniak, J. Szczotka, Warszawa 2020, s. 310. Więcej na temat modelu monistycznego patrz: K. Oplustil, *Zarządzanie i nadzór w systemie monistycznym w prostej spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023/9, s. 46-58;

Wymienione cechy nie stanowią oczywiście katalogu pełnego. Prosta spółka akcyjna dzieli liczne rozwiązania konstrukcyjne zarówno ze spółką z ograniczoną odpowiedzialnością, jak i ze spółką akcyjną – np. charakterystyczne dla spółek kapitałowych wyłączenie odpowiedzialności osobistej akcjonariuszy, wspólników (art. 300¹ § 4 KSH)¹⁸. Ich omówienie nie wydaje się na tym etapie konieczne – możliwe jest bowiem zaczerpnięcie w tym zakresie z szerokiego dorobku doktryny i orzecznictwa, powstałego na kanwie dotychczas funkcjonujących spółek, bądź też odniesienie się w dalszej części opracowania. W prostej spółce akcyjnej zastosowanie znajdzie przeważająca większość zasad, dotychczas kształtujących naturę sp. z o.o. i spółki akcyjnej, a to oprócz wspomnianej zasady braku odpowiedzialności osobistej akcjonariuszy również: zasada jednakowego traktowania akcjonariuszy, zasada zbywalności akcji, zasada rządów większości, zasada lojalności akcjonariuszy, zasada związania uprawnień akcjonariusza z akcjami oraz zasada wyodrębnienia struktury organizacyjnej¹⁹.

Zasadne wydaje się zwrócenie na tym etapie szczególnej uwagi na cechy, które odróżniają prostą spółkę akcyjną od pozostałych spółek kapitałowych (w mniejszym, bądź większym stopniu). To bowiem te unikatowe cechy wskazują na naturę spółki, jaką ukształtować zamierzał ustawodawca²⁰. Jednocześnie następstwem ich uregulowania było kwestionowanie przez przedstawicieli doktryny zastosowania

P. Piniór, *Monistic system in the simple joint-stock company*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2020/2, s. 2-7.

¹⁸ Ponownie, pełniejszy ich katalog przedstawia G. Kozieł, *Podstawowe elementy...*, s. 126-127.

¹⁹ Na temat zasady jednakowego traktowania akcjonariuszy, zasady lojalności akcjonariuszy, zasady zbywalności akcji oraz zasady związania uprawnień akcjonariusza z akcjami patrz odpowiednio podrozdz. 3.2.1., 5.4., 3.1.4. oraz 3.1. Na temat omówienia przytoczonych zasad na kanwie spółki akcyjnej patrz: J. Okolski, J. Modrzejewski, Ł. Gasiński, *Natura...*, s. 7-14. W przedmiocie zasady lojalności wspólników jako reguły konstytucyjnej stosunku spółki patrz: A. Kappes, *Źródła obowiązku lojalności w spółkach handlowych*, w: *W poszukiwaniu dobrego prawa. Tom II. Perspektywa prywatnoprawna. Księga jubileuszowa profesora Mirosława Steca*, red. K. Małysa-Sulińska, M. Spyra, A. Szumański, Warszawa 2022, s. 170. Na temat występowania zasady zbywalności akcji jako elementu natury prostej spółki akcyjnej patrz: K. Jasiński, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. M. Kożuchowski, M. Macieszczak, B. Woźniak, Warszawa 2021, art. 300³⁹, LEX. Na temat zasady jednakowego traktowania akcjonariuszy na kanwie spółki akcyjnej patrz: J. Okolski, J. Modrzejewski, Ł. Gasiński, *Zasada równego traktowania akcjonariuszy na gruncie k.s.h.*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002/10, s. 19-25. Niektórzy autorzy wskazują również na istnienie wśród podstawowych zasad konstrukcyjnych spółek kapitałowych zasady ochrony wspólników mniejszościowych: M. Pyka, M. Zięba, *Zasada ochrony praw wspólników mniejszościowych w spółce kapitałowej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2013/2, s. 52 i n. Nie jest to jednak stanowisko jednolite. Przeciwnie patrz: W. Popiołek, *Akcja – prawo podmiotowe*, Warszawa 2010, s. 129.

²⁰ Określony typ spółki charakteryzuje się bowiem pewnymi ustalonymi ustawowo cechami. To na podstawie tych cech możliwe jest zrekonstruowanie preferowanego przez ustawodawcę modelu danej spółki. J. Okolski, J. Modrzejewski, Ł. Gasiński, *Natura...*, s. 4-5; K. Bilewska, *Dochodzenie roszczeń...*, s. 29-30. Szczegółowe omówienie tych cech, ze względów redakcyjnych, nastąpi w dalszej części pracy.

w prostej spółce akcyjnej niektórych z zasad, które stanowiły dotychczas podstawowy element spółek kapitałowych. W szczególności zasady proporcjonalności praw i wkładów, która przed wprowadzeniem prostej spółki akcyjnej interpretowana była klasycznie jako powiązanie zakresu praw przysługujących wspólnikowi (akcjonariuszowi) z liczbą posiadanych udziałów (akcji) oraz stopniem, w jakim te udziały (akcje) zostały pokryte wkładami do spółki²¹. Tym samym, im większy jest wniesiony przez akcjonariusza spółki akcyjnej wkład, tym większa jest ilość głosów przysługujących mu na walnym zgromadzeniu, a w wyniku tego również jego wpływ na prowadzenie spraw spółki²². Zasada ta wyraża podstawową cechę spółek kapitałowych, jaką jest pierwszeństwo kapitału nad substratem osobowym spółki.

Z łatwością można stwierdzić, że podstawy normatywne zasady proporcjonalności praw i wkładów nie występują w prostej spółce akcyjnej w takim kształcie, jak przykładowo w spółce akcyjnej. Wskazuje na to jednoznacznie brak w prostej spółce akcyjnej kapitału zakładowego. Zgodnie z przepisem art. 300² § 3 KSH akcje prostej spółki akcyjnej nie posiadają wartości nominalnej i nie stanowią części kapitału akcyjnego. Nie ma zatem jakiegokolwiek, bezpośredniego związku pomiędzy ilością objętych akcji, a udziałem w kapitale podstawowym spółki. Co więcej, wniesienie wkładów do prostej spółki akcyjnej musi nastąpić w ciągu trzech lat od dnia wpisu spółki do Krajowego Rejestru Sądowego (art. 300⁹ § 1 KSH)²³. Jednocześnie brak bezwzględnie obowiązujących, ustawowych ograniczeń możliwości wykonywania uprawnień z akcji nie w pełni pokrytych²⁴. W oparciu o te okoliczności w doktrynie wykształciło się jednolite stanowisko o systemowej sprzeczności przepisów, regulujących prostą spółkę akcyjną z zasadą proporcjonalności praw i wkładów²⁵. Jeśli rozumieć tę zasadę, tak jak była ona wykładana przed ukonstytuowaniem się prostej spółki akcyjnej – jest to stanowisko całkowicie słuszne i niezaprzeczone. Należy

²¹ M. Pyka, *Szczególna pozycja prawna...*, s. 982; M. Romanowski, *W sprawie pojęcia i natury spółki publicznej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2009/3, s. 11; A. Szumański, w: *System Prawa Prywatnego. Prawo papierów wartościowych, t. 19*, red. A. Szumański, Warszawa 2006, s. 130; A. Opalski, *Zasada jednakowego traktowania wspólników i akcjonariuszy*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2012/6, s. 13.

²² A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 130.

²³ Krajowy Rejestr Sądowy – dalej jako KRS.

²⁴ Np. prawa głosu. Proporcjonalność w przypadku prawa do dywidendy (art. 300¹⁵ § 3 KSH) oraz prawa pierwszeństwa nabycia akcji (art. 300⁴² § 2 KSH) ma charakter wyłącznie dyspozytywny. Bezwzględna proporcjonalność cechuje wyłącznie prawo do udziału w masie likwidacyjnej (art. 300¹²¹ § 4 KSH). Tak też: M. Pyka, *Szczególna pozycja prawna...*, s. 983-984. Więcej na temat przytoczonych uprawnień patrz podrozdz. 4.1.

²⁵ W miejsce wielu patrz: M. Pyka, *Szczególna pozycja prawna...*, s. 984.

jednak zadać pytanie, czy w związku ze zwiększeniem się katalogu spółek kapitałowych nie powinno ulec zmianie również rozumienie zasady proporcjonalności praw i wkładów. Czy zasada ta w rzeczywistości nie stanowi ogólniejszej, niż przyjmowano dotychczas, wytycznej kształtowania stosunków spółki kapitałowej w sposób oddający proporcjonalność pomiędzy zaangażowaniem akcjonariusza (wspólnika), a ilością i siłą przysługujących mu uprawnień. W spółce z ograniczoną odpowiedzialnością i spółce akcyjnej emanacją tej zasady byłaby, jak dotychczas proporcjonalność pomiędzy przysługującymi akcjonariuszowi (wspólnikowi) uprawnieniami, a liczbą i stopniem pokrycia posiadanych udziałów (akcji). W prostej spółce akcyjnej wyrazem tej zasady byłaby konieczność takiego kształtowania stosunków korporacyjnych, które zapewniałyby proporcjonalność pomiędzy szerzej rozumianym zaangażowaniem akcjonariusza w spółce, a ilością i siłą przysługujących mu uprawnień. Podstawy normatywnej zasady proporcjonalności praw i wkładów należałoby w dalszym ciągu szukać w art. 20 KSH, statuującym zasadę jednakowego traktowania akcjonariuszy²⁶. Weryfikacja dopuszczalności ukształtowania zakresu praw przysługujących akcjonariuszowi podlegałaby wtedy weryfikacji takiej, jak ma to miejsce w przypadku przywilejów akcyjnych. Zasada proporcjonalności wciąż stanowiłaby miarę równouprawnienia akcjonariuszy – jej charakter byłby jednak jeszcze bardziej nieostry²⁷. Teza ta jest oczywiście daleko idąca. Funkcjonująca w prostej spółce akcyjnej instytucja akcji założycielskich, uregulowanych w art. 300²⁶ § 1 KSH, stanowi przekonujący argument, za systemowym wyłączeniem w prostej spółce akcyjnej zasady proporcjonalności praw i wkładów²⁸.

Wydaje się, że w obecnym stanie prawnym, logicznie dopuszczalne są tylko dwa stanowiska – albo zasada proporcjonalności praw i wkładów nie stanowi podstawowej zasady spółek kapitałowych (ponieważ nie obowiązuje w prostej spółce akcyjnej, która z woli ustawodawcy spółką kapitałową jest), albo zasada proporcjonalności praw

²⁶ Więcej na temat zasady jednakowego traktowania akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej patrz podrozdz. 3.2.1. oraz M. Łabno, *Zasada jednakowego traktowania akcjonariuszy jako norma wyznaczająca dopuszczalny zakres uprzywilejowania akcjonariuszy w prostej spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/12, s. 12-19.

²⁷ Na temat związku zasady proporcjonalności z zasadą jednakowego traktowania akcjonariuszy patrz: M. Romanowski, *Zasada jednakowego traktowania udziałowców spółki kapitałowej (I)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2005/1, s. 9.

²⁸ Mając to na uwadze dalsze rozważania prowadzone będą w niniejszej pracy z pominięciem kwestii występowania w prostej spółce akcyjnej zasady proporcjonalności praw i wkładów. Przedstawiane w tym zakresie stanowisko stanowi bowiem jedynie sugestią możliwej do przyjęcia wykładni.

i wkładów obowiązuje także i w prostej spółce akcyjnej – choć w innym kształcie, niż dotychczas przyjmowano w sp. z o.o. i spółce akcyjnej.

Podsumowując powyższe rozważania należy zaznaczyć, że proces legislacyjny poprzedzający ukonstytuowanie się prostej spółki akcyjnej, obfitował w wypowiedzi negatywnie odnoszące się do zarówno potrzeby, jak i sposobu jej uregulowania²⁹. Znaczna część autorów wskazywała, że nie jest konieczne tworzenie nowego rodzaju spółki, bowiem zamierzone przez ustawodawcę rezultaty uczestnicy obrotu mogą osiągać przy użyciu dostępnych im już instrumentów prawnych. Wydaje się jednak, że choć wypowiedzi te na etapie legislacyjnym nie były pozbawione słusznych argumentów, to obecnie wykorzystywane być powinny przede wszystkim w ramach wykładni historycznej. Prymat zaś przyznać należy obecnie instrumentom dostępnym w ramach wykładni literalnej, funkcjonalnej i systemowej. Wraz z wejściem w życie omawianych przepisów, niektóre z przytaczanych stanowisk po prostu straciły swoją aktualność (a niektóre wypowiedziane były jeszcze na kanwie projektu, który uległ następnie zmianie i w uprzednim kształcie nie został uchwalony). Dla przykładu – przed dniem 1 lipca 2021 roku można było stać na stanowisku, że niektóre z przepisów projektu ustawy kształtującej prostą spółkę akcyjną są strukturalnie niespójne z zasadą jednakowego traktowania akcjonariuszy, w ten sposób przemawiając za koniecznością dostosowania planowanych regulacji do funkcjonujących w ramach prawa spółek zasad

²⁹ P. Dzierżak, *Prosta Spółka Akcyjna – mnożenie bytów ponad potrzebę czy właściwe remedium na problemy przedsiębiorców*, „Monitor Prawa Handlowego” 2016/2, s. 38-42; M. Romanowski, *Trudna Spółka Akcyjna – czyli co św. Tomasz z Akwinu i zespół rockowy TSA pomyśleliby o Prostej Spółce Akcyjnej*, „Monitor Prawa Handlowego” 2017/4, s. 43-48; M. Romanowski, M. Briand, *Geneza powstania...*, s. 13-21; P. M. Wiórek, *O braku potrzeby wprowadzenia prostej spółki akcyjnej (PSA) z perspektywy prawnoporównawczej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018/5, s. 8-9; A. Kappes, *Prosta spółka akcyjna – czy rzeczywiście prosta i czy potrzebna? Uwagi do projektu nowelizacji Kodeksu spółek handlowych, wprowadzającego prostą spółkę akcyjną (projektowane art. 300¹-300¹²¹k.s.h.)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018/5, s. 10-16; J. Kruczałak-Jankowska, *Prosta spółka...*, s. 27-28; A. J. Witosz, *Prosta spółka akcyjna formą organizacyjno-prawną innowacyjnego przedsiębiorstwa?*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2018/362, s. 163-164; M. Romanowski, *Ocena projektu ustawy – o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Druk nr 3236)*, Warszawa 12 marca 2019 r., <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/opinieBAS.xsp?nr=3236> (dostęp: 7.06.2024), s. 1 i n.; B. Gliniecki, *Upoważnienie zarządu do emisji akcji w prostej spółce akcyjnej*, w: *Sto lat polskiego prawa handlowego, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. M. Dumkiewicz, K. Kopaczyńska-Pieczniak, J. Szczotka, Warszawa 2020, s. 550; P. M. Wiórek, *Wprowadzenie nowego typu spółki kapitałowej (prostej spółki akcyjnej) do kodeksu spółek handlowych a założenie racjonalnego prawodawcy*, Acta Universitatis Wratislaviensis, Przegląd Prawa i Administracji CXX/2, Wrocław 2020, s. 532-535; M. Bieniak, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹ KSH, Nb. 1; List otwarty do posłów i senatorów RP w sprawie zmian w Kodeksie spółek handlowych, „Rzeczpospolita” z 5.04.2019 roku. Pozytywnie natomiast o wprowadzeniu prostej spółki akcyjnej wypowiedzieli się (oprócz ustawodawcy): K. Ryszkowski, A. Witoszek-Kubicka, *Zasadność...*, s. 85-86; A. Opalski, *Prosta spółka akcyjna- nowy typ spółki handlowej (część II)...*, s. 15. Stanowisko pośrednie wyrażali: J. Okolski, S. Strzelecka, *Nowy typ spółki kapitałowej – prosta spółka akcyjna*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/8, s. 8.

ogólnych. Obecnie jednak ciężar wykładni uległ odwróceniu. Skoro przepis art. 20 KSH nie został w stosunku do prostej spółki akcyjnej wyłączony, to wykładnia jej przepisów powinna być przeprowadzana w zgodzie z kształtowaną przez przepis art. 20 KSH normą – dopóki ich wzajemna sprzeczność nie będzie na tyle znacząca, że wykluczone będzie ich koegzystowanie³⁰. Należy z powyższego wyciągnąć wniosek, że wykładnia projektu ustawy może prowadzić do wniosków odmiennych, niż wykładnia tak samo brzmiących przepisów już obowiązujących. Z rozwagą i ostrożnością należy więc odnosić się do licznych wypowiedzi przedstawicieli doktryny, formułowanych przed wejściem prostej spółki akcyjnej do porządku prawnego³¹.

Odnosząc się do ogólnego stanowiska o niezasadności uregulowania nowej spółki kapitałowej należy wskazać, że pomiędzy rokiem 2022, a rokiem 2023 liczba wpisanych w rejestrze REGON prostych spółek akcyjnych wzrosła z ok. 1,3 tys. do ok. 2,2 tys., prawie dorównując ilości wpisanych spółek partnerskich³². Obserwując wyraźną tendencję wzrostową można się spodziewać, że w niedługim czasie liczba wpisanych w rejestrze REGON prostych spółek akcyjnych przewyższy również liczbę wpisanych spółek komandytowo-akcyjnych³³. Niezależnie od stanowiska zajmowanego wobec zasadności ukonstytuowania nowej spółki kapitałowej, uprawnione wydaje się stwierdzenie, że prosta spółka akcyjna na dobre zadomowiła się już w polskim porządku prawnym, a jej przydatność w prowadzeniu działalności gospodarczej, w miejsce teoretyków prawa, zweryfikuje rynek.

³⁰ Powyższe stanowisko odnosi się oczywiście tylko do ciężaru wykładni. Praktyka pokazuje niestety, że z samego faktu zamieszczenia określonych regulacji w ramach jednego aktu prawnego nie można wyciągać absolutnego wniosku o spójności uchwalonych przepisów.

³¹ Poszczególne zarzuty i argumenty rozpatrywane będą w dalszej części opracowania, każdorazowo w ramach analizy konkretnych zagadnień i przepisów. Ich łączne rozpatrywanie na tym etapie byłoby niecelowe i nieczytelne.

³² Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2022 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-regon-2022-r-1,27.html>, (dostęp: 7.06.2024 r.). Wyszukiwanie wedle nazwy „prosta spółka akcyjna” w Portalu Rejestrów Sądowych (wyszukiwarce KRS) podaje obecnie 2.673 rezultaty. Wynik ten uwzględnia jednak podmioty, które podlegały już wykreśleniu, więc nie może być uznawany za w pełni miarodajny. <https://wyszukiwarka-krs.ms.gov.pl/>, (dostęp: 7.06.2024 r.). Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej wskazuje natomiast, że w 2023 roku zarejestrowano 892 proste spółki akcyjne. W ilości rejestracji prostą spółkę akcyjną wyprzedzają więc tylko spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, fundacje i spółki komandytowe. https://www.coig.com.pl/nowe-firmy-w-krs-2023_grudzien.php, (dostęp: 7.06.2024 r.).

Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2023 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-regon-2023-r-1,28.html>, (dostęp: 7.06.2024 r.).

³³ Na rosnącą popularność prostej spółki akcyjnej wskazuje M. Bieniak, *Praktyczne zastosowanie przepisów prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023/2, s. 34-35.

2. Rejestr akcjonariuszy

Zgodnie z przepisem art. 300³⁰ § 1 KSH akcje prostej spółki akcyjnej podlegają zarejestrowaniu w rejestrze akcjonariuszy. Przepis ten nie przewiduje wyjątków, zatem nie jest możliwe zastąpienie rejestru akcjonariuszy jakimkolwiek innym rejestrem czy ewidencją prowadzoną na zasadach odmiennych, niż przewidziane w art. 300²⁹-300³⁵ KSH, w tym chociażby w oparciu o przepisy ustawy o obrocie instrumentami finansowymi³⁴. Instytucja rejestru akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej opiera się na jednostopniowym systemie rejestracji akcji, czym różni się od systemu dwustopniowego przewidzianego dla spółek akcyjnych publicznych oraz niepublicznych, decydujących się na rejestrację akcji w depozycie papierów wartościowych³⁵. Uznać należy, że rejestr akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej pełni zarówno rolę konta depozytowego prowadzonego na rzecz emitenta, jak i rolę rachunku papierów wartościowych – obejmuje całość emisji wszystkich akcji spółki, jak również wskazuje akcjonariuszy uprawnionych z konkretnych akcji³⁶.

Rejestr akcjonariuszy może być prowadzony wyłącznie przez wskazane w art. 300³¹ § 1 KSH podmioty zaufania publicznego, do których zaliczyć należy:

³⁴ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz. U. z 2024 r. poz. 722 ze zm.) – dalej jako u.o.i.f.

³⁵ A. Zwolińska-Doboszyńska, *Przymusowa dematerializacja akcji i rejestr akcjonariuszy w świetle ostatnich zmian legislacyjnych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020/3, s. 15; M. Leśniak, *Rejestr akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej – zagadnienia podstawowe*, w: *W poszukiwaniu dobrego prawa. Tom II. Perspektywa prywatnoprawna. Księga jubileuszowa profesora Mirosława Steca*, red. K. Małysa-Sulińska, M. Spyra, A. Szumański, Warszawa 2022, s. 243. Więcej na temat różnic pomiędzy jednostopniowym, a dwustopniowym systemem rejestracji akcji patrz: K. Wosiak, *Dwa oblicza dematerializacji – różnice między jedno- i dwustopniowym systemem rejestracji papierów wartościowych i ich konsekwencji na przykładzie akcji*, w: *Podstawowe problemy i konstrukcje współczesnego prawa handlowego*, red. A. Herbet, Warszawa 2023, s. 231-240. W doktrynie spotykane jest również używanie określeń „jednopoziomowy system rejestru” oraz „dwupoziomowy system depozytu”. T. Łuczyński, *Tryb zbywania akcji nienotowanych w perspektywie reżimu ich dematerializacji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/3, s. 31.

³⁶ M. Leśniak, *Rejestr akcjonariuszy...*, s. 245; T. Sójka, *Rejestr akcjonariuszy w postaci rozproszonej i zdecentralizowanej bazy danych*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2021/4, s. 28. Przeciwnie M. Wawer, która wskazuje, że rejestr akcjonariuszy nie może być zbiorem rachunków akcji prowadzonych dla poszczególnych akcjonariuszy, M. Wawer, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski i in., Warszawa 2024, art. 300³¹, Nb. 5, Legalis. M. Grabowski słusznie przypisuje mu również status instytucji obowiązanej w rozumieniu ustawy z dnia 1.03.2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2023 r. poz. 1124 ze zm.) – dalej jako u.p.p.p.; M. Grabowski, *Prowadzenie rejestru akcjonariuszy a obowiązki wynikające z ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/2, s. 34.

- podmiot, który na podstawie u.o.i.f. jest uprawniony do prowadzenia rachunków papierów wartościowych³⁷;
- notariusza prowadzącego kancelarię notarialną na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej³⁸.

Powierzenie zadania prowadzenia rejestru podmiotowi trzeciemu, który jest niezależny od spółki, zwiększa bezpieczeństwo obrotu oraz ogranicza możliwość bezprawnej ingerencji spółki w treść dokonywanych wpisów³⁹. Umożliwienie prowadzenia rejestru akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej przez notariuszy (którzy nie mogą prowadzić rejestru akcjonariuszy spółki akcyjnej) wynikało z założenia, że prosta spółka akcyjna ma być wykorzystywana do realizacji mniej skomplikowanych przedsięwzięć, a rozwiązanie to umożliwi zarówno zmniejszenie kosztów, zwiększenie konkurencyjności, jak i uproszczenie funkcjonowania spółki⁴⁰. Jednocześnie zasadność wprowadzenia obligatoryjnej instytucji rejestru akcjonariuszy wynikała z konieczności ewidencjonowania akcji prostej spółki akcyjnej, które na mocy przepisu art. 300²⁹ § 1 KSH nie mają formy dokumentu – występują jedynie w formie zdematerializowanej⁴¹.

³⁷ Zgodnie z przepisem art. 4 ust. 1 pkt 1 i 2 u.o.i.f. są to: domy maklerskie, banki prowadzące działalność maklerską, banki powiernicze, zagraniczne firmy inwestycyjne, zagraniczne osoby prawne prowadzące działalność maklerską na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w formie oddziału, Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych, spółka, której Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych przekazał prowadzenie depozytu papierów wartościowych, oraz Narodowy Bank Polski – jeżeli oznaczenie tych rachunków pozwala na identyfikację osób, którym przysługują prawa z papierów wartościowych. Rejestr akcjonariuszy może być prowadzony również przez inne podmioty będące uczestnikami depozytu papierów wartościowych lub systemu rejestracji papierów wartościowych prowadzonego przez Narodowy Bank Polski, pośredniczące w zbywaniu papierów wartościowych emitowanych przez Skarb Państwa lub Narodowy Bank Polski – jeżeli dokonywane przez nie zapisy dotyczą tych papierów i pozwalają na identyfikację osób, którym przysługują prawa z papierów wartościowych. Przez te ostatnie rozumieć należy „instytucje finansowe w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 7 PrBank oraz instytucje kredytowe w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 17 PrBank, z którymi MF zawarł umowę w sprawie pełnienia funkcji tzw. dealera skarbowych papierów wartościowych, przyznającą im prawo do składania ofert na przetargach bonów skarbowych (por. § 8 BonySkarbR)” – patrz: M. Michalski, w: *Prawo rynku kapitałowego. Komentarz. Tom I*, red. M. Wierzbowski, L. Sobolewski, P. Wajda, Warszawa 2023, art. 4, Nb. 17, Legalis.

³⁸ Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1799 ze zm.) – dalej jako u.p.n. Na temat przepisów szczególnych zawartych w u.p.n., a regulujących prowadzenie rejestru akcjonariuszy przez notariusza patrz: A. Fus, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. R. Adamus, P. Malinowski, Warszawa 2021, art. 300³¹, LEX; M. Leśniak, *Czynności notarialne dotyczące prowadzenia rejestru akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej*, w: *Ius civile vigilantibus scriptum est. Księga jubileuszowa profesora Adama Olejniczaka*, red. J. Grykiel, J. Haberko, K. Mularski, Warszawa 2022, s. 395-403; M. Grześków, *Rejestr akcjonariuszy – wybrane zagadnienia*, w: *Podstawowe problemy i konstrukcje współczesnego prawa handlowego*, red. A. Herbet, Warszawa 2023, s. 182-183.

³⁹ K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁰.

⁴⁰ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 45. Na temat swobody wyboru przez spółkę notariusza prowadzącego rejestr w kontekście przepisu art. 84 u.p.n. patrz: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, 2023, art. 300³¹, Legalis.

⁴¹ Więcej na temat dematerializacji akcji prostej spółki akcyjnej patrz podrozdz. 3.1.1.

Rejestr akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej cechuje zasada jawności dla spółki i każdego akcjonariusza (art. 300³⁵ § 1 KSH)⁴². Osoby te mają zarówno prawo dostępu do danych zawartych w rejestrze za pośrednictwem podmiotu prowadzącego rejestr, jak i prawo do żądania wydania informacji z rejestru – w formie papierowej lub elektronicznej (art. 300³⁵ § 2-3 KSH)⁴³. Przytoczone przepisy nie regulują na jakich zasadach i wedle jakiej procedury dostęp ten powinien być udzielany⁴⁴. Kwestia ta powinna zatem zostać uregulowana w umowie o prowadzenie rejestru akcjonariuszy, z uwzględnieniem, że dostęp ten nie może być nadmiernie utrudniony. Całkowicie dopuszczalne byłoby przykładowo zapewnienie przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy dla spółki i akcjonariuszy wglądu do rejestru w formie elektronicznej (online)⁴⁵.

Brak jest natomiast podstawy prawnej dla dostępu do rejestru akcjonariuszy osób spoza przytoczonego kręgu, w tym przykładowo dla podmiotów zainteresowanych nabyciem akcji⁴⁶. Słusznie wskazuje się, że sposobem na wykazanie przez akcjonariusza legitymacji przed nabywcą akcji może być udzielenie przez akcjonariusza pełnomocnictwa osobie zainteresowanej, do wykonywania uprawnień z art. 300³⁵ § 2-3 KSH⁴⁷. Nic nie stoi również na przeszkodzie, ażeby na podstawie umowy spółki oraz umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy przyznać dostęp do informacji zawartych w rejestrze akcjonariuszy osobom trzecim (poza spółką oraz akcjonariuszami) – pozwala na to semiimperatywny charakter przepisu art. 300³⁵ § 1 KSH⁴⁸.

⁴² Niektórzy autorzy zasadę tę określają jako bezwzględna. Tak też: M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁵, Nb. 1. Inni zaś wskazują, że ma charakter względny, tak: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁵. Wydaje się jednak, że powstała różnica w nomenklaturze wynika jedynie z przyjętego kryterium oceny „względności” tej zasady. Jest ona bezwzględna w rozumieniu braku możliwości jej wyłączenia lub ograniczenia wobec spółki i jej akcjonariuszy oraz względna co do zakresu podmiotowego osób mających pełny, nieograniczony wgląd do rejestru (co do zasady tylko akcjonariusze oraz spółka). Zasadne jest zatem przyjęcie za G. Kozielem istnienia „ograniczonej jawności formalnej rejestru”, G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300³⁵, Nb. 1; A. Fus, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁵; K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁵.

⁴³ O prawie akcjonariusza do dostępu do danych w rejestrze patrz podrozdz. 4.2.5.

⁴⁴ W doktrynie wyrażono obawy co do kwestii zapewnienia ochrony danych osobowych w związku z jawnością informacji zawartych w rejestrze akcjonariuszy. Tak też: A. Zwolińska-Doboszyńska, *Przymusowa dematerializacja...*, s. 17.

⁴⁵ T. Sójka, *Rejestr akcjonariuszy...*, s. 28.

⁴⁶ M. Leśniak, *Rejestr akcjonariuszy...*, s. 246. Tak też na poczet analogicznej instytucji w spółce akcyjnej K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego z akcji*, Warszawa 2021, s. 271. Przeciwnie wydaje się uważać R. Pabis, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, 2023, art. 328⁵, Legalis.

⁴⁷ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁵. W przypadku analogicznej sytuacji w spółce akcyjnej rozwiązanie takie dopuszcza R. Pabis, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz...*, art. 328⁵.

⁴⁸ Oceniając analogiczną instytucję z art. 328⁵ KSH stanowisko takie zajął słusznie T. Sójka, *Rejestr akcjonariuszy...*, s. 31.

Zgodnie z przepisem art. 300³¹ § 3 KSH rejestr akcjonariuszy jest prowadzony wyłącznie w postaci elektronicznej⁴⁹, która może mieć formę rozproszonej i zdecentralizowanej bazy danych. Przepis ten stanowi częściowo *superfluum*, za pomocą którego ustawodawca wyraźnie podkreślił możliwość (a nie obowiązek) prowadzenia rejestru akcjonariuszy z wykorzystaniem technologii *blockchain*⁵⁰. Niezależnie od tego, czy technologia *blockchain* zostanie wykorzystana, czy też rejestr będzie prowadzony w formie zwykłego dokumentu tekstowego lub arkusza kalkulacyjnego, to po stronie prowadzącego rejestr ciąży obowiązek zabezpieczenia danych w rejestrze, w szczególności przed nieuprawnioną ingerencją w ich treść. Ustawodawca wskazuje jedynie na ciążący na podmiocie prowadzącym rejestr akcjonariuszy ogólny obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa i integralności zawartych w nim danych (art. 300³¹ § 4 KSH).

Zakres informacji, które powinny zostać zawarte w rejestrze wskazano w art. 300³³ § 1 KSH⁵¹. Jednocześnie umowa spółki może zawierać dodatkowe postanowienia dotyczące informacji w nim ujawnianych (art. 300³³ § 2 KSH)⁵². Zawarcie dodatkowych postanowień w umowie spółki wymaga uwzględnienia tej kwestii również w umowie o prowadzenie rejestru, jako że to dopiero ta umowa (oprócz przepisów ustawy) ma możliwość kreowania obowiązków obciążających podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy⁵³.

⁴⁹ Mówiąc o postaci elektronicznej w rozumieniu szerokim wskazuje się, że chodzi o każdą postać danych, które mogą być kreowane, przetwarzane, przesyłane, odbierane oraz przechowywane za pomocą technologii wykorzystujących zjawiska elektromagnetyczne, optyczne itp., o ile spełnia minimalne przesłanki, zapewniające identyfikację nadawcy i możliwość odczytania przez odbiorcę. R. Pabis, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIB. Spółka akcyjna. Komentarz. Art. 393–490*, red. A. Opalski, Warszawa 2016, art. 400; Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 47.

⁵⁰ A. Fus, w: *Prosta spółka...*, art. 300³¹; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³¹. Więcej na temat technologii *blockchain* oraz wątpliwości natury prawnej związanych z jej wykorzystaniem do prowadzenia rejestru akcjonariuszy patrz: T. Sójka, *Rejestr akcjonariuszy...*, s. 26-33; M. Bronowska, J. Matraszek, *Blockchain a rejestr akcjonariuszy*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020/4, s. 23-29; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300³¹, Nb. 2; A. Jarecka, *Rejestr akcjonariuszy w technologii blockchain*, w: *Prosta spółka akcyjna*, red. A. Sikorska-Lewandowska, M. T. Kłoda, Toruń 2023, s. 83-99.

⁵¹ A. Fus informacje zawarte w rejestrze słusznie dzieli na: informacje obligatoryjne, informacje fakultatywne oraz informacje, które wynikają z umowy spółki. A. Fus, w: *Prosta spółka...*, art. 300³³. Z urzędu dokonuje się również wpisu informacji o zajęciu egzekucyjnym praw majątkowych akcjonariusza (art. 300³⁴ § 2 KSH). M. Dumkiewicz kwalifikuje ten rodzaj wpisu jako dokonywany na żądanie, z tym że pochodzący od podmiotu spoza grona osób wymienionych w art. 300³³ § 1 KSH; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany do art. 1-300 Kodeksu spółek handlowych*, A. Kidyba, M. Dumkiewicz, art. 300³⁴, LEX.

⁵² M. Leśniak, *Rejestr akcjonariuszy...*, s. 246.

⁵³ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300³³. M. Leśniak wskazuje, że podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy powinien zawierając umowę o prowadzenie rejestru akcjonariuszy zapoznać się z umową prostej spółki akcyjnej i ustalić, czy poszerza ona zakres informacji, które mają

Szczególnie istotną regulację wprowadzono w art. 300³⁸ § 1 KSH, zgodnie z którym wobec spółki uważa się za akcjonariusza tylko tę osobę, która jest wpisana do rejestru akcjonariuszy (na mocy przepisu art. 300³⁸ § 2 KSH zasadę tę stosuje się odpowiednio także do zastawnika lub użytkownika akcji). Wagę wpisu do rejestru akcjonariuszy wyraża również przepis art. 300⁹¹ KSH, wedle którego uprawnionym do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu jest osoba wpisana do rejestru akcjonariuszy w dniu przypadającym na trzy dni przed dniem walnego zgromadzenia⁵⁴.

Zaznaczenia wymaga, że regulacje dotyczące prostej spółki akcyjnej, w odróżnieniu od spółki akcyjnej, nie przewidują wprost możliwości wystawiania świadectw rejestrowych, a zatem również dokonywania blokady akcji w rejestrze akcjonariuszy na okres od chwili wystawienia świadectwa rejestrowego do chwili utraty jego ważności albo zwrotu świadectwa rejestrowego (art. 328⁷ § 1 KSH)⁵⁵. W doktrynie pojawiły się głosy o możliwości wykreowania uprawnienia do wystawiania świadectw rejestrowych dla prowadzącego rejestr akcjonariuszy na podstawie umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy⁵⁶. Choć koncepcji tej nie można odrzucić ze względu na zasadę swobody umów, to dalece wątpliwa pozostaje kwestia związania kształtującymi takie uprawnienia postanowieniami umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy osób trzecich oraz samych akcjonariuszy⁵⁷.

zostać ujawnione w rejestrze akcjonariuszy; M. Leśniak, *Rejestr akcjonariuszy...*, s. 246. Jest to zasadne stanowisko, bowiem poszerzenie obowiązków informacyjnych podmiotu, prowadzącego rejestr akcjonariuszy musi mieć swoją podstawę zarówno w umowie o prowadzenie rejestru akcjonariuszy, jak i w umowie spółki.

⁵⁴ Funkcja legitymacyjna rejestru akcjonariuszy została szerzej omówiona w podrozdz. 3.1.5.

⁵⁵ Instytucję blokady akcji w rejestrach akcjonariuszy prowadzonych dla spółki akcyjnej, omawia M. Kalisiak, *Blokada akcji w rejestrze akcjonariuszy*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/1, s. 30-35. Na temat instytucji świadectw rejestrowych w spółce akcyjnej, w kształcie obowiązującym od 1 marca 2021 roku, patrz: S. Kaczmarek, *Świadectwo rejestrowe w znowelizowanych przepisach Kodeksu spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/2, s. 39-44.

⁵⁶ Tak: K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300³².

⁵⁷ W tym zakresie odsyłam do podrozdz. 2.1. w zakresie rozważań poczynionych w przedmiocie traktowania umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy, jako umowy na rzecz osób trzecich i związanych z tą kwestią skutków prawnych.

2.1. Zawarcie umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy

Umowa o prowadzenie rejestru akcjonariuszy w kształcie przyjętym przez ustawodawcę jest skomplikowaną czynnością prawną. Stanowi umowę o świadczenie usług, do której należy stosować odpowiednio przepisy KC o zleceniu, zgodnie z przepisem art. 750 KC⁵⁸. Na jej podstawie podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy zobowiązuje się do dokonywania szeregu czynności faktycznych i prawnych na rzecz spółki – sprowadzających się do utworzenia i prowadzenia rejestru akcjonariuszy⁵⁹. Ponadto umowa o prowadzenie rejestru akcjonariuszy zobowiązuje podmiot prowadzący rejestr również do działania na rzecz osób trzecich (m.in. akcjonariuszy, nabywców akcji, zastawników i użytkowników akcji), z którymi podmiot prowadzący rejestr nie jest związany bezpośrednią relacją kontraktową, umowa ta powinna zatem zostać zakwalifikowana w kategoriach umowy na rzecz osoby trzeciej w rozumieniu art. 393 § 1 KC, co ma duże znaczenie przy kształtowaniu zasad odpowiedzialności podmiotu prowadzącego rejestr⁶⁰. Takiemu założeniu nie stoi na przeszkodzie zmienność kręgu osób uprawnionych do żądania wpisu (ograniczonego jedynie koniecznością istnienia interesu prawnego w dokonaniu wpisu), bowiem na moment złożenia żądania dokonania wpisu osoba uprawniona do żądania jest oznaczalna na

⁵⁸ Choć kwestia odpowiedniego stosowania do umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy przepisów o zleceniu na mocy przepisu art. 750 KC nie stanowi raczej przedmiotu sporu wśród przedstawicieli doktryny, to rozbieżności pojawiają się przy zakwalifikowaniu jej jako umowy nienazwanej lub też umowy nazwanej. Jako umowę nienazwaną zdają się kwalifikować ją: M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³², Nb. 3; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³²; W. Popiołek, *Podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy jako strona umowy ze spółką akcyjną*, w: *Ius civile vigilantibus scriptum est. Księga jubileuszowa profesora Adama Olejniczaka*, red. J. Grykiel, J. Haberko, K. Mularski, Warszawa 2022, s. 561. Przeciwnie, za umowę nazwaną uznają ją G. Koziół, *Prosta spółka...*, art. 300³², Nb. 2; P. Izdebski, *Umowa o prowadzenie rejestru akcjonariuszy – wybrane uwagi konstrukcyjnoprawne*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/2, s. 53-54. W ocenie autora niniejszej publikacji zasadną jest kwalifikacja jej jako umowy nienazwanej.

⁵⁹ W. Popiołek słusznie wskazuje, że elementom stosunku wynikającego z umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy można przypisać charakter umowy mieszanej, zawierającej część traktowaną jako „dzieło” na podstawie art. 627 KC – w zakresie w jakim podmiot prowadzący rejestr ma zapewniać spółce określony rezultat w postaci wpisów rejestrowych (jeśli spełnione są przesłanki do ich dokonania); W. Popiołek, *Podmiot prowadzący...*, s. 562.

⁶⁰ P. Izdebski, *Umowa o prowadzenie...*, s. 54-56; P. Izdebski, *Cywilnoprawna odpowiedzialność podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy – wybrane zagadnienia*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/5, s. 18; K. Wosiak, *Dwa oblicza...*, s. 237; K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 276-277, który podpira argumentację czynioną na poczet analogicznej instytucji w spółce akcyjnej podobieństwem umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy oraz umowy o prowadzenie rejestru sponsora emisji (art. 4 ust. 2 i art. 6 ust. 2 u.o.i.f.), która uznawana jest za umowę o świadczenie na rzecz osoby trzeciej. Przeciwnie M. Michalski, który wskazuje, że akcjonariuszy spółki akcyjnej nie wiąże z podmiotem prowadzącym rejestr akcjonariuszy żadna relacja prawna, M. Michalski, *Uwagi krytyczne w zakresie zniesienia anonimowości jako cechy konstytutywnej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020/3, s. 10; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300³⁴.

podstawie oceny jej sytuacji prawnej związanej z akcją⁶¹. Zindywidualizowanie osoby trzeciej jest wystarczające, o ile nastąpi najpóźniej w chwili spełnienia świadczenia, którym to momentem będzie dokonanie wpisu w rejestrze⁶². Podobnie nie przeczy charakterowi umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy jako umowy na rzecz osoby trzeciej istniejący na tym etapie brak możliwości uzyskania zgody osób trzecich (które dopiero w przyszłości występować będą z żądaniem wpisu) na jej zawarcie, bowiem zawarcie umowy na rzecz osoby trzeciej zgody takiej (lub nawet wiedzy osoby trzeciej) nie wymaga⁶³.

Zgodnie z przepisem art. 300³¹ § 5 KSH wybór podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy dokonywany jest przez walne zgromadzenie w formie uchwały (o ile umowa spółki nie przewiduje surowszego wymogu – podejmowanej bezwzględnie większością głosów zgodnie z przepisem art. 300⁹⁸ § 1 KSH), bądź też na etapie tworzenia spółki (przy jej zawiązaniu) przez akcjonariuszy (w tym wypadku niezbędna jest jednak jednomyślność)⁶⁴. Uznać należy, że określenie „przy zawiązaniu spółki” rozciąga się na cały okres poprzedzający dokonanie wpisu spółki do KRS. Wymóg jednomyślności akcjonariuszy będzie dotyczył zatem także przypadków dokonywania wyboru poprzez uchwałę akcjonariuszy, jeśli podjęcie przedmiotowej uchwały nastąpi

⁶¹ K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 277. Innego zdania jest P. Izdebski, który wskazuje, że kryterium oznaczalności nie zostanie spełnione w przypadku zbiorczego wskazania w umowie jedynie ogólnej kategorii osób trzecich, mających interes prawny w dokonaniu wpisu. W jego ocenie w treści umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy powinno się dokonać wyliczenia kategorii podmiotowej tych osób; P. Izdebski, *Umowa o prowadzenie...*, s. 55. Nie wydaje się jednak racjonalne oczekiwanie od spółki i podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy, że dokonają one kompletnego wyliczenia podmiotów uprawnionych do żądania wpisu, przewidując absolutnie każdy możliwy stan faktyczny i prawny prowadzący do nabycia w tym zakresie uprawnienia przez osobę trzecią. Co zresztą w przypadku, gdyby jakaś kategoria osób uprawnionych nie została w umowie wyszczególniona? Idąc tym tokiem rozumowania należałoby stwierdzić, że w przypadku złożenia żądania wpisu przez niewymienionego w umowie uprawnionego, podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy nie miałby obowiązku dokonania wpisu – wszak nie wiąże go z tą osobą żadna relacja kontraktowa. A przecież obowiązek dokonania wpisu obciąża podmiot prowadzący rejestr zgodnie z przepisem art. 300³⁴ § 1 KSH. Podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy ma zresztą i tak szeroko rozumiany obowiązek badania statusu osoby żądającej wpisu na podstawie przepisu art. 300³⁴ § 5 KSH – zatem niezależnie od treści umowy i tak musi on dokonać „oznaczenia” (indywidualizacji) osoby trzeciej żądającej dokonania wpisu przed spełnieniem swojego świadczenia.

⁶² Por.: M. Bednarek, *Umowy odnoszące się do osób trzecich*, red. E. Łętowska, P. Drapała, M. Bednarek, Warszawa 2006, s. 130. A. Olejniczak, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania - część ogólna, wyd. II*, red. A. Kidyba, Warszawa 2014, art. 393, Nb. 4. Por.: wyrok SN z 28.11.2003 r., IV CK 206/02, LEX nr 164011.

⁶³ M. Bednarek, *Umowy...*, s. 117. Osoba trzecia (beneficjent) nie uczestniczy bowiem w wykreowaniu stosunku zapłaty przez wierzyciela zastrzegającego i dłużnika przyrzekającego. Tak: A. Koch, w: *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 353-626*, red. M. Gutowski, Warszawa 2022, art. 393, Nb. 3, Legalis.

⁶⁴ G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300³⁰, Nb. 1; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³¹.

przed wpisem spółki do rejestru⁶⁵. Konieczne jest uzyskanie zgody akcjonariuszy na zawarcie umowy z określonym podmiotem. Akcjonariusze mają jednak również możliwość scedowania decyzji co do wyboru konkretnego podmiotu prowadzącego rejestr na zarząd, poprzez udzielenie zgody w formie blankietowej lub wyrażenie zgody przykładowo jedynie na rodzaj podmiotu, z którym ma zostać zawarta umowa⁶⁶.

Samo wynegocjowanie warunków umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy i jej zawarcie leży w gestii organu uprawnionego do reprezentacji spółki oraz zgodnie z przepisem art. 300³² § 1 KSH powinno nastąpić niezwłocznie⁶⁷. Mając na względzie przepis art. 300³⁴ § 1 KSH uznać należy, że posługując się terminem „niezwłocznie” ustawodawca ma na myśl termin krótszy, niż siedem dni⁶⁸. Jednocześnie posiłkując się dorobkiem doktryny wytworzonym na poczet interpretacji przepisu art. 455 KC uznać należy, że termin ten nie oznacza „natychmiast”, jednakże chodzi w nim o działanie bez

⁶⁵ Przeciwnie M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³¹.

⁶⁶ *Ibidem*, art. 300³¹.

⁶⁷ Dopuszczenie przez członka zarządu, wbrew obowiązкови, do tego, że nie jest prowadzony rejestr akcjonariuszy skutkować będzie odpowiedzialnością członka zarządu z przepisu art. 594 § 1 pkt 2 KSH (oprócz odpowiedzialności cywilnej z art. 300¹²⁵ § 1 KSH), który za czyn ten przewiduje grzywnę w wysokości do 20.000 zł, nakładaną przez sąd rejestrowy. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 27 sierpnia 2015 r. (III CZP 62/15, OSNC 2016/7-8/84) „Sprawy o nałożenie grzywny na podstawie art. 594 KSH, dotyczą odpowiedzialności cywilnej członków zarządu i likwidatorów za zaniechanie wykonania z winy umyślnej obowiązków wymienionych w art. 594 KSH. Jest to odpowiedzialność o specyficznym charakterze, a jej cel, którym jest zastosowanie represji wobec członka zarządu (likwidatora) nierealizującego obowiązków wymienionych w art. 594 KSH zbliża ją do odpowiedzialności dyscyplinarnej i odpowiedzialności karnej w szerokim rozumieniu tego pojęcia”. Postanowienie SN z 18.01.2017 r., V CZ 89/16, OSNC-ZD 2018, nr 2, poz. 33. Sąd Najwyższy wskazuje zatem na warunek przypisania sprawstwa w postaci wykazania winy umyślnej członka zarządu. Takie samo stanowisko przyjmuje M. Rodzynekiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2018, art. 594, LEX. Przeciwnie A. Kidyba, który wskazuje, że znamiona z art. 594 § 1 KSH można wypełnić również z winy nieumyślnej; A. Kidyba, w: *Komentarz aktualizowany do art. 301-633 Kodeksu spółek handlowych*, 2024, art. 594, LEX. J. Giezek i P. Kardas formułują postulat *de lege ferenda* rozstrzygnięcia tej spornej kwestii przez ustawodawcę; J. Giezek i P. Kardas, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 586-595. Tom V*, red. S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański i in., Warszawa 2015, art. 594 KSH, Nb. 4, Legalis. D. Czura-Kalinowska wskazuje natomiast, że zachowaniom stypizowanym w przytoczonym przepisie należy odmówić charakteru prawnokarnego, co wyłącza sens rozważań co do strony podmiotowej czynu. D. Czura-Kalinowska, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, 2023, art. 594, Legalis. Właśnie to stanowisko wydaje się najwłaściwsze. Nawet jeśli jednak opowiadać się za prawnokarnym charakterem tej regulacji, to brak możliwości rozróżnienia, czy do czynu tego zastosowanie będą miały przepisy kodeksu wykroczeń, czy też kodeksu karnego. Ze względów gwarancyjnych (oraz przepisu art. 116 Kodeksu karnego) czyni to koniecznym zastosowanie art. 8 Kodeksu karnego, a zatem uznanie, że czyn ten można popełnić wyłącznie umyślnie. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2024 r. poz. 17 ze zm.) – dalej jako KK.

⁶⁸ Na dopuszczalność takiej interpretacji wskazują: G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300³⁴, Nb. 7; A. Fus, w: *Prosta spółka...*, art. 300³².

nieuzasadnionej zwłoki (bez nieuzasadnionego odwlekania)⁶⁹. Nie jest natomiast wymagane, aby zgoda akcjonariuszy opiewała na zawarcie umowy o określonej z góry treści⁷⁰. Zawarcie umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy bez zgody akcjonariuszy skutkować będzie jej nieważnością, zgodnie z przepisem art. 17 § 1 KSH⁷¹. W myśl przepisu art. 17 § 2 KSH za dopuszczalne należy uznać podjęcie uchwały w przedmiocie wyboru podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy również po złożeniu oświadczenia woli przez spółkę (jednak nie później, niż w terminie dwóch miesięcy od dnia złożenia oświadczenia)⁷². Potwierdzenie wyrażone po złożeniu oświadczenia miałyby moc wsteczną od chwili dokonania czynności prawnej. Ze względów praktycznych, w tym i ewentualnej odpowiedzialności członków organu uprawnionego do reprezentacji, taką kolejność podejmowania czynności uznać należy za mało prawdopodobną. Ustawodawca nie przewidział formy szczególnej dla zawarcia umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy, zatem za wystarczającą dla jej ważności należy uznać formę dokumentową.

Rejestr może być prowadzony tylko przez jeden podmiot, a nie przykładowo przez dwa podmioty jednocześnie w różnym zakresie⁷³. Stanowisko to potwierdza zarówno literalna treść przepisów, w których „rejestr” występuje w liczbie pojedynczej (dla przykładu w art. 300³⁵ § 1-3 KSH), jak i brak jakichkolwiek regulacji, które odnosiłyby się do zasad rozstrzygania różnic we wpisach dokonanych w poszczególnych rejestrach. Ten element konstrukcji rejestru akcjonariuszy określany jest mianem zasady „wyłączności rejestru”⁷⁴. Przyzwolenie na prowadzenie rejestru

⁶⁹ R. Tanajewska, w: *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. J. Ciszewski, P. Nazaruk, 2023, art. 455, LEX; A. Lutkiewicz-Rucińska, w: *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, 2024, art. 455, LEX.

⁷⁰ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³¹.

⁷¹ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³¹; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300³¹; W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami rejestrowymi spółek niepublicznych*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2020/5, s. 9; T. Sójka, *Obrót akcjami prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020/1, s. 7; M. Leśniak, *Rejestr akcjonariuszy...*, s. 248.

⁷² P. Izdebski, *Umowa o prowadzenie...*, s. 56; T. Sójka, *Obrót akcjami...*, s. 7.

⁷³ T. Sójka, *Obrót akcjami...*, s. 7; A. Zwolińska-Doboszyńska, *Przymusowa dematerializacja...*, s. 16; M. Leśniak, *Rejestr akcjonariuszy...*, s. 243. G. Kozieł dopuszcza możliwość podzlecenia przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy zadań lub obowiązków, związanych z jego prowadzeniem innemu podmiotowi (o ile podmiot ten również spełnia wymogi określone w art. 300³¹ § 1 KSH); G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300³¹, Nb. 7. Pogląd ten wydaje się jednak dyskusyjny, szczególnie mając na uwadze ciężący na podmiocie prowadzącym rejestr akcjonariuszy obowiązek prowadzenia go w sposób, zapewniający bezpieczeństwo i integralność zawartych w nim danych.

⁷⁴ M. Leśniak, *Rejestr akcjonariuszy...*, s. 243. Na poczet analogicznej instytucji spółki akcyjnej określeniem tym posługuje się W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 5.

akcjonariuszy jednocześnie w kilku rejestrach miałyby bardzo negatywny wpływ na bezpieczeństwo obrotu⁷⁵.

Zgodnie z przepisem art. 300³² § 2 KSH rozwiązanie przez spółkę umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy może nastąpić wyłącznie pod warunkiem zawarcia nowej umowy⁷⁶. Zawarcie nowej umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy stanowi zawieszający warunek prawny skuteczności rozwiązania umowy dotychczasowej⁷⁷. Rozwiązanie umowy przez podmiot prowadzący rejestr jest natomiast dopuszczalne jedynie z ważnych powodów z zachowaniem terminu wypowiedzenia nie krótszego, niż trzy miesiące (art. 300³² § 2 zdanie 2 KSH)⁷⁸. Przepis ten ma na celu zachowanie ciągłości funkcjonowania rejestru akcjonariuszy, który ma podstawowe znaczenie dla bieżącego działania spółki i realizacji praw akcjonariuszy.

2.2. Dokonanie wpisu w rejestrze akcjonariuszy

Główny obowiązek podmiotu prowadzącego rejestr określono w art. 300³¹ § 2 KSH jako zapewnienie zgodności liczby akcji zarejestrowanych w rejestrze z liczbą wyemitowanych akcji oraz dokonywanie wpisów zmian danych, które zgodnie z przepisem art. 300³³ § 1 KSH powinny być ujawniane w rejestrze⁷⁹. Celem dokonywania wpisów jest ujawnienie prawa, jego zmiana albo wykreślenie⁸⁰. Naturalnie zakres obowiązków oraz odpowiedzialności prowadzącego rejestr może

⁷⁵ A. Fus, w: *Prosta spółka...*, art. 300³¹; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300³¹, Nb. 7. Choć wypowiadając się wprost jedynie co do spółki akcyjnej, to analogicznie twierdzi również K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 271.

⁷⁶ Nie wyklucza to możliwości rozwiązania umowy za porozumieniem stron, choć może się to wiązać z odpowiedzialnością cywilną zarządu. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³².

⁷⁷ Tak też M. Grześków, *Rejestr akcjonariuszy...*, s. 184. Przeciwnie M. Mazgaj, według którego oświadczenie spółki o rozwiązaniu umowy dokonane z naruszeniem art. 300³² § 2 KSH jest bezwzględnie nieważne. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³². Przyjęcie bezwzględnej nieważności oświadczenia o rozwiązaniu umowy nie jest jednak poglądem słusznym.

⁷⁸ M. Mazgaj słusznie wskazuje na konieczność szerokiej, prokonstytucyjnej interpretacji pojęcia „ważnych powodów”. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³². Więcej na temat definicji tego pojęcia patrz: A. Fus, w: *Prosta spółka...*, art. 300³²; M. Grześków, *Rejestr akcjonariuszy...*, s. 185.

⁷⁹ Wpisem jest również wykreślenie. Zdaje się na to wskazywać art. 300³³ § 1 pkt 8 KSH. Tak też: M. Leśniak, *Czynności notarialne...*, s. 401.

⁸⁰ M. Godlewski i T. Sójka wyróżniają cztery podstawowe zasady dokonywania wpisów: 1) zasadę bezpieczeństwa obrotu, 2) zasadę dokonywania wpisu na wniosek, 3) zasadę konstytutywności wpisu oraz 4) zasadę szybkości dokonywania wpisu. M. Godlewski, T. Sójka, *Zasady dokonywania wpisów w rejestrze akcjonariuszy, rejestrowymi spółek niepublicznych*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2023/9, s. 20.

rozszerzać i konkretyzować umowa o prowadzenie rejestru akcjonariuszy zawarta ze spółką.

W przepisie art. 300³⁰ § 2 KSH ustawodawca określił moment wpisu do rejestru akcjonariuszy w przypadku objęcia akcji. W tym wypadku wpis do rejestru akcjonariuszy musi poprzedzać rejestracja spółki w KRS. Analogicznie wpis do rejestru akcjonariuszy związany z objęciem akcji nowej emisji musi poprzedzać rejestracja w KRS nowej emisji akcji⁸¹. Dokonanie wpisów związanych z objęciem akcji oraz nową emisją akcji nastąpi w oparciu o informacje i dokumenty przekazane podmiotowi prowadzącemu rejestr przez spółkę⁸².

Pozostałe wpisy w rejestrze zgodnie z przepisem art. 300³⁴ § 1 KSH powinny być dokonywane niezwłocznie, ale nie później niż w terminie siedmiu dni od otrzymania żądania⁸³. Ustawodawca w przypadku wpisu dokonywanego po usunięciu przeszkody nie wskazał natomiast wyraźnie, że i tym razem wpis ma zostać dokonany „niezwłocznie”. Trudno doszukać się argumentów, które przemawiałyby za zasadnością takiego rozwiązania, tym niemniej treść przepisu jest jasna – wpis następujący po usunięciu przeszkody nie musi zostać dokonany „niezwłocznie” a jedynie w terminie siedmiu dni od usunięcia przeszkody⁸⁴. Z możliwą do usunięcia przeszkodą nie będziemy mieli do czynienia w przypadku braku podstaw materialno-prawnych do dokonania wpisu – w takim wypadku podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy powinien odmówić dokonania wpisu⁸⁵.

⁸¹ Dopuszczenie przez członka zarządu do zarejestrowania akcji w rejestrze akcjonariuszy przed zarejestrowaniem prostej spółki akcyjnej lub przed wpisem do rejestru zmiany liczby akcji (w przypadku emisji nowych akcji) wiązać się będzie z odpowiedzialnością członka zarządu za przestępstwo z art. 592 § 3 KSH.

⁸² K. Jasiński dopuszcza dokonanie wpisów związanych z objęciem oraz nową emisją akcji w oparciu o informacje przekazane nie przez spółkę, a osoby trzecie, np. akcjonariuszy (o ile są wiarygodne); K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300³³. Nie wydaje się to jednak słusznym poglądem, bowiem to spółka zgłasza akcje nowej emisji do KRS oraz wnosi żądanie dokonania wpisu do rejestru akcjonariuszy.

⁸³ W. Popiołek słusznie wskazuje, że użycie przez ustawodawcę określenia „otrzymanie” w miejscu wykorzystywanego zazwyczaj w prawie cywilnym określenia „doręczenie” może wskazywać na przeniesienie ryzyka niezapoznania się z żądaniem wpisu z podmiotu prowadzącego rejestr na żądającego wpisu; W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 10.

Według K. Jasińskiego na czas poprzedzający dokonanie wpisu do rejestru akcjonariuszy, nabywca akcji może zabezpieczyć możliwość wykonywania przez siebie praw z akcji poprzez uzyskanie nieodwoływalnego pełnomocnictwa do reprezentacji na walnych zgromadzeniach oraz przelewu praw majątkowych – K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁷.

⁸⁴ Do wyznaczania upływu terminu siedmiodniowego stosuje się zasady określone w art. 110 i n. KC.

⁸⁵ M. Godlewski, T. Sójka, *Zasady dokonywania...*, s. 24.

Co istotne wpisy w rejestrze akcjonariuszy są dokonywane przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy wyłącznie na żądanie spółki lub innej osoby mającej interes prawny w dokonaniu wpisu (art. 300³⁴ § 1 KSH)⁸⁶. Choć katalog podmiotów mających interes prawny w dokonaniu wpisu ma charakter otwarty, to tytułem przykładu oprócz akcjonariusza można wymienić: nabywcę akcji, zastawnika, użytkownika lub wierzyciela osobistego akcjonariusza⁸⁷. Co do zasady interes prawny będzie występował po stronie osób, których prawa poprzez wpis miałyby zostać ujawnione, zmienione lub wykreślone⁸⁸.

Ustawodawca nie sprecyzował jaką formę przybrać powinno „żądanie wpisu”. Należy zatem uznać, że może ono nastąpić w dowolnej formie (w tym i ustnie), przy czym wymagana forma żądania składanego przez spółkę może być z góry ustalona w umowie o prowadzenie rejestru akcjonariuszy. Umowa o prowadzenie rejestru akcjonariuszy może (i w praktyce obrotu będzie) zobowiązywać spółkę do uiszczenia na rzecz podmiotu prowadzącego rejestr opłaty za dokonanie wpisu (lub świadczenie innych usług określonych w umowie)⁸⁹.

⁸⁶ Za wyjątkiem przytoczonego już wpisu dokonywanego z urzędu na podstawie art. 300³⁴ § 2 KSH. R. Wrzecionek formułuje postulat *de lege ferenda* ograniczenia katalogu podmiotów, mających legitymację czynną do złożenia wniosku o dokonanie wpisu w rejestrze wyłącznie do spółki, wskazując, że przekazywanie dokumentów uzasadniających dokonanie wpisu przez podmioty inne niż spółka zagraża bezpieczeństwu obrotu. Postulat ten wydaje się jednak tak odosobniony, jak i niezasadny; R. Wrzecionek, *Wpis notarialny nabycia akcji prostej spółki akcyjnej do rejestru akcjonariuszy*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2021/2, s. 52.

⁸⁷ Przy czym dane określone w art. 300³³ § 1 pkt 7 i 8 KSH mogą zostać wpisane wyłącznie na wniosek podmiotów wskazanych w tym przepisie. Na temat interesu zastawnika w dokonaniu wpisu patrz: D. Mizerski, *Ustanowienie zastawu zwykłego oraz rejestrowego na akcjach w świetle przepisów o przymusowej dematerializacji*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2022/10, s. 48. Więcej na temat zastawu na akcjach patrz: T. Łuczyński, *Zastaw i użytkowanie na akcjach w perspektywie systemu rejestrowania akcji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023/3, s. 32-36.

⁸⁸ Interes prawny w dokonaniu wpisu będzie miała co do zasady zawsze również sama spółka, ze względu na przepis art. 300³⁸ § 1 KSH. W przepisach KSH brak definicji legalnej pojęcia „interesu prawnego”. W tym zakresie możliwe jest odwołanie się do dorobku orzecznictwa powstałego na kanwie mającego charakter materialnoprawny przepisu art. 189 Kodeksu postępowania cywilnego, w związku z którym wskazuje się, że pojęcie interesu prawnego należy rozumieć szeroko, tzn. nie tylko w sposób wynikający z treści określonych przepisów prawa przedmiotowego, lecz w sposób uwzględniający oprócz treści tych przepisów również ogólną sytuację prawną powoda; wyrok SN z 24.05.2017 r., III CSK 155/16, LEX nr 2329437. M. Wawer wskazuje, że interes prawny będą miały te podmioty, których sytuacja prawna jest lub może być ukształtowana przez wpis, w szczególności osoby i organy uprawnione do zaskarżenia uchwał walnego zgromadzenia, a także zastawnik, użytkownik, zbywca i nabywca akcji; M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁴, Nb. 1. Więcej na temat wykładni tego pojęcia patrz: P. Bryłowski, A. Kidyba, *Kategoria interesu w kodeksie spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2005/10, s. 4-11. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.) – dalej jako KPC.

⁸⁹ P. Izdebski, *Cywilnoprawna odpowiedzialność...*, s. 21. Co oczywiste, opłaty określone w umowie nie mogą zostać określone w wysokości, która w praktyce uniemożliwiałaby spółce realizację przysługujących jej na mocy ustawy uprawnień (tym samym prowadząc do naruszenia przepisu art. 353¹ KC).

Jako wysoce problematyczna jawi się kwestia podstawy prawnej zobowiązania do uiszczenia na rzecz podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy opłaty za dokonanie wpisu również przez osoby trzecie (osoby inne niż sama spółka) – tj. akcjonariuszy oraz osoby mające interes prawny w dokonaniu wpisu⁹⁰. Osoby te nie są wszak stronami umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy, nie są zatem związane jej postanowieniami zobowiązującymi nawet w przypadku uznania umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy za umowę na rzecz osoby trzeciej, która co do zasady tworzy obowiązki obciążające dłużnika (podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy), a osobom trzecim przyznaje jedynie uprawnienia⁹¹ (roszczenie w stosunku do dłużnika o spełnienie przyrzeczonego umową świadczenia – w tym wypadku dokonanie wpisu)⁹². Za błędną należy uznać teorię o możliwości rozstrzygnięcia tej kwestii poprzez udostępnienie walnemu zgromadzeniu wynegocjowanego projektu umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy (zawierającej postanowienia zobowiązujące do uiszczenia opłaty) celem uzyskania na nie zgody akcjonariuszy⁹³. Po pierwsze tworzy ona niemającą podstawy w ustawie konieczność uzyskania zgody akcjonariuszy na treść umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy, co wpływałoby negatywnie na przebieg i wydłużałoby proces zawarcia tej umowy. Po drugie i istotniejsze, nie rozwiązuje to problemu podstawy prawnej, która obejmowałaby zobowiązanie do uiszczenia opłaty również osób trzecich – np. nabywcy akcji, który przed dokonaniem wpisu nie ma statusu akcjonariusza. Pewne rozwiązanie wskazuje przyjęta w doktrynie, na poczet wykładni art. 393 § 3 KC, koncepcja, że w stosunku do osoby trzeciej dłużnik może podnosić zarzuty wynikające ze stosunku pokrycia oraz zarzuty osobiste przysługujące mu wobec tej osoby (np. zarzut potrącenia)⁹⁴. Sytuacja prawna dłużnika bowiem nie może ulegać pogorszeniu przez to, że świadczenie z umowy z wierzycielem spełnia nie do jego rąk, ale – w ramach uzgodnionego zastrzeżenia, czyli zgodnie z wolą

⁹⁰ W przypadku akcjonariuszy problem ten będzie w takim samym stopniu dotyczył ewentualnej opłaty za wydanie w postaci papierowej lub elektronicznej informacji z rejestru akcjonariuszy (art. 300³⁵ §3 KSH).

⁹¹ M. Bednarek, *Umowy...*, s. 134.

⁹² Przedstawiciele doktryny wskazują co do zasady, że dopuszczalne jest obciążanie akcjonariuszy przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy opłatami z tytułu dokonania wpisu (prowadzenia rejestru). Najczęściej brak jednak rozważań, jaka miałaby być podstawa prawna takiego obciążenia. Tak chociażby A. Zwolińska-Doboszyńska, *Przymusowa dematerializacja...*, s. 16; A. Fus, w: *Prosta spółka...*, art. 300³².

⁹³ Za takim rozwiązaniem wypowiada się P. Izdebski, *Cywilnoprawna odpowiedzialność...*, s. 21.

⁹⁴ A. Olejniczak, w: *Kodeks cywilny...*, art. 393, Nb. 7. Możliwość takiej interpretacji przedstawia P. Izdebski, *Umowa o prowadzenie...*, s. 56.

wierzyciela – na rzecz podmiotu wskazanego przez wierzyciela (czy też oznaczonego wedle wytycznych wskazanych w umowie). Dzięki temu zastrzeżenie świadczenia na korzyść osoby trzeciej nie wpływa negatywnie na sytuację prawną dłużnika⁹⁵. Można argumentować, że uzasadniałoby to uiszczenie przez osoby trzecie opłaty w tej samej wysokości, co opłata obciążająca spółkę zgodnie z umową o prowadzenie rejestru akcjonariuszy. Można również argumentować, że konieczność uiszczenia opłaty za dokonanie wpisu jest warunkiem zastrzeżonym przez strony umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy wobec osób trzecich – w braku spełnienia którego nie uzyskiwałyby one prawa do świadczenia, którym jest dokonanie wpisu przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy⁹⁶.

Koncepcje te nie rozwiązują jednak podstawowego problemu. Jeśli uznawać, że obowiązek uiszczenia opłaty za dokonanie wpisu (wynikający z umowy o prowadzenie rejestru akcjonariusz) obciąża również nabywcę akcji (lub np. uprawnionego z zastawu) jako osobę trzecią, to naturalnie trzeba zaakceptować sytuację, w której podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy odmawia dokonania wpisu, jeśli złożone żądanie nie zostało właściwie opłacone. Taką sytuację należy natomiast uznać za niedopuszczalną. Z jednej strony prowadzi to do uniemożliwienia wnioskodawcy realizacji ustawowego prawa do żądania wpisu, które wynika z art. 300³⁴ § 1 KSH i nie uznaje ograniczeń. Z drugiej strony w związku z ogólną zasadą konstytutywności wpisu nabycia akcji do rejestru (art. 300³⁷ § 1 KSH), uniemożliwia nabywcy akcji (lub np. zastawnikowi) doprowadzenie do skutecznego przejścia praw z akcji⁹⁷. Mając to na względzie uznać należy, że brak jest możliwości nałożenia na osoby trzecie (czy to w umowie spółki, czy to w umowie o prowadzenie rejestru akcjonariuszy) obowiązku uiszczenia na rzecz podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy opłaty od wpisu do rejestru akcjonariuszy. W gestii spółki oraz podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy leży natomiast takie ukształtowanie umowy o prowadzenie rejestru, które zapewni realizację ich wzajemnych interesów. Kwestia zobowiązania do uiszczenia opłaty za dokonywanie wpisów może zostać uregulowana np. na zasadzie ryczału lub opłaty liczonej od

⁹⁵ Por.: wyrok SO w Łodzi z 8.05.2018 r., X GC 860/17, LEX nr 2535519.

⁹⁶ Uzyskanie na mocy *pacti in favorem tertii* przez osobę trzecią jedynie uprawnienia dopuszcza M. Bednarek, *Umowy...*, s. 134.

⁹⁷ K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁸.

Przy czym tak długo, jak zastawnik lub użytkownik akcji nie są wpisani do rejestru akcjonariuszy, nie mogą oni wykonywać jakichkolwiek uprawnień korporacyjnych z obciążonych akcji. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁸.

pojedynczego wpisu – przy założeniu, że opłata uiszczana będzie jednak przez spółkę jako stroną umowy⁹⁸.

Podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy nie dokonuje wpisów z własnej inicjatywy nawet, jeśli ma wiedzę o tym, że treść danych w rejestrze jest wzajemnie sprzeczna lub, że jest sprzeczna z danymi widniejącymi w KRS⁹⁹. Nie ma również uprawnienia do rozstrzygania kwestii spornych powstałych między żądającymi wpisu¹⁰⁰. Ma jednak obowiązek badania treści i formy dokumentów, które żądający wpisu ma obowiązek przedłożyć (w myśl przepisu art. 300³⁴ § 4 KSH) jako uzasadnienie dokonania wpisu¹⁰¹. Co do zasady sprawdzenie przedłożonych dokumentów ograniczy się do ich weryfikacji w sensie formalnym. Wedle przepisu art. 300³⁴ § 6 KSH przy dokonywaniu wpisów uwzględnia również ograniczenia co do rozporządzenia akcją. Podmiot prowadzący rejestr powinien uwzględnić wszystkie ograniczenia, które są mu znane – zarówno te wynikające z ustawy, umowy spółki (np. w związku z uzależnieniem rozporządzenia akcją od zgody spółki na podstawie art. 300³⁹ § 1 KSH), jak i z porozumień akcjonariuszy¹⁰². Podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy powinien dochować należytej staranności, żeby nie doszło do wpisu w rejestrze na skutek czynności prawnej, która została podjęta wbrew ograniczeniu¹⁰³.

Prowadzący rejestr akcjonariuszy, zgodnie z przepisem art. 300³⁴ § 5 KSH nie ma jednak obowiązku badania zgodności z prawem oraz prawdziwości dokumentów uzasadniających dokonanie wpisu, w tym podpisów zbywcy akcji lub osób ustanawiających ograniczone prawo rzeczowe na akcji, chyba że powezmie w tym

⁹⁸ W praktyce obrotu spotykane jest ustalanie opłaty od wpisu na zasadzie płatnego przez spółkę ryczałtu, którego wysokość uzależniona jest od ilości akcjonariuszy.

⁹⁹ Podejście przedstawicieli doktryny do tego zagadnienia nie jest jednak jednolite. Więcej na ten temat w dalszej części niniejszego podrozdziału.

¹⁰⁰ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 52.

¹⁰¹ Zgodnie z przepisem art. 300³⁴ § 4 zd. 2 KSH podstawę dokonania wpisu stanowi także oświadczenie akcjonariusza o zobowiązaniu do przeniesienia akcji albo obciążenia akcji ograniczonym prawem rzeczowym. Więcej na ten temat w podrozdz. 2.3.

¹⁰² Przeciwnie M. Kalisiak, który stoi na stanowisku, że podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy spółki akcyjnej powinien wyłącznie weryfikować te ograniczenia co do rozporządzenia akcją, które zostały wpisane w rejestrze akcjonariuszy. M. Kalisiak, *Blokada akcji...*, s. 33. W mojej ocenie jest to jednak podejście zbyt formalistyczne i mogące prowadzić do sytuacji w której podmiot prowadzący rejestr ma świadomość wadliwości prawnej złożonego wniosku – jego niezgodności np. z ograniczeniem wynikającym z umowy spółki – jednak pomimo tego „mechanicznie” dokonuje wpisu w rejestrze, co przeczy roli tegoż podmiotu przyznanej mu przez ustawodawcę. Choć podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy nie ma obowiązku doszukiwać się ograniczeń niezamieszczonych w rejestrze, to obowiązek zachowania należytej staranności zobowiązuje go do uwzględnienia ograniczeń, które są mu znane.

¹⁰³ M. Kalisiak, *Blokada akcji...*, s. 33.

względnie uzasadnione wątpliwości (o ile nie zostanie to inaczej uregulowane w umowie o prowadzenie rejestru akcjonariuszy)¹⁰⁴. Jeśli podmiot prowadzący rejestr dojdzie jednak do przekonania, że prawdziwość przedłożonych dokumentów budzi wątpliwości, powinien wtedy zweryfikować, czy nie zostały one sfalszowane¹⁰⁵. Ustalenie, czy „uzasadnione wątpliwości” występują, czy też nie, powinno nastąpić z uwzględnieniem specyfiki danego stanu faktycznego (np. gdy żądający wpisu przedstawiają wzajemnie sprzeczne dokumenty) oraz z dochowaniem należytej staranności po stronie podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy, wynikającej z zawodowego charakteru jego działalności¹⁰⁶. Jeśli natomiast wraz z żądaniem nie zostaną przedłożone żadne dokumenty – wpis nie powinien zostać dokonany.

Dalszych rozważań wymaga jednak kwestia możliwości dokonywania przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy tzw. „korekty” uprzednio dokonanego wpisu. Niektórzy autorzy wskazują, że podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy ma prawo i obowiązek usuwania wpisów, które zostały dokonane bez podstawy prawnej albo dla których podstawa taka odpadła¹⁰⁷. Istnienie uprawnienia po stronie podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy do dokonywania autokorekty wpisów uzasadniane jest ogólnym obowiązkiem zapewnienia integralności danych zwartych w rejestrze zgodnie z przepisem art. 328¹ § 4 KSH¹⁰⁸. Niektórzy zaś wskazują, że dokonanie korekty wpisu z urzędu musiałoby znajdować podstawę w dokumentach znajdujących się w posiadaniu podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy¹⁰⁹.

W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że interpretacja uprawniająca podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy do dokonywania „korekty” wpisów jest sprzeczna

¹⁰⁴ Za całkowicie błędne należy uznać stanowisko R. Wrzecionka, który wskazuje, że ze względu na przepis art. 108b u.p.n. (wyłączający m.in. zastosowanie do czynności związanych z prowadzeniem rejestru akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej przepisu art. 81 u.p.n. stanowiącego, że notariusz odmówi dokonania czynności notarialnej sprzecznej z prawem) możliwa jest sytuacja, w której notariusz prowadzący rejestr akcjonariuszy nie będzie miał podstawy do odmowy dokonania wpisu, gdy z żądaniem wystąpi podmiot do tego nieuprawniony. Wszak osoba nieuprawniona do złożenia żądania dokonania wpisu nie będzie mieć interesu prawnego w jego dokonaniu. W takim wypadku notariusz miałby nie tylko możliwość, ale i obowiązek odmowy dokonania takiego wpisu, jako pochodzącego od osoby pozbawionej legitymacji czynnej; R. Wrzecionek, *Wpis notarialny...*, s. 54.

¹⁰⁵ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 51.

¹⁰⁶ Pomocna w wykładni pojęcia „uzasadnionych wątpliwości” może okazać się argumentacja podnoszona na poczet regulacji przewidzianej w art. 339 § 2 KPC. K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁴.

¹⁰⁷ T. Sójka, *Rejestr akcjonariuszy...*, s. 31.

¹⁰⁸ Którego odpowiednikiem dla prostej spółki akcyjnej jest przepis art. 300³¹ § 4 KSH. T. Sójka, *Rejestr akcjonariuszy...*, s. 31-32.

¹⁰⁹ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁴.

z wykładnią literalną przepisu art. 300³⁴ § 1 KSH, który wskazuje wyraźnie, że podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy dokonuje wpisu w rejestrze akcjonariuszy na żądanie spółki lub innej osoby mającej interes prawny w dokonaniu wpisu¹¹⁰. Jedynym przepisem KSH uprawniającym podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy wyraźnie do dokonania wpisu z urzędu jest, wzmiankowany już, przepis art. 300³⁴ § 2 KSH, który jednak odnosi się do sytuacji szczególnej i nie może stanowić ogólnej podstawy do dokonywania wpisów w rejestrze z urzędu¹¹¹. Podstawy takiej nie stanowi również regulacja art. 328¹ § 4 KSH¹¹². Ciążący na podmiocie prowadzącym rejestr akcjonariuszy obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa i integralności zawartych w nim danych w żadnym stopniu nie powinien być zrównywany z obowiązkiem zapewnienia, ażeby treść wpisów w rejestrze odpowiadała rzeczywistemu stanowi prawnemu. Przyjęcie takiego stanowiska prowadziłoby (będąc konsekwentnym) do wniosku, że jeśli podmiot prowadzący rejestr poweźmie wiedzę o zbyciu akcji, powinien z urzędu dokonać wpisu ich nabywcy, na co podstawy prawnej nie ma. Obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa i integralności danych sprowadza się natomiast do zaakcentowania podwyższonej miary staranności uzasadnionej m.in. zamieszczeniem w rejestrze informacji objętych ochroną danych osobowych, które nie są ponadto dostępne powszechnie w związku z zasadą ograniczonej jawności formalnej rejestru¹¹³. Podmiot prowadzący rejestr ma na podstawie tej regulacji obowiązek zapewnienia, że wglądu do informacji w rejestrze nie będą miały osoby do nich nieuprawnione oraz, że informacje te nie będą przez osoby nieuprawnione (czy też w sposób nieuprawniony) zmieniane¹¹⁴.

Podobnie, nie wydaje się prawidłowym twierdzenie o możliwości dokonania przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy korekty wpisu (będącej w rzeczywistości nowym wpisem), o ile dysponuje on dokumentami taką korektę

¹¹⁰ Normę tę można określać jako „zasadę dokonywania wpisów na wniosek zainteresowanego”. Tak też: M. Godlewski, T. Sójka, *Zasady dokonywania...*, s. 22.

¹¹¹ Ogólnej podstawy prawnej do dokonywania wpisów w rejestrze z urzędu nie dostrzega również M. Kalisiak, *Blokada akcji...*, s. 33.

¹¹² Odpowiednio dla prostej spółki akcyjnej – art. 300³¹ § 4 KSH.

¹¹³ M. Michalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom III. Komentarz do art. 301–490*, red. A. Kidyba, Warszawa 2020, art. 328¹, LEX. Na temat problematyki pogodzenia zasady jawności formalnej z ochroną danych osobowych na przykładzie ksiąg wieczystych patrz: M. Kaczorowska, *Jawność formalna elektronicznych ksiąg wieczystych a ochrona danych osobowych i prywatności – wybrane zagadnienia*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2022/7, s. 31-42.

¹¹⁴ Dla zrozumienia pojęcia „integralności” można posłużyć się art. 106m § 3 ustawy z dnia 11.03.2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2023 r. poz. 1570 ze zm.), gdzie wskazano wyraźnie, że „przez integralność treści faktury rozumie się, że w fakturze nie zmieniono danych, które powinna zawierać faktura”.

uzasadniającymi. W przedstawionym w doktrynie przykładzie podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy mógłby na podstawie przedłożonej wraz z żądaniem wpisu umowy dokonać wpisu nabywcy akcji, a następnie, po kilku miesiącach, dokonać ponownie analizy tej samej umowy i w przypadku odmiennej jej interpretacji osobę poprzednio wpisaną jednak z rejestru wykreślić (wpisując uprzednio uprawnionego z akcji)¹¹⁵. W tak zarysowanym stanie faktycznym wypada zastanowić się, czy jakaś regulacja broniłaby podmiotowi prowadzącemu rejestr akcjonariuszy po paru miesiącach (i ponownej analizie tej samej umowy)¹¹⁶ dokonać nowego wpisu i ponownie wpisać raz już wpisanego (i raz już wykreślonego) nabywcę akcji. Nawet uwzględnienie ewentualnej odpowiedzialności podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariusz za takie działanie nie wyłącza zagrożenia dla bezpieczeństwa obrotu, jakie wiązałoby się z przyjęciem nieograniczonego czasowo prawa (lub wręcz obowiązku) dokonywania korekty wpisów przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy. Wszak już w samym uzasadnieniu ustawy wprowadzającej prostą spółkę akcyjną ustawodawca wyraźnie akcentował, że podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy nie powinien rozstrzygać kwestii spornych między osobami, które mają sprzeczne interesy w dokonaniu wpisu¹¹⁷. A trudno o wyraźniejszy przykład rozstrzygnięcia sporu przez podmiot prowadzący rejestr, niż wykreślenie osoby wskazanej jako legitymowana z akcji. Założyć przecież można, że osoba wykreślana na wykreślenie się nie godzi. Co również istotne, podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy podejmowałby decyzję o wykreśleniu w nieoznaczonym czasie po dokonaniu kwestionowanego wpisu (bowiem przykładowa ponowna analiza umowy może nastąpić i po upływie kilku lat).

Uznać zatem należy, że opisywana już procedura weryfikacji formalnej dokumentów, która zgodnie z przepisem art. 300³⁴ § 5 KSH powinna poprzedzać dokonanie wpisu w rejestrze, ulega zakończeniu z chwilą dokonania żadanego wpisu. Ze względu na ciążący po stronie podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy obowiązek dochowania należytej staranności, w przypadku powstania po jego stronie uzasadnionych wątpliwości co do zgodności dokonanego już wpisu ze stanem faktycznym lub prawnym, podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy powinien z urzędu o takiej sytuacji powiadomić spółkę (nawet w przypadku braku wyraźnego obowiązku

¹¹⁵ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁴.

¹¹⁶ Lub po „przełomowym i niespodziewanym orzeczeniu Sądu Najwyższego”, jak teoretyzuje autor przytoczonego przykładu.

¹¹⁷ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 52.

tej treści w umowie o prowadzenie rejestru akcjonariuszy). Po stronie spółki pozostanie wtedy możliwość oceny argumentacji przedstawionej wraz z zawiadomieniem, skonfrontowanie tych informacji z wiedzą na temat aktualnej sytuacji osób uprawnionych z akcji oraz podjęcie decyzji co do złożenia żądania dokonania wpisu w rejestrze¹¹⁸.

Za dopuszczalne należy jednak uznać dokonanie przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy z urzędu autokorekty prowadzącej do sprostowania oczywistej omyłki pisarskiej (błędu ortograficznego lub składniowego itp.)¹¹⁹. W takiej bowiem sytuacji nie można mówić o jakiegokolwiek okoliczności spornej lub sprzecznych interesach osób mających interes w dokonaniu wpisu. Wręcz odwrotnie, w interesie wszystkich osób zainteresowanych (w tym i spółki) leży skorygowanie takiej omyłki. Nadto korekta dokonywana jest w takim wypadku co do zasady nie bez żądania dokonania wpisu, ale w oparciu o żądanie pierwotne, które w związku z dokonaną omyłką nie zostało prawidłowo spełnione¹²⁰. Nie mamy zatem do czynienia z „samowolnością” podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy, która zagrażałaby jakimkolwiek interesom osób trzecich.

Użyte w art. 300³⁴ § 4 KSH określenie „przedłożyć” należy rozumieć jako wymóg jedynie okazania (przedstawienia do wglądu i weryfikacji) dokumentów uzasadniających dokonanie wpisu¹²¹. Nie jest zatem wymagane przepisem ustawy pozostawienie przedłożonego dokumentu podmiotowi prowadzącemu rejestr akcjonariuszy. Na zasadność takiej wykładni wskazuje w pierwszej kolejności rozumienie potoczne określenia „przedłożyć”, któremu przypisuje się w szczególności znaczenie „dać komuś coś do wglądu, rozpatrzenia lub oceny”¹²². W rozumieniu systemowym wnioski ten potwierdzają określenia wykorzystywane przez ustawodawcę w sytuacjach, kiedy dany dokument pozostawiany jest w dyspozycji podmiotu, do którego został złożony, tak jak w przypadku ustawy o Krajowym Rejestrze

¹¹⁸ Mając jednak na względzie, jak istotna jest to pod względem odpowiedzialności podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy oraz bezpieczeństwa obrotu kwestia, zasadnym wydaje się wyraźne rozstrzygnięcie tej problematyki przez ustawodawcę.

¹¹⁹ Potencjalną zasadność takiego stanowiska dopuszczają M. Godlewski, T. Sójka, *Zasady dokonywania...*, s. 22.

¹²⁰ Zaznaczam ponownie, że podstawy takiego uprawnienia nie dostrzegam jednak w obowiązku zapewnienia integralności danych w rejestrze.

¹²¹ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁴.

¹²² Słownik języka polskiego PWN <https://sjp.pwn.pl/szukaj/przed%C5%82o%C5%BCy%C4%87.html>, (dostęp: 7.06.2024 r).

Sądowym¹²³, gdzie w przepisach przewidujących taką sytuację wykorzystuje się sformułowania „dołączyć” lub „załączyć”¹²⁴.

Pojęcie dokumentu na poczet przytoczonej regulacji należy interpretować, zgodnie z przepisem art. 77³ KC, jako nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią¹²⁵. Również wydruk strony internetowej, spełniający cechy określone w art. 77³ KC, powinien być kwalifikowany w świetle przepisów prawa materialnego jako dokument¹²⁶. Dokument, w świetle definicji kodeksowej, nie wymaga więc obecnie podpisu¹²⁷. Nieistotnym elementem jest substrat, na którym informacja została ulokowana (papier, metal, dysk komputerowy, karty pamięci, pendrive, urządzenia umożliwiające nagranie i odtworzenie głosu itp.)¹²⁸. Trzeba mieć jednak na względzie, że forma przedłożonego wraz z żądaniem wpisu dokumentu musi umożliwiać podmiotowi prowadzącemu rejestr przeprowadzenie czynności sprawdzających w trybie opisanym w art. 300³⁴ § 5 KSH. To w jakiej formie powinien zostać przedłożony dokument uzasadniający dokonanie wpisu będzie zatem wyznaczać forma prawna wymagana dla czynności prawnej, której dokonanie dokument ten ma potwierdzać. Jeśli dla podjęcia danej czynności prawnej ustawa nie przewiduje żadnej formy lub wymaga formy dokumentowej – wraz z żądaniem wpisu będzie można przedłożyć nośnik spełniający wymogi formy dokumentowej (skan, kserokopię, wydruk). Jeśli natomiast dla czynności ustawa przewiduje formę pisemną lub inną formę kwalifikowaną – konieczne będzie przedłożenie oryginału¹²⁹.

¹²³ Ustawa z dnia 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 685 ze zm.) – dalej jako u.k.r.s.

¹²⁴ Przykładowo: art. 19a ust. 5 u.k.r.s., art. 19d ust. 1 u.k.r.s., art. 22a ust. 1 u.k.r.s., art. 23 ust. 1 u.k.r.s. R. Wrzecionek wskazuje natomiast na nomenklaturę wykorzystywaną w u.p.n., gdzie sformułowaniem „dokumenty przedłożone” określa się dokumenty warunkujące dokonanie czynności, a sformułowaniem „dokumenty okazane” określa się dokumenty niewarunkujące dokonania czynności, niemające decydującego wpływu na wywołanie zamierzonych skutków prawnych; R. Wrzecionek, *Wpis notarialny...*, s. 52.

¹²⁵ Więcej na temat pojęcia dokumentu w prawie cywilnym patrz: K. Górka, *Pojęcie dokumentu w prawie cywilnym – głos w dyskusji nad istotą regulacji art. 77³ k.c.*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2021/5, s. 55-63.

Krytycznie na temat wprowadzenia definicji dokumentu w brzmieniu obecnie obowiązującym patrz: J. Grykiel, *Kilka uwag o nowej definicji dokumentu i formie dokumentowej*, „Monitor Prawniczy”, 2016/5, s. 236-242 oraz J. Grykiel, w: *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz. Art. 1 - 352*, red. M. Gutowski, Warszawa 2021, art. 77³ KC, Nb. 4, 6, 10, 11, 15, 19, 24 i 26 – 30, Legalis.

¹²⁶ Wyrok SA w Szczecinie z 30.12.2019 r., I ACa 672/19, LEX nr 2895399.

¹²⁷ Wyrok SA w Szczecinie z 21.01.2021 r., I ACa 542/20, LEX nr 3164507.

¹²⁸ Wyrok SA w Poznaniu z 22.02.2022 r., I AGa 323/20, LEX nr 3332632.

¹²⁹ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁴; K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁴; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300³¹.

Z powyższego wynika, że rola podmiotu prowadzącego rejestr nie sprowadza się jedynie do czynności czysto technicznych – bezrefleksyjnego dokonywania wpisów. Jeśli wątpliwości wynikłych na skutek weryfikacji formalnej i merytorycznej dokumentów przedłożonych wraz z żądaniem wpisu nie uda się satysfakcjonująco rozstrzygnąć, podstawę wpisu będzie mógł stanowić dopiero wyrok sądu (wydany przykładowo na skutek wniesienia powództwa o ustalenie lub powództwa o stwierdzenie nieważności lub uchylenie uchwały walnego zgromadzenia, która stanowiła podstawę wpisu – np. uchwały o nowej emisji akcji)¹³⁰.

Jeszcze przed dokonaniem wpisu podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy powiadamia o treści zamierzonego wpisu osobę, której uprawnienia mają być wykreślone, zmienione lub obciążone przez wpis, chyba że wyraziła ona zgodę na wpis (art. 300³⁴ § 3 KSH)¹³¹. Możliwość wcześniejszego wyrażenia zgody na wpis przez osobę, której uprawnienia mają być wykreślone, zmienione lub obciążone, ma na celu przyspieszenie procedury dokonania wpisu. Ponownie ustawodawca nie wskazał, w jakiej formie ma zostać dokonane powiadomienie, jednak dla celów dowodowych, z punktu widzenia podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy, zasadnym wydaje się dokonanie powiadomienia w formie co najmniej dokumentowej.

W doktrynie wyrażono stanowisko, iż ochrona interesu osoby, której uprawnienia mają być wykreślone, zmienione lub obciążone przez wpis, polegająca na obowiązku powiadomienia o zamierzonym wpisie, ma charakter jedynie iluzoryczny, ze względu na fakt, że wpis ma zostać dokonany w terminie tygodnia niezależnie, czy zawiadomienie to dotarło do adresata oraz ze względu na to, że sprzeciw zainteresowanego nie będzie miał znaczenia, jeśli nie wywoła „uzasadnionych wątpliwości”¹³². Wydaje się jednak, że skuteczność ochrony wynikającej z powiadomienia o zamierzonym wpisie można znacząco zwiększyć poprzez wprowadzenie w oparciu o umowę o prowadzenie rejestru akcjonariuszy prawidłowych praktyk działania pomiędzy spółką i akcjonariuszami, a podmiotem prowadzącym rejestr. W celu zapewnienia możliwie najsprawniejszego zawiadomienia osoby, której uprawnienia mają być wykreślone, zmienione lub obciążone przez wpis, zasadne

¹³⁰ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300³¹.

¹³¹ Obowiązek powiadomienia nie dotyczy przypadku wpisu informacji o zajęciu egzekucyjnym praw majątkowych akcjonariusza.

¹³² Tak dla analogicznej regulacji przewidzianej dla spółki akcyjnej W. Popiołek, *Podmiot prowadzący...*, s. 566.

wydaje się wprowadzenie w umowie krótkich terminów na dokonanie zawiadomienia, następującego przykładowo w formie elektronicznej. Odnosnie natomiast składanego „sprzeciwu”¹³³, na straży interesu osoby zainteresowanej powinno stać co do zasady szerokie rozumienie pojęcia „uzasadnionych wątpliwości”. Dla przykładu już samo oświadczenie osoby, której prawo miałyby zostać wykreślone, że ta nie podejmowała czynności prawnej, mającej stanowić podstawę wykreślenia powinno stanowić dla podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy asumpt do uznania, że istnieją uzasadnione wątpliwości wymagające przeprowadzenia badania zgodności z prawem i prawdziwości dokumentów przedłożonych jako uzasadniających dokonanie wpisu¹³⁴. Trudno zatem wyobrazić sobie stan faktyczny, w którym z jednej strony złożony sprzeciw (zastrzeżenie) byłby zasadny, a z drugiej strony nie prowadziłby on (albo nie powinien prowadzić) do powstania uzasadnionych wątpliwości opisanych przepisem art. 300³⁴ § 5 KSH. Tym niemniej ocena okoliczności danej sprawy powinna zostać dokonana przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy z dochowaniem należytej staranności¹³⁵ oraz świadomością, że niedokonanie wpisu w przypadku kiedy przesłanki do odmowy nie zachodziły, może wiązać się z bardzo negatywnym i daleko idącym wpływem na sferę interesów osoby żądającej wpisu.

Zgodnie z przepisem art. 300³⁴ § 7 KSH podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy ma również obowiązek powiadomić o dokonanym wpisie osobę żądającą wpisu oraz spółkę. W przypadku niedokonania wpisu podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy ma obowiązek niezwłocznie powiadomić o tym fakcie osobę żądającą wpisu, podając przyczyny niedokonania wpisu¹³⁶. Celem tej regulacji jest umożliwienie

¹³³ Przyznać jednak należy, że nawet najkorzystniej sformułowane postanowienia umowy nie pozwolą na osiągnięcie takiego poziomu ochrony, jaką zapewniał w spółce akcyjnej obowiązujący do dnia 1 marca 2021 roku przepis art. 341 § 4 KSH, wedle którego zgłoszenie pisemnego sprzeciwu wstrzymywało zmianę wpisu w księdze akcyjnej. Ustawodawca zdecydował się jednak na odejście od takiego poziomu ochrony zarówno w przypadku prostej spółki akcyjnej, jak i spółki akcyjnej.

¹³⁴ Podobnie M. Grabowski, *Prowadzenie rejestru...*, s. 33.

¹³⁵ Jako, że prowadzący rejestr akcjonariuszy jest profesjonalistą mowa tu o poziomie należytej staranności w rozumieniu przepisu art. 355 § 1 i 2 KC.

¹³⁶ K. Jasiński wskazuje, że ze względu na zabezpieczenie interesów wszystkich stron danej transakcji i bezpieczeństwo obrotu należy przyjąć, że w przypadku każdego wpisu konieczne jest powiadomienie o dokonaniu wpisu samej spółki oraz zainteresowanych wpisem (np. zbywcy oraz nabywcy akcji) – K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁴. Choć wydaje się to zasadnym argumentem *de lege ferenda*, to obecna treść przepisu art. 300³⁴ § 7 KSH nie umożliwia takiej interpretacji. W przypadku złożenia żądania wpisu przez nabywcę akcji wyłącznie jego oraz spółkę winien zawiadomić o dokonanych wpisach podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy. Nakładanie sprzecznego z wykładnią literalną, dodatkowego obowiązku zawiadomienia w takiej sytuacji również nieskładającego żądania zbywcy akcji (jakkolwiek podyktowany troską o bezpieczeństwo obrotu) pozbawione jest podstawy ustawowej (przy czym nic nie stoi na przeszkodzie uregulowaniu takiego obowiązku w umowie

spółce oraz osobie wskazanej jako żądający wpisu podjęcie odpowiednich działań na wypadek, gdyby procedura dokonania wpisu została w rzeczywistości zainicjowana przez osobę podszywającą się pod podmioty uprawnione do złożenia żądania. Powiadomienie o dokonanym wpisie umożliwia również żądającemu sprawne podjęcie działań, które miałyby na celu korektę wpisu dokonanego w wadliwej postaci, np. na skutek omyłki popełnionej przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy.

Po otrzymaniu powiadomienia o dokonanym wpisie zarząd niezwłocznie składa do sądu rejestrowego podpisaną przez wszystkich członków zarządu nową listę akcjonariuszy z podaniem nazwiska i imienia albo firmy (nazwy) oraz liczby i serii akcji posiadanych przez każdego z nich oraz wzmianką o ustanowieniu zastawu lub użytkowania na akcjach w przypadku ustanowienia na akcjach ograniczonego prawa rzeczowego (art. 300³⁴ § 8 KSH). Dzięki tej regulacji osoby trzecie, nie mające dostępu do rejestru akcjonariuszy, powinny mieć możliwość ustalenia kim są akcjonariusze danej prostej spółki akcyjnej na podstawie akt rejestrowych. Stanowi ona wyjątek od ogólnej zasady określonej w art. 19 KSH.

2.3. Charakter wpisu w rejestrze akcjonariuszy

Wstępem do rozważań na temat charakteru wpisu do rejestru akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej musi być stwierdzenie, że jest on bardzo zbliżony do charakteru wpisu do rejestru akcjonariuszy spółki akcyjnej unormowanego w art. 328⁹ KSH¹³⁷. Na powyższe wskazuje już samo porównanie literalnej treści art. 328⁹ § 1 i 2 KSH z art. 300³⁷ § 1 i 2 KSH, które przewidują istnienie w obu spółkach tożsamyh regulacji. Pozwala to na wykorzystanie przy analizie obu tych regulacji w zasadzie jednakowych argumentów. Jest to o tyle istotne, że przedstawiciele doktryny dotychczas wypowiedali się znacznie szerzej na temat regulacji przyjętej w tym zakresie dla spółki akcyjnej.

Jako zasadę podstawową przyjęć należy, że w przypadku objęcia akcji prostej spółki akcyjnej wpis akcji do rejestru akcjonariuszy ma charakter deklaracyjny. Wpis

o prowadzenie rejestru akcjonariuszy). Interes zbywcy akcji w rozważanym stanie faktycznym w pełni zabezpiecza obowiązek zawiadomienia o treści zamierzonego wpisu zgodnie z przepisem art. 300³⁴ § 3 KSH.

¹³⁷ Opowiadam się za uznaniem wpisu w rejestrze akcjonariuszy za czynność faktyczną (będącą zdarzeniem prawnym). Tak też: W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 5. Przeciwnie K. Wosiak, który argumentuje za uznaniem wpisu w rejestrze akcjonariuszy spółki akcyjnej za czynność konwencjonalną stopnia wyższego oraz czynność prawną. K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 296-297.

potwierdza jedynie istniejący stan prawny, co wynika z przepisu art. 300³⁰ § 2 KSH. Jest to następstwem faktu, że akcja prostej spółki akcyjnej zarówno jako prawo podmiotowe w pełni ukształtowane oraz jako zdematerializowany papier wartościowy powstaje z chwilą wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, a nie z chwilą wpisu do rejestru akcjonariuszy¹³⁸. W przypadku akcji nowej emisji stanowi o tym wprost przepis art. 300¹⁰⁷ § 3 KSH¹³⁹. Takie stanowisko potwierdza treść art. 300³¹ § 2 KSH, który wyraźnie wskazuje, że zadaniem podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy jest zapewnienie zgodności liczby akcji zarejestrowanych w rejestrze z liczbą wyemitowanych akcji – z czego wynika, że możliwa jest sytuacja, w której akcja istnieje, a jednak nie została wpisana do rejestru¹⁴⁰.

Zgodnie z przepisem art. 300³⁷ § 1 i 2 KSH z deklaratywnym charakterem wpisu do rejestru akcjonariuszy będziemy mieli do czynienia również w przypadku nabycia akcji, choć tylko w wyniku zajścia zdarzenia prawnego powodującego *ex lege* przejście akcji lub ustanowionego na niej ograniczonego prawa rzeczowego (zastawu, zastawu rejestrowego, użytkowania) na inną osobę¹⁴¹ oraz w wypadku powołania do spadku, zapisu windykacyjnego, wniesienia akcji jako wkładu niepieniężnego do spółki, połączenia, podziału lub przekształcenia spółki¹⁴². W wymienionych okolicznościach będziemy mieli do czynienia z deklaratywnym (stwierdzającym) charakterem wpisu do rejestru akcjonariuszy, z tą różnicą, że wpis ten będzie miał również skutki w sferze legitymacyjnej, w związku z treścią art. 300³⁸ § 1 KSH i art. 300³⁷ § 2 KSH.

W pozostałych przypadkach wpisu do rejestru akcjonariuszy dokonanego w następstwie nabycia akcji lub ustanowienia na niej ograniczonego prawa rzeczowego

¹³⁸ Bądź też z chwilą zawarcia umowy prostej spółki akcyjnej, w zależności od tego, jak podchodzić do charakteru praw akcjonariusza prostej spółki akcyjnej w organizacji.

¹³⁹ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰⁷. Przeciwnie K. Jasiński, wedle którego akcje jako papier wartościowy powstają z chwilą wpisu do rejestru akcjonariuszy. K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁹.

¹⁴⁰ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³¹.

¹⁴¹ Ze względu na treść przepisu art. 300³⁷ § 2 KSH nie mamy tutaj do czynienia z katalogiem zamkniętym.

¹⁴² Według niektórych autorów błędem ustawodawcy było wymienienie w katalogu art. 300³⁷ § 2 KSH również okoliczności przekształcenia spółki. Wskazują oni, że w tym wypadku mamy do czynienia z kontynuacją podmiotową. Nie dochodzi zatem do przejścia akcji przynależnych spółce przekształcanej na rzecz spółki przekształconej. Na mocy przepisu art. 553 § 1 KSH spółce przekształcanej przysługują wszystkie prawa i obowiązki spółki przekształcanej. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁷. Tak też na temat analogicznej instytucji z art. 328⁹ § 2 KSH: W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 6 oraz K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 281. Krytycznie na temat objęcia przytoczoną regulacją również wniesienia akcji jako wkładu niepieniężnego do spółki patrz: W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 6.

(poza wyjątkami wyszczególnionymi w poprzednim akapicie) mamy do czynienia z wpisem konstytutywnym. Rolę konstytutywną będzie miał również, na podstawie art. 300¹¹⁸ § 1 KSH, wpis do rejestru akcjonariuszy akcji powstałych na skutek emisji warunkowej. W przypadku nabycia akcji mamy zatem do czynienia z ogólną zasadą konstytutywności wpisu. Oprócz dokonania pierwotnej czynności prawnej (zawarcia umowy zbycia akcji) do skutecznego przejścia praw z akcji konieczne będzie również dokonanie przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy wpisu w rejestrze akcjonariuszy¹⁴³. To dopiero z chwilą wpisu do rejestru nastąpi przejście na nabywcę praw wynikających z akcji¹⁴⁴.

Powyższe rozważania, oparte w przeważającej części na literalnym brzmieniu właściwych przepisów KSH pozostają co do zasady bezsporne. Kształt przyjętej przez ustawodawcę regulacji prowadzi jednak do szeregu kwestii problematycznych, a to dotyczących m.in. charakteru zobowiązująco-rozporządzającego umowy obligacyjnej stanowiącej podstawę przeniesienia akcji, charakteru wpisu do rejestru akcjonariuszy, jego ewentualnego podobieństwa do mechanizmu przenoszenia akcji zdematerializowanych zarejestrowanych w depozycie papierów wartościowych oraz ustalenia, czy procedura wpisu ma charakter autonomiczny, czy też powinno się stosować do niej odpowiednio przepisy o przelewie wierzytelności. Wynika to m.in. z tego, że ustawodawca wprowadzając regulacje dotyczące przeniesienia akcji rejestrowych tak w prostej spółce akcyjnej, jak i w spółce akcyjnej, nie uregulował kwestii obligacyjnej podstawy rozporządzenia akcjami¹⁴⁵.

W doktrynie wskazuje się, że konstrukcję rozporządzania akcjami w prostej spółce akcyjnej wzorowano na formie przenoszenia zdematerializowanych papierów

¹⁴³ Tak też W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 5.

¹⁴⁴ Jest to przykład przepisu szczególnego wyłączającego zastosowanie przepisu art. 155 § 1 KC. Tak też: M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁷, Nb. 1.

¹⁴⁵ Zdaniem W. Popiołka w tym zakresie zastosowanie powinny zatem znaleźć ogólne konstrukcje prawa cywilnego. Podstawą obligacyjną może być umowa sprzedaży (art. 555 KC) zawarta jako umowa o podwójnym skutku (z uwzględnieniem art. 155 § 1 KC, art. 510 § 1 KC) lub też skutku jedynie zobowiązującym. Słusznie wskazuje on, że konstrukcja ta nie była na bazie wcześniejszego stanu prawnego kwestionowana w zakresie sprzedaży akcji imiennych spółki akcyjnej, natomiast budziło to wątpliwości co do sprzedaży akcji na okaziciela - W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 6. Przeciwnie wypowiada się K. Wosiak, według którego w związku z brakiem luki prawnej, brak jest również podstaw do bezpośredniego odwoływania się do przepisów art. 510 § 1 i 2 KC, art. 155 § 1 KC i art. 156 KC oraz wpływającej z tych przepisów zasady kauzalności rozporządzeń i umowy o podwójnym skutku. Dopuszcza on jedynie odwołanie *per analogiam* do przepisu art. 510 § 1 i 2 KC. K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 284-285.

wartościowych uregulowanej w art. 7 ust. 2 u.o.i.f.¹⁴⁶. Powszechnie przyjmuje się, że zapis na rachunku papierów wartościowych, dokonywany na podstawie przepisu art. 7 ust. 2 u.o.i.f. jest odpowiednikiem czynności realnej, a sama czynność przejścia papierów wartościowych jest czynnością *quasi-realną*¹⁴⁷. Zapis na rachunku papierów wartościowych uznaje się za ekwiwalent wydania dokumentu – przesłanki koniecznej dla zbycia tradycyjnego papieru wartościowego na okaziciela wedle przepisu art. 921¹² KC¹⁴⁸. W przypadku obydwu opisanych regulacji skuteczne przeniesienie praw z akcji jest ściśle związane z dokonaniem zmian w wykazie prowadzonym przez podmiot trzeci – bez dokonania wpisu do rejestru lub zapisu na rachunku papierów wartościowych nie dojdzie do skutecznego nabycia akcji. Ustawodawca również w prostej spółce akcyjnej przyjął w tym zakresie formę *quasi-realnego* przeniesienia praw, które to rozwiązanie w KSH przed rokiem 2021 nie występowało¹⁴⁹.

Zgodnie z przepisem art. 7 ust 2 u.o.i.f. umowa zobowiązująca do przeniesienia zdematerializowanych papierów wartościowych przenosi te papiery z chwilą dokonania

¹⁴⁶ G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300³⁷, Nb. 2. Tak też w samym uzasadnieniu... – druk nr 3236, s. 53-54.

¹⁴⁷ W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 6; M. Michalski, w: *Prawo rynku...*, art. 7, Nb.19; J. Jastrzębski, *Pojęcie papieru wartościowego wobec dematerializacji*, Warszawa 2009, s. 395; W. Wyrzykowski, *Zasady przenoszenia praw z akcji w spółce akcyjnej. Odrębność regulacji kodeksu spółek handlowych względem kodeksu cywilnego w dobie dematerializacji papierów wartościowych*, Acta Universitatis Wratislaviensis, Przegląd Prawa i Administracji CXXI, Wrocław 2020, s. 128; M. Godlewski, *Nabycie akcji zdematerializowanych od nieuprawnionego*, Warszawa 2021, s. 111.

Znaczenie zapisu na rachunku papierów wartościowych, dokonywanego na podstawie art. 7 ust. 2 u.o.i.f., inaczej rozumie K. Wosiak, który wskazuje, że akcje zdematerializowane, zarejestrowane w depozycie papierów wartościowych są przenoszone przez dokonanie zapisu na rachunku papierów wartościowych, który pełni rolę czynności rozporządzającej. Przyjmuje on tym samym oderwany (abstrakcyjny) charakter rozporządzenia. K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 226-244, 280. Choć nie można odmówić racjonalności argumentacji podnoszonej przez tego autora, to kwestia ta nie ma bezpośredniego przełożenia na regulacje, dotyczące prostej spółki akcyjnej. Autor ten sam wskazuje, że ze względu na jednostopniowy system rejestru akcjonariuszy, czynność faktyczna podmiotu prowadzącego rejestr (polegająca na dokonaniu wpisu) nie pełni w procedurze dokonania wpisu roli takiej jak (w jego ocenie) dokonanie czynności rozporządzającej przez KDPW oraz firmy inwestycyjne w dwustopniowej procedurze przewidzianej dla systemu depozytowego. Z tego względu (i z uwagi na obszerność prowadzonego dyskursu) pozostaje mi odesłać w tym zakresie do przytoczonej publikacji, wraz z podaną tam literaturą.

¹⁴⁸ T. Sójka, M. Godlewski w: *Obrót instrumentami finansowymi. Komentarz*, red. T. Sójka, Warszawa 2022, art. 7, s. 132.

¹⁴⁹ G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300³⁷, Nb. 2; M. Godlewski, T. Sójka, *Zasady dokonywania...*, s. 22. W. Popiołek słusznie wskazuje na wątpliwości, czy wpis w rejestrze jest realnym dopełnieniem stanu faktycznego niezbędnym dla wywołania skutku rozporządzającego, czy też jego ustawową przesłanką oraz na istniejący w doktrynie dyskurs na temat charakteru prawnego wpisu w rejestrze publicznym. Więcej w tym temacie patrz W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 7, wraz z literaturą tam podaną. Niezależnie od przyjętego stanowiska znaczenie wpisu w rejestrze dla przeniesienia praw z akcji pozostaje takie samo – jeśli wpis nie zostanie dokonany, nie dojdzie do skutecznego przejścia praw z akcji.

odpowiedniego zapisu na rachunku papierów wartościowych¹⁵⁰. Kwestią problematyczną jest odpowiedź na pytanie, czy jest tak samo w przypadku wpisu do rejestru akcjonariuszy, to znaczy:

- czy sam wpis jest podstawą i źródłem skutku rozporządzającego (więc umowa zbywcy i nabywcy akcji ma tylko skutek zobowiązujący)¹⁵¹,
- czy też wpis do rejestru jest dopełnieniem stanu faktycznego (warunkiem prawnym – *conditio iuris*) niezbędnym dla wywołania skutku rozporządzającego, a więc wpis do rejestru poprzedza zawarcie między zbywcą i nabywcą akcji umowy o skutku zobowiązująco-rozporządzającym lub też czynności zobowiązującej pozbawionej skutku rozporządzającego oraz następnie samej czynności rozporządzającej¹⁵².

Przeciwko pierwszej z przedstawionych koncepcji przemawia przede wszystkim treść przepisu art. 300³⁷ § 1 KSH¹⁵³, który stanowi, że nabycie akcji następuje z chwilą dokonania wpisu w rejestrze akcjonariuszy, w kontraście do przepisu art. 7 ust 2 u.o.i.f., w którym wyraźnie wskazano, że to umowa zobowiązująca do przeniesienia zdematerializowanych papierów wartościowych przenosi te papiery z chwilą dokonania odpowiedniego zapisu na rachunku papierów wartościowych. Gdyby ustawodawca chciał, żeby przenoszenie akcji rejestrowych następowało w takiej samej procedurze, jak to przewidziano dla zapisu na rachunku papierów wartościowych, nic nie stało na przeszkodzie, ażeby odpowiednie przepisy KSH sformułować w zasadzie tak samo, jak przytoczony przepis u.o.i.f. Tego jednak ustawodawca nie uczynił – w przepisie dotyczącym nabycia akcji rejestrowych brak wyraźnego odniesienia do „umowy zobowiązującej”. Powinno to zatem zostać uwzględnione w procesie wykładni.

Natomiast za pierwszą koncepcją przemawia potencjalnie przepis art. 300³⁴ § 4 zd. drugie KSH¹⁵⁴, zgodnie z którym podstawę dokonania wpisu stanowi także oświadczenie akcjonariusza o zobowiązaniu do przeniesienia akcji albo obciążenia akcji

¹⁵⁰ T. Sójka, M. Godlewski w: *Obrót instrumentami...*, art. 7, s. 131; K. Zacharzewski, *Głos w dyskusji na temat istoty zdematerializowanych papierów wartościowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2016/9, s. 40.

¹⁵¹ Przy tym założeniu wniosek o wpis jest wyrazem woli wywołania skutku rozporządzającego.

¹⁵² W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 7.

¹⁵³ Dla spółki akcyjnej jego odpowiednikiem będzie wzmiankowany już przepis art. 328⁹ § 1 KSH.

¹⁵⁴ Jego odpowiednikiem dla spółki akcyjnej jest przepis art. 328⁴ § 4 KSH.

ograniczonym prawem rzeczowym¹⁵⁵. Przepis ten dopuszcza wyraźnie sytuacje, gdy wpis do rejestru poprzedza jedynie czynność zobowiązująca. Nie jest w tym wypadku wymagane dokonanie przed wpisem czynności rozporządzającej lub też czynności o podwójnym skutku. Do powstania skutku rozporządzającego będzie w tym przypadku konieczna po pierwsze aktywność akcjonariusza objawiająca się złożeniem oświadczenia, a po drugie czynność podmiotu prowadzącego rejestr, polegająca na dokonaniu wpisu¹⁵⁶. Należy jednak zauważyć, że zasadą podstawową jest leżący po stronie składającego żądanie dokonania wpisu obowiązek przedłożenia stosownych dokumentów. Możliwość przedłożenia oświadczenia akcjonariusza o zobowiązaniu do przeniesienia akcji sprecyzowano przy użyciu określenia „także” jako swoiste odstępstwo od reguły¹⁵⁷. To również wskazuje, że intencją ustawodawcy było stworzenie ustroju innego, niż ten przewidziany przepisem art. 7 ust. 2 u.o.i.f. Pozostawiając intencje ustawodawcy na boku nie można jednak zaprzeczyć, że dopuszcza on dokonanie wpisu w oparciu jedynie o czynność zobowiązującą.

¹⁵⁵ Przyzwolenie przez ustawodawcę, ażeby podstawę wpisu stanowiło samo oświadczenie akcjonariusza o zobowiązaniu do przeniesienia akcji należy ocenić negatywnie. W takiej sytuacji brak po stronie podmiotu prowadzącego rejestr w zasadzie jakichkolwiek narzędzi do weryfikacji podstawy wpisu. Tak też: W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 7. Być może wystarczającym środkiem „zniechęcającym” akcjonariuszy w praktyce do składania żądań dokonania wpisu w rejestrze w oparciu o pozbawione podstawy materialnej oświadczenia o istnieniu zobowiązania będzie potencjalna odpowiedzialność karna. Działanie takiego akcjonariusza mogłoby (przynajmniej w teorii) wyczerpywać znamiona przestępstwa z art. 286 § 1 KK chociażby w zakresie usiłowania. Złożenie żądania wpisu (wprowadzającego w błąd co do istnienia jego podstawy) prowadzącemu rejestr notariuszowi (a więc osobie fizycznej wprowadzanej w błąd) miałyby na celu dokonanie wpisu, który skutkowałby niekorzystnym rozporządzeniem cudzym mieniem (przez prowadzącego rejestr). Najtrudniejszą kwestią w takim stanie faktycznym byłoby wykazanie, że dokonanie wpisu w rejestrze wyczerpywało znamię „rozporządzenia mieniem”. Mając jednak na uwadze dość szerokie rozumienie tego pojęcia w prawie karnym okoliczności takiej nie można wykluczyć.

¹⁵⁶ K. Wosiak słusznie argumentuje w oparciu o wykładnię literalną i systemową, że w przepisie art. 328⁴ § 4 zd. 2 KSH chodzi o złożenie oświadczenia woli akcjonariusza zawierającego zobowiązanie do przeniesienia akcji, a nie oświadczenia wiedzy akcjonariusza. K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 286. Ponownie wypada zaznaczyć, że przytoczona argumentacja, choć odnosi się bezpośrednio do regulacji dotyczących spółki akcyjnej, znajduje jednak zastosowanie również do prostej spółki akcyjnej.

¹⁵⁷ Na tę okoliczność zwraca uwagę również K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 286. W oparciu o uznanie, że oświadczenie woli akcjonariusza nie jest desygnetem pojęcia dokumentu uzasadniającego dokonanie wpisu argumentuje jednak, że samo zobowiązanie jest nieistotne dla ważności przeniesienia akcji, ponieważ gdyby miało tak być, to oświadczenie woli o zobowiązaniu do przeniesienia akcji byłoby niezbędne do każdorazowej oceny, czy akcje przeszły, a więc musiałyby wchodzić w zakres pojęcia dokumentów uzasadniających wpis. Argumentacja ta nie wydaje się jednak zasadna. To, że samodzielnie oświadczenie woli akcjonariusza o zobowiązaniu do przeniesienia akcji nie stanowi dokumentu, uzasadniającego dokonanie wpisu nie znaczy, że nie jest ono w ogóle objęte hipotezą przytoczonego przepisu. Oświadczenie to nie może być „jedynym” dokumentem koniecznym do przedłożenia dla uzasadnienia dokonania wpisu. Może jednak (i najczęściej powinno) być „jednym z” dokumentów istotnych dla ważności przeniesienia akcji – co zresztą wspiera tezę o kausalności rozporządzenia akcjami rejestrowymi.

Za drugą z koncepcji przemawia natomiast odwołanie się do ogólnych zasad prawa cywilnego, zgodnie z którymi umowne przeniesienie prawa wymaga co do zasady dokonania rozporządzającej czynności prawnej¹⁵⁸. To zresztą za tą koncepcją wydaje się opowiadać większość przedstawicieli doktryny¹⁵⁹. Mając jednak na względzie, że pierwsza z wymienionych koncepcji sprecyzowana została w doktrynie stosunkowo niedawno, kwestia ta zdecydowanie wymaga dalszego dyskursu.

Jak widać, treść obecnej regulacji nie dostarcza jednoznacznej odpowiedzi na zadane pytanie i samo to winno prowadzić do wniosku, że podstawy obligacyjne rozporządzenia akcjami prostej spółki akcyjnej wymagają zajęcia przez ustawodawcę wyraźnego stanowiska. Tym niemniej nie wydaje się zasadne odchodzenie od modelu umowy o podwójnym skutku¹⁶⁰. W mojej ocenie wpis do rejestru powinien być traktowany jedynie jako warunek prawny niezbędny dla wywołania skutku rozporządzającego. Dostrzegając jednak wagę problemu, siłę argumentacji przedstawianej za stanowiskiem przeciwnym oraz fakt, że opiera się ona w głównej części na przepisie art. 300³⁴ § 4 zd. drugie KSH formułując postulat *de lege ferenda* usunięcia z KSH regulacji pozwalających na dokonanie wpisu w rejestrze akcjonariuszy na podstawie oświadczenia akcjonariusza o zobowiązaniu do przeniesienia akcji albo obciążenia akcji ograniczonym prawem rzeczowym, tj. przepisu art. 300³⁴ § 4 zd. drugie KSH (oraz przepisu art. 328⁴ § 4 zd. drugie KSH). Pozwoli to na ostateczne rozstrzygnięcie rodzącego się w doktrynie problemu z przyjęciem określonego charakteru wpisu do rejestru akcjonariuszy. Pozostawienie przytoczonej regulacji w dotychczasowym kształcie prowadzi będzie natomiast do narastających w tej kwestii wątpliwości, a tym samym zagrożenia tak ważnej aksjologicznie dla ustawodawcy wartości, jaką jest pewność obrotu. Zasada szybkości obrotu, której zdaje się sprzyjać

¹⁵⁸ W. Popiołek wskazuje, że odstępstwo od zasady czynności prawnych o podwójnym skutku ma charakter wyjątkowy, a odejście od modelu umowy o podwójnym skutku i zasady kauzalności przy przenoszeniu akcji wymagałoby jednoznacznego uregulowania tej kwestii, W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 7 i 8. Jeśli przyznać słuszność temu pogładowi – przemawia on za przyjęciem drugiego z przedstawionych rozwiązań (ponieważ ustawodawca odstępstwa takiego wyraźnie nie uregulował).

Jak już wskazano, krytycznie na temat bezpośredniego stosowania przepisów KC wypowiedzi się K. Wosiak, K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 284-285.

¹⁵⁹ Tak też: T. Sójka, *Obrót akcjami...*, s. 9; M. Godlewski, T. Sójka, *Zasady dokonywania...*, s. 22; M. Leśniak, *Rejestr akcjonariuszy...*, s. 250. Tak też wydaje się K. Jasiński, który wskazuje wprost, że umowa zbycia akcji ma charakter zobowiązująco-rozporządzający; K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁶.

¹⁶⁰ Przeciwnie K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 287. Skutek rozporządzający przypisuje wpisowi w rejestrze również T. Łuczyński, *O prawach wynikających z dokumentu akcji niezłożonego w spółce mimo powszechnego obowiązku dematerializacji akcji*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2022/7, s. 28; T. Łuczyński, *Tryb zbywania...*, s. 32.

pozostawienie przepisu art. 328⁴ § 4 KSH w obecnej postaci, nie może być traktowana jako zasada nadrzędna.

Poczynione rozważania czy wpis poprzedzać powinna umowa o skutku zobowiązująco – rozporządzającym, czy też wystarczająca do tego będzie wyłączenie umowa o skutku zobowiązującym (a skutek rozporządzający będzie miał sam wpis) będą bezprzedmiotowe w przypadku uznania, że umowa o podwójnym skutku jest szczególną postacią umowy zobowiązującej, która wywołuje po prostu dalej idące skutki prawne¹⁶¹.

Co istotne, zbycie akcji prostej spółki akcyjnej nie jest dokonywane poprzez przelew, inaczej, niż wedle dominującego głosu doktryny miało to miejsce w przypadku akcji imiennych w spółce akcyjnej w stanie prawnym sprzed 1 marca 2021 roku¹⁶². W prostej spółce akcyjnej nie występuje tradycyjny podział na akcje imienne i na okaziciela, a sposób ujawnienia legitymacji formalnej akcjonariusza poprzez wpis w rejestrze akcjonariuszy nie odpowiada instytucji opisanej w art. 921⁸ KC, co wyklucza możliwość jej stosowania w prostej spółce akcyjnej na zasadzie przepisu art. 921¹⁶ KC. Uznać zatem należy, że zbycie „papierów wartościowych rejestrowych” w postaci akcji prostej spółki akcyjnej dokonywane będzie w oparciu o autonomiczny reżim przenoszenia praw podmiotowych¹⁶³. Jest to zgodne z wolą ustawodawcy, którego celem nowelizacji wprowadzającej dematerializację akcji tak spółki akcyjnej, jak i prostej spółki akcyjnej, było „stworzenie jednolitych ram prawnych autonomicznego reżimu obrotu akcjami spółek poza obrotem na rynku zorganizowanym. Reżim ten opiera się przede wszystkim na funkcji zapisu

¹⁶¹ Możliwość takiej interpretacji, jako jednej z wielu, dopuszcza teoretycznie W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 7 wraz z podaną tam literaturą.

¹⁶² K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 282-284; W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 6. Na niestosowanie do obrotu zdematerializowanymi papierami wartościowymi przepisów o przelewie wskazuje również M. Godlewski, *Nabycie akcji...*, s. 108, wraz z podanymi tam autorami.

Na temat stosowania przepisów dotyczących przelewu do przenoszenia akcji imiennych w spółce akcyjnej patrz: A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA. Komentarz do art. 301-392*, Warszawa 2016, art. 339, Nb. 1 i następne, Legalis oraz W. Popiołek, *Akcja...*, s. 152-153, wraz z cytowanymi tam autorami

¹⁶³ K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 284; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300³⁷, Nb. 2. Stanowisko takie wprost wyrażono w uzasadnieniu... – druk nr 3236, s. 54, gdzie stwierdzono, że „Reżim przenoszenia praw z akcji zdematerializowanych nie jest oparty na konstrukcji przelewu, lecz stanowi samodzielny, autonomiczny reżim przenoszenia praw podmiotowych, właściwy papierom wartościowym „rejestrowym””, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3236> (dostęp: 7.06.2024 r.).

ujawnianego – w przypadku spółek niebędących spółkami publicznymi – w rejestrze akcjonariuszy”¹⁶⁴.

Pomimo braku zastosowania przepisów o przelewie uznać należy, że czynność stanowiąca podstawę rozporządzenia akcją prostej spółki akcyjnej ma charakter kauzalny. Co za tym idzie, jeśli umowa stanowiąca podstawę rozporządzenia akcją (np. umowa sprzedaży) zostanie uznana za nieważną¹⁶⁵, to dokonany na jej podstawie wpis do rejestru akcjonariuszy nie będzie skutkował skutecznym przeniesieniem akcji (lub obciążeniem jej ograniczonym prawem rzeczowym)¹⁶⁶. Wpis do rejestru akcjonariuszy tworzy jedynie domniemanie wzruszalne, a nie sanuje wadliwej czynności prawnej stanowiącej podstawę wpisu¹⁶⁷. Nie dojdzie do przeniesienia akcji również w przypadku dokonania wpisu wadliwego pierwotnie ze względu na brak złożonego żądania dokonania wpisu lub w przypadku dokonania wpisu niezgodnie z żądaniem¹⁶⁸.

¹⁶⁴ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy z dnia 30 sierpnia 2019 roku o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw – druk nr 3541, s. 4, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3541>, (dostęp: 7.06.2024 r.).

¹⁶⁵ Lub jeśli za nieważną uznana zostanie zawarta w jej wykonaniu umowa rozporządzająca – jeśli pozostać na stanowisku, że zawarcie umowy rozporządzającej jest w ogóle konieczne.

¹⁶⁶ W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 5-6, 8 wraz z literaturą tam wskazaną; T. Sójka, *Obrót akcjami...*, s. 10. Za brakiem kauzalności opowiada się K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 287-288, przy czym do argumentów tam podnoszonych odniesiono się już przy ocenie charakteru wpisu do rejestru akcjonariuszy.

Odrębną kwestią jest legitymacja formalna związana z dokonaniem wpisem, o której w podrozdz. 3.1.5.

¹⁶⁷ R. Pabis, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz...*, art. 328⁴.

¹⁶⁸ Przy ocenie regulacji spółki akcyjnej stanowisko takie popierali: W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 8; K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 301. K. Wosiak wskazuje jednocześnie, że wadliwość wpisu nie oznacza automatycznie, że świadczenia spełniane przez spółkę na rzecz osoby, której dotyczył wadliwy wpis, powinny być spełnione powtórnie na rzecz rzeczywistego akcjonariusza oraz że uchwały podjęte z udziałem tej osoby będą wzruszalne. Jego zdaniem tak będzie tylko, jeśli spółce można dodatkowo przypisać działanie w złej wierze (art. 921⁷ KC).

2.4. Odpowiedzialność podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy

Podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy za wykonanie umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy odpowiada na zasadach odpowiedzialności kontraktowej (art. 471 KC) oraz odpowiedzialności deliktowej (art. 415 KC).

Mając na względzie, że umowa o prowadzenie rejestru akcjonariuszy kwalifikowana być powinna jako umowa na rzecz osoby trzeciej (*pactum in favorem tertii*), uznać należy, że podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy ponosi odpowiedzialność kontraktową za niewykonanie lub nienależyte wykonanie obowiązków wynikających z umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy nie tylko wobec spółki, ale również wobec akcjonariuszy oraz osób mających interes prawny¹⁶⁹ w dokonaniu wpisu¹⁷⁰. Odpowiedzialność z art. 471 KC wobec osób innych niż spółka będzie wyznaczona zakresem obowiązków, których wykonania mogą się oni domagać od podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy. Będzie to przede wszystkim obowiązek dokonania wpisu (art. 300³⁴ § 1 KSH) oraz obowiązek zapewnienia dostępu do danych zawartych w rejestrze akcjonariuszy (art. 300³⁵ § 2 KSH)¹⁷¹. Co istotne, z przepisu art. 471 KC wynika domniemanie, że niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania nastąpiło na skutek okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialność ponosi. Ciężar dowodowy zanegowania tego założenia – wykazania, że niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania nastąpiło na skutek okoliczności, za które podmiot ten odpowiedzialności nie ponosi – będzie zatem obciążać podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy.

Szczegółowy zakres obowiązków obciążających podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy wyznaczać będzie treść samej umowy o prowadzenie rejestru, ustalonej

¹⁶⁹ Na temat wykładni pojęcia „interesu prawnego” patrz podrozdz. 2.1.

¹⁷⁰ Tak też: K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 277. Przeciwnie W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 4; M. Michalski, *Uwagi krytyczne...*, s. 10; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300³⁴; R. Pabis, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz...*, art. 328². Autorzy ci wskazują, że brak jest więzi zobowiązaniowej pomiędzy podmiotem prowadzącym rejestr akcjonariuszy, a akcjonariuszami oraz innymi osobami uprawnionymi do żądania wpisu. W ich ocenie odpowiedzialność podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy wobec wzmiankowanych osób ogranicza się do odpowiedzialności deliktowej, a odpowiedzialność *ex contractu* zachodzi wyłącznie wobec spółki.

¹⁷¹ K. Wosiak w przypadku spółki akcyjnej zalicza do katalogu obowiązków obciążających podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy wobec akcjonariusza również obowiązek prowadzenia rejestru oraz utrzymywania bezpieczeństwa i integralności danych w nim zawartych (art. 328¹ § 4 KSH – jego odpowiednikiem w przypadku prostej spółki akcyjnej jest przepis art. 300³¹ § 4 KSH); K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 277.

w ramach swobody kontraktowania. Nie może ona zostać ukształtowana w sposób, który wyłączałby całkowicie odpowiedzialność podmiotu prowadzącego rejestr zarówno wobec spółki, jak i osób trzecich. Może natomiast zostać rozszerzona w myśl przepisu art. 473 § 1 KC również o odpowiedzialność za okoliczności nieobjęte dyspozycją przepisu art. 471 KC, tj. okoliczności niezawinione zachowaniem podmiotu prowadzącego rejestr. Dopuszczalne będzie wprowadzenie do umowy zastrzeżenia o charakterze gwarancyjnym, które nakłada na dłużnika obowiązek zapłaty określonej kwoty pieniężnej w razie niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności¹⁷². Rozszerzenie odpowiedzialności dłużnika (podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy) za niewykonanie bądź nienależyte wykonanie zobowiązania możliwe będzie jedynie poprzez dokładne wskazanie w umowie ściśle określonych okoliczności, bowiem ogólne stwierdzenie o pełnej odpowiedzialności, bez ich oznaczenia byłoby niewystarczające¹⁷³. Wskazać jednak należy, że kształtowanie (rozszerzanie czy łagodzenie) odpowiedzialności dłużnika nie może być bezgraniczne, ograniczone jest zarówno z uwagi na brzmienie przepisu art. 473 § 1 i 2 KC, jak i przez ogólne uregulowania dotyczące swobody kontraktowej (np. art. 353¹ KC)¹⁷⁴.

Strony, zawierające umowę o prowadzenie rejestru akcjonariuszy, działając na podstawie art. 483 § 1 KC mogą również wprowadzić do jej treści dodatkowe zastrzeżenie, że naprawienie szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego nastąpi poprzez zapłatę określonej sumy (kara umowna). Stanowi ona surogat odszkodowania, zatem oparta jest na tożsamych przesłankach co odpowiedzialność kontraktowa z art. 471 KC (o ile nie zostaną one zmodyfikowane)¹⁷⁵.

Odpowiedzialność deliktowa na zasadzie winy, której podstawę stanowi przepis art. 415 KC, uwarunkowana jest szeroko rozumianą bezprawnością, obejmującą sprzeczność zachowania określonego podmiotu z obowiązującym porządkiem prawnym, zasadami współżycia społecznego lub dobrymi obyczajami¹⁷⁶. Mając na

¹⁷² Wyrok SA w Katowicach z 25.03.2022 r., V AGa 246/20, LEX nr 3420486.

¹⁷³ A. Lutkiewicz-Rucińska, w: *Kodeks cywilny...*, art. 473. Wyrok SN z 8.07.2022 r., II CSKP 349/22, LEX nr 3394219.

¹⁷⁴ A. Lutkiewicz-Rucińska, w: *Kodeks cywilny...*, art. 473.

¹⁷⁵ R. Tanajewska, w: *Kodeks cywilny...*, art. 483.

¹⁷⁶ L. Jantowski, w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, Warszawa 2022, art. 415.

względnie trudność w wykazaniu bezprawności działania podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy należy stwierdzić, że ochrona oparta wyłącznie na odpowiedzialności deliktowej byłaby dla akcjonariuszy niewystarczająca¹⁷⁷. Przy uznaniu charakteru umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy jako umowy na rzecz osoby trzeciej nie ma zresztą powodu, aby ograniczać się do realizacji roszczeń akcjonariuszy na podstawie odpowiedzialności deliktowej podmiotu prowadzącego rejestr, czy też na próbach dochodzenia roszczeń akcjonariuszy wyłącznie przeciwko spółce¹⁷⁸. Powyższe w żadnym stopniu nie wyklucza opierania roszczeń przeciwko podmiotowi prowadzącemu rejestr akcjonariuszy na zasadzie art. 415 KC, jednak powołanie się na przepis art. 415 KC, zamiast na przepis art. 471 § 1 KC, nie poprawia sytuacji powoda, a wręcz pogarsza, gdyż wymaga udowodnienia pozwanemu deliktu i winy, podczas gdy z mocy art. 471 KC winę dłużnika w nienależytym wykonaniu zobowiązania się domniemywa¹⁷⁹.

W tym miejscu odniesienia się wymaga wyrok Sądu Najwyższego wydany w sprawie pod sygn. akt II CSK 636/11¹⁸⁰, przedstawiany w doktrynie jako wskazujący, że naruszenie tzw. obowiązku rejestracyjnego przewidzianego w art. 351 § 2 KH¹⁸¹ (któremu odpowiadał art. 341 KSH), może stanowić czyn niedozwolony (art. 415 KC), a więc potwierdzający możliwość dochodzenia roszczeń deliktowych bezpośrednio przez akcjonariuszy wobec podmiotu, któremu powierzono prowadzenie księgi akcyjnej (obecnie podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy)¹⁸². Już samo odwoływanie się do orzeczenia wydanego na kanwie przepisu art. 351 § 2 KH, któremu odpowiadał przepis art. 341 KSH, który również został uchylony i nigdy nie miał swojego

¹⁷⁷ K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 274.

¹⁷⁸ Przeciwnie M. Michalski, który podnosząc brak podstawy odpowiedzialności kontraktowej podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy wobec akcjonariuszy sygnalizuje kwestię odpowiedzialności odszkodowawczej spółki wobec akcjonariuszy za działania osób, którym spółka powierza wykonanie swojego zobowiązania, na podstawie przepisu art. 474 KC; M. Michalski, *Uwagi krytyczne...*, s. 10. Ze stanowiskiem tym nie zgadza się K. Wosiak, który kwestionuje przypisywanie spółce odpowiedzialności za prawidłową rejestrację akcji; K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 274-275. Mając na względzie ograniczony zakres ustawowych obowiązków obciążających spółkę w związku z zawarciem umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy wydaje się, że w tej kwestii rację należy przyznać K. Wosiakowi.

¹⁷⁹ Wyrok SA w Krakowie z 6.10.2015 r., I ACa 829/15, LEX nr 1950471.

¹⁸⁰ Wyrok SN z 27.06.2012 r., II CSK 636/11, OSNC-ZD 2013, nr 2, poz. 42.

¹⁸¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. Kodeks Handlowy (Dz. U. Nr 57, poz. 502 ze zm.) – dalej jako KH.

¹⁸² P. Izdebski, *Cywilnoprawna odpowiedzialność...*, s. 23. Na temat samej instytucji wpisu do księgi akcyjnej patrz: A. Nowacki, *Znaczenie wpisu do księgi akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2019/4, s. 4-10.

odpowiednika w regulacji dotyczącej prostej spółki akcyjnej, powinno być czynione z daleko idącą ostrożnością. W tym wypadku szczególnie istotnym jest jednak, że w stanie prawnym właściwym dla przytoczonego orzeczenia SN już treść art. 351 KH znacząco odbiegała od treści art. 341 KSH, co najważniejsze nie określając podstawy prawnej roszczeń akcjonariuszy w zakresie dokonania wpisu w księdze akcyjnej¹⁸³. Powyższe sprawia, że opieranie argumentacji co do podstawy odpowiedzialności deliktowej podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej na wzmiankowanym orzeczeniu jest co najmniej ryzykowne.

Niezależnie, czy będziemy mieli do czynienia z odpowiedzialnością kontraktową, czy też odpowiedzialnością deliktową, przesłanką warunkującą odpowiedzialność podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy będzie wystąpienie szkody (przyjmującej najczęściej, choć nie wyłącznie, postać szkody majątkowej)¹⁸⁴. Po stronie poszkodowanego leżeć będzie konieczność wykazania, że powstała szkoda była wynikiem niewykonania przez podmiot prowadzący rejestr obowiązku ciążącego na nim na podstawie umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy lub przepisów ogólnych. Chcąc uwolnić się od odpowiedzialności podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy musiałby wykazać, że dochował należytej staranności¹⁸⁵.

Przyczyną pociągnięcia do odpowiedzialności podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy może być przykładowo niedokonanie wpisu, dokonanie wpisu wadliwego lub niedokonanie go w terminie wynikającym z art. 300³⁴ § 1 KSH (lub w terminie krótszym, jeżeli takowy ustalono w umowie o prowadzenie rejestru akcjonariuszy). Tego rodzaju uchybienie może mieć dla akcjonariusza (lub nabywcy akcji) daleko idące skutki, szczególnie, jeśli wpis nie zostanie dokonany w ogóle (uniemożliwiając uzyskanie statusu akcjonariusza) lub nie zostanie dokonany przed dniem dywidendy lub przed dniem przypadającym na trzy dni przed dniem walnego zgromadzenia – tym samym pozbawiając akcjonariusza prawa do dywidendy lub prawa do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu (art. 300⁹¹ KSH).

¹⁸³ K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 274-275.

¹⁸⁴ Kwestią problematyczną w realiach danego stanu faktycznego będzie oczywiście kwestia ustalenia (wykazania) wysokości powstałej szkody. Problem ten nie będzie występować w przypadku zastrzeżenia w umowie kary umownej.

¹⁸⁵ Więcej na temat wymogu należytej staranności podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy spółki akcyjnej patrz: W. Popiołek, *Podmiot prowadzący...*, s. 568-569, wraz z literaturą tam wskazaną.

3. Pojęcie i rodzaje akcji w prostej spółce akcyjnej

Status akcjonariusza prostej spółki akcyjnej pozostaje w ścisłym, nierozzerwalnym związku z przysługującymi mu akcjami. Nie jest zatem możliwe przejście do wnikliwej oceny uprawnień akcjonariusza bez wcześniejszego omówienia ich nośnika w postaci akcji. Konieczna jest przy tym również analiza pod względem ich rodzajów, bowiem regulacja prostej spółki akcyjnej pozostawiła w rękach uczestników obrotu daleko idącą swobodę w przedmiocie tego, jak prawo podmiotowe z akcją związane ukształtować.

3.1. Pojęcie akcji

Wykładni pojęcia akcji zwykło się dokonywać poprzez pryzmat regulacji dotyczących spółki akcyjnej. W dorobku doktryny powszechnie przyjmowano, że pojęcie to powinno się rozumieć w trojaki sposób¹⁸⁶. Po pierwsze w rozumieniu akcji jako ułamka kapitału zakładowego. Po drugie jako rodzaju papieru wartościowego. Po trzecie zaś jako wiązki praw podmiotowych związanych z uczestnictwem akcjonariusza w spółce¹⁸⁷. Podział ten w przypadku prostej spółki akcyjnej nie jest już jednak aktualny. Koniecznym jest ustalenie desygnatu pojęcia „akcji” autonomicznego dla prostej spółki akcyjnej. Żeby osiągnięcie tego było możliwe, konieczne jest również wyjaśnienie pewnych zagadnień ściśle związanych z charakterem akcji, w tym ich dematerializacją oraz legitymacją akcjonariusza.

W pierwszej kolejności wskazać należy, iż jak wynika wprost z treści art. 300² § 3 KSH akcje prostej spółki akcyjnej nie posiadają wartości nominalnej i nie stanowią części kapitału akcyjnego. Zostały od niego oderwane, a suma akcji nie stanowi łącznie

¹⁸⁶ Zob. m.in.: A. Szumański, w: *Papiery wartościowe*, Zakamycze 2000, s. 73-74; A. Szpunar, *Akcje jako papiery wartościowe*, „Państwo i Prawo” 11-12/1993, s. 13; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 1-2; M. Michalski, *Spółka akcyjna*, red. A. Kidyba, Warszawa 2014, s. 145.; A. Kondracka, *Charakter prawny akcji*, Białystok 1999, s. 12-13; K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 21; K. Kruczałak, *Problematyka prawna papierów wartościowych*, Gdańsk 1994, s. 27; A. Kappes, *Charakter prawny akcji jako papieru wartościowego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2016/9, s. 12; M. Michalski, *Ograniczenia w wykonywaniu uprawnień przysługujących akcjonariuszowi z akcji*, „Prawo Spółek” 2000/7-8, s. 5; T. Łuczyński przypisuje akcji jeszcze dwa znaczenia – jako zapisu elektronicznego w systemie rejestrowym oraz jako rodzaju instrumentu finansowego. T. Łuczyński, *Tryb zbywania...*, s. 31. Inaczej A. Opalski, który terminowi temu przypisuje jedynie dwa znaczenia – jako prawa podmiotowego akcjonariusza oraz jako dokumentu ucieleśniającego prawo podmiotowe akcjonariusza, A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, uwagi na początku rozdziału 2, Nb. 9-10.

¹⁸⁷ Więcej na temat funkcji akcji w spółce akcyjnej zob. M. Michalski, *Spółka...*, s. 149-151.

kapitału podstawowego spółki¹⁸⁸. Instytucja kapitału zakładowego nie została przewidziana w prostej spółce akcyjnej, zatem akcje nie mogą stanowić jego części. Jest to daleko idące odstępstwo od tradycyjnego modelu struktury majątkowej spółek kapitałowych, polegającego dotychczas na przypisaniu poszczególnym jednostkom uczestnictwa w spółce wartości nominalnej, stanowiącej zarazem część kapitału zakładowego¹⁸⁹. Ze względu na powyższe, pojęcie akcji jako części kapitału akcyjnego nie znajduje w prostej spółce akcyjnej zastosowania¹⁹⁰. Konsekwencją tego jest m.in. brak możliwości oceny pozycji i znaczenia danego akcjonariusza w spółce, w oparciu o przysługujący mu udział w kapitale akcyjnym. W modelu ustawowym na każdą akcję przypada taka sama część uprawnień akcyjnych, a pozycja akcjonariusza winna być miarkowana poprzez stosunek liczby akcji przysługujących danemu akcjonariuszowi do liczby wszystkich akcji wyemitowanych w spółce, w myśl definicji zawartej w art. 4 § 2² pkt 1 KSH¹⁹¹. Zaletą tej konstrukcji jest zdecydowana swoboda w wycofywaniu środków wniesionych tytułem wkładów, bez konieczności zmiany umowy spółki (ograniczona ramami wyznaczonymi przepisem art. 300¹⁵ KSH). Umożliwia to efektywniejsze wykorzystywanie środków udostępnianych przez akcjonariuszy spółce w sposób lepiej dostosowany do jej aktualnych potrzeb i interesów.

Choć akcje prostej spółki akcyjnej pozbawione są wartości nominalnej, mają jednak realną wartość księgową oraz oznaczoną w umowie spółki cenę emisyjną (wartość emisyjną) stanowiącą cenę minimalną, po której powinny być obejmowane przez akcjonariuszy w zamian za wniesione przez nich wkłady pieniężne lub niepieniężne. Akcjonariusze nie zostali przy tym ograniczeni przez ustawodawcę co do dopuszczalnej wysokości ceny emisyjnej akcji¹⁹².

¹⁸⁸ L. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, 2023, art. 300³, Legalis.

¹⁸⁹ Więcej na temat krytyki instytucji kapitału zakładowego patrz m.in.: L. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, 2023, art. 300³, Legalis; A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych, Tom IIA, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Komentarz, Art. 151-226*, Warszawa 2018, s. 73-81 wraz z literaturą tam wskazaną.

¹⁹⁰ Więcej na temat pojęcia i funkcji kapitału akcyjnego w prostej spółce akcyjnej, patrz: A. Herbet, *Podstawowe elementy struktury kapitałowo-majątkowej prostej spółki akcyjnej*, w: *Non omne quod licet honestum est. Studia z prawa cywilnego i handlowego w 50-lecie pracy naukowej Profesora Wojciecha Jana Katnera*, red. S. Byczko, A. Kappes, B. Kucharski i in., Łódź-Warszawa 2022, s. 295 i n.

¹⁹¹ Przepis art. 4 § 2² KSH wprowadzono w celu dostosowania określeń wykorzystywanych w KSH do faktu wprowadzenia nowego modelu akcji beznominalowych prostej spółki akcyjnej.

¹⁹² Więcej na temat emisji akcji i prawa poboru patrz podrozdz. 4.1.2.

Analizując dotychczas cechy spółki akcyjnej przyjmowano, że niepodzielność akcji jest związana z ich znaczeniem jako ułamek w kapitale zakładowym spółki¹⁹³. Choć związek ten w prostej spółce nie zachodzi, to niepodzielność akcji prostej spółki akcyjnej została wyrażona *expressis verbis* w przepisie art. 300² § 3 KSH. Wprowadzenie tej normy prawnej do prostej spółki akcyjnej wynika z faktu, że prawa korporacyjne są w niej związane proporcjonalnie z ilością posiadanych przez poszczególnych akcjonariuszy akcji. Niepodzielność akcji uniemożliwia dokonywanie podziałów, które (w przypadku dokonania podziału tylko części akcji) prowadziłyby do nieuzasadnionego zwiększenia „siły” jednych akcji, a osłabienia pozostałych¹⁹⁴. Zasada niepodzielności akcji nie wyłącza zmiany umowy spółki, w sposób prowadzący do faktycznego „podziału” akcji.

Od pojęcia niepodzielności akcji odróżnić należy możliwość współuprawnienia z akcji wzmiankowaną w art. 300³⁸ § 3 i 4 KSH, a więc sytuację, gdy akcja przysługuje więcej, niż jednej osobie. Współuprawnienie z akcji może przyjąć formę tak wspólności łącznej, jak i współwłasności ułamkowej (tak też chociażby art. 300⁴³ KSH). Mając jednak na uwadze, że art. 300³⁸ § 3 i 4 KSH stanowi powtórzenie regulacji przewidzianej dotychczas dla spółki akcyjnej w art. 333 § 2 i 3 KSH, w tym zakresie zasadne jest odesłanie do szerokiego dorobku doktryny powstałego na potrzeby spółki akcyjnej¹⁹⁵.

¹⁹³ A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 17.

¹⁹⁴ A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, art. 333, Legalis; L. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, w: *Kodeks spółek...*, art. 300².

¹⁹⁵ Na ten temat m.in.: P. Sikorski, *Współuprawnienie z akcji*, „Prawo Spółek” 2005/11; A. Kidyba, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 333. Na temat współuprawnienia małżonków z akcji w spółce akcyjnej patrz: M. Śledzikowski, *Wpływ podziału majątku wspólnego małżonków na status akcjonariusza spółki akcyjnej*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2017/8, s. 42-46; A. Chłopecki, *Akcje zdematerializowane w małżeńskiej wspólności majątkowej*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2008/10, s. 46-53; K. Bilewska, *Prawa udziałowe w spółkach kapitałowych a majątek wspólny małżonków – wybrane zagadnienia*, „Palestra” 2006/9-10, s. 96-102; A. Stępień, *Akcje należące do majątku wspólnego małżonków*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2006/12, s. 40-44; D. Dworek, *Udziały/akcje w majątku wspólnym małżonków – stanowisko w świetle nowego orzecznictwa. Glosa do postanowienia SN z 31.1.2013, II CSK 349/12*, „Monitor Prawa Handlowego” 2021/3, s. 37-45.

3.1.1. Dematerializacja akcji

Omówienie pojęcia akcji w obecnym stanie prawnym wymaga wpieryw wyjaśnienia wprowadzonej w art. 300²⁹ § 1 KSH bezwzględnej dematerializacji akcji prostej spółki akcyjnej stanowiącej zwieńczenie procesu dematerializacji papierów wartościowych zapoczątkowanego jeszcze ustawą z 29 czerwca 2000 roku o zmianie ustawy o obligacjach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 60, poz. 702 ze zm.)¹⁹⁶. Dematerializacja akcji stanowi z jednej strony podstawowy element tej spółki, istniejący od początku jej funkcjonowania w prawie polskim, z drugiej zaś część reformy KSH, która wprowadziła również dematerializację akcji niepublicznej spółki akcyjnej na podstawie art. 328 § 1 KSH (oraz akcji spółki komandytowo-akcyjnej), czyniąc z dematerializacji powszechną zasadę systemową¹⁹⁷. Jest to regulacja autonomiczna dla prostej spółki akcyjnej. Nie stosuje się w jej zakresie przepisów dotyczących dematerializacji papierów wartościowych przewidzianych w ustawie z 29 lipca 2005 roku o obrocie instrumentami finansowymi (Dz. U. z 2024 r. poz. 722 ze zm.)¹⁹⁸.

Wśród celów dematerializacji wskazać można m.in. zwiększenie bezpieczeństwa w obrocie akcjami poprzez wyeliminowanie możliwości podrobienia dokumentu akcji,

¹⁹⁶ Dla wyróżnienia odrębności akcji zdematerializowanych zarejestrowanych w rejestrze akcjonariuszy określa się je jako tzw. „akcje rejestrowe”. Tak też W. Popiołek, *Rozporządzenie akcjami...*, s. 2; W. Wyrzykowski, *Zasady...*, s. 127; M. Michalski, *Uwagi krytyczne...*, s. 9; P. Horosz, *Akcje prostej spółki akcyjnej jako nowy rodzaj udziałowych papierów wartościowych*, w: *Podstawowe problemy i konstrukcje współczesnego prawa handlowego*, red. A. Herbet, Warszawa 2023, s. 195. Pojęciem „papierów wartościowych rejestrowych” posługuje się m.in. A. Chłopecki, w: *System Prawa Prywatnego. Prawo papierów wartościowych*, t. 19, red. A. Szumański, Warszawa 2006, s. 885.

¹⁹⁷ Ustawa nowelizująca z 30 sierpnia 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1798 z późn. zm.) weszła co do zasady w życie z dniem 1 marca 2021 roku. Jak wynika z treści art. 15 ust. 1 przytoczonej ustawy również z tym dniem wygasła moc obowiązująca dokumentów akcji wydanych przez spółkę. Pojęciem dematerializacji jako powszechnej zasady systemowej posługuje się zasadnie M. Tąkiel, *O wielowymiarowej relacji pomiędzy dematerializacją a spółką publiczną*, „Monitor Prawa Handlowego” 2022/1, s. 30. Na temat genezy zjawiska dematerializacji patrz: M. Michalski, w: *Szczególne formy spółek*, red. A. Kidyba, Warszawa 2017, s. 74 i n.

¹⁹⁸ M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁹, Nb. 2; D. Benduch, *Rozporządzenie akcjami prostej spółki akcyjnej*, w: *Podstawowe problemy i konstrukcje współczesnego prawa handlowego*, red. A. Herbet, Warszawa 2023, s. 161. Jednym z celów odstąpienia od alternatywnej możliwości dematerializacji akcji na podstawie u.o.i.f. było uproszczenie zasad dematerializacji – tak też w samym uzasadnieniu... – druk nr 3236, s. 45.

usprawnienie, uproszczenie i cyfryzację obrotu oraz przede wszystkim harmonizację prawa polskiego z prawem UE¹⁹⁹.

Dematerializacja polega na pozbawieniu papieru wartościowego, jakim jest akcja formy dokumentu oraz przyznaniu mocy prawnej wpisowi w rejestrze akcjonariuszy. Na podstawie art. 300³⁰ KSH w zw. z art. 300³¹ § 1 pkt 1 i 2 oraz § 2 KSH akcje prostej spółki akcyjnej podlegają zarejestrowaniu w rejestrze akcjonariuszy, prowadzonym w postaci elektronicznej przez notariusza prowadzącego kancelarię notarialną na terytorium Rzeczypospolitej lub podmiot, który na podstawie u.o.i.f. jest uprawniony do prowadzenia rachunków papierów wartościowych²⁰⁰.

Nomenklatura przyjęta przez ustawodawcę m.in. w art. 300²⁹ § 1 KSH nie jest niestety zbieżna z pojęciem „dokumentu” wykorzystywanym w Kodeksie cywilnym, w szczególności z przepisem art. 77³ KC (stosowanym na podstawie art. 2 KSH), który stanowi, że dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią²⁰¹. W istocie ustawodawcy chodziło o zaznaczenie, że akcje prostej spółki

¹⁹⁹ Chodzi tutaj zarówno o art. 3a dyrektywy 2007/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.07.2007 r. w sprawie wykonywania niektórych praw akcjonariuszy notowanych na rynku regulowanym (Dz.U.UE.L.2007.184.17 z dnia 2007.07.14), zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/828 z 17.05.2017 r. w zakresie zachęcania akcjonariuszy do długoterminowego zaangażowania (Dz.U.UE.L.2017.132.1 z dnia 2017.05.2), jak i umożliwienie spółkom wykonywania obowiązków w zakresie identyfikacji i zgłaszania beneficjentów rzeczywistych określonych w u.p.p.p., stanowiącej implementację założeń dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20.05.2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniającej rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylającej dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE (Dz.U.UE.L.2015.141.73 z dnia 2015.06.05). Więcej na temat spełniania przez podmioty prowadzące rejestr akcjonariuszy obowiązków wynikających z u.p.p.p. patrz: M. Grabowski, *Prowadzenie rejestru...*, s. 32-38; A. Zwolińska-Doboszyńska, *Przymusowa dematerializacja...*, s. 13-14.

²⁰⁰ Więcej na temat powszechnej dematerializacji akcji i rejestru akcjonariuszy patrz: J. Dąbrowska, *Powszechna dematerializacja akcji i akcje rejestrowe*, w: *Sto lat polskiego prawa handlowego, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. M. Dumkiewicz, K. Kopaczyńska-Pieczniak, J. Szczotka, Warszawa 2020, s. 449-467; M. Michalski, *Powszechna dematerializacja akcji, czyli między zabiegiem technicznym a rewolucją cyfrową*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/02, s. 4-11; M. Michalski, J. Dąbrowska, *Powszechna dematerializacja... w całości*; A. Zwolińska-Doboszyńska, *Przymusowa dematerializacja...*, s. 13-20; K. Czeszejko-Sochacki, *Dematerializacja akcji w prostej spółce akcyjnej – właściwości i konsekwencje projektowanych przepisów ustawy z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw dotyczących prostej spółki akcyjnej*, w: *Sto lat polskiego prawa handlowego, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. M. Dumkiewicz, K. Kopaczyńska-Pieczniak, J. Szczotka, Warszawa 2020, s. 433-435; T. Sójka, *Obrót akcjami...*, s. 6-8; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300²⁹, Nb. 6.

²⁰¹ Początków takiego rozumienia pojęcia dokumentu (obecnie sprzecznego z wykładnią czynioną na podstawie przepisów KC) należy doszukiwać się jeszcze w nieobowiązującej już ustawie z 21.08.1997 r. Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi (Dz. U. z 2005 r. Nr 111, poz. 937 ze zm.). Więcej na ten temat patrz: K. Górka, *Pojęcie dokumentu...*, s. 57.

akcyjnej nie mają tradycyjnego substratu papierowego²⁰². Wskazuje na to m.in. przepis art. 300³⁶ § 4 KSH, który stanowi, że zbycie lub obciążenie akcji powinno być dokonane w formie dokumentowej pod rygorem nieważności. Wykładnia literalna przepisu art. 300²⁹ § 1 KSH, w związku z treścią definicji ustawowej z art. 77³ KC prowadzi do wniosku, że akcje prostej spółki akcyjnej nie przybierają formy dokumentu (w tym i dokumentu zdematerializowanego), co stoi w całkowitej sprzeczności z wykładnią systemową oraz funkcjonalną. Choć wedle zasad prawidłowej interpretacji aktów prawnych prymat przyznać się winno wykładni literalnej, w tym akurat przypadku autor pozostanie przy wykładni systemowej oraz funkcjonalnej. Podejście przeciwne miałyby zbyt daleko idące skutki, również dla znaczenia akcji jako papieru wartościowego. W tej kwestii pozostaje wyrazić postulat *de lege ferenda* dostosowania zakresu pojęciowego obydwu wskazanych ustaw²⁰³.

Dematerializacją w prostej spółce akcyjnej oprócz samych akcji objęte zostały także warranty subskrypcyjne oraz inne tytuły uczestnictwa w dochodach lub podziale majątku spółki (art. 300²⁹ § 2 KSH). Przepis art. 300¹¹⁹ § 1 KSH definiuje warranty subskrypcyjne jako emitowane przez spółkę papiery wartościowe, uprawniające ich posiadacza do objęcia akcji z wyłączeniem prawa poboru. Jako inne tytuły uczestnictwa w dochodach lub podziale majątku spółki rozumieć należy papiery wartościowe inkorporujące tzw. prawa partycypacyjne (majątkowe)²⁰⁴. Katalog dopuszczalnych tytułów uczestnictwa w dochodach lub majątku prostej spółki akcyjnej jest otwarty i ograniczony jedynie charakterem prawnym tej spółki oraz bezwzględnie obowiązującymi przepisami ją regulującymi. Jako przykład papierów dopuszczalnych na podstawie zasady swobody umów wskazać można imienne świadectwa założycielskie lub imienne świadectwa tymczasowe, przy czym ze względu na odpowiednie stosowanie przepisów o akcjach warranty subskrypcyjne oraz inne tytuły uczestnictwa w dochodach lub podziale majątku spółki także muszą być emitowane w postaci zdematerializowanej²⁰⁵. Przymusową dematerializacją nie będą objęte te

²⁰² R. Adamus, w: *Prosta spółka...* art. 300²; T. Łuczyński, *O prawach...*, s. 26.

²⁰³ Tak też: T. Łuczyński, *O prawach...*, s. 26. Więcej na temat pojęcia dokumentu w prawie cywilnym patrz: K. Górka, *Pojęcie dokumentu...*, s. 55-63.

²⁰⁴ T. Sójka, *Obrót akcjami...*, s. 6; T. Sójka, *Charakter prawny świadectw użytkowych*, „Prawo Papierów Wartościowych” 2001/10, s. 33 i n.

²⁰⁵ G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300²⁹, Nb. 4.

prawa partycypacyjne, którym umowa nie będzie przypisywać formy papieru wartościowego, a obrót nimi opierać się będzie na zasadzie przelewu²⁰⁶.

Konsekwencją dematerializacji akcji prostej spółki akcyjnej jest słuszna rezygnacja z podziału na akcje imienne i akcje na okaziciela, który to podział w związku z brakiem anonimowości akcjonariatu wpisanego do rejestru akcjonariuszy, w przypadku prostej spółki akcyjnej pozbawiony byłby sensu. To zresztą właśnie konstrukcja akcji na okaziciela w spółkach niepublicznych skutkowałą na arenie międzynarodowej brakiem możliwości wymiany informacji podatkowych o posiadaczach tychże akcji, ze względu na brak możliwości ich identyfikacji, przez co Polska była zaliczana do tzw. krajów wysokiego ryzyka²⁰⁷. Jednym z założeń wprowadzonej dematerializacji było rozwiązanie i tego problemu²⁰⁸.

Podsumowując powyższe rozważania należy powtórzyć, w ślad za niektórymi przedstawicielami doktryny, wniosek *de lege ferenda* wprowadzenia do Kodeksu cywilnego przepisów regulujących podstawowe instytucje dotyczące zdematerializowanych papierów wartościowych²⁰⁹. Mając na uwadze zwiększającą się ilość regulacji szczególnych dotyczących tej specyficznej gałęzi prawa papierów wartościowych oraz skalę obrotu zdematerializowanymi papierami wartościowymi takowy zabieg ustawodawcy jawi się jako celowy.

3.1.2. Akcja jako papier wartościowy

Wedle klasycznej konstrukcji papierów wartościowych jedną z jego głównych cech jest istnienie dokumentu, będącego nośnikiem prawa majątkowego związanego z papierem wartościowym²¹⁰. W stanie prawnym obowiązującym do 1 marca 2021 roku nie budziło wątpliwości, że akcje spółki akcyjnej stanowiły papiery wartościowe,

²⁰⁶ T. Sójka, *Obrót akcjami...*, s. 6.

²⁰⁷ Uzasadnienie..., druk nr 3541, s. 1.

²⁰⁸ Rezygnacja z występującej w uprzednim porządku prawnym cechy anonimowości akcjonariatu spółki akcyjnej spotkała się również z głosami krytycznymi. Patrz M. Michalski, *Uwagi krytyczne...*, s. 9-11.

²⁰⁹ Tak też: T. Sójka, *Obrót akcjami...*, s. 11.

²¹⁰ M. Romanowski, w: *System Prawa Prywatnego. Prawo papierów wartościowych, t. 18*, red. A. Szumański, Warszawa 2016, Legalis.

a dokument akcji inkorporował prawo podmiotowe wynikające ze stosunku spółki²¹¹. Akcjonariusz był właścicielem dokumentu (materialnego lub zdematerializowanego) i to właśnie władztwo czyniło go uprawnionym z prawa podmiotowego powiązanego z akcją²¹².

W związku z wprowadzoną zasadą dematerializacji, akcje prostej spółki akcyjnej nie mają formy dokumentu, a uzewnętrznienie prawa udziałowego akcjonariusza następuję wyłącznie poprzez wpis do rejestru akcjonariuszy. Funkcja legitymacyjna zdematerializowanych papierów wartościowych jest bowiem realizowana poprzez wpis w urzędzeniu ewidencyjnym, jakim w przypadku prostej spółki akcyjnej jest rejestr akcjonariuszy. Sam wpis stanowi funkcjonalny odpowiednik wydania dokumentu w przypadku akcji na okaziciela²¹³. Jednocześnie nie jest dopuszczalne emitowanie przez spółkę akcji w tradycyjnej formie papierowej. Ewentualnie wydany przez spółkę dokument akcji pozbawiony byłby znaczenia legitymacyjnego, a sam fakt dopuszczenia do wydania dokumentu akcji mógłby skutkować odpowiedzialnością karną członka zarządu albo likwidatora w oparciu o przepis art. 589¹ KSH²¹⁴.

Pomimo braku jednoznacznego uregulowania tej kwestii w KSH, akcje prostej spółki akcyjnej uznaje się jednak powszechnie za deklaratywne, zdematerializowane papiery wartościowe²¹⁵. Jako przemawiający za tym argument, jeszcze na poziomie wykładni literalnej wskazuje się treść art. 300²⁹ KSH, który stanowi o tym, że akcje nie mają formy dokumentu podnosząc, że przyjęcie stanowiska odwrotnego prowadziłyby do pozbawienia tego przepisu znaczenia normatywnego²¹⁶. Zasadność tego stanowiska potwierdza również wykładnia literalna przepisu art. 511 § 2 KSH oraz art. 547 § 2 KSH, które posługują się określeniem „posiadaczy papierów wartościowych innych, niż

²¹¹ Spośród bogatej literatury jedynie przykładowo: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 21; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 25; A. Kappes, *Charakter prawny...*, s. 12; M. Michalski, *Spółka...*, s. 162-163 oraz na gruncie KH A. Kondracka, *Charakter...*, s. 128.

²¹² M. Michalski, J. Dąbrowska, *Powszechna dematerializacja...*, s. 101-102.

²¹³ M. Osiak, *Czy dematerializacja czyni pojęcie i klasyczną koncepcję papieru wartościowego anachronizmem?*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/1, s. 27.

²¹⁴ Krytycznie na temat uregulowania odpowiedzialności karnej w art. 589¹ KSH patrz: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁹, wraz ze wskazaną tam literaturą.

²¹⁵ R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300²; T. Sójka, *Obrót akcjami...*, s. 5; W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 5; P. Horosz, *Akcje prostej...*, s. 190. Na temat zbieżności cech zdematerializowanych papierów wartościowych oraz papierów wartościowych w formie dokumentu patrz M. Godlewski, *Nabycie akcji...*, s. 93-108 wraz z literaturą tam wskazaną.

²¹⁶ Tak też: T. Sójka, *Obrót akcjami...*, s. 5-6. Autor ten podnosi również, że samo użycie przez ustawodawcę pojęcia „akcji”, mającego w doktrynie polskiej określone znaczenie, stanowi dowód na przyznanie mu przez ustawodawcę znaczenia również jako papieru wartościowego.

akcje” – wynika z nich wyraźnie, że ustawodawca uznaje akcje za rodzaj papierów wartościowych²¹⁷. Akcja w znaczeniu prawa podmiotowego nie powstaje w obrocie pierwotnym w tym samym momencie, co akcja w znaczeniu papieru wartościowego. Jako moment powstania akcji w rozumieniu zdematerializowanego, deklaratywnego papieru wartościowego na etapie zakładania spółki oznaczyć należy chwilę wpisu spółki do KRS, a nie chwilę wpisu do rejestru akcjonariuszy²¹⁸. Powyższe wynika m.in. z treści art. 300³¹ § 2 KSH, który wyraźnie wskazuje, że zadaniem podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy jest zapewnienie zgodności liczby akcji zarejestrowanych w rejestrze (KRS) z liczbą wyemitowanych akcji – z czego wynika, że możliwa jest sytuacja, w której akcja istnieje, a jednak nie została wpisana do rejestru akcjonariuszy²¹⁹. Akcja jako papier wartościowy nie kreuje uprawnień, a jedynie odzwierciedla istniejące już uprawnienia wynikające z uchwały walnego zgromadzenia o emisji akcji, ze statutu spółki oraz przepisów KSH²²⁰. Deklaratywny charakter akcji wynika z tego, że dla powstania prawa podmiotowego akcjonariusza nie jest niezbędne dokonanie wpisu w rejestrze akcjonariuszy, bowiem w przypadku objęcia akcji ma on charakter deklaratywny.

Przedstawiciele doktryny wskazują, że zastosowanie do akcji prostej spółki akcyjnej znajdują przepisy art. 921⁶ i następne KC, stanowiące część ogólną regulacji dokumentowych papierów wartościowych. Jednocześnie wskazuje się, że ze względu na przyjętą odrębność zdematerializowanych papierów wartościowych przytoczone przepisy będą jednak, co do zasady, stosowane jedynie odpowiednio²²¹. Jak już wskazano we wcześniejszej części opracowania, zbycie akcji rejestrowych nie będzie

²¹⁷ K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 63; M. Michalski, *Kontrola kapitałowa nad spółką akcyjną*, Kraków 2004, s. 96.

²¹⁸ Przeciwnie K. Jasiński, wedle którego akcje jako papier wartościowy powstają z chwilą wpisu do rejestru akcjonariuszy. K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁹.

²¹⁹ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³¹.

²²⁰ A. Zwolińska-Doboszyńska, *Przymusowa dematerializacja...*, s. 18, wraz z literaturą tam wskazaną.

²²¹ W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 5. Odpowiednie stosowanie wymienionych przepisów dopuszcza również K. Zawada, w: *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 450-1088*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2021, art. 921⁶, Legalis. Niektórzy autorzy przyjmują, że przepisy KC o papierach wartościowych mają zastosowanie jedynie do papierów wartościowych w formie dokumentowej. Tak też m.in.: M. Bączyk, w: *Papiery wartościowe*, Zakamycze 2000, s. 45; K. Zacharzewski, *Głos...*, s. 36 i 40. Poglądy te sformułowane były jednak przed wprowadzeniem do porządku prawnego prostej spółki akcyjnej, wraz z jej jednostopniowym systemem rejestracji akcji, nie można ich zatem bezrefleksyjnie uznawać za aktualne. M. Michalski twierdzi natomiast, że akcja przestała być papierem wartościowym w klasycznym ujęciu i jako nowy byt prawny nie może być dalej postrzegana przez pryzmat przepisów działu II tytułu XXXVII księgi trzeciej KC. M. Michalski, *Uwagi krytyczne...*, s. 9.

następowało poprzez przelew, a dokonywane będzie w oparciu o autonomiczny reżim przenoszenia praw podmiotowych²²². Brak zatem możliwości zastosowania w prostej spółce akcyjnej regulacji z art. 921⁸ KC. Choć nie sprzeciwiam się ogólnej zasadzie, że możliwe byłoby odpowiednie stosowanie norm działu II, tytułu XXXVII KC do instytucji prostej spółki akcyjnej, to oprócz bardzo ograniczonego zastosowania przepisu art. 921⁷ KC nie dostrzegam praktycznej możliwości wykorzystania którejkolwiek z zawartych w przytoczonym dziale regulacji. Ze względu na brak występowania w prostej spółce akcyjnej podziału na akcje imienne i akcje na okaziciela oraz autonomiczny reżim przenoszenia praw podmiotowych regulacje odnoszące się bezpośrednio do dokumentowych papierów wartościowych nie przystają po prostu do prostej spółki akcyjnej w sposób, w mojej ocenie, pozwalający na ich implementację.

3.1.3. Akcja jako ogół praw akcjonariusza względem spółki

Tradycyjnie uważano, że akcja zawiera w sobie prawo podmiotowe akcjonariusza wyrażające jego udział w kapitale zakładowym spółki oraz związane z tym uprawnienia majątkowe i korporacyjne²²³. Bardzo zbliżony charakter akcji w prostej spółce akcyjnej i spółce akcyjnej w aspekcie prawa podmiotowego z akcją związanego pozwala w dalekim stopniu zaczerpnąć z dotychczasowego dorobku doktryny powstałego na potrzeby akcji spółki akcyjnej. Brak związania akcji prostej spółki akcyjnej z kapitałem akcyjnym nie umniejsza znaczenia prawa podmiotowego akcjonariusza związanego z akcją, jako elementu jego członkostwa prawnego w spółce. Do nabycia przez akcjonariusza prawa podmiotowego dochodzi albo w sposób pierwotny poprzez objęcie akcji, albo w sposób wtórny, poprzez jej nabycie²²⁴. Jednocześnie uznać należy, że każda akcja jest odrębnym prawem podmiotowym – nośnikiem określonych uprawnień, funkcjonalnie powiązanych ze sobą w ramach jednej „wiązki”²²⁵. Zatem wejście w posiadanie już jednej akcji stanowi o nawiązaniu statusu członkostwa w spółce²²⁶.

²²² Patrz podrozdz. 2.3.

²²³ R. Rykowski, *Zasady rozporządzania akcjami w kodeksie spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2001/5, s. 2.

²²⁴ W. Popiołek, *Akcja...*, s. 3.

²²⁵ A. Kondracka, *Charakter...*, s. 71; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 4 i 6.

²²⁶ W. Popiołek, *Akcja...*, s. 4 i 14.

Moment powstania akcji spółki akcyjnej jako prawa podmiotowego stanowi przedmiot sporu wśród przedstawicieli doktryny²²⁷. W tej kwestii dominowały dwie teorie. Jedna mówiąca, że prawo podmiotowe akcjonariusza powstaje z chwilą powstania spółki akcyjnej w organizacji²²⁸. Druga, wedle której uzyskanie statusu akcjonariusza następuje z chwilą przystąpienia do umowy spółki, jednak wiąże się z ograniczeniem zakresu uprawnień przysługujących akcjonariuszowi do czasu zarejestrowania spółki – zatem do chwili wpisu spółki do rejestru akcjonariuszowi nie przysługują akcje, a ich ekspektatywa („zaczątek prawa podmiotowego”)²²⁹. Można pokusić się o stwierdzenie, że spór ten rozciągnął się również na prostą spółkę akcyjną. Opowiadam się za drugim z przytoczonych stanowisk, a więc uznaję, że akcja prostej spółki akcyjnej w rozumieniu prawa podmiotowego przysługującego akcjonariuszowi (utożsamiającego stosunek członkostwa) powstaje w obrocie pierwotnym definitywnie nie z chwilą wpisu akcji do rejestru akcjonariuszy lub założenia spółki, a z chwilą wpisu do KRS, (tak na etapie tworzenia spółki, jak i w przypadku akcji nowej emisji)²³⁰. Do prostej spółki akcyjnej znajduje bowiem zastosowanie ograniczenie możliwości rozporządzania akcją przed wpisem spółki do rejestru, określone w art. 16 KSH, które to stanowiło główny argument, za przytoczoną teorią ekspektatywy. Przyjęciu tego stanowiska nie wyklucza również fakt, że o uczestniku spółki można mówić od chwili powstania prostej spółki w organizacji, bowiem z art. 300¹¹ § 4 KSH wynika, że umowa prostej spółki akcyjnej w organizacji może zostać zmieniona w drodze zawarcia umowy właśnie przez akcjonariuszy²³¹. W mojej ocenie chodzi w tym względzie raczej o akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej w organizacji, bowiem prosta spółka akcyjna przed jej wpisem do rejestru jako podmiot praw jeszcze nie istnieje.

Wszystkie akcje posiadane przez danego akcjonariusza traktowane łącznie, wyznaczają zakres przysługujących mu w ramach stosunku spółki uprawnień. Zbycie

²²⁷ Na temat istniejącego w tej kwestii sporu na kanwie spółki akcyjnej w miejsce wielu patrz: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 10-14; K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 54-60 wraz z literaturą tam wskazaną.

²²⁸ W przypadku spółki akcyjnej stanowisko takie zabiera K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 56-57. Podobnie A. Szumański, zdaniem którego osoba obejmująca akcje staje się akcjonariuszem już z chwilą zawązania spółki akcyjnej. A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 42. Poza dyskursem pozostawiam teorię, mówiącą o powstaniu akcji z chwilą złożenia oświadczenia o objęciu akcji. W tej kwestii patrz K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 54-55.

²²⁹ W. Popiołek, *Akcja...*, s. 10-11 oraz 14-15, wraz z literaturą tam wskazaną.

²³⁰ T. Sójka, *Obrót akcjami...*, s. 10.

²³¹ K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁹.

przez akcjonariusza ostatniej z jego akcji prowadzi do ustania stosunku członkostwa²³². Jednocześnie, choć akcje prostej spółki akcyjnej są zbywalne zgodnie z przepisem art. 300³⁶ § 1 KSH, to pozostają również niepodzielne, co wynika z przepisu art. 300² § 3 KSH. Co za tym idzie akcje zbywalne są jako całość i brak możliwości rozporządzania odrębnie przysługującymi z nich uprawnieniami²³³. Nie wyklucza to możliwości zbywania skonkretyzowanych roszczeń, wynikających z praw o typowo majątkowym charakterze – np. roszczenia o wypłatę dywidendy²³⁴. Niedopuszczalne będzie natomiast zbywanie uprawnień o charakterze korporacyjnym – np. prawa głosu – gdyż stałoby to w sprzeczności z naturą stosunku uczestnictwa w spółkach kapitałowych²³⁵. Mając to na uwadze w doktrynie formułuje się również podział uprawnień akcjonariusza na kolejne dwie kategorie – abstrakcyjne oraz konkretne²³⁶. Uprawnienia abstrakcyjne rozumieć należy jako uprawnienia w najszerszym znaczeniu, tj. jako podstawowy element prawa podmiotowego. Dla przykładu uprawnieniem abstrakcyjnym będzie prawo do dywidendy w zakresie odnoszącym się do każdej przyszłej dywidendy, w której udział przysługuje akcjonariuszowi ze stosunku członkostwa w spółce. Uprawnienia konkretne stanowiąc będą natomiast określone, wyodrębnione roszczenia z takiego prawa abstrakcyjnego wynikające. W przypadku prawa do dywidendy takim uprawnieniem konkretnym będzie roszczenie pieniężne, związane z określoną uchwałą o podziale zysku, o ustalonej wysokości i wymagalności²³⁷. To m.in. na przykładzie prawa do dywidendy widać, że akcje prostej spółki akcyjnej mogą stanowić nośnik uprawnień o kształcie innym, niż w przypadku akcji spółki akcyjnej²³⁸.

²³² K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 24.

²³³ A. Kondracka, *Charakter...*, s. 64; A. Szpunar, *Akcje...*, s. 13. Chodzi tu oczywiście o definitywne rozporządzenie danym uprawnieniem i oddzielenie go od akcji – nie zaś np. o obciążenie akcji ograniczonym prawem rzeczowym.

²³⁴ A. Kondracka, *Charakter...*, s. 68. Rozwinięcie katalogu praw akcjonariusza z uwzględnieniem ich podziału na uprawnienia majątkowe i uprawnienia korporacyjne nastąpi w rozdz. 4.

²³⁵ A. Kondracka, *Charakter...*, s. 68-69.

²³⁶ A. Kappes, *Charakter prawny...*, s. 13; K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 25. Pogląd o istnieniu tego rodzaju podziału K. Zawada określa jednak jako „odosobniony”. K. Zawada, w: *Kodeks cywilny...*, art. 921⁶.

²³⁷ A. Kappes, *Charakter prawny...*, s. 13; K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 25. A. Kappes wskazuje, że różnica pomiędzy abstrakcyjnymi prawami akcyjnymi, a konkretnymi prawami akcyjnymi związana jest z zakazem rozszczepialności obejmującym uprawnienia abstrakcyjne, przy jednoczesnej dopuszczalności zbywania uprawnień konkretnych, którym przypisywany jest charakter majątkowy.

²³⁸ Więcej na temat prawa do dywidendy w prostej spółce akcyjnej patrz podrozdz. 4.1.1.

Ustanie statusu członkostwa może być także związane z umorzeniem akcji, jeżeli wskutek umorzenia akcjonariusz nie będzie już dysponował żadną akcją. Następstwem umorzenia jest bowiem zakończeniem bytu prawnego akcji oraz definitywne wygaśnięcie związanych z nią uprawnień korporacyjnych i majątkowych²³⁹. Prowadzi ono zatem do unicestwienia prawa podmiotowego związanego z akcją²⁴⁰.

3.1.4. Zbywalność akcji

Pomimo braku możliwości dopuszczania albo wprowadzania akcji prostej spółki akcyjnej do obrotu zorganizowanego w rozumieniu przepisów o obrocie instrumentami finansowymi (art. 300³⁶ § 2 KSH) podstawową zasadą prostej spółki akcyjnej jest zbywalność jej akcji (art. 300³⁶ § 1 KSH)²⁴¹. Wynika ona z charakteru akcji jako prawa majątkowego²⁴². Rozporządzające czynności prawne dokonane z naruszeniem przepisu art. 300³⁶ § 2 KSH są jednak ważne na mocy przepisu art. 300³⁶ § 3 KSH, co ma służyć pewności obrotu. Choć prawo do zbycia akcji nie jest kwalifikowane jako uprawnienie z akcji, to pozostaje ono ściśle z akcją związane²⁴³. Zbywalność akcji nie jest oczywiście zasadą absolutną, bowiem ograniczenie zbywalności przewiduje zarówno przepis art. 16 KSH, przepis art. 300⁴⁰ § 1 KSH, jak i może zostać ona przewidziana w umowie spółki zgodnie z przepisem art. 300³⁹ § 1 KSH²⁴⁴.

²³⁹ W miejsce wielu, tak: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁴⁴.

²⁴⁰ Tak w przypadku umorzenia akcji spółki akcyjnej: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 200; T. Sójka, *Umorzenie akcji*, Zakamycze 2004, s. 35.

²⁴¹ A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2021, s. 391, Nb. 486. Brak możliwości obrotu akcjami prostej spółki akcyjnej zarówno na rynku regulowanym, jak i w alternatywnych systemach obrotu stanowi jedno z podstawowych założeń prostej spółki akcyjnej – patrz: uzasadnienie.... – druk nr 3236, s. 53.

²⁴² W. Popiołek, *Akcja...*, s. 5.

²⁴³ A. Kappes, *Charakter prawny...*, s. 14.

²⁴⁴ Zdaniem R. Adamus możliwe jest stosowanie do prostej spółki akcyjnej *per analogiam* przepisów art. 338 § 1 i 2 KSH, a więc zawarcie umowy, ograniczającej na określony czas rozporządzanie akcją lub jej częścią ułamkową (na okres nie dłuższy, niż pięć lat od dnia zawarcia umowy), a także zawarcie umowy ustanawiającej prawo pierwokupu lub inne prawo pierwszeństwa nabycia akcji lub ułamkowej części akcji (przy czym ograniczenia te nie mogą trwać dłużej, niż dziesięć lat od dnia zawarcia umowy); R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁶; tak też K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁶. W myśl obowiązującej zasady swobody umów takie założenie należy uznać za prawidłowe. Ograniczenie zbywalności akcji może zatem nastąpić na podstawie: przepisu ustawy, umowy spółki oraz umowy ograniczającej zbywalność na pewien czas. A. Szpunar, *Akcje...*, s. 20. Na temat dopuszczalności umów ograniczających zbywalność akcji na gruncie KH patrz: M. Allerhand, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Lwów 1935, art. 349, s. 551.

Umowne ograniczenie zbywalności akcji na podstawie art. 300³⁹ KSH dotyczyć może wyłącznie sukcesji singularnej (nie może dotyczyć sukcesji uniwersalnej)²⁴⁵. Przepis przytoczonego już art. 300⁴⁰ § 1 KSH uzależnia możliwość zbycia akcji nie w pełni pokrytej do chwili wniesienia wkładu w całości, od zgody spółki udzielonej w formie dokumentowej (chyba, że umowa spółki przewiduje inną formę wyrażenia zgody)²⁴⁶. Zasadność tej regulacji wynika z jej dostosowania do zasady przewidzianej przepisem art. 300⁹ § 1 KSH, który umożliwia akcjonariuszom wniesienie wkładu do spółki w całości w ciągu trzech lat od dnia wpisu spółki do rejestru²⁴⁷. Wprowadzenie wymogu zgody spółki na zbycie akcji nie w pełni pokrytych miało na celu ochronę interesów pozostałych akcjonariuszy, którzy już wnieśli wkłady do spółki²⁴⁸.

Udzielenie albo odmowa udzielenia przez spółkę zgody na zbycie akcji nie w pełni pokrytych powinno nastąpić w ciągu 14 dni od dnia zgłoszenia spółce zamiaru zbycia akcji (art. 300⁴⁰ § 2 KSH). W doktrynie wyodrębnić można dwie teorie co do skutku sytuacji, gdy spółka w przewidzianym ustawowo terminie 14 dni ani nie udzieli, ani nie odmówi zgody na zbycie akcji. Według niektórych takie zachowanie spółki należy interpretować jako udzielenie zgody²⁴⁹. Inni autorzy wskazują, że brak decyzji ze strony spółki należy wyklądać jako odmowę zgody na zbycie akcji²⁵⁰. Należy się stanowczo opowiedzieć za stanowiskiem drugim – milczenie spółki powinno być traktowane jako odmowa zgody na zbycie akcji nie w pełni pokrytej. Gdyby ustawodawca chciał przyjąć rozwiązanie przeciwne wprowadziłby rozwiązanie analogiczne do istniejącego chociażby w przypadku winkulacji umownej – art. 300³⁹ § 5 KSH, gdzie uregulowano wyraźnie, że brak wskazania przez spółkę w ustalonym terminie nabywcy skutkuje możliwością swobodnego zbycia akcji przez akcjonariusza (ma więc ten sam skutek, co wyrażenie przez spółkę zgody na zbycie). Domniemanie dokonania odmowy przez spółkę jest zresztą zgodne z istotą regulacji przepisu art.

²⁴⁵ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁹. Na temat innych form ograniczenia zbywalności akcji na kanwie spółki akcyjnej patrz: D. Mizerski, *Pozastatutowe ograniczenia w rozporządzaniu akcjami spółek akcyjnych*, w: *Podstawowe problemy i konstrukcje współczesnego prawa handlowego*, red. A. Herbet, Warszawa 2023, s. 205-213.

²⁴⁶ Na temat wykładni pojęcia „akcji nie w pełni pokrytej” patrz: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴⁰.

²⁴⁷ Więcej na temat obowiązku wniesienia wkładu patrz podrozdz. 5.1.

²⁴⁸ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 55.

²⁴⁹ Tak K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁴⁰.

²⁵⁰ Tak: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴⁰; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁴⁰.

300⁴⁰ § 2 KSH, której celem jest m.in. ochrona interesu spółki poprzez zabezpieczenie wykonania zobowiązania do opłacenia akcji.

Zgodnie z przepisem art. 300⁴⁰ § 2 zdanie trzecie KSH spółka powinna o braku pełnego pokrycia akcji poinformować niezwłocznie ich nabywcę. Niektórzy przedstawiciele doktryny normę tę interpretują jako ciężący na spółce obowiązek poinformowania o braku pełnego pokrycia akcji „przyszłego nabywcy” – podmiotu, który zawarł umowę nabycia akcji, jednak nabywcą akcji jeszcze nie jest, ze względu na niedokonanie dotychczas konstytutywnego wpisu w rejestrze akcjonariuszy²⁵¹. Z tego też tytułu wyprowadzają ewentualną odpowiedzialność odszkodowawczą spółki wobec przyszłego nabywcy akcji, w przypadku niezrealizowania ciężącego na spółce obowiązku informacyjnego²⁵². Interpretacja taka nie wydaje się jednak słuszna. Obciążanie spółki obowiązkiem informacyjnym wobec „przyszłego nabywcy akcji” nie jest zasadne chociażby dlatego, że przed dokonaniem wpisu w rejestrze akcjonariuszy nabywcy akcji, spółki z takim „przyszłym nabywcą” nie wiąże żaden stosunek prawny. W przypadku niedokonania wpisu w rejestrze takowy stosunek zresztą nigdy nie powstanie. Umieszczenie normy określającej obowiązek informacyjny spółki wynikający z braku pełnego pokrycia akcji w jednostce redakcyjnej art. 300⁴⁰ § 2 KSH pozornie może wskazywać, że odnosi się on wyłącznie do czynności dokonywanych przez spółkę przed wpisem w rejestrze akcjonariuszy (tak jak ma to miejsce w przypadku art. 300⁴⁰ § 2 zdanie pierwsze i drugie KSH). Uregulowanie normy wyrażanej przez art. 300⁴⁰ § 2 zdanie trzecie KSH w tym, a nie innym miejscu kodeksu wynika jednak raczej z intencji ustawodawcy uregulowania w jednym paragrafie wszystkich obowiązków ciężących po stronie spółki w związku z nabyciem akcji nie w pełni pokrytej – zarówno czynności dokonywanych przez spółkę przed wpisem w rejestrze akcjonariuszy (udzielenia albo odmowy zgody na zbycie akcji ówczesnemu akcjonariuszowi – zbywcy akcji), jak i czynności dokonywanych przez spółkę po dokonaniu wpisu w rejestrze akcjonariuszy (realizacji obowiązku informacyjnego wobec ówczesnego akcjonariusza – nabywcy akcji). Dzięki takiej interpretacji (zgodnej z wykładnią literalną) unikamy obciążania spółki obowiązkiem dokonywania czynności wobec osób niezwiązanych z nią stosunkiem obligacyjnym oraz wykluczamy ewentualną podstawę tworzenia niewyartykułowanych wprost w ustawie podstaw

²⁵¹ Tak też: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁴⁰; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴⁰.

²⁵² M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁴⁰.

odszkodowawczej odpowiedzialności spółki. Należy zatem stanąć na stanowisku, iż spółka zobowiązana jest poinformować o braku pełnego pokrycia nabywcę akcji, a więc osobę, która akcje już skutecznie nabyła. Obowiązek informacyjny powstaje po stronie spółki dopiero po dokonaniu konstytutywnego wpisu nabywcy akcji w rejestrze. Powinien zostać zrealizowany niezwłocznie po uzyskaniu przez spółkę informacji o wpisie, którą ta powinna otrzymać od podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy na podstawie art. 300³⁴ § 7 KSH²⁵³. Sensem tej regulacji jest więc poinformowanie nabywcy akcji chociażby o ustalonym terminie wpłat na akcje, który w rejestrze akcjonariuszy uwidocznił się nie jest.

Zaznaczenia wymaga istotna różnica pomiędzy instytucją uzależnienia zbycia akcji od zgody spółki (art. 300³⁹ § 1 KSH – winkulacja umowna), a instytucją uzależnienia zbycia akcji nie w pełni pokrytej od zgody spółki (art. 300⁴⁰ § 1 KSH – winkulacja ustawowa)²⁵⁴. Zgodnie z przepisem art. 300³⁹ § 2 KSH w przypadku uzależnienia zbycia akcji od zgody spółki stosuje się przepisy art. 300⁴⁰ § 3-6, które przewidują m.in. procedurę wskazania przez spółkę innego nabywcy akcji, jeśli spółka odmawia zgody na ich zbycie (chyba, że umowa spółki stanowi inaczej). Natomiast w przypadku odmowy przez spółkę wyrażenia zgody na zbycie akcji nie w pełni pokrytej spółka nie musi wskazywać innego nabywcy akcji (art. 300⁴⁰ § 2 KSH). Zauważyć przy tym trzeba, że w istocie z tej regulacji wynika brak możliwości wystąpienia ze spółki przez akcjonariusza uprawnionego z akcji nie w pełni pokrytych, w przypadku braku zgody spółki, co spotkało się w doktrynie z krytyką²⁵⁵.

Zgoda spółki na zbycie akcji (jako osoby trzeciej wobec stron umowy prowadzącej do zbycia akcji), niezależnie czy chodzi o winkulację umowną czy ograniczenie zbycia akcji nie w pełni opłaconych, powinna być oceniana zgodnie z przepisami art. 63 § 1 i 2 KC. Umowa zbycia akcji nie w pełni pokrytych, w przypadku braku zgody spółki, będzie zatem obarczona sankcją bezskuteczności zawieszanej²⁵⁶. Mając zresztą na względzie ciążący na podmiocie prowadzącym rejestr akcjonariuszy, zgodnie z przepisem art. 300³⁴ § 6 KSH, obowiązek uwzględniania przy

²⁵³ Na temat wykładni pojęcia „niezwłocznie” patrz podrozdz. 2.1.

²⁵⁴ Na temat ograniczeń związanych z nabywaniem akcji własnych przez prostą spółkę akcyjną patrz D. Dąbrowski, *Nabywanie akcji własnych przez prostą spółkę akcyjną*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2021/7, s. 53-59.

²⁵⁵ A. Kappes, *Prosta spółka...*, s. 15.

²⁵⁶ M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2020, art. 300⁴⁰, LEX.

dokonywaniu wpisów ograniczeń co do rozporządzania akcjami, w braku zgody spółki wpis nie powinien zostać dokonany.

W przypadku zbycia akcji nie w pełni pokrytych ustawodawca przewidział również odpowiedzialność solidarną wobec spółki zbywcy i nabywcy akcji za wniesienie pozostałej części wkładu (art. 300⁴⁰ § 3 KSH). W razie, gdyby wniesienia wkładu ze względu na jego przedmiot okazało się dla nabywcy akcji niemożliwe (np. gdy brak mu odpowiednich kompetencji lub przedmiotem wkładu są rzeczy oznaczone co do tożsamości) ewentualne roszczenie spółki wobec niego przybierze postać naprawienia wynikłej z niewniesienia wkładu szkody²⁵⁷.

Dla zbycia lub obciążenia akcji wystarczająca jest forma dokumentowa, zastrzeżona pod rygorem nieważności (art. 300³⁶ § 4 KSH)²⁵⁸. Tak liberalne podejście ustawodawcy umożliwia obrót akcjami z wykorzystaniem jakichkolwiek nośników informacji umożliwiających zapoznanie się z jej treścią, a więc w praktyce oprócz formy papierowej przede wszystkim przy użyciu formy elektronicznej (wiadomości e-mail, SMS lub z wykorzystaniem innych komunikatorów), tj. tak długo, jak możliwe jest ustalenie osoby składającej oświadczenie woli²⁵⁹. Wymóg formy dokumentowej pod rygorem nieważności został przewidziany również w przypadku umowy objęcia akcji (art. 300¹⁰⁵ § 3 KSH).

3.1.5. Legitymacja materialna i formalna akcjonariusza

W stanie prawnym poprzedzającym dematerializację akcji legitymacja formalna rozumiana była jako pewne domniemanie przysługiwania praw z akcji osobie, która dokumentem akcji władała²⁶⁰. Z istnienia legitymacji formalnej wyprowadza się bowiem wnioski o istnieniu legitymacji materialnej, czyli rzeczywistego uprawnienia osoby legitymowanej²⁶¹. W prostej spółce akcyjnej funkcję legitymacyjną dotychczas

²⁵⁷ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴⁰; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁴⁰; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300⁴⁰, Nb. 4; Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 55.

²⁵⁸ Dla wykładni pojęcia dokumentu oraz formy dokumentowej konieczne jest skorzystanie z dorobku doktryny powstałego na poczet art. 77² i art. 77³ KC – więcej na ten temat patrz podrozdz. 2.2.

²⁵⁹ G. Stojek, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1-125)*, red. M. Fras, M. Habdas, Warszawa 2018, art. 77³.

²⁶⁰ J. Jastrzębski, *Pojęcie...*, s. 119. Na temat legitymacji związanej z wpisem do księgi akcyjnej spółki akcyjnej patrz: A. Nowacki, *Znaczenie wpisu...*, s. 4-10.

²⁶¹ A. Bielecka-Dobroczek, *Legitymacja formalna jako instytucja prawa zobowiązań*, „Zeszyty Prawnicze UKSW 3.2”, Warszawa 2003, s. 257.

pełnioną przez posiadanie dokumentu akcji przejął wpis w rejestrze akcjonariuszy – i to on będzie podstawą legitymacji formalnej²⁶². Celem wpisu w rejestrze akcjonariuszy jest bowiem identyfikacja osoby uprawnionej z papieru wartościowego (akcji). Wpis w rejestrze akcjonariuszy pełni jednocześnie funkcję analogiczną do przeniesienia posiadania akcji imiennej spółki akcyjnej na gruncie uchylonego z dniem 1 marca 2021 roku przepisu art. 339 KSH²⁶³. Ze względu na ogólną zasadę konstytutywności wpisu w rejestrze akcjonariuszy dokonanego w następstwie nabycia akcji lub ustanowienia na niej ograniczonego prawa rzeczowego (art. 300³⁷ § 1 KSH), co do zasady to właśnie z chwilą wpisu w rejestrze nabywca akcji (lub uprawniony z niej) uzyska oprócz podstawy legitymacji formalnej również legitymację materialną z akcji²⁶⁴.

Szczególnej uwagi wymaga przepis art. 300³⁸ § 1 KSH, zgodnie z którym wobec spółki uważa się za akcjonariusza tylko tę osobę, która jest wpisana do rejestru akcjonariuszy. Stanowi on podstawę legitymacji formalnej akcjonariusza wobec spółki i skłania do rozważań, co w sytuacji, gdy wpis w rejestrze akcjonariuszy nie odpowiada rzeczywistości, a więc rozszczępieniu ulega legitymacja materialna i formalna akcjonariusza – możliwe są bowiem sytuację, gdy osoba wpisana do rejestru akcjonariuszy w rzeczywistości akcjonariuszem nie jest (nie ma legitymacji materialnej, dysponuje natomiast wynikającą z wpisu legitymacją formalną). Czy w takim wypadku prymat przyznać należy legitymacji formalnej – a więc, czy spółka powinna jako akcjonariusza traktować osobę dysponującą jedynie legitymacją formalną? Na zasadność odpowiedzi twierdzącej na tak zadane pytanie wskazuje treść art. 300³⁷ § 2 zdanie drugie KSH, który wskazuje wyraźnie, że funkcja legitymacyjna rejestru wobec spółki zostaje utrzymana również wtedy, gdy akcje przechodzą na inną osobę na skutek jednego ze zdarzeń prawnych wyłączonych spod działania reguły uzależnienia przeniesienia akcji od konstytutywnego wpisu (art. 300³⁷ § 1 KSH)²⁶⁵. Spółka w takich okolicznościach powinna oprzeć się na treści art. 300³⁸ § 1 KSH i jako akcjonariusza traktować osobę legitymowaną formalnie, nawet jeśli ma wiedzę, że inna osoba

²⁶² Co do rejestru akcjonariuszy spółki akcyjnej stanowisko takie formułuje W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 2. Przepis art. 300³⁸ § 1 KSH nawiązuje również do wcześniejszej treści art. 343 § 1 KSH regulującego funkcję legitymacyjną księgi akcyjnej. M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁸, Nb. 1.

²⁶³ K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁶.

²⁶⁴ Więcej na temat charakteru wpisu w rejestrze akcjonariuszy oraz wyjątków, m.in. z art. 300¹¹⁸ § 1 KSH, patrz podrozdz. 2.3.

²⁶⁵ Argumentację taką w przypadku spółki akcyjnej podnosi K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 295.

legitymowana jest materialnie²⁶⁶. Nie będą przy tym wadliwe czynności dokonane przez spółkę z pominięciem akcjonariusza legitymowanego materialnie, a niewpisanego do rejestru akcjonariuszy²⁶⁷. Przeciwnie stanowisko byłoby sprzeczne z wykładnią literalną przepisu art. 300³⁸ § 1 KSH, a co za tym idzie niewłaściwe. Stając należy jednak na stanowisku, że w przypadku rozszczępienia legitymacji materialnej i formalnej spółka ma możliwość świadczenia na rzecz osoby legitymowanej materialnie (a nie legitymowanej formalnie), o ile godzi się na związane z tym ryzyko świadczenia na rzecz osoby nieuprawnionej²⁶⁸. Nie tworząc zasady bezwzględnej można jednak stwierdzić, że bezpieczniejszym z punktu widzenia spółki będzie świadczenie na rzecz osoby legitymowanej formalnie.

Nie można jednak uznać, że wynikająca z art. 300³⁸ § 1 KSH zasada kierowania się przez spółkę legitymacją formalną wynikającą z wpisu do rejestru akcjonariuszy jest zasadą bezwzględną²⁶⁹. Nie będzie miała ona zastosowania jeśli wpis w rejestrze akcjonariuszy dokonany został niezgodnie z procedurą przewidzianą dla wpisu przepisami KSH – np. brak było żądania wpisu lub wpis dokonany został niezgodnie z żądaniem²⁷⁰. Samo zamieszczenie wpisu w rejestrze akcjonariuszy nie powoduje powstania *ex lege* skutku wynikającego z art. 300³⁸ § 1 KSH²⁷¹. Z punktu widzenia spółki (i akcjonariusza) konieczne jest zatem rozróżnienie dwóch sytuacji:

²⁶⁶ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300³⁸. Odnosząc się do funkcji legitymacyjnej księgi akcyjnej w spółce akcyjnej warto zwrócić uwagę na wyrok SN z 22.11.2002 r., II CKN 642/00, LEX nr 77056. Na temat podobnego wnioskowania w przypadku księgi akcyjnej na gruncie KH, patrz: M. Allerhand, *Kodeks...*, art. 352, s. 555-556.

²⁶⁷ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁸.

²⁶⁸ K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 302-303. Takie działanie może oczywiście stanowić podstawę roszczeń osób trzecich wobec spółki. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁸.

²⁶⁹ Przeciwnie M. Mazgaj, zdaniem którego jest to zasada bezwzględna, nie mająca zastosowania tylko w sytuacji, gdy dla spółki nie jest prowadzony rejestr akcjonariuszy. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁸.

²⁷⁰ W. Popiołek wskazuje, że skutki wpisu w rejestrze akcjonariuszy powstają z mocy prawa w następstwie dokonania wpisu – czynności faktycznej – w sposób przewidziany ustawą. Wydaje się zatem, że popiera on stanowisko, wedle którego osoba wpisana do rejestru akcjonariuszy nie uzyska legitymacji formalnej, jeśli do wpisu dojdzie na skutek błędu podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy – a więc w sposób nieprzewidziany ustawą. W. Popiołek, *Rozporządzanie akcjami...*, s. 5.

²⁷¹ Nie podzielam argumentacji K. Wosiaka, wedle którego przyjęcie w przypadku spółki akcyjnej, że wpis w rejestrze akcjonariuszy jest czynnością faktyczną (ale też zdarzeniem prawnym) powinno, w ramach konsekwencji, prowadzić do wniosku, że naruszenie procedury zmiany wpisu nie ma wpływu na gruncie porządku legitymacyjnego, a wpis – mimo dokonania go z naruszeniem art. 328⁴ § 1-6 KSH – wiąże spółkę oraz podmiot prowadzący rejestr. K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 296. Brak wywołania skutku z art. 300³⁸ § 1 KSH wiąże bowiem nie tyle z nieważnością dokonanego wpisu (który traktuję jako czynność faktyczną – zdarzenie prawne), ale na kausalności rozporządzenia akcją prostej spółki akcyjnej oraz związanym z nią naruszeniem procedury dokonania wpisu, opisanej w art. 300³⁴ § 1-6 KSH. W ocenie znaczenia wpisu do rejestru dokonanego z naruszeniem przepisów art. 300³⁴ § 1-6 KSH bliżej jestem uznaniu tak dokonanego wpisu za czynność nieistniejącą, a zarazem bezskuteczną, zgodnie

1. gdy osobie wpisanej do rejestru akcjonariuszy nie przysługuje legitymacja materialna – ze względu na okoliczności przewidziane w KSH (np. w art. 300³⁷ § 2 KSH), a więc przede wszystkim z powodu nieujawnienia jeszcze w rejestrze zmiany podmiotu dysponującego legitymacją materialną. W takim wypadku spółka powinna jako akcjonariusza traktować osobę obecnie wpisaną do rejestru akcjonariuszy, zgodnie z przepisem art. 300³⁸ § 1 KSH;
2. gdy osobie wpisanej do rejestru akcjonariuszy nie przysługuje legitymacja materialna – ze względu na dokonanie pierwotnie wadliwego wpisu w rejestrze akcjonariuszy (np. wpisu osoby niezgodnie ze zgłoszonym żądaniem lub bez złożonego żądania, na skutek błędu podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy). Wpis taki nie będzie wywoływał skutku opisanego w art. 300³⁸ § 1 KSH i powinien być traktowany jako nieistniejący. Spółka powinna zatem jako akcjonariusza traktować wciąż osobę uprzednio wpisaną w rejestrze, zgodnie z legitymacją materialną²⁷².

Choć taka interpretacja ogranicza praktyczną możliwość bezwzględnego opierania się przez spółkę na treści wpisów ujawnionych w rejestrze akcjonariuszy (zgodnie z legitymacją formalną) to w praktyce sytuacja związana z pierwotną wadliwością wpisu powinna występować wyjątkowo rzadko (choćby mając na uwadze, że rejestry akcjonariuszy prowadzone są przez podmioty zaufania publicznego o wysokim poziomie profesjonalizmu). Problem ten traci zresztą na znaczeniu, jeśli przyjąć formułowane w doktrynie (i w ocenie autora słuszne) stanowisko, wedle którego stosując odpowiednio normę art. 921⁷ KC uznamy, że spełnienie świadczenia do rąk osoby wpisanej do rejestru akcjonariuszy zwalnia spółkę, chyba że działała w złej wierze, a więc wiedziała albo z łatwością mogła się dowiedzieć, że osoba ta nie jest uprawniona do otrzymania świadczenia²⁷³. Trudno zresztą wyobrazić sobie sytuację, w której spółka ma wiedzę, że rzeczywisty akcjonariusz (legitymowany materialnie) nie jest wpisany w rejestrze akcjonariuszy oraz, że w jego miejsce na skutek

z argumentacją P. Sobolewskiego, *Kompetencja do dokonania czynności prawnej jako przesłanka jej prawnej doniosłości*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2009/2, s. 27 i 33. Mając na względzie, że chodzi tu o „czynność nieistniejącą” w rozumieniu czynności faktycznej, a nie nieistniejącej czynności prawnej, takie podejście nie wydaje się sprzeczne ze stanowiskiem M. Gutowskiego co do celowości wyodrębnienia kategorii „czynności prawnych nieistniejących”. M. Gutowski, *Nieważność czynności prawnej*, Warszawa 2017, s. 59-66.

²⁷² K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 301-302.

²⁷³ *Ibidem*, s. 305.

omyłki podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy wpisana jest osoba, która nie jest legitymowana materialnie i nie zważając na to spółka spełnia świadczenie na rzecz wadliwie wpisanej do rejestru osoby – a mimo to działanie spółki w złej wierze zasługiwać miałyby na ochronę prawną. Ponownie należy jednak wyraźnie zastrzec, że norma ta będzie odnosić się wyłącznie do przypadku wadliwie dokonanego wpisu w rejestrze akcjonariuszy (tak, jak w przytoczonym powyżej punkcie drugim). Przepis art. 921⁷ KC nie będzie miał zastosowania w przypadku określonym w punkcie pierwszym, ponieważ dotyczy on wyłącznie sytuacji świadczenia do rąk nieuprawnionego²⁷⁴. Osoba wpisana zgodnie z procedurą określoną w art. 300³⁴ § 1-6 KSH do rejestru akcjonariuszy jest bowiem wobec spółki osobą uprawnioną zgodnie z przepisem art. 300³⁸ § 1 KSH. W praktyce trudne będzie wykazanie spółce przesłanki działania w złej wierze²⁷⁵. Jak już wskazywano rejestr akcjonariuszy prowadzony jest przez podmiot wobec spółki niezależny i to o wysokim poziomie profesjonalizmu. Spółka co do zasady nie będzie miała zatem tak środków jak i przesłanek do kwestionowania prawidłowości dokonanego wpisu w rejestrze pod względem prawidłowego zastosowania procedury z art. 300³⁴ § 1-6 KSH – chyba, że sama złożyła żądanie dokonania określonego wpisu i dostrzeże, że na skutek złożonego przez nią żądania doszło do wpisu niezgodnego z żądaniem.

W razie wątpliwości po stronie spółki, czy osoba wpisana do rejestru akcjonariuszy dysponuje legitymacją materialną, spółka może wytoczyć powództwo na podstawie przepisu art. 189 KPC, wnosząc o ustalenie, kto jest akcjonariuszem²⁷⁶.

²⁷⁴ *Ibidem*, s. 304; P. Nazaruk, w: *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. J. Ciszewski, P. Nazaruk, 2023, art. 921⁷, LEX.

²⁷⁵ K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 306.

²⁷⁶ K. Wosiak wskazuje, że powództwo o ustalenie będzie mogło zostać wytoczone przez spółkę tylko w przypadku istnienia po jej stronie wątpliwości, czy wpis do rejestru jest prawidłowy (wcześniejszy przykład nr 2). Spółka nie będzie miała w jego ocenie interesu prawnego w dochodzeniu ustalenia kto jest akcjonariuszem, jeśli doszło do nieujawnionej w rejestrze akcjonariuszy zmiany osoby legitymowanej materialnie, bowiem może ona wciąż spełniać świadczenie na rzecz osoby wpisanej do rejestru (wcześniejszy przykład nr 1). K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 306. W mojej ocenie w przypadku rozszczępienia legitymacji materialnej i formalnej akcjonariusza, spółka zawsze będzie miała interes w ustaleniu, kto jest uprawniony materialnie, a w rezultacie w uzyskaniu możliwości złożenia żądania dokonania wpisu w rejestrze osoby legitymowanej materialnie w oparciu o wyrok ustalający. Istotą interesu prawnego spółki będzie tutaj doprowadzenie do tego, żeby to osoba legitymowana materialnie, a więc posiadająca ściślejsze więzi gospodarcze ze spółką, była uprawniona chociażby do realizowania prawa głosu. Choć spółka może się bowiem zwolnić z jakiegokolwiek odpowiedzialności dopuszczając do głosu osobę wpisaną do rejestru, to nie można powiedzieć, że realizowanie praw z akcji przez osobę nieuprawnioną materialnie jest dla niej irrelevantne. Chociażby ze względu na znikome więzi gospodarcze takiej osoby ze spółką. Przy czym to wyrok ustalający na podstawie art. 189 KPC może stanowić jedyną podstawę dokonania wpisu w przypadku sporu co do identyfikacji akcjonariusza.

3.1.6. Nabycie akcji od nieuprawnionego

W związku ze zbywalnością akcji powstaje zasadnicze pytanie – czy nabywca akcji prostej spółki akcyjnej, w przypadku nabycia ich od osoby nieuprawnionej korzysta z ochrony przewidzianej przepisem art. 169 § 1 KC²⁷⁷. Przepis art. 169 § 1 KC stanowi wyjątek od zasady *nemo plus iuris in alium transferre potest quam ipse habet*, ponieważ umożliwia nabycie rzeczy ruchomej od nieuprawnionego - nabywca uzyskuje własność rzeczy, mimo tego, że nie przysługiwała ona zbywcy²⁷⁸. Nabycie własności rzeczy od nieuprawnionego może nastąpić tylko przy zachowaniu przesłanek określonych w przepisie art. 169 § 1 KC.

Jak wskazuje się w doktrynie, kwestie związane w szerokim znaczeniu z nabywaniem praw z papierów wartościowych są, mimo podobieństw z rozstrzygnięciami prawa rzeczowego, uregulowane autonomicznie, przy pomocy norm nakierowanych na prawo, a nie na dokument²⁷⁹. W stanie prawnym sprzed 1 marca 2021 roku w istocie uznawano, że nabycie akcji na okaziciela podlegało ochronie z tytułu dobrej wiary nabywcy akcji, zgodnie z normą art. 169 KC, a więc stanowiło jeden z wyjątków od zasady *nemo plus iuris*²⁸⁰. Co jednak szczególnie istotne zasadność zastosowania przepisu art. 169 § 1 KC do obrotu akcjami na okaziciela wynikała z „rzecowego” nośnika praw podmiotowych, jakim był dokument akcji. To ze względu na możliwość zbadania wyraźnie określonych w przepisie przesłanek „wydania” oraz „objęcia w posiadanie” możliwe było stosowanie przytoczonej normy

²⁷⁷ Wydaje się, że niezasadne jest powoływanie w dyskusji art. 169 KC w ogólności, bez jego konkretyzacji do przepisu art. 169 § 1 KC. Wszak przepis art. 169 § 3 KC w ogóle do kwestii nabycia akcji się nie odnosi. Za to przepis art. 169 § 2 KC odnosić można wyłącznie do akcji na okaziciela, której mają swój substrat papierowy (a które oczywiście w prostej spółce akcyjnej nie występują). Podobnie zresztą A Chłopecki, który wskazuje, że „Z powyższych rozważań wysnuć można następujące wnioski dotyczące utraty typowych funkcji papierów wartościowych przez zdematerializowane papiery wartościowe: [...] 2) ułatwienia obrotu, wynikające z możliwości natychmiastowego nabycia w dobrej wierze papieru wartościowego zgubionego lub w inny sposób utraconego, stają się bezprzedmiotowe – odnoszą się bowiem do sytuacji nabycia posiadania dokumentu”. A. Chłopecki, w: *System Prawa...*, s. 879.

²⁷⁸ Wyrok SN z 28.09.2022 r., II CSKP 443/22, LEX nr 3490583. Na temat wykładni art. 169 KC pod kątem prawa rzeczowego patrz: J. Kuźmicka-Sulikowska, *Nabycie prawa własności rzeczy ruchomej od osoby nieuprawnionej (uwagi o interpretacji art. 169 kodeksu cywilnego)*, „Państwo i Prawo” 2019/4, s. 53-66.

²⁷⁹ F. Zoll, *Klauzule dokumentowe. Prawo dokumentów dłużnych ze szczególnym uwzględnieniem papierów wartościowych*, Warszawa 2004, s. 196-197.

²⁸⁰ A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, art. 339, Nb. 9-10.

o charakterze rzeczowym do obrotu akcjami na okaziciela²⁸¹. W orzecznictwie mimo dopuszczalności stosowania przepisu art. 169 § 1 KC do przeniesienia akcji na okaziciela, wciąż występują rozbieżności w zakresie rozumienia pojęcia wydania. Opowiadający się za wąską wykładnią pojęcia wydania rzeczy wskazują, że wobec tego, iż przeniesienie akcji na okaziciela nie zostało uregulowane w KSH, zastosowanie w tym zakresie znajdują przepisy kodeksu cywilnego o przenoszeniu praw z papierów wartościowych na okaziciela, uzupełnione przepisami o przelewie i przenoszeniu własności rzeczy. Według art. 921¹² KC, przeniesienie praw z dokumentu na okaziciela wymaga wydania tego dokumentu, a przepis ten z mocy art. 921¹⁶ KC ma odpowiednie zastosowanie do papierów wartościowych opiewających na prawa inne, niż wierzytelności. Ponieważ wydanie rzeczy jest jednym ze sposobów przeniesienia posiadania, a przeniesienie prawa z dokumentu wymaga wydania tego dokumentu, prezentujący to stanowisko odmawiają trafności twierdzeniu, że wydanie dokumentu nastąpić może nie tylko w sposób określony w art. 348 KC, czyli zasadniczo przez fizyczne jego wydanie (wręczenie nabywcy) lecz także w trybie art. 349-351 KC., które przewidują przeniesienie posiadania bez wydania jego przedmiotu²⁸². Prezentujący odmienne stanowisko wskazują, iż wynikająca z art. 921¹² w zw. z art. 921¹⁶ KC przesłanka wydania dokumentu nie jest ograniczona wyłącznie do unormowanego w art. 348 zd. pierwsze i drugie KC wydania jako postaci przeniesienia posiadania; odpowiednie stosowanie art. 921¹² KC do przeniesienia praw z akcji na okaziciela uzasadnia tezę, że wystarczające jest także przeniesienie posiadania akcji w sposób unormowany w art. 350 KC²⁸³. Uwzględniając fakt, że przepis art. 921¹² KC ma w takim wypadku zastosowanie nie wprost, lecz tylko odpowiednio, o czym jasno stanowi art. 921¹⁶ KC, od strony formalnej pozwala to na taką wykładnię, w której warunek wydania dokumentu w odniesieniu do akcji na okaziciela – w kontekście art. 339 *in fine* KSH – rozumiany jest tak, że nie jest on ograniczony do fizycznego wydania jako sposobu przeniesienia posiadania (art. 348 KC), lecz obejmuje też pozostałe sposoby przeniesienia posiadania (art. 349-351 KC)²⁸⁴. Pomimo więc materialnego nośnika praw akcjonariusza w postaci dokumentu akcji, nie było i wciąż nie jest

²⁸¹ Por. W. Popiołek, *Prawo właściwe dla przeniesienia akcji poza obrotem regulowanym*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002/11, s. 46.

²⁸² Wyrok SA w Katowicach z 4.12.2019 r., I ACa 354/19, LEX nr 3074754.

²⁸³ Wyrok SN z 3.06.2015 r., V CSK 566/14, OSNC 2016, nr 5, poz. 64.

²⁸⁴ Wyrok SN z 2.03.2023 r., II CSKP 954/22, OSNC 2023, nr 11, poz. 110.

jednoznaczne, czy każde przeniesienie akcji na okaziciela korzysta z ochrony przewidzianej w art. 169 § 1 KC.

Mając na uwadze powyższe opowiadam się za stanowiskiem, wiążącym ochronę nabywcy z art. 169 § 1 KC z koniecznością fizycznego wydania dokumentu akcji na okaziciela i w ten sposób przeniesieniem posiadania. Wobec tego wymóg władania rzeczą przez zbywcę jest obligatoryjny – zbywca tylko wtedy może wydać rzecz, kiedy sam nią włada. Jest to również istotne, bowiem pełni funkcję legitymującą zbywcę w oczach nabywcy, który działa w zaufaniu, że ten kto rzeczą faktycznie włada, jest jej posiadaczem²⁸⁵. Podstawą nabycia w rozumieniu art. 169 § 1 KC jest więc każdorazowo zbycie i wydanie rzeczy przez nieuprawnionego²⁸⁶.

Idąc dalej, o ile w przypadku zbycia tradycyjnych akcji na okaziciela powinno nastąpić wydanie dokumentu akcji, będącego nośnikiem praw i w ten sposób jej rozporządzenie, to znacznie bardziej problematyczne jest „wydanie” akcji zdematerializowanej, która zapisana w rejestrze akcjonariuszy pozbawiona jest nośnika materialnego. W przypadku rozporządzenia akcją zdematerializowaną, nie dochodzi do klasycznego, w ujęciu cywilistycznym, wydania rzeczy.

Wśród przedstawicieli doktryny zdaje się obecnie przeważać stanowisko, iż nabywca akcji rejestrowych w dobrej wierze (lub mówiąc szerzej – zdematerializowanych papierów wartościowych) w istocie korzysta z ochrony na zasadach art. 169 § 1 KC²⁸⁷. Argumenty prezentowane przez zwolenników stosowania

²⁸⁵ J. Gudowski, J. Rudnicka, G. Rudnicki, S. Rudnicki, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II. Własność i inne prawa rzeczowe.*, Wydanie II, red. J. Gudowski, Warszawa 2016, art. 169, LEX.

²⁸⁶ Wyrok SN z 28.09.2022 r., II CSKP 443/22, LEX nr 3490583.

²⁸⁷ Za takim twierdzeniem opowiadają się: T. Sójka, *Obrót akcjami...*, s. 9; A. Opalski, *Prosta spółka akcyjna – nowy typ spółki handlowej (część I)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2019/11, s. 6; A. Opalski, *Prosta spółka akcyjna- nowy typ spółki handlowej (część II)*..., s. 6; K. Wosiak, *Nabycie akcji zarejestrowanych w rejestrze akcjonariuszy w dobrej wierze*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2021/5, s. 14; K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁷; D. Benduch, *Rozporządzenie akcjami...*, s. 160; M. Godlewski, *Dopuszczalność nabycia od nieuprawnionego akcji zdematerializowanych*, „Monitor Prawniczy” 2017/7, s. 367, przy czym w przypadku tego autora jego poglądy zdaje się dokładniej przedstawiać pozycja M. Godlewski, *Nabycie akcji...*, s. 285. Przeciwnie W. Popiołek, *Rozporządzenie akcjami...*, s. 8-9. Z góry wskazuję, że opowiadam się za stanowiskiem wyrażonym w tej kwestii przez W. Popiołka.

Z ostrożnością należy odnieść się do powoływania A. Chłopeckiego przez T. Sójkę jako jednego z autorów opowiadających się za ochroną za zasadach art. 169 KC działającego w dobrej wierze nabywcy akcji zdematerializowanych w kontekście prostej spółki akcyjnej. T. Sójka, *Obrót akcjami...*, s. 9. W pierwszej kolejności wskazać należy, że A. Chłopecki swoje twierdzenia formułował przed pojawieniem się w polskim prawie jednostopniowego systemu rejestracji akcji z jakim mamy do czynienia w prostej spółce akcyjnej. Z samego tego względu twierdzenia wówczas czynione nie przystają do obecnie obowiązującego stanu prawnego – w każdym razie bez odpowiedniej ich wykładni podyktowanej jego zmianą. Wyrażanie poparcia dla ochrony nabywcy w dobrej wierze

przepisu art. 169 § 1 KC w zakresie rozporządzenia akcją zdematerializowaną przez osobę nieuprawnioną, wskazujące między innymi na analogię tej sytuacji do przeniesienia akcji na okaziciela, nie są w pełni prawidłowe²⁸⁸.

Popierający to stanowisko wskazują, że przepisy art. 169 KC chronią nie tylko nabywcę w dobrej wierze rzeczy ruchomej, ale i nabywcę w dobrej wierze praw majątkowych reprezentowanych przez papiery wartościowe na okaziciela²⁸⁹. Ochrona nabywcy nakierowana jest natomiast nie wyłącznie na nabycie własności dokumentu, a przede wszystkim na nabycie praw majątkowych przez ten dokument reprezentowanych²⁹⁰. Wskazują, że zdematerializowane papiery wartościowe stanowią kontynuację obiegowych papierów wartościowych jakimi są akcje na okaziciela oraz, że funkcję dokumentu jako formy ujawnienia prawa z akcji przejął wpis dokonywany w rejestrze akcjonariuszy. Opierają zatem swoje argumenty przede wszystkim na wykładni funkcjonalnej i systemowej przepisów art. 169 KC²⁹¹.

Owszem w sytuacji, gdy dochodziło do rozporządzenia akcją na okaziciela i do fizycznego wydania jej dokumentu możliwość zastosowania przepisu art. 169 § 1 KC była bezsporna, w przeciwieństwie do stosowania ochrony z przepisu art. 169 § 1 KC, gdy przeniesienie własności dokumentu akcji następowało w trybie konsensualnym (orzecznictwo wciąż nie wypracowało jednolitego stanowiska w tej kwestii).

Zwolennicy zastosowania ochrony przewidzianej w przepisie art. 169 § 1 KC do rozporządzenia akcją zdematerializowaną uwypuklają również, ich zdaniem, istotne znaczenie rejestru akcjonariuszy i związane z nim domniemanie prawdziwości wpisu, a także profesjonalizm prowadzących go podmiotów²⁹². W pierwszej kolejności wskazać należy, iż ze względu na zasadę ograniczonej jawności formalnej rejestru

zdematerializowanych papierów wartościowych, werbalizowane przed rozpoczęciem procesu legislacyjnego, który zakończył się wprowadzeniem w prawie polskim akcji rejestrowych, nie powinno być traktowane wprost jako poparcie również dla ochrony nabywcy w dobrej wierze akcji rejestrowych. Szczególnie mając na względzie, że w przypadku jednostopniowego systemu rejestrowego nie mamy do czynienia z wieloma elementami wzmacniającymi teorię dobrej wiary przy zdematerializowanych papierach wartościowych (o których wspominał A. Chłopecki), a to chociażby kwestii skutku z art. 7 ust. 2 zdanie pierwsze u.o.i.f. oraz anonimowości i nieodwracalności nabycia akcji. A. Chłopecki, *(Niektóre) paradoksy prawa papierów wartościowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2016/9, s. 10.

²⁸⁸ M. Godlewski, T. Sójka, *Nabycie od nieuprawnionego akcji objętych rejestrem akcjonariuszy*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego”, 2024/1, s. 12.

²⁸⁹ Więcej na temat argumentacji podejmowanej przez zwolenników tej teorii patrz: K. Wosiak, *Nabycie akcji...*, s. 11-17 oraz M. Godlewski, *Nabycie akcji...*, w całości.

²⁹⁰ T. Sójka, *Obrót akcjami...*, s. 9.

²⁹¹ K. Wosiak, *Nabycie akcji...*, s. 14.

²⁹² M. Godlewski, T. Sójka, *Nabycie...*, s. 12-13.

w modelu ustawowym potencjalny nabywca akcji prostej spółki akcyjnej, przed nabyciem akcji, nie posiada prawa wglądu do rejestru akcjonariuszy. Wobec tego, musi polegać jedynie na informacjach, przekazanych mu przez zbywającego akcję, ewentualnie będzie mógł takich wiadomości w rejestrze akcjonariuszy zaczerpnąć na podstawie udzielonego mu przez zbywcę odpowiedniego pełnomocnictwa²⁹³. Również domniemanie związane z wpisem w rejestrze akcjonariuszy, że osoba ujawniona jest osobą uprawnioną z tytułu akcji, nie jest wystarczające, bowiem jest ono domniemaniem wzruszalnym, a ponadto nabywca akcji nie ma, jak już zostało wskazane, swobodnego dostępu do informacji zawartych w rejestrze akcjonariuszy.

Oczywiście nie można zaprzeczyć, że wpis w rejestrze akcjonariuszy pełni obecnie podobną rolę do okazania dokumentu w przypadku tradycyjnych papierów wartościowych („wydania” ich nabywcy) i że obie te czynności (wpis oraz wydanie rzeczy) wiążą się z podobnym skutkiem legitymacyjnym²⁹⁴. To, że różnym instytucjom możemy przypisać te same cele nie prowadzi jednak do ich zrównania ze sobą. Wpis w rejestrze, niezależnie od przypisywanej mu roli, wydaniem rzeczy ruchomej (a w tym i dokumentu akcji na okaziciela) nigdy nie będzie. Wykładnia literalna art. 169 KC, której nie można zaprzeczyć całkowicie wykładnią funkcjonalną i systemową, prowadzi w mojej ocenie do jednoznacznego wniosku, iż swoją treścią przepis art. 169 § 1 KC nie obejmuje nabycia akcji rejestrowych w dobrej wierze²⁹⁵. Zastosowanie przytoczonego przepisu w relacjach prostej spółki akcyjnej prowadziłooby do tego, że nabywca akcji będący w dobrej wierze skutecznie nabywałby akcje od osoby, która choć wpisana do rejestru akcjonariuszy, a więc posiadająca legitymację formalną, nie miałaby legitymacji materialnej – np. ze względu na to, że jedna z umów sprzedaży w łańcuchu transakcji dotyczącej określonej akcji okazała się nieważna.

Opowiadam się zatem za uznaniem, że regulacje dotyczące prostej spółki akcyjnej nie umożliwiają obecnie rozciągnięcia ochrony z art. 169 § 1 KC na przypadek nabycia akcji rejestrowych od osoby nieuprawnionej. Tym niemniej formułuję wniosek *de lege ferenda* poczynienia zmian ustawodawczych w regulacjach KSH lub wraz

²⁹³ Więcej na ten temat patrz rozdz. 2.

²⁹⁴ Nadmienić też należy, że w prostej spółce akcyjnej ustawodawca nie przewidział instytucji świadectw rejestrowych, a to m.in. funkcjonowanie świadectw rejestrowych K. Wosiak podaje jako jeden z argumentów wzmacniających tezę o ochronie nabywcy akcji rejestrowych w dobrej wierze w oparciu o art. 169 KC. Argument ten w przypadku prostej spółki akcyjnej zatem odpada. K. Wosiak, *Nabycie akcji...*, s. 15.

²⁹⁵ Przeciwnie na temat wykładni gramatycznej patrz: M. Godlewski, *Nabycie akcji...*, s. 236-240.

z wprowadzeniem nowego rozdziału KC, regulującego podstawowe instytucje dotyczące zdematerializowanych papierów wartościowych, która wprost objęłaby ochroną z art. 169 KC nabycie akcji rejestrowych w dobrej wierze²⁹⁶. Zgadzam się bowiem z przytaczanymi autorami, że przyznanie takiej ochrony nabywcom akcji rejestrowych jest uzasadnione. Choć ochrona ta jest potrzebna i w rozumieniu celowościowym słuszna, to próby wyinterpretowania jej z treści obecnych przepisów (w szczególności art. 169 § 1 KC) nie tylko nie wzmacniają pozycji nabywców akcji ale i stoją na drodze zainicjowania w tym zakresie odpowiedniego procesu legislacyjnego. Rolą przedstawicieli doktryny jest wszak nie tylko dokonywanie interpretacji obowiązujących przepisów w sposób najkorzystniejszy dla pewności obrotu, ale i inspirowanie ustawodawcy, poprzez wskazywanie mu koniecznych do przeprowadzenia w obowiązujących przepisach zmian. Kierowanie się w takich wypadkach dobrymi intencjami zasadzającymi się na ochronie uczestników obrotu może przynieść skutki zgoła przeciwne od zamierzonych. Nawet najbardziej jednolite poglądy doktryny nie mogą dla uczestników obrotu stanowić ochrony silniejszej, niżli przyznana wprost w przepisie nie wymagającym wieloletniego dyskursu prawniczego. Szczególnie mając na względzie, że podejście do tej kwestii wśród przedstawicieli doktryny jednolitym nie jest i nie może stanowić mocnej podstawy procesowej dla ochrony praw nabywcy akcji rejestrowych w dobrej wierze. Sam fakt istnienia w tym zakresie dwóch znajdujących zwolenników koncepcji wskazuje na konieczność interwencji ustawodawcy. Pośrednio problem ten zresztą ustawodawca dostrzeża, bowiem z jednej strony wyraźnie wskazał, że „zagadnienie to nie jest jednoznacznie wyjaśnione”, z drugiej uznał jednak, że doktryna dopuszcza możliwość stosowania art. 169 KC do nabycia papierów wartościowych zdematerializowanych²⁹⁷. Ponownie jednak przy okazji tego stwierdzenia padają jedynie argumenty celowościowe, w tym

²⁹⁶ Podobne wnioski *de lege ferenda* wyraźnego uregulowania kwestii nabycia praw z papierów wartościowych od nieuprawnionego formułują: M. Godlewski, *Nabycie akcji...*, s. 285; J. Jastrzębski, *Pojęcie...*, s. 397. Przytoczeni autorzy wydają się jednak uznawać za dopuszczalne nabycie zdematerializowanych papierów wartościowych od nieuprawnionego w oparciu o art. 169 KC, a wnioski *de lege ferenda* formułują jedynie w celu zapewnienia pewności obrotu.

²⁹⁷ Uzasadnienie..., druk nr 3541, s. 5-6. Znamiennym jest, że w treści przytoczonego uzasadnienia projektu ustawy jako autora potwierdzającego możliwość stosowania art. 169 KC także do nabycia papierów wartościowych zdematerializowanych (na poczet argumentu za brakiem konieczności uregulowania tej kwestii w ustawie) przytoczono M. Godlewskiego, *Dopuszczalność nabycia...*, s. 362-367. Tymczasem autor ten w swojej późniejszej publikacji sam formułuje wniosek *de lege ferenda* wyraźnego uregulowania tej kwestii w ustawie. M. Godlewski, *Nabycie akcji...*, s. 285.

odwołanie się do innych porządków prawnych²⁹⁸. Problemem jednak nie jest to, i tego zdaje się ustawodawca nie dostrzegać, czy ochrona z art. 169 KC powinna obejmować nabywcę akcji rejestrowych pozostającego w dobrej wierze, ale to, czy treść tego przepisu taką ochronę w przypadku zdematerializowanych papierów wartościowych w ogóle dopuszcza²⁹⁹.

Odrębnie należy się przyjrzeć sytuacji w której pozorne nabycie dotyczy akcji (praw podmiotowych z akcjami związanych), które są pierwotnie nieważne (nie istnieją) – np. gdy dojdzie do wadliwego wpisu w rejestrze zbyt dużej ilości akcji, które następnie „zostaną zbyte” lub na wypadek stwierdzenia nieważności uchwały walnego zgromadzenia w przedmiocie emisji nowych akcji. W tym przypadku podejście doktryny wydaje się bowiem jednolite. Jak wskazano już w podrozdziale 2.3., dokonanie wpisu w rejestrze akcjonariuszy nie sanuje nieważnej czynności prawnej i nie prowadzi w oderwaniu od legitymacji materialnej do powstania akcji. Czynności prawne prowadzące do zbycia takich nieistniejących akcji (wpisanych wadliwie do rejestru akcjonariuszy) nie wywołują żadnych skutków prawnych³⁰⁰. Pozorny nabywca (bo nie możemy mówić, że nabywcą jest ktoś, kto podjął czynności prawne w celu nabycia przedmiotu/praw nieistniejących) nie będzie zatem korzystał z ochrony przewidzianej dla nabywcy w dobrej wierze.

²⁹⁸ Ustawodawca wskazuje, że „Należy również zauważyć, iż praktyka funkcjonowania rejestru w obrocie publicznym i na rynku obligacji nie wskazuje na potrzebę wprowadzania szczególnej regulacji przełamującej zasadę *nemo plus iuris in alium transferre potest quam ipse habet*.”. Uzasadnienie..., druk nr 3541, s. 5-6. Instytucja akcji rejestrowych jest jednak w prawie polskim stosunkowo nowa i wydaje się ryzykowne przekalkowanie na jej poczet wcześniejszych doświadczeń, związanych z obrotem publicznym i rynkiem obligacji.

²⁹⁹ Podobne wnioski *de lege ferenda*, dotyczące ochrony nabycia praw udziałowych w sp. z o.o. zostały sformułowane przez J. Grykiela, *O potrzebie zapewnienia ogólnej ochrony dobrej wiary nabywcy praw udziałowych*, w: *Wykonanie zobowiązań. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Adamowi Brzozowskiemu*, red. K. Bilewska, W. J. Kocot, D. Krekora- Zajac, Warszawa 2020, s. 145-152. Podkreślono, iż obowiązujące regulacje nie zapewniają ochrony nabywcy, a ewentualne odpowiednie zastosowanie art. 169 § 1 KC poprzez art. 2 KSH może prowadzić do dowolności rozstrzygnięć. Wskazano także na rolę sądu rejestrowego (która w porównaniu do sądu wieczystoksięgowego jest ograniczona) i domniemania związane z wpisami do rejestru, niejednokrotnie dokonywanymi w oparciu o dokumenty pośrednie, przykładowo jedynie w oparciu o listę wspólników podpisaną przez zarząd spółki, bez dokumentów źródłowych, poświadczających wystąpienie zdarzeń prawnych, takich jak umowa zbycia udziałów (odmiennie od wpisów dokonywanych przez sąd wieczystoksięgowy, który dysponuje wszystkimi, istotnymi dokumentami, bezpośrednio poświadczającymi zdarzenia prawne). W opinii J. Grykiela, mając na uwadze przedstawione we wskazanym artykule odrębności, *de lege lata* nie jest możliwe zastosowanie do ochrony praw udziałowych, odpowiednio czy w drodze analogii, istniejących instrumentów ochronnych przewidzianych dla nabywców rzeczy ruchomych czy nieruchomości.

³⁰⁰ A. Chłopecki, w: *System Prawa...*, s. 903; T. Sójka, *Obrót akcjami...*, s. 10. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁰.

3.2. Rodzaje akcji

W prostej spółce akcyjnej wszystkie emitowane akcje występują w postaci zdematerializowanej, przy czym należy dokonać podziału akcji prostej spółki akcyjnej na kilka ich rodzajów³⁰¹. O istnieniu rozróżnienia pomiędzy poszczególnymi typami akcji świadczy przepis art. 300³³ § 1 pkt 4 KSH, z którego wynika, że rejestr akcjonariuszy zawiera między innymi „rodzaj danej akcji i uprawnienia szczególne z akcji” oraz przepis art. 300¹² § 2 KSH, zgodnie z którym zgłoszenie spółki do rejestru powinno zawierać liczbę akcji uprzywilejowanych i rodzaj uprzywilejowania, jeżeli umowa spółki przewiduje emisję „różnych rodzajów akcji”³⁰². Treść art. 300¹² § 2 KSH wskazuje ponadto na dychotomiczny podział akcji na akcje uprzywilejowane oraz tzw. akcje zwykłe – rozumiane jako akcje nieuprzywilejowane, pozbawione cech szczególnych, które wyróżniałyby je spośród innych akcji³⁰³. Akcjami różnego rodzaju będą zatem zarówno akcje zwykłe, jak i akcje uprzywilejowane w różny sposób, a więc akcje, z którymi wiążą się różne uprawnienia (różne prawa podmiotowe)³⁰⁴. Jeśli w umowie spółki nie zostaną przewidziane żadne formy uprzywilejowania akcji, wtedy w spółce występować będą jedynie akcje zwykłe³⁰⁵.

Rozróżnienie akcji wedle ich rodzaju nabiera znaczenia praktycznego ze względu na przepis art. 300⁹⁸ § 4 KSH, który reguluje kwestię głosowania grupami akcjonariuszy akcji jednorodzących, gdyż przydzielenie akcji do oznaczonej kategorii ma w tym wypadku istotny wpływ na tryb podjęcia uchwały. Zaznaczyć należy, że wymienione przepisy KSH odnoszą się do różnych rodzajów akcji wyodrębnionych na podstawie regulacji KSH, nie uwzględniają one natomiast szerszego katalogu rodzajów akcji wykształconego w ramach rozważań przedstawicieli doktryny, np. akcji aportowych i akcji gotówkowych. Zresztą akcje gotówkowe i aportowe, pomimo istnienia kategorii je odróżniającej (przedmiotu wkładu

³⁰¹ Bezzasadne jest zatem wyróżnianie odrębnej kategorii akcji zdematerializowanych. Na temat dematerializacji akcji patrz podrozdz. 3.1.1.

³⁰² Nie są to zresztą jedyne przepisy dotyczące prostej spółki akcyjnej, które wyraźnie używają tego określenia. Pojęcie akcji różnego rodzaju wykorzystywane jest również w przepisach regulujących zasady funkcjonowania spółki akcyjnej – np. art. 304 § 1 pkt 6 KSH.

³⁰³ KSH nie posługuje się wprost pojęciem akcji „zwykłych”. M. Mazgaj, w: *Prawo handlowe*, red. P. Nazaruk, Warszawa 2023, s. 333.

³⁰⁴ Tak też W. Popiołek, *Akcja...*, s. 37.

³⁰⁵ Może też oczywiście dojść do sytuacji, w której wszystkie akcje spółki będą akcjami uprzywilejowanymi.

wniesionego na ich pokrycie) nie będą co do zasady stanowiły akcji o różnych uprawnieniach w rozumieniu art. 300⁹⁸ § 4 KSH, bowiem związane z nimi uprawnienia (kształt prawa podmiotowego) się nie różnią.

Tym niemniej, mając na uwadze rodzaj uprawnień związanych z akcjami jako zasadne uznać trzeba wyodrębnienie i omówienie akcji uprzywilejowanych (w tym akcji założycielskich, akcji niemych oraz pojęcia „złotej akcji”), a także krótkie omówienie związanego z pokryciem akcji podziału na akcje gotówkowe i aportowe³⁰⁶.

3.2.1. Akcje uprzywilejowane

Akcje uprzywilejowane stanowią przeciwieństwo akcji zwykłych, które ucieleśniają ustawowe prawa akcjonariuszy, tj. prawa wynikające z KSH³⁰⁷. Z mocy postanowień umowy spółki z akcjami uprzywilejowanymi wiąże się szerszy zakres uprawnień, niż wynikający ze standardu kodeksowego³⁰⁸. Podstawę tworzenia akcji uprzywilejowanych w prostej spółce akcyjnej wyraża przepis art. 300²⁵ § 1 KSH, który stanowi, że spółka może emitować akcje o szczególnych uprawnieniach, które powinny być określone w umowie spółki (akcje uprzywilejowane). Mogą być one tworzone zarówno na etapie powstawania spółki, jak i w okresie późniejszym. Z góry trzeba zaznaczyć, że czym innym jest uprzywilejowanie akcji, a czym innym uprawnienia indywidualne akcjonariuszy. Uprawnienia indywidualne nie stanowią elementu akcji jako prawa podmiotowego. Są szczególnym rodzajem uprawnienia danego akcjonariusza w ramach stosunku członkostwa – jednak nie wpływają na treść wiązki praw podmiotowych ucieleśnionych w akcji³⁰⁹. W odróżnieniu od uprawnień indywidualnych, uprawnienia związane z akcjami przechodzą, co do zasady, na

³⁰⁶ Ze względu na brak w prostej spółce akcyjnej ustawowej konstrukcji obowiązku powtarzających się świadczeń niepieniężnych, nie wydaje się zasadnym wyodrębnianie rodzaju akcji z tym obowiązkiem związanych. Kategoria ta ulegała natomiast wyodrębnieniu w przypadku spółki akcyjnej. Patrz chociażby K. Stawarz, *Problematyka przywilejów w spółce akcyjnej*, Kraków 2000, s. 11; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 167. Z uwagi na ramy objętościowe opracowania oraz przyjętą tematykę zasadzającą się na sytuacji akcjonariusza, pominięto tematykę tzw. akcji własnych, które ze swej istoty nie mogą przynależeć osobie innej, niż sama spółka.

³⁰⁷ A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 129.

³⁰⁸ W. Popiołek, *Akcja...*, s. 50; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 132; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300²⁵, Nb. 2.

³⁰⁹ Więcej na temat uprawnień indywidualnych patrz podrozdz. 4.3.

następcę prawnego akcjonariusza³¹⁰. Z racji związania uprzywilejowania z akcją, a nie z osobą akcjonariusza, nie może on zrzec się uprawnień przysługujących mu z akcji uprzywilejowanych poprzez jednostronną czynność prawną³¹¹. Zresztą nie jest to co do zasady możliwe, ponieważ zmiana treści i zakresu przywilejów akcyjnych wymaga zmiany umowy spółki, co wynika ze wzmiankowanego już przepisu art. 300²⁵ § 1 KSH. Tradycyjnie żaden przepis nie wskazuje przesłanek przyznania przywilejów akcyjnych. Jak wynika z praktyki obrotu dzieje się to najczęściej z chęci zapewnienia założycielom spółki większego, niż pozostałym akcjonariuszom wpływu na funkcjonowanie spółki lub wynagrodzenia usług poczynionych przy jej powstawaniu.

Co szczególnie istotne, w prostej spółce akcyjnej ustawodawca nie przewidział regulacji odpowiadającej tej zawartej w art. 351 § 4 KSH dla spółki akcyjnej, zgodnie z którą akcjonariusz może wykonywać przyznane mu szczególne uprawnienia związane z akcją uprzywilejowaną po zakończeniu roku obrotowego, w którym wniósł w pełni swój wkład na pokrycie kapitału zakładowego³¹². W doktrynie wskazywano, że w oparciu o wykładnię systemową należy z tego faktu wyciągnąć wniosek, iż takie przesunięcie w czasie wykonywania szczególnych uprawnień z akcji nie zachodzi wobec akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej – przywileje akcyjne w prostej spółce akcyjnej mogą być zatem wykonywane od momentu pokrycia wszystkich objętych akcją, a nie po zakończeniu roku obrotowego, w którym dokonano pokrycia³¹³. Wydaje się, że nie jest to wniosek prawidłowy, a skutki braku w prostej spółce akcyjnej regulacji odpowiadającej przepisowi art. 351 § 4 KSH mają daleko większe znaczenie. Opierając się przede wszystkim na wykładni systemowej należy bowiem stwierdzić, że akcjonariusz prostej spółki akcyjnej może wykonywać szczególne uprawnienia z akcji uprzywilejowanych jeszcze zanim dojdzie do ich pokrycia (w jakiegokolwiek części i o ile umowa spółki nie stanowi inaczej). Wniosek taki należy wyprowadzić

³¹⁰ W. Popiołek, *Akcja...*, s. 52. Przywilej akcyjny można jednak skonstruować w sposób, który prowadzi do jego wygaśnięcia w przypadku zbycia akcji. Bądź też zastrzec jego istnienie od spełnienia przez posiadacza akcji pewnych określonych cech.

³¹¹ W. Popiołek, *Akcja...*, s. 54; M. Michalski, *Spółka...*, s. 175. W przypadku akcji niemych tak: K. Stawarz, *Uprzywilejowanie akcji co do głosu na gruncie kodeksu spółek handlowych*, „Prawo Spółek” 2002/1, s. 35.

³¹² Zgodnie z przepisem art. 3 ust. 1 pkt 9 ustawy o rachunkowości, przez rok obrotowy rozumie się rok kalendarzowy lub inny okres trwający 12 miesięcy kalendarzowych, stosowany również do celów podatkowych. W przypadku zmiany roku obrotowego pierwszy po zmianie powinien być dłuższy, niż 12 kolejnych miesięcy. Rok obrotowy lub jego zmiany powinny zostać określone w umowie spółki. Ustawa z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2023 r. poz. 120 ze zm.) – dalej jako u.o.r. Zazwyczaj w spółkach handlowych za rok obrotowy przyjmuje się rok kalendarzowy od 1 stycznia, do 31 grudnia.

³¹³ Tak kwestię tę interpretuje: G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300²⁵, Nb. 2.

z zależności pomiędzy przepisem art. 347 § 2 KSH i przepisem art. 300¹⁵ § 3 KSH. W spółce akcyjnej zysk rozdzielany jest w stosunku do liczby akcji, jednak z zastrzeżeniem, że jeżeli akcje nie są całkowicie pokryte, zysk rozdziela się w stosunku do dokonanych wpłat na akcje (art. 347 § 2 KSH). Natomiast w prostej spółce akcyjnej na mocy przepisu art. 300¹⁵ § 3 KSH dywidendę rozdziela się w stosunku do liczby akcji, chyba że umowa spółki stanowi inaczej. Z braku odwołania się do wysokości wpłat dokonanych przez poszczególnych akcjonariuszy wyprowadza się słuszny wniosek, że wypłata dywidendy w prostej spółce akcyjnej nie jest zależna od kwoty wniesionych przez akcjonariuszy wkładów³¹⁴. Przekładając ten sam tok rozumowania i proces wykładni na zagadnienie szczególnych przywilejów akcyjnych należy opowiedzieć się wyraźnie za możliwością korzystania z przywilejów akcyjnych przed wniesieniem wkładów – a więc przez okres maksymalnie trzech lat od zarejestrowania spółki (zgodnie z omówionym już przepisem art. 300⁹ § 1 KSH). Przyjęciu tej tezy nie sprzeciwia się natura prostej spółki akcyjnej, ponieważ jak widać regulacje KSH są w tym zakresie zbieżne³¹⁵. Sama istota uprawnień indywidualnych wskazuje na systemową dopuszczalność oderwania kwestii wniesienia wkładu od uzyskiwanych przez określoną osobę (w tym wypadku uprawnioną z określonych akcji) szczególnych przywilejów. Zagadnienie to stanowi kolejny argument przemawiający za zasadnością tezy, iż w prostej spółce akcyjnej nie obowiązuje zasada proporcjonalności praw i wkładów w znaczeniu powiązania dopuszczalności wykonywania przez akcjonariusza uprawnień z tytułu członkostwa w spółce ze stopniem, w jakim akcje mu przysługujące zostały faktycznie pokryte³¹⁶.

Katalog możliwych sposobów uprzywilejowania akcji jest otwarty. Jedynie przykładowo ustawodawca w art. 300²⁵ § 2 KSH określił, że uprzywilejowanie może dotyczyć w szczególności prawa głosu, prawa do dywidendy lub podziału majątku w przypadku likwidacji spółki. Są to typowe, najczęściej występujące w obrocie formy uprzywilejowania akcji. Tytułem przykładu można wskazać również na dopuszczalność tworzenia przywilejów akcyjnych polegających na: pierwszeństwie zaspokojenia z tytułu dywidendy (lub zaliczki na dywidendę), pierwszeństwie w zakresie umorzenia

³¹⁴ B. Woźniak, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. M. Koźuchowski, M. Macieszczak, B. Woźniak, Warszawa 2021, art. 300¹⁵, LEX; M. Pyka, *Szczególna pozycja prawna...*, s. 983. Więcej na ten temat patrz podrozdz. 4.1.1.

³¹⁵ Podobnie jest zresztą w kwestii braku w prostej spółce akcyjnej zakazu wykonywania prawa głosu z akcji nie w pełni pokrytych, o czym M. Pyka, *Szczególna pozycja prawna...*, s. 983.

³¹⁶ Wskazuje na to: M. Pyka, *Szczególna pozycja prawna...*, s. 984.

akcji, pierwszeństwie przy podziale majątku spółki, prawie powoływania członków organów, prawie wyboru formy wypłaty dywidendy (gotówkowej lub w naturze) oraz pierwszeństwie prawa poboru³¹⁷. Możliwym jest uprzywilejowanie jednej akcji na kilka sposobów – zarówno w zakresie uprawnień majątkowych, jak i korporacyjnych³¹⁸. Uprzywilejowanie może mieć charakter permanentny albo terminowy – w tym zostać ograniczone warunkiem³¹⁹. Może też zostać uzależnione od spełnienia ustalonego wymogu – np. od posiadania przez akcjonariusza określonych cech, wskazanych w umowie spółki³²⁰. Szczególnym rodzajem akcji uprzywilejowanych będą odrębnie uregulowane akcje założycielskie (art. 300²⁶ KSH) oraz akcje nieme (art. 300²⁷ KSH)³²¹.

Uprzywilejowanie udziałów w sp. z o.o. oraz akcji w spółce akcyjnej opiera się na tożsamym rozwiązaniu – wprowadzeniu tak jak i w prostej spółce akcyjnej otwartego katalogu dopuszczalnych form uprzywilejowania (art. 174 § 3 KSH; art. 351 § 2 KSH). Ustawodawca zdecydował się jednak wprowadzić w prostej spółce akcyjnej zasady uprzywilejowania akcji umożliwiające znacznie dalej idący stopień uprzywilejowania, niż było to dotychczas możliwe w ramach spółki akcyjnej oraz przy udziałach sp. z o.o. W pozostałych spółkach kapitałowych przewidziane bowiem zostały granice dopuszczalnego uprzywilejowania. W sp. z o.o. uprzywilejowanie co do prawa głosu nie może prowadzić do przyznania więcej, niż trzech głosów na jeden udział (art. 174 § 4 KSH). Uprzywilejowanie co do dywidendy nie może prowadzić do przyznania uprawnionemu dywidendy przewyższającej dywidendę przysługującą na udziały nieuprzywilejowane o więcej, niż o połowę (art. 174 § 4 KSH w zw. z art. 196 KSH). W przypadku spółki akcyjnej analogiczne ograniczenie możliwego uprzywilejowania w zakresie dywidendy uregulowano w art. 353 § 1 KSH. Uprzywilejowanie co do prawa głosu nie może natomiast prowadzić do przyznania więcej, niż dwóch głosów na jedną akcję (art. 352 KSH). W prostej spółce akcyjnej tego rodzaju ograniczeń

³¹⁷ Co do dopuszczalnych form uprzywilejowania akcji patrz np.: K. Kułak, w: *Meritum. Prawo spółek*, red. A. Kidyba, Warszawa 2023, s. 1655, Nb. 2055⁶⁰. Na temat uregulowanego odrębnie w art. 300¹⁸ KSH przywileju dywidendy wyrównawczej patrz podrozdz. 4.1.1.2.

³¹⁸ M. Michalski, *Spółka...*, s. 175; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 133.

³¹⁹ G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300²⁵, Nb. 2; R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁵.

³²⁰ A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 135. W przypadku akcji niemych w spółce akcyjnej tak: K. Stawarz, *Uprzywilejowanie...*, s. 37. Taki sposób uprzywilejowania akcji zbliża je do uprawnień indywidualnych. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁵. B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁵.

³²¹ Na temat akcji założycielskich oraz akcji niemych patrz odpowiednio podrozdz. 3.2.1.1. oraz 3.2.1.2.

dopuszczalnego uprzywilejowania brak³²². Tak daleka swoboda w kształtowaniu akcji uprzywilejowanych, według założenia ustawodawcy, ma umożliwiać pozyskiwanie kapitału w drodze kolejnych emisji akcji bez ryzyka utraty kontroli nad spółką³²³. Istniejące w pozostałych spółkach kapitałowych ograniczenia dla konstruowania przywilejów udziałowych i akcyjnych oceniane były przez niektórych autorów negatywnie. Wskazywano przede wszystkim, że miały one charakter arbitralny i nie zapewniały wspólnikom wystarczającego poziomu elastyczności³²⁴. Przyjęta w prostej spółce akcyjnej konstrukcja akcji uprzywilejowanych spotkała się w doktrynie zarówno z krytyką, jak i pozytywnym przyjęciem³²⁵.

Zakres dopuszczalnego uprzywilejowania akcji prostej spółki akcyjnej ograniczają jednak:

- natura prostej spółki akcyjnej;
- zasada dobrych obyczajów;
- zasada jednakowego traktowania akcjonariuszy (zasada równouprawnienia akcjonariuszy) – art. 20 KSH;
- zasada swobody umów uregulowana w art. 353¹ KC w zw. z art. 2 KSH;

³²² Uprzywilejowanie akcji co do głosu może dotyczyć np. tylko niektórych głosowań (niektórych kwestii). Przywilej dywidendowy może zostać powiązany z prawem do uzyskania wyrównania z zysku w następnych latach, nie później jednak, niż w ciągu kolejnych pięciu lat obrotowych (art. 300¹⁸ KSH). Bądź też prowadzić do pierwszeństwa zaspokojenia przed akcjami zwykłymi. Jako dopuszczalne należy również uznać uprzywilejowanie akcji poprzez przyznanie jej ułamkowych części głosów. Na dopuszczalność ułamkowego uprzywilejowania głosowego akcji słusznie wskazuje M. Mazgaj argumentując, że taki sam efekt można w prostej spółce akcyjnej uzyskać zamiast 1,25 głosu na akcje przyznając 5 głosów na akcje, przy jednoczesnym przyznaniu na pozostałe akcje po 4 głosy. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁵. Tak też: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁵. Więcej na temat występujących form uprzywilejowania w zakresie dywidendy patrz: A. Nowacki, *Dywidenda uprzywilejowana*, „Prawo Spółek” 2007/7-8, s. 17 i n; I. Komarnicki, *Akcje uprzywilejowane co do dywidendy*, „Rejent” 2003/2, s. 64-74.

³²³ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 2.

³²⁴ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁵.

³²⁵ Kształt przyjętej w prostej spółce akcyjnej regulacji uprzywilejowania akcji ocenianą pozytywnie m.in.: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁵; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁵. Krytycznie natomiast: P. Piniór, *Ekspertyza...*, s. 8; A. Kappes, *Opinia prawna w przedmiocie oceny rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy kodeks spółek handlowych i niektórych innych ustaw – nr RM-10-11-19- nr druku sejmowego (3236)*, Warszawa 12 marca 2019 r., <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/opinieBAS.xsp?nr=3236> (dostęp: 7.06.2024), s. 9-10; M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁵, Nb. 3. Wymienieni autorzy wskazują na sprzeczność zasad uprzywilejowania akcji prostej spółki akcyjnej z zasadą proporcjonalności i zasadą równego traktowania akcjonariuszy, a także na ryzyka związane z podważaniem postanowień umów w zakresie uprzywilejowania. Na temat podejścia doktryny do akcji założycielskich i akcji niemych w prostej spółce akcyjnej patrz odpowiednio podrozdz. 3.2.1.1. oraz 3.2.1.2.

- gwarancje ochronne tworzone w przepisach szczególnych, m.in. w art. 300⁹⁸ § 3 i 4 KSH³²⁶.

To z uwzględnieniem przytoczonych zasad i regulacji oceniania powinna być dopuszczalność przyjętych w spółce form uprzywilejowania akcji – przy uwzględnieniu danego stanu faktycznego. Najistotniejszą podstawę ograniczeń dopuszczalnego uprzywilejowania akcji wyznacza określona w art. 20 KSH zasada jednakowego traktowania akcjonariuszy (inaczej zwana zasadą równouprawnieni akcjonariuszy albo zasadą równego traktowania akcjonariuszy)³²⁷. W doktrynie wskazuje się słusznie, że z zasady jednakowego traktowania nie wynika bezwzględny nakaz równego traktowania udziałowców (akcjonariuszy) spółki kapitałowej, lecz obowiązek traktowania ich w sposób sprawiedliwy, z uwzględnieniem ich zróżnicowanej sytuacji faktycznej lub prawnej³²⁸. Odmienne traktowanie akcjonariuszy, choć oczywiście dopuszczalne, powinno mieć jednak uzasadnienie uwzględniające szeroko rozumiany interes spółki oraz pozostawać proporcjonalne do celu, jaki ma za zadanie osiągnąć³²⁹.

Zasada jednakowego traktowania akcjonariuszy może jednak nie mieć zastosowania, jeśli dojdzie do jej wyłączenia za zgodą samych akcjonariuszy.

³²⁶ Na występowanie wymienionych w powyższym katalogu podstaw ograniczenia zakresu dopuszczalnego uprzywilejowania akcji w prostej spółce akcyjnej wskazują: M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁵, Nb. 2; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁵; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁵; M. Pyka, *Szczególna pozycja prawna...*, s. 986 i n.

³²⁷ B. Nowak-Górski, *Swoboda kreowania...*, s. 34. Szerzej na temat zastosowania zasady jednakowego traktowania akcjonariuszy w prostej spółce akcyjnej patrz: M. Łabno, *Zasada jednakowego traktowania...*, s. 12-19.

³²⁸ M. Romanowski, *Zasada jednakowego traktowania udziałowców spółki kapitałowej (I)* ..., s. 6. Na temat zasady równego traktowania akcjonariuszy spójrz również: A. Opalski, *Zasada jednakowego...*, s. 5-17 oraz M. Romanowski, *Zasada jednakowego traktowania udziałowców spółki kapitałowej (II)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2005/2, s. 26-32.

³²⁹ A. Opalski, *Zasada jednakowego...*, s. 10. Podobnie B. Woźniak, który słusznie wskazuje, że przyznanie akcji uprzywilejowanych w wyjątkowo wysokim stopniu jest dopuszczalne, ale powinno być uzasadnione na przykład szczególną pozycją lub rolą, jaką ze względu na swoją specjalistyczną widzę odgrywa akcjonariusz. B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁵. Również R. Adamus, który podnosi, że dla uprzywilejowania akcji powinna istnieć odpowiednia *causa*. R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁵. Por. także wyrok SA w Gdańsku z 19.01.2018 r., V AGa 32/18, LEX nr 2579812. Częściowo odmiennie W. Popiołek, który choć przyznaje, że zasada równego traktowania akcjonariuszy ma znaczenie przy ocenie zakresu dopuszczalnego różnicowania treści praw podmiotowych, to stoi na stanowisku, że nie jest zasadne uzależnianie zakresu różnicowania od interesu spółki. W. Popiołek, *Akcja...*, s. 50. Zaznaczam, że pojęciem interesu spółki posługuję się w tym miejscu w znaczeniu materialnym, tj. takim, jakie przypisuje mu A. Kappes. A. Kappes, *Interes spółki a interes wspólników/akcjonariuszy*, w: *Prawo handlowe. Między teorią, praktyką a orzecznictwem. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi A. Strzępce*, Warszawa 2019, s. 178-179. Inaczej na temat pojęcia interesu spółki patrz m.in. A. Opalski, *O pojęciu interesu spółki handlowej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008/11, s. 23.

Akcjonariusze mogą bowiem dobrowolnie wyrazić zgodę na nierówne traktowanie³³⁰. Jako, że uprzywilejowanie akcji musi zostać określone w umowie spółki, to zgoda taka wynikać będzie z samego faktu jej podpisania. Nie będzie to skutkowało naruszeniem normy art. 20 KSH, chyba, że będzie wiązać się jednocześnie z naruszeniem natury prostej spółki akcyjnej³³¹.

Oprócz możliwości zaskarżenia uchwały, funkcję ochronną dla akcjonariuszy uprawnionych z akcji uprzywilejowanych pełni m.in. przepis art. 300⁹⁸ § 4 KSH, zgodnie z którym jeżeli w spółce istnieją akcje o różnych uprawnieniach, uchwała dotycząca zmiany umowy spółki naruszająca prawa akcjonariuszy danego rodzaju akcji powinna być podjęta w drodze oddzielnego głosowania na walnym zgromadzeniu w grupie akcjonariuszy akcji jednorodzących, których prawa są naruszane w wyniku zmiany umowy spółki. W grupie akcjonariuszy uchwała zapada większością głosów, jaka jest wymagana do podjęcia tego rodzaju uchwały na walnym zgromadzeniu³³². Przytoczonego przepisu nie stosuje się do emisji akcji nieuprzywilejowanych. To w trybie określonym w art. 300⁹⁸ § 4 KSH dokonywana powinna być zmiana umowy spółki, jeśli w trakcie funkcjonowania spółki będzie dochodzić do zmiany akcji zwykłych na uprzywilejowane, akcji uprzywilejowanych na zwykłe lub zmiany sposobu uprzywilejowania³³³. Wedle założenia art. 300⁹⁸ § 4 KSH akcjonariusze dyskryminowani mogą albo zagłosować w ramach grupy przeciwko uchwale (tym samym uniemożliwiając jej podjęcie) albo za uchwałą, w ten sposób wyrażając zgodę na planowaną zmianą w zakresie uprzywilejowania – tym samym rezygnując z ochrony jaką zapewnia im zasada z art. 20 KSH³³⁴. Przepis art. 300⁹⁸ § 4 KSH nie wyklucza jednak możliwości naruszenia zasady jednakowego traktowania akcjonariuszy w wypadku gdy uchwała dotycząca akcji uprzywilejowanych zostanie skutecznie podjęta. Do naruszenia może dojść wobec akcjonariuszy uprawnionych z akcji nieuprzywilejowanych, którzy głosowali przeciwko uchwale, ale liczba przynależnych

³³⁰ Zgodnie z paremią *volenti non fit iniuria* – chcącemu nie dzieje się krzywda. A. Opalski, *Zasada jednakowego...*, s. 14.

³³¹ Por.: A. Opalski, *Zasada jednakowego...*, s. 13. Pojęcie natury prostej spółki akcyjnej jest oczywiście pojęciem nieostrym, co nie ułatwia oceny jej naruszenia w praktyce. Więcej na temat natury prostej spółki akcyjnej patrz rozdz. 1.

³³² Nieobecność akcjonariuszy, których prawa są naruszane, nie wstrzymuje podjęcia uchwały przez walne zgromadzenie.

³³³ B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁵.

³³⁴ Na temat zaskarżania uchwał akcjonariuszy patrz podrozdz. 4.2.6.

im głosów nie pozwoliła na jej zablokowanie³³⁵. Jak również w przypadku, gdy w spółce istniały wcześniej jedynie akcje nieuprzywilejowane albo wszystkie akcje były uprzywilejowane w ten sam sposób – tryb przewidziany w art. 300⁹⁸ § 4 KSH nie znajdzie wtedy bowiem zastosowania³³⁶.

Natura prostej spółki akcyjnej powinna być brana pod uwagę przy wyznaczaniu dopuszczalnego zakresu uprzywilejowania akcji przede wszystkim w toku rozważania, czy proponowany przywilej akcyjny narusza podstawowe cechy tej spółki³³⁷. Jest to o tyle trudne, że cechą modelową prostej spółki akcyjnej była w zamiarze ustawodawcy wzmiankowana już elastyczność w tworzeniu przywilejów akcyjnych i uprawnień indywidualnych. Nie ma zatem możliwości odniesienia się przy ocenie natury prostej spółki akcyjnej do dopuszczalnych granic uprzywilejowania akcji, które występowały w spółce akcyjnej, a więc również i na argumentacji, która na tych ograniczeniach się opierała³³⁸. Trzeba mieć też na uwadze, że zarówno uprawnienia indywidualne, jak i przywileje akcyjne stanowią *accidentalia negotii* umowy prostej spółki akcyjnej. Ich akcesoryjny charakter wobec umowy spółki wskazuje, że stanowią one dopuszczalne odstępstwo od podstawowego ustroju spółki, co nie pozostaje całkowicie bez znaczenia w procesie wykładni (choćby w zakresie takim, w jakim potwierdza to obowiązywanie w prostej spółce akcyjnej zasady jednakowego traktowania akcjonariuszy). Konkretyzując powyższe rozważania w ramach wytycznych, należy wskazać, że niedopuszczalne (jako sprzeczne z naturą prostej spółki akcyjnej) będzie uprzywilejowanie akcji w sposób wykraczający całkowicie poza wiązkę praw podmiotowych tradycyjnie ucieleśnionych w akcji – np. poprzez przyznanie przywileju akcyjnego polegającego na uprawnieniu do reprezentacji spółki na zewnątrz, czy też podejmowania uchwały o emisji akcji. Dopuszczalne będzie natomiast tworzenie przywilejów akcyjnych opartych na modyfikacji uprawnień o charakterze majątkowym i korporacyjnym³³⁹. Sprzeczne z naturą prostej spółki akcyjnej będzie mimo to

³³⁵ Do takiego rozłożenia głosów mogą chcieć doprowadzić założyciele spółki, którzy oprócz akcji uprzywilejowanych przeznaczą dla siebie przy tworzeniu spółki taką ilość akcji nieuprzywilejowanych, które pozwolą im na przegłosowanie uchwały w każdej z grup.

³³⁶ Tak w przypadku analogicznej instytucji z art. 419 § 1 KSH M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 419.

³³⁷ Tak w przypadku spółki akcyjnej B. Nowak-Górski, *Swoboda kreowania...*, s. 31.

³³⁸ W celu zapoznania się z tą argumentacją, chociażby dla wyciągnięcia wniosków porównawczych, patrz: B. Nowak-Górski, *Swoboda kreowania...*, s. 31 i n.

³³⁹ Por.: B. Nowak-Górski, *Swoboda kreowania...*, s. 31-32. Autor ten słusznie odwołuje się również do normy z art. 3 KSH. Nie podzielam jednak podniesionego tam stanowiska, iż niedopuszczalne byłoby faktyczne pozbawienie pozostałych akcjonariuszy prawa głosu, poprzez uprzywilejowanie akcji

zmniejszenie dywidendy przysługującej z akcji nieuprzywilejowanych (oraz akcji uprzywilejowanych w inny sposób), które skutkować będzie rzeczywistym pozbawieniem prawa do dywidendy akcjonariuszy uprawnionych z tych akcji³⁴⁰.

W zakresie ograniczeń wynikających z zasady swobody umów pozostaje odesłać do bogatego dorobku doktryny i orzecznictwa powstałego na gruncie przepisu art. 353¹ KC³⁴¹. Starając się natomiast dokonać wykładni pojęcia dobrych obyczajów można sięgnąć do orzecznictwa i stwierdzić, że oznacza ono takie zachowania, które wpływają pozytywnie na funkcjonowanie spółki i otoczenie gospodarcze i są związane z postrzeganiem uczciwości kupieckiej przy prowadzeniu działalności gospodarczej³⁴². Dobre obyczaje możemy wiązać także z tzw. dobrymi praktykami. Określone zachowania mogą mieścić się co prawda w granicach prawa, jednak mogą wykraczać poza dobre obyczaje. Chodzi więc o przyzwoite postępowanie, które uwzględnia w odpowiednim stopniu różne interesy służące wszystkim w spółce. Pojęcie to odnosi się zatem także, a może przede wszystkim, do stosunków wewnętrznych w spółce, w tym relacji pomiędzy akcjonariuszami. Dla jego oceny znaczenie mają kryteria moralne obowiązujące w społeczeństwie, w tym ogólne normy przyzwoitego zachowania. Chodzi tu o takie postępowanie, które uwzględnia w odpowiednim stopniu różne interesy służące wszystkim w spółce³⁴³. Należy przy tym zaznaczyć, że każda uchwała godząca w interes spółki lub mająca na celu pokrzywdzenie akcjonariusza będzie jednocześnie sprzeczna z dobrymi obyczajami, co ogranicza znaczenie wykazywania naruszenia dobrych obyczajów w związku z zaskarżeniem uchwały³⁴⁴.

w takim stopniu, że skupiałyby prawie wszystkie głosy w spółce w ręku niewielkiej grupy akcjonariuszy posiadających akcje uprzywilejowane. Taka sytuacja jest typową sytuacją dopuszczalną w ramach instytucji akcji niemych. Niedopuszczalne będzie zatem nie rzeczywiste pozbawienia pewnych akcjonariuszy prawa głosu, a dokonanie tego w sposób niesprawiedliwy, nieuzasadniony, naruszający zasadę jednakowego traktowania w realiach danej spółki.

³⁴⁰ Tak: M. Pyka, *Szczególne pozycja prawna...*, s. 987.

³⁴¹ Patrz np.: A. Doliwa, *Zasady współzycia społecznego jako kryterium określające sposób wykonania zobowiązania*, w: *Wykonanie zobowiązań. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Adamowi Brzozowskiemu*, red. K. Bilewska, W. J. Kocot, D. Krekora-Zajac, Warszawa 2020, s. 95-107.

³⁴² Więcej na temat pojęcie dobrych obyczajów patrz: M. Depa, *Pojęcie dobrych obyczajów w kontekście powództwa o uchylenie uchwały wspólników sp. z o.o.*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023/5, s. 22 i n.

³⁴³ Wyrok SA w Krakowie z 13.12.2017 r., I ACa 642/17, LEX nr 2474296. Por. również wyrok SN z 16.10.2008 r., III CSK 100/08, OSNC-ZD 2009, nr 1, poz. 30; wyrok SN z 8.03.2005 r., IV CK 607/04, LEX nr 289387.

³⁴⁴ K. Bandarzewski, *Prawa akcjonariusza*, Kraków 1996, s. 35; B. Nowak-Górski, *Swoboda kreowania...*, s. 38.

Podsumowując należy stwierdzić, że akcje uprzywilejowane, jako przydatny instrument prawny, powinny być zatem stosowane z daleko idącą ostrożnością³⁴⁵.

3.2.1.1. Akcje założycielskie

Żaden z przepisów dotyczących prostej spółki akcyjnej nie posługuje się pojęciem „założycieli”, tak jak ma to miejsce w spółce akcyjnej³⁴⁶. Według przyjętej przez ustawodawcę konwencji umowa prostej spółki akcyjnej zawierana jest bowiem już przez akcjonariuszy. Pomimo tego ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie w prostej spółce akcyjnej, nie występującej uprzednio w KSH, instytucji „akcji założycielskich”, uregulowanych w art. 300²⁶ § 1 KSH³⁴⁷. Konstrukcja akcji założycielskich opiera się na uprzywilejowaniu akcji w zakresie prawa głosu w ten sposób, że każda kolejna emisja nowych akcji nie może naruszać określonego minimalnego stosunku liczby głosów przypadających na te akcje uprzywilejowane do ogólnej liczby głosów przypadających na wszystkie akcje spółki³⁴⁸. Określenie minimalnego stosunku liczby głosów może nastąpić np. poprzez wskazanie, że ilość głosów przypadających na akcje założycielskie nie powinna być niższa, niż 30% głosów przypadających na wszystkie akcje spółki³⁴⁹. W przypadku emisji nowych akcji, która mogłaby naruszyć ten stosunek, liczba głosów z akcji założycielskich ulega odpowiedniemu, automatycznemu zwiększeniu³⁵⁰. Prowadzi to do swoistej gwarancji nienaruszalności określonego minimalnego stosunku liczby głosów z akcji założycielskich do ogólnej liczby głosów³⁵¹. Intencją ustawodawcy było zapewnienie

³⁴⁵ Tak w przypadku spółki akcyjnej postuluje A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 134.

³⁴⁶ W przypadku spółki akcyjnej wynika to z art. 301 § 3 KSH.

³⁴⁷ B. Woźniak wskazuje, że rolę akcji założycielskich pełniły dotychczas w obrocie tzw. klauzule *anti-dilution*. Ze względu na brak podstawy ustawowej wywoływały one jednak skutek wyłącznie między stronami umowy spółki, co zapewniało podmiotom uprawnionym znacznie słabszą ochronę, sprowadzającą się do możliwości dochodzenia w przypadku naruszenia klauzuli roszczeń o charakterze odszkodowawczym. B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁶.

³⁴⁸ Tym samym rozwiązanie to jest spójne z przewidziany w prostej spółce akcyjnej brakiem górnej granicy przywilejów głosowych.

³⁴⁹ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300²⁶, Nb. 1.

³⁵⁰ W uzasadnieniu projektu ustawy zamieszczono następujący przykład przedstawiający zastosowanie akcji założycielskich: „Jeżeli 100 akcji założycielskich (na 1000 akcji wyemitowanych przez spółkę ogółem) reprezentuje udział 10% w ogólnej liczbie głosów na walnym zgromadzeniu, to emisja 100 nowych akcji i objęcie ich przez inny podmiot niż akcjonariusz uprawniony z akcji założycielskich powoduje, iż liczba głosów przypadających na każdą z akcji założycielskich ulega zwiększeniu do 1,(1) głosu, w związku z czym udział procentowy tych akcji w ogólnej liczbie głosów pozostaje na poziomie 10%.”. Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 42.

³⁵¹ M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 300²⁶.

założycielom spółki oraz pomysłodawcom rozwiązań innowacyjnych możliwości zagwarantowania sobie określonej partycypacji w ogólnej liczbie głosów w razie przystąpienia do spółki inwestorów zewnętrznych³⁵². Pomimo przyjętego nazewnictwa akcje założycielskie nie muszą powstawać wyłącznie na etapie tworzenia spółki – mogą stanowić przedmiot kolejnych emisji akcji (art. 300²⁶ § 3 KSH)³⁵³. Tak, jak i w przypadku pozostałych akcji uprzywilejowanych uprawnienie z akcji założycielskich powinno zostać określone w umowie spółki oraz ujawnione w rejestrze akcjonariuszy.

Wyemitowanie akcji założycielskich przez prostą spółkę akcyjną nakłada na właściwy organ obowiązek określenia w każdej uchwale o emisji nowych akcji liczby głosów, która będzie przypadać na te akcje po wpisie nowej emisji akcji do rejestru (art. 300²⁶ § 2 KSH)³⁵⁴. W związku z powyższym pojawia się pytanie, czym skutkować będzie nieokreślenie jednak w uchwale o emisji liczby głosów przypadających na akcje założycielskie. W doktrynie wskazano na dwie możliwe interpretacje takiej sytuacji. Wedle pierwszej istniałaby podstawa do żądania stwierdzenia nieważności takiej uchwały jako sprzecznej z prawem³⁵⁵. Zgodnie ze stanowiskiem drugim zastosowanie

³⁵² Uzasadnienie... – druk nr 3236, s.42.

³⁵³ Wbrew temu co twierdzi R. Adamus akcje założycielskie nie są więc (a przynajmniej nie muszą być) akcjami objętymi przez założycieli prostej spółki akcyjnej. R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁶. Akcjami założycielskimi będą bowiem również akcje założycielskie emitowane na rzecz innych, niż założyciele podmiotów. Akcje założycielskie mogą być oczywiście również nabywane przez osoby, które założycielami nie są.

³⁵⁴ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 42. Organem tym będzie co do zasady walne zgromadzenie, bowiem zgodnie z przepisem art. 300¹¹⁰ § 5 KSH zarząd nie może emitować akcji uprzywilejowanych ani przyznawać akcjonariuszom uprawnień indywidualnych.

³⁵⁵ Za takim stanowiskiem opowiada się M. Celichowski, który wskazuje jednak wprost, że uchwała pozbawiona postanowienia w przedmiocie podwyższenia ilości przypadających głosów byłaby nieważna na mocy przepisu art. 58 KC w zw. z art. 2 KSH, nie zaś, że istniałoby podstawy do stwierdzenia jej nieważności. M. Celichowski, *Krótkie omówienie...*, s. 36. Należy jednak opowiedzieć się za stanowiskiem, iż sprzeczne z ustawą uchwały nie są bezwzględnie nieważne, a wyrok stwierdzający ich nieważność ma charakter konstytutywny (jest niezbędny do wykluczenia uchwały sprzecznej z ustawą z obrotu prawnego ze skutkiem *ex tunc*). Nie oznacza to, że zaskarżona uchwała odpowiedniego organu była od początku nieważna. Wyrok sądu wydany na podstawie odpowiednio przepisu art. 252 § 1 KSH czy art. 425 § 1 KSH niweczyłby prawny zaskarżonej uchwały od chwili jej powzięcia, prowadząc do stworzenia sytuacji jakby uchwała w ogóle nie została podjęta, przy czym możliwość powołania się na ten skutek aktualizuje się dopiero z chwilą wydania prawomocnego wyroku stwierdzającego sprzeczność kwestionowanej uchwały z ustawą. Przepisy art. 252 § 1 KSH oraz 425 § 1 KSH stanowią zatem regulację szczególną i wprowadzają oryginalną postać nieważności, różniącą się od tradycyjnie rozumianej nieważności bezwzględnej (art. 58 KC), a bliższą konstrukcji nieważności względnej określanej także jako "unieważnialność", "wzruszalność", "zaczepialność". Wyklucza to możliwość stosowania wprost do oceny uchwał organu stanowiącego spółki kapitałowej art. 58 § 1 KC w oparciu o odesłanie wynikające z art. 2 KSH. Kodeks spółek handlowych w art. 252 § 1 KSH oraz w art. 425 § 1 KSH statuuje bowiem samodzielną podstawę materialnoprawną stwierdzenia nieważności uchwał organów właścicielskich spółek kapitałowych w przypadku ich sprzeczności z ustawą. Por.: wyrok SN z 20.10.2011 r., III CSK 5/11, LEX nr 1084736; uchwała SN(7) z 18.09.2013 r., III CZP

w takim wypadku znajdą wprost postanowienia umowy spółki określające minimalną liczbę głosów, jaka będzie przypadać na akcje założycielskie – dojdzie do automatycznej korekty podwyższającej ilość głosów przypadających na akcje założycielskie do wysokości określonej zgodnie z umową spółki³⁵⁶. Bardziej zasadne wydaje się stanowisko drugie, sprowadzające przepis art. 300²⁶ § 2 KSH do roli porządkowej. Naruszenie tej normy pozbawione będzie zatem znaczenia praktycznego³⁵⁷.

Wprowadzenie instytucji akcji założycielskich spotkało się w doktrynie zarówno z krytyką³⁵⁸, jak i pozytywnym przyjęciem³⁵⁹. Jako, że spór w tym przedmiocie zasadzał się przede wszystkim na naruszaniu przez instytucje akcji założycielskich zasady jednakowego traktowania akcjonariuszy, w tej kwestii odsyłam przede wszystkim do rozważań poczynionych w niniejszej pracy na temat akcji uprzywilejowanych w ogólności. Tytułem uzupełnienia argumentacji tam podniesionej stoję na stanowisku umiarkowanego optymizmu co do instytucji akcji założycielskich. Trudno kwestionować, że stanowią one wygodny sposób dokapitalizowana spółki. Głosy krytyczne co do akcji założycielskich formułowane były przede wszystkim na etapie legislacyjnym – przed wprowadzeniem tej instytucji w życie. Wydaje się zatem, że o ile można było przed wprowadzeniem do KSH prostej spółki akcyjnej mówić o sprzeczności konstrukcji akcji założycielskich z zasadą równouprawnienia akcjonariuszy (argumentując tym samym przeciwko jej wprowadzeniu), o tyle obecnie stanowisko takie nie jest zasadne, bowiem zgodnie z przyjmowaną zasadą racjonalności prawodawcy akcje założycielskie należy interpretować w zgodzie z ogólnymi zasadami prawa spółek, uregulowanymi w KSH – w tym zasadą równouprawnienia akcjonariuszy określoną w art. 20 KSH³⁶⁰. Tym niemniej problem rozstrzygnięcia zgodności akcji

13/13, OSNC 2014, nr 3, poz. 23; wyrok SA w Katowicach z 28.01.2021 r., V AGa 17/19, LEX nr 3483181.

³⁵⁶ Za drugim rozwiązaniem opowiadają się: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁶; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁶. B. Woźniak słusznie przy tym wskazuje, że uchwała o emisji nowych akcji, określająca liczbę głosów przypadających na akcje założycielskie, nie musi zostać podjęta w trybie określonym w art. 300⁹⁸ § 4 KSH – o ile liczba głosów określona w uchwale została obliczona prawidłowo i pozostaje zgodna z umową spółki.

³⁵⁷ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁶.

³⁵⁸ P. Pinior, *Ekspertyza...*, s. 8; A. Kappes, *Opinia prawna...*, s. 9-10.

³⁵⁹ Tak chociażby: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁶; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300²⁶, Nb. 3; J. Okolski, S. Strzelecka, *Nowy typ...*, s. 5-6.

³⁶⁰ Zasada ta ma bowiem wyraźną podstawę ustawową, obowiązującą również co do prostej spółki akcyjnej. Na temat wykładni pojęcia „racjonalnego prawodawcy” w prawie handlowym patrz: P. M. Wiórek, *Wprowadzenie nowego...*, s. 529-530.

założycielskich z przytoczonymi zasadami przeniesiony został na formułujących treść umowy spółki akcjonariuszy oraz sądy dokonujące ich wykładni w przypadku zaistniałego między akcjonariuszami sporu prawnego. W praktyce granica pomiędzy akcjami założycielskimi naruszającymi przytoczone zasady, a tymi których skutecznego zaskarżenia nie trzeba się obawiać będzie bowiem bardzo cienka. Tytułem przykładu, odnosząc się do formułowanego w doktrynie stanowiska, zgodnie z którym dopuszczalna jest sytuacja, gdy w danej spółce akcje założycielskie uprawniają do 100% głosów, podczas gdy wszystkie pozostałe akcje w spółce są akcjami niemymi, odpowiedzieć należy, że teoretycznie sytuacja taka jest dopuszczalna³⁶¹. W praktyce jednak od konkretnych okoliczności zależeć będzie, czy taki sposób sformułowania przywilejów akcyjnych zgodny jest z zasadami ograniczającymi dopuszczalne przywileje akcyjne³⁶². W szczególności, czy taki sposób ukształtowania struktury akcjonariatu ma uzasadnienie faktyczne – przede wszystkim czy pozostaje zgodny z zasadą jednakowego traktowania akcjonariuszy³⁶³. Wobec akcji założycielskich tym wyraźniej wybrzmieć powinien (formułowany wobec akcji uprzywilejowanych w ogólności) postulat ostrożnego ich stosowania. Z ich praktyczną w obrocie przydatnością związane jest bowiem znaczne ryzyko dyskryminacji akcjonariuszy uprawnionych z akcji nieuprzywilejowanych.

3.2.1.2. Akcje nieme

Konstrukcja akcji niemych funkcjonowała dotychczas w KSH, dopuszczając tym samym wyraźne odstępstwo od zasady „jedna akcja – jeden głos”³⁶⁴. Celem tej regulacji jest przede wszystkim dokapitalizowanie spółki przy jednoczesnym zachowaniu

³⁶¹ Na dopuszczalność takiej sytuacji wskazują: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁶; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁶.

³⁶² Tak też M. Pyka, który wskazuje, że można stosować przepis art. 300²⁶ § 1 zdanie pierwsze KSH tak, aby do naruszenia zasady równouprawnienia akcjonariuszy nie doszło. M. Pyka, *Szczególna pozycja prawna...*, s. 989.

³⁶³ Na temat ograniczeń dopuszczalnego zakresu tworzenia przywilejów akcyjnych, w tym zasady jednakowego traktowania akcjonariuszy patrz podrozdz. 3.2.1.

³⁶⁴ Poza ramami niniejszego opracowania pozostawiam istniejący w doktrynie (i w głównej mierze teoretyczny) dyskurs na temat podziału na akcje nieme w znaczeniu wąskim oraz w znaczeniu szerokim, a także rozważania na temat tego, czy prawo głosu z akcji niemych powinno określać się jako wyłączone, czy też jako ograniczone. Na ten temat patrz: M. Romanowski, *Akcje nieme*, „Państwo i Prawo” 2003/7, s. 55 i n.; M. Michalski, *Akcje nieme według prawa polskiego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2004/7, s. 22 i n.; M. Maciąg, B. Sobowska, *Natura prawna akcji niemych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2017/5, s. 22. Natomiast na temat wykładni pojęcia „głosu” patrz: T. Staranowicz, *W sprawie pojęcia akcji niemych*, „Państwo i Prawo” 2004/1, s. 94 i n.

istniejącej struktury głosów³⁶⁵. Stworzenie narzędzi prawnych, umożliwiających pozyskiwanie kapitału na rzecz spółki, przy jednoczesnym ograniczeniu ryzyka utraty kontroli nad spółką przez jej założycieli, stanowiło jeden z głównych celów ustawodawcy związanych z wprowadzeniem prostej spółki akcyjnej³⁶⁶. Zgodnie z przepisem art. 300²⁷ KSH akcje nieme są to akcje uprzywilejowane w zakresie dywidendy, co do których wyłączone zostało prawo głosu³⁶⁷. Umowa spółki może określać okoliczności, w których uprawniony z akcji niemej uzyskuje jednak prawo głosu. Akcjonariuszowi w związku z posiadaniem akcji niemych oprócz wyłączenia prawa głosu przysługują wszystkie uprawnienia wynikające ze stosunku członkostwa – np. prawo do zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia, udziału w walnym zgromadzeniu itp.³⁶⁸. Analogiczną konstrukcję akcji niemych w spółce akcyjnej przewiduje art. 353 § 3 KSH, zgodnie z którym wobec akcji uprzywilejowanej w zakresie dywidendy może być wyłączone prawo głosu. Występuje pomiędzy nimi jednak znacząca różnica. W spółce akcyjnej na mocy art. 353 § 1 i 3 KSH jedynie akcje nieme mogą zostać uprzywilejowane w zakresie dywidendy w sposób nieograniczony, tzn. przewyższający więcej, niż o połowę dywidendę przeznaczoną do wypłaty akcjonariuszom uprawnionym z akcji zwykłych. Konstrukcja przewidziana w spółce akcyjnej opiera się zatem na prostej w swej istocie prawidłowości – nieograniczone uprzywilejowanie dywidendy stanowi rekompensatę za pozbawienie prawa głosu³⁶⁹. W prostej spółce akcyjnej taka zależność nie istnieje, ponieważ wszystkie akcje (a nie tylko akcje nieme) mogą zostać uprzywilejowane co do dywidendy w sposób nieograniczony. Funkcją akcji niemych w prostej spółce akcyjnej jest zatem jedynie wyłączenie prawa głosu akcjonariuszy z nich uprzywilejowanych.

Kształtowanie przywilejów z akcji niemych musi odbywać się zgodnie z zasadą jednakowego traktowania akcjonariuszy określoną w art. 20 KSH oraz zasadą inkorporowania w akcjach prawa głosu³⁷⁰. W przypadku spółki akcyjnej uznawano, że niedopuszczalne są akcje nieme, które pozbawiają akcjonariusza prawa głosu, nie dając

³⁶⁵ M. Maciąg, B. Sobowska, *Natura...*, s. 21; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 149-150.

³⁶⁶ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 2.

³⁶⁷ *A contrario* nie jest dopuszczalne wyłączenie prawa głosu z akcji nieuprzywilejowanych w zakresie dywidendy. Tak też: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300²⁷; M. Romanowski, *Akcje...*, s. 57.

³⁶⁸ W miejsce wielu: I. Komarnicki, *Prawo akcjonariusza do udziału w zysku*, Warszawa 2007, s. 207.

³⁶⁹ A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 148.

³⁷⁰ Na kwestię tę wskazuje P. Piniór, *Ekspertyza...*, s. 8.

mu za to żadnego przywileju, bowiem byłoby to sprzeczne z naturą spółki akcyjnej³⁷¹. W prostej spółce akcyjnej tezę tę należy sparafrazować wskazując, że niedopuszczalne są akcje nieme, które pozbawiają akcjonariusza prawa głosu nie dając mu za to żadnego przywileju lub nie ustanawiając na jego rzecz przywilejów większych, niż te przyznane na poczet innych akcji uprzywilejowanych, których nie powiązano z pobawieniem prawa głosu. Działanie sprzeczne z tą zasadą może prowadzić do naruszenia zasady jednakowego traktowania akcjonariuszy, jeśli związane z uprzywilejowaniem dywidendowym odebranie prawa głosu dokonane zostało w sposób arbitralny, nieuzasadniony szeroko rozumianym interesem spółki rozumianym m.in. jako wypadkowa interesów akcjonariuszy. Byłoby to naruszenie szczególnie rażące, jeżeli w ramach spółki wprowadzono jednocześnie akcje uprzywilejowane co do dywidendy w ten sam sposób, jednak z zachowaniem prawa głosu. W doktrynie na poczet spółki akcyjnej formułowane było również stanowisko, wedle którego z uwagi na naturę spółki akcyjnej nie jest dopuszczalna sytuacja, w której akcje nieme stanowią więcej, niż połowę kapitału zakładowego³⁷². Wydaje się jednak, że to, daleko idące już w przypadku spółki akcyjnej stanowisko nie znajdzie zastosowania do prostej spółki akcyjnej, której natura ukształtowana jest odmiennie – szczególnie w zakresie dopuszczalnych form uprzywilejowania³⁷³.

W przedmiocie kształtu uprzywilejowania dywidendowego związanego z akcją niemą pozostawiono akcjonariuszom daleko idącą swobodę, a wręcz dowolność. Możliwe jest wskazanie w umowie spółki zarówno okoliczności, kiedy prawo głosu z akcji przysługuje, bądź też kiedy jest wyłączone (np. w konkretnych sprawach), a także utrzymanie bądź wyłączenie we wskazanych okolicznościach uprzywilejowania dywidendowego³⁷⁴. Tak jak i w przypadku szeroko rozumianych akcji uprzywilejowanych możliwe jest terminowe ograniczenie prawa głosu, obostrzenie go warunkiem lub uzależnienie od spełnienia określonych wymogów³⁷⁵. Wyłączenie prawa głosu nigdy nie będzie całkowite, bowiem zgodnie z przepisem art. 300⁹⁸ § 6 KSH w głosowaniu nad ograniczeniem lub zniesieniem przywilejów z akcji niemych

³⁷¹ A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 148 i 156; M. Romanowski, *Akcje...*, s. 57; M. Maciąg, B. Sobowska, *Natura...*, s. 22.

³⁷² M. Maciąg, B. Sobowska, *Natura...*, s. 21.

³⁷³ Ewentualne transponowanie tej teorii na poczet prostej spółki akcyjnej musi być oczywiście dokonywane z uwzględnieniem przepisu art. 4 § 2² pkt 1 KSH.

³⁷⁴ B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁷.

³⁷⁵ Tak jeszcze w przypadku akcji niemych w spółce akcyjnej: K. Stawarz, *Uprzywilejowanie...*, s. 34-35.

akcjonariuszom uprawnionym z tych akcji przysługuje prawo głosu³⁷⁶. Zniesienie przywileju akcji niemej spowoduje natomiast uzyskanie przez akcjonariusza prawa głosu z takiej akcji (art. 300⁹⁸ § 7 KSH). Fakt, że dana akcja jest akcją niemą podlega ujawnieniu w rejestrze akcjonariuszy, co należy wyprowadzić z przepisu art. 300³³ § 1 pkt 4 KSH³⁷⁷.

3.2.1.3. Dopuszczalność emisji „złotej akcji”

Przyjmuje się, że pojęcie „złotej akcji” należy rozumieć, jako przyznanie określonego akcjonariuszowi uprawnień osobistych o takim znaczeniu, że pozwalają mu one na wywieranie decydującego wpływu na sprawy spółki – nawet pomimo braku większości w kapitale zakładowym spółki³⁷⁸. Termin ten nie jest wykorzystywany dla określenia jednego rozwiązania – może odnosić się do różnych wariantów uprzywilejowania akcji³⁷⁹. Ustanawianie w spółce akcyjnej „złotej akcji” spotkało się w doktrynie i orzecznictwie z daleko idącą krytyką³⁸⁰. Wskazuje się m.in., że

³⁷⁶ Przepis ten ma charakter bezwzględnie obowiązujący.

³⁷⁷ B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁷. Przeciwnie i błędnie M. Mazgaj, zdaniem którego z przepisu art. 300³³ § 1 pkt 4 KSH wynika jedynie obowiązek zamieszczenia w rejestrze informacji czy dana akcja jest akcją zwykłą, czy uprzywilejowaną, zaś przy opisie uprawnień szczególnych z akcji wystarczające jest wskazanie na wynikające z niej uprzywilejowanie dywidendowe. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁷. Błędem jest zakładanie, że użyte w przytoczonym przepisie sformułowanie „rodzaj danej akcji” odnosi się wyłącznie do dychotomicznego podziału na akcje zwykłe i akcje uprzywilejowane. Akcjami różnego rodzaju będą bowiem również akcje uprzywilejowane w różny sposób – akcje, z którymi związane są różne prawa podmiotowe. Tak też: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 37. Dla przykładu odrębnym rodzajem akcji będą akcje nieme, o czym wyczerpująco: M. Michalski, *Akcje...*, s. 25. Przyjęcie przeciwnego stanowiska byłoby nieracjonalne także ze względu na bezpieczeństwo obrotu. Nabywca akcji, któremu przedłożono jedynie wypis z rejestru akcjonariuszy (bądź też któremu na zasadzie pełnomocnictwa zbywca akcji udzielił dostępu do rejestru akcjonariuszy) uzyskałby wtedy informację jedynie na temat przywileju dywidendowego, nie zaś na temat ograniczenia głosowego wynikającego ze statusu akcji jako akcji niemej. Brak uzasadnienia, czemu to krótkie i wynikające wprost z umowy zastrzeżenie nie powinno znajdować się w rejestrze i spełnieniu jakich celów miałyby służyć prowadząca do takiego wniosku wykładnia.

³⁷⁸ W. Popiołek, *Akcja...*, s. 141; A. Opalski, w: *System Prawa Prywatnego. Prawo spółek kapitałowych, t. 17B*, red. S. Sołtysiński, Warszawa 2016, Rozdział XIV, § 15, Nb. 92, Legalis; Ł. Gasiński, *Dopuszczalność wprowadzenia „złotej akcji” do konstrukcji spółki*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1999/3, s. 27; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 141. M. Pawełczyk wskazuje na potoczne znaczenie „złotej akcji” jako akcji, mającej wpływ na strategiczne decyzje spółki – dającej możliwość blokowania niekorzystnych dla jej posiadacza postanowień. M. Pawełczyk, „Złota akcja” a „złoty sprzeciw” *Skarbu Państwa*, „Prawo Spółek” 2011/4, s. 45. Odnosząc się do wykorzystywanego przez A. Opalskiego podziału na „złote akcje” w rozumieniu wąskim i szerokim wskazuję, że w niniejszym opracowaniu odnoszę się do „złotych akcji” w znaczeniu szerokim, a więc nie tylko uprzywilejowania na rzecz Skarbu Państwa.

³⁷⁹ M. Pawełczyk, „Złota akcja”..., s. 46.

³⁸⁰ W miejsce wielu: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 141, wraz ze wskazaną tam bibliografią. Na temat sprzeczności z przepisem art. 20 KSH postanowień statutu spółki akcyjnej uzależniających ważność uchwał od uczestnictwa w walnym zgromadzeniu reprezentanta Skarbu Państwa, dysponującego jedną

niedopuszczalne jest ustanawianie „złotej akcji” jako dającej prawo weta wobec decyzji walnego zgromadzenia, gdyż byłoby to obejście przepisów dotyczących maksymalnego dopuszczalnego uprzywilejowania akcji w zakresie prawa głosu, tj. przepisu art. 352 zdanie 1 KSH³⁸¹. Wprowadzenie tak daleko idącej rozbieżności pomiędzy zaangażowaniem kapitałowym, a zakresem uprawnień akcjonariusza ma prowadzić do naruszenia zasady równouprawnienia akcjonariuszy wynikającej z art. 20 KSH³⁸².

Nawiązując pokrótce do bardzo rozbudowanej w doktrynie argumentacji na temat niedopuszczalności konstruowania w spółce akcyjnej przywilejów akcyjnych na zasadzie „złotej akcji” należy stwierdzić, że ze swej istoty argumentacja ta nie może mieć zastosowania w przypadku prostej spółki akcyjnej³⁸³. Jak już wskazywano we wcześniejszych rozważaniach na temat akcji uprzywilejowanych, w prostej spółce akcyjnej nie przewidziano przepisu odpowiadającego przepisowi art. 352 KSH. Brak jest zatem górnej granicy dopuszczalnego uprzywilejowania w zakresie prawa głosu. Uprzywilejowanie akcji w sposób dający prawo weta wobec uchwał walnego zgromadzenia nie może zatem naruszać normy w prostej spółce akcyjnej w ogóle nieprzewidzianej³⁸⁴. Nie jest możliwe również przeniesienie na grunt prostej spółki akcyjnej podnoszonej w przypadku spółki akcyjnej argumentacji przeciwko stosowaniu „złotej akcji”, wedle której takie działanie ma być sprzeczne z naturą spółki akcyjnej. Przede wszystkim należy zaznaczyć, że wniosek ten w przypadku spółki akcyjnej stanowi wynikową twierdzenia o naruszeniu normy z art. 352 KSH. Co więcej w naturze prostej spółki akcyjnej leży brak wyraźnych granic dopuszczalnego

imienną, uprzywilejowaną akcją patrz powszechnie znany wyrok SN z 30.09.2004 r., IV CK 713/03, OSNC 2005, nr 9, poz. 160.

³⁸¹ M. Rodzynkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 351; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 141; R. Pabis, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz...*, art. 351; J. Bieniak, M. Wawer w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski i in., Warszawa 2024, art. 351, Nb. 4, Legalis; S. Sołtysiński, M. Mataczyński, w: *Kodeks spółek handlowych. Spółka akcyjna. Komentarz do artykułów 301-490. Tom III*, Warszawa 2013, art. 351, Nb. 32, Legalis; J. Frąckowiak, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, w: *Prawo handlowe*, Warszawa 2001, art. 351; M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 351; W. J. Katner, *Pozakodeksowe uprzywilejowanie akcji – konstrukcja „złotej akcji” Skarbu Państwa według ustawy z 2005 r.*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2005/12, s. 42; W. J. Katner, *Prawa mniejszości w spółkach kapitałowych (I)*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2002/3, s. 4.

³⁸² W miejsce wielu ponownie: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 142, wraz z literaturą tam wskazaną.

³⁸³ W miejsce wielu A. Szumański, który wskazuje na dwa ograniczenia, które należy brać pod uwagę przy ocenie dopuszczalności konkretnej „złotej akcji”: przepisy bezwzględnie wiążące KSH i innych ustaw oraz naturę spółki akcyjnej (art. 304 § 4 KSH). A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 142.

³⁸⁴ R. Adamus kwestię przyznania akcji uprzywilejowanej w prostej spółce akcyjnej prawa do bezwzględnego weta określa jako „sporną”. R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁵.

uprzywilejowania akcji oraz osób uprawnionych z uprawnień indywidualnych³⁸⁵. Należy wyprowadzić z tego wniosek, że w prostej spółce akcyjnej nie obowiązuje (również pośrednio) zakaz tworzenia akcji uprzywilejowanych na kształt „złotej akcji”³⁸⁶. Ocena, czy dany kształt uprzywilejowania akcji, zbliżający się w swej naturze do pojęcia „złotej akcji”, będzie dopuszczalny w ramach konkretnej spółki, musi być zatem dokonana z uwzględnieniem takich samych norm, jak w przypadku mniej kontrowersyjnych form uprzywilejowania akcji – w szczególności naruszenia normy z art. 20 KSH³⁸⁷.

3.2.2. Akcje gotówkowe i aportowe

Jak wynika z przepisu art. 300² § 1 KSH akcje prostej spółki akcyjnej obejmowane są w zamian za wkłady pieniężne lub niepieniężne³⁸⁸. Prowadzi to do powstania łatwego do uchwycenia podziału na dwa rodzaje akcji – tych, na pokrycie których wniesiono wkłady pieniężne (akcje gotówkowe) oraz tych, na pokrycie których wniesiono wkłady o charakterze niepieniężnym (akcje aportowe). Podział ten, choć istniejący również w prostej spółce akcyjnej (przynajmniej w aspekcie doktrynalnym), znacznie większe znaczenie ma w spółce akcyjnej, ponieważ to w ramach jej regulacji przewidziano różne terminy na pokrycie akcji, w zależności od tego, czy są to akcje

³⁸⁵ Więcej na ten temat patrz rozdz. 1 oraz podrozdz. 3.2.1. i 4.3.

³⁸⁶ Tak też na etapie legislacyjnym wskazywał A. Kappes, którego zdaniem brak ograniczeń dopuszczalnego uprzywilejowania akcji prostej spółki akcyjnej prowadzi wręcz do możliwości tworzenia „akcji platynowych”. A. Kappes, *Prosta spółka...*, s. 14. Zdaniem R. Adamusa dopuszczalne jest w prostej spółce akcyjnej uprzywilejowanie „akcji lwiej”, której będzie przysługiwać znaczna suma przywilejów. Autor ten nie wskazał jednak, jak daleko idące uprzywilejowanie ma na myśli. R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁵.

³⁸⁷ W tej kwestii patrz podrozdz. 3.2.1.

³⁸⁸ Przedmiotem sporu w doktrynie pozostaje kwestia, czy możliwe jest pokrycie danej akcji spółki akcyjnej poprzez tzw. „mieszane pokrycie akcji”, tj. wniesienie na pokrycie akcji wkładu w części gotówką, a w części wkładem niepieniężnym. Pomimo różnicy pomiędzy treścią art. 309 § 4 KSH i art. 300² § KSH, gdzie w regulacji przewidzianej dla prostej spółki akcyjnej ustawodawca użył spójnika „lub”, wydaje się, że spór ten wraz z przytaczaną przez jego strony argumentacją można przenieść również na kanwę prostej spółki akcyjnej. Przeciwno dopuszczalności mieszanego pokrycia akcji wypowiada się: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 195. Natomiast za takim rozwiązaniem: S. Sołtysiński, |w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do artykułów 1-633*, red. S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, Warszawa 2005, art. 309, Nb. 7, Legalis; R. Pabis, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz...*, art. 309; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 309. Przyjmując dopuszczalność mieszanego pokrycia akcji należy stwierdzić, że akcja pokryta w jakiegokolwiek części wkładem niepieniężnym będzie akcją aportową. Tak też: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 195; S. Sołtysiński, w: *Kodeks spółek...*, art. 309, Nb. 7; J. Frąckowiak, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyziół, Warszawa 2008, art. 309, LEX.

gotówkowe, czy też aportowe (art. 309 § 3 i 4 KSH)³⁸⁹. Brak również w prostej spółce akcyjnej rozwiązania na kształt tego, które w uprzednim stanie prawnym obowiązywało w oparciu o uchylony już przepis art. 336 KSH, który regulował m.in. kwestię okresowego ograniczenia zbywalności akcji aportowych³⁹⁰. Zrezygnowano też z instytucji kapitału zakładowego, którego wysokość stanowiła w art. 309 § 4 KSH wyznacznik wysokości wkładów, które powinny zostać pokryte przed zarejestrowaniem spółki³⁹¹. Nie powinno zatem dziwić, że ustawodawca w prostej spółce akcyjnej odstąpił od powiązania sposobu pokrycia akcji z terminem wniesienia wkładu. Zgodnie z przepisem art. 300⁹ § 1 KSH wkłady powinny zostać wniesione do spółki w całości w ciągu trzech lat od dnia zarejestrowania spółki – niezależnie od tego, czy wnoszone są na pokrycie akcji gotówkowych, czy aportowych. Podział na akcje gotówkowe i aportowe, choć istnieje, ma zatem w prostej spółce akcyjnej znikome znaczenie praktyczne³⁹².

³⁸⁹ Na temat podziału na akcje gotówkowe i aportowe w spółce akcyjnej patrz chociażby: R. Czerniawski, *Akcjonariusz*, Warszawa 2010, s. 50.

³⁹⁰ Na temat funkcjonującego w prostej spółce akcyjnej wymogu zgody spółki na zbycie akcji nie w pełni pokrytych (art. 300⁴⁰ KSH) patrz podrozdz. 3.1.4.

³⁹¹ Zarówno w spółce akcyjnej, jak i w prostej spółce akcyjnej zastosowanie znajdzie natomiast odpowiedzialność akcjonariusza z tytułu wadliwości wniesionego wkładu niepieniężnego, określona w art. 14 § 2 KSH.

³⁹² Nie uniemożliwia to oczywiście akcjonariuszom uwzględnienia tego podziału w toku uprzywilejowania akcji, np. poprzez uprzywilejowanie w określony sposób tylko akcji gotówkowych albo tylko akcji aportowych. Podział na akcje gotówkowe i aportowe będzie miał jednak w takiej sytuacji znaczenie jedynie organizacyjne, bowiem taki sam efekt można by osiągnąć uprzywilejowując akcje poprzez odniesienie do ich serii i numerów.

4. Uprawnienia akcjonariusza prostej spółki akcyjnej

Uprawnienia przysługujące akcjonariuszowi z tytułu członkostwa w spółce stanowią przejaw przysługującego mu prawa podmiotowego³⁹³. W doktrynie, na kanwie spółki akcyjnej powszechnie przyjmowany jest podział na uprawnienia majątkowe („czysto” majątkowe) oraz uprawnienia korporacyjne (organizacyjne)³⁹⁴. Wskazuje się, że podstawę tego rozróżnienia stanowi rodzaj interesu akcjonariusza realizowanego dzięki akcji³⁹⁵. Należy mieć przy tym na uwadze, że akcja to prawo majątkowe, a więc charakter majątkowy będą miały wszystkie uprawnienia składające się na jej treść, również uprawnienia korporacyjne³⁹⁶. Na poparcie tej tezy wskazuje się, że uprawnienia korporacyjne służą przede wszystkim ochronie interesów gospodarczych akcjonariusza, związanych z jego uczestnictwem w spółce – mają więc charakter akcesoryjny wobec uprawnień majątkowych³⁹⁷. Podnosi się też, że uprawnienia majątkowe w odróżnieniu od uprawnień korporacyjnych mogą stanowić przedmiot samodzielnego obrotu³⁹⁸. Niezasadne byłoby przy tym przeciwstawianie sobie praw majątkowych i praw korporacyjnych z akcji, jako całkowicie odrębnych, niezwiązanych ze sobą uprawnień³⁹⁹. Tym niemniej podział na uprawnienia majątkowe i korporacyjne jest

³⁹³ W. Popiołek, *Akcja...*, s. 7.

³⁹⁴ M. Michalski, *Spółka...*, s. 156; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 76; K. Bilewska, *Dochodzenie roszczeń...*, s. 77; A. Szumański, w: *Prawo spółek*, red. W. Pyziół, A. Szumański, I. Weiss, Warszawa 2019, s. 846; I. Komarnicki, *Prawo...*, s. 4; A. Radwan, *Prawo poboru w spółce akcyjnej*, Warszawa 2004, s. 28; R. Czerniawski, *Akcjonariusz...*, s. 79. Zdaniem A. Opalskiego bardziej wskazany byłby jednak podział na „uprawnienia do uzyskiwania świadczeń majątkowych” oraz „uprawnienia korporacyjne”; A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, uwagi na początku rozdziału 2, Nb. 18.

³⁹⁵ M. Michalski, *Spółka...*, s. 156. I. Weiss wskazuje, że prawa korporacyjne nie prowadzą bezpośrednio do uzyskania korzyści majątkowej przez uprawnionego; I. Weiss, *Prawa wspólników spółki z o.o. i akcjonariuszy spółki akcyjnej*, „Prawo Spółek” 1997/10, s. 2.

³⁹⁶ A. Kondracka, *Charakter...*, s. 12, 63-64, 71; K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 23; K. Bilewska, *Dochodzenie roszczeń...*, s. 78-81; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 57; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 7; A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, uwagi na początku rozdziału 2, Nb. 18.

³⁹⁷ A. Kondracka, *Charakter...*, s. 63-64; K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 63; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 76; K. Bilewska, *Dochodzenie roszczeń...*, s. 78-79; K. Bandarzewski, *Prawa...*, s. 11; A. Szumański, w: *Prawo spółek...*, s. 846; I. Komarnicki, *Prawo...*, s. 5; R. Czerniawski, *Akcjonariusz...*, s. 79.

³⁹⁸ W. Popiołek, *Akcja...*, s. 76; K. Bandarzewski, *Prawa...*, s. 11; R. Czerniawski, *Akcjonariusz...*, s. 96. Inaczej M. Michalski, który kwestionuje tezę o obowiązywaniu zakazu rozszczepialności uprawnień korporacyjnych z akcji. M. Michalski, *Dopuszczalność rozszczepiania uprawnień udziałowych z akcji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008/5, s.42; M. Michalski, *Spółka...*, s. 162.

³⁹⁹ A. Kondracka..., s. 12, 70; K. Bilewska, *Dochodzenie roszczeń...*, s. 80. Słusznie wskazuje W. Popiołek, że zasadniejsze wydaje się posługiwanie określeniem „uprawnień” wynikających z akcji,

powszechnie przyjęty w doktrynie i przede wszystkim przydatny z klasyfikacyjnego punktu widzenia. Katalog uprawnień akcjonariusza prostej spółki akcyjnej nie różni się znacznie od odpowiadającego mu katalogu uprawnień akcjonariusza spółki akcyjnej. Brak zatem powodów, ażeby w toku rozważań nad prostą spółką akcyjną odstępować od tego przyjętego powszechnie podziału.

Uprawnieniami majątkowymi przysługującymi akcjonariuszowi prostej spółki akcyjnej są: prawo do zysku (prawo do dywidendy), prawo objęcia nowych akcji, prawo do udziału w masie likwidacyjnej, prawo przejęcia majątku spółki oraz ewentualne prawo pierwszeństwa nabycia akcji⁴⁰⁰. Wydaje się, że do tego grona nie powinno być zaliczane uprawnienie do rozporządzania akcją. Stanowi ono bowiem sposób wykonywania prawa podmiotowego, związany z podstawową cechą akcji, jaką jest ich zbywalność⁴⁰¹.

Wśród uprawnień korporacyjnych przysługujących akcjonariuszowi prostej spółki akcyjnej z tytułu członkostwa w spółce wymienić należy: uprawnienie do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu, prawo głosu, prawo żądania ustąpienia akcjonariusza, prawo indywidualnej kontroli, prawo do informacji, prawo dostępu do danych w rejestrze akcjonariuszy, prawo zaskarżania uchwał akcjonariuszy, *actio pro socio*, uprawnienia indywidualne oraz prawa mniejszości.

Niektórzy autorzy wśród praw korporacyjnych wymieniają również prawo do uczestnictwa (członkostwa) w organach spółki⁴⁰². Podzielam jednak wyrażany w doktrynie pogląd o niezasadności zaliczania biernego prawa wyborczego do organów spółki, do uprawnień korporacyjnych⁴⁰³. Nie przysługuje ono bowiem zamkniętemu kręgowi akcjonariuszy (wspólników), a wszystkim osobom fizycznym mającym pełną zdolność do czynności prawnych (z uwzględnieniem ograniczeń określonych w art. 18 § 2 KSH). Nie ma zatem żadnego związku z prawem podmiotowym jakim jest akcja. Przyjęcie stanowiska przeciwnego prowadziłoby do irracjonalnego wniosku, iż

niż „praw” z akcji. Tym niemniej, ze względu na przyjętą w doktrynie praktykę, określenia te wykorzystywane będą w toku opracowania zamiennie. W. Popiołek, *Akcja...*, s. 76.

⁴⁰⁰ Ewentualne wątpliwości przedstawicieli doktryny co do klasyfikacji poszczególnych uprawnień rozpatrywane będą odrębnie dla każdego z nich, w dalszej części opracowania.

⁴⁰¹ W. Popiołek, *Akcja...*, s. 8, wraz z literaturą tam wskazaną. Więcej na temat zbywalności akcji patrz podrozdz. 3.1.4.

⁴⁰² Tak w przypadku prostej spółki akcyjnej: G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹, Nb. 1. W przypadku pozostałych spółek kapitałowych m.in.: A. Kondracka, *Charakter...*, s. 72; A. Szumański, w: *Prawo spółek...*, s. 898; K. Bandarzewski, *Prawa...*, s. 50 i n.

⁴⁰³ W. Popiołek, *Akcja...*, s. 8; M. Michalski, *Spółka...*, s. 547.

większości osób fizycznych przysługuje uprawnienie korporacyjne w prawie wszystkich spółkach kapitałowych.

Z podobnych względów, co w przypadku prawa do uczestnictwa w organach spółki, za uprawnienie korporacyjne ucieleśnione w akcji nie powinno być uznawane uprawnienie do żądania dokonania wpisu w rejestrze akcjonariuszy, uregulowane w art. 300³⁴ § 1 KSH. Uprawnienie to nie przysługuje bowiem akcjonariuszom z tytułu członkostwa w spółce (z tytułu posiadanych akcji), a wyłącznie w związku z istniejącym po ich stronie interesem prawnym. Akcjonariusz, który nie ma interesu prawnego w dokonaniu wpisu, nie ma uprawnienia do jego żądania. Osobie trzeciej wobec spółki przysługuje uprawnienie do żądania dokonania wpisu w rejestrze akcjonariuszy, jeśli ma w tym interes prawny – nawet, jeśli nie jest akcjonariuszem. Status akcjonariusza nie jest zatem warunkiem przysługiwania uprawnienia do żądania dokonania wpisu w rejestrze akcjonariuszy. Może stanowić jedynie przesłankę uprawdopodobniającą, że żądającemu przysługuje interes prawny w dokonaniu wpisu⁴⁰⁴. Pozostaje to zresztą w ścisłym związku z konstytutywnym charakterem wpisu w rejestrze akcjonariuszy, w przypadku nabycia akcji albo ustanowienia na niej ograniczonego prawa rzeczowego, opisanym w art. 300³⁷ § 1 KSH. W związku z brakiem legitymacji materialnej, nabywca akcji żądający dokonania wpisu swojego prawa w rejestrze akcjonariuszy z zasady nie ma przed dokonaniem wpisu charakteru akcjonariusza. Charakter samego roszczenia uznać należy za analogiczny wobec roszczenia o wydanie dokumentu akcji, które uregulowane było w spółce akcyjnej, w uchylonym już art. 328 § 5 KSH⁴⁰⁵. W przypadku odmowy dokonania wpisu, żądającemu przysługiwać będzie przeciwko podmiotowi prowadzącemu rejestr akcjonariuszy powództwo o nakazane złożenie oświadczenia woli (powództwo o dokonanie wpisu określonej treści)⁴⁰⁶.

Choć instytucja ta nie może być oczywiście określana ani jako uprawnienie, ani też obowiązek ucieleśniony w akcji, to zwrócić uwagę należy również na przepis art. 300²¹ KSH, zgodnie z którym wartość świadczeń spełnianych przez spółkę na rzecz

⁴⁰⁴ Na temat obowiązków podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy w związku z żądaniem dokonania wpisu w rejestrze akcjonariuszy oraz formy, w jakiej może zostać złożone żądanie, patrz podrozdz. 2.2.

⁴⁰⁵ K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁹.

⁴⁰⁶ K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 307. Por.: wyrok SN z 23.01.2014 r., II CSK 172/13, LEX nr 1438644. Uwzględniający powództwo, prawomocny wyrok zastępować będzie oświadczenie woli w myśl przepisu art. 64 KC.

akcjonariuszy z innego tytułu niż prawa wynikające z akcji (a więc inne, niż *causa societatis*), a także na rzecz spółek lub spółdzielni z nimi powiązanych albo pozostających wobec nich w stosunku dominacji lub zależności, nie może przekraczać wartości godziwej świadczenia wzajemnego otrzymanego przez spółkę⁴⁰⁷. Funkcją tej regulacji jest m.in. ochrona akcjonariuszy mniejszościowych⁴⁰⁸. Jako, że przepis ten nie określa wprost skutku naruszenia opisanej w nim normy, w ramach jego wykładni można odnieść się do sporu powstałego w doktrynie na kanwie przepisu art. 355 § 3 KSH, argumentacja bowiem co do obu tych instytucji będzie tożsama⁴⁰⁹.

⁴⁰⁷ Na temat krytyki wprowadzenia tej normy patrz: A. Ignaczak, *Instrumenty...*, s. 15.

⁴⁰⁸ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 37.

⁴⁰⁹ Zgodnie ze stanowiskiem dominującym w doktrynie naruszenie przepisu art. 355 § 3 KSH skutkuje nieważnością jedynie w zakresie części świadczenia spółki, która przekracza zwykłe wynagrodzenie przyjęte w obrocie, chyba że z okoliczności wynika, że bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana (art. 58 § 3 KC). Tak: R. Pabis, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz...*, art. 355; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 355; S. Sołtysiński, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz...*, art. 355, Nb. 33; W. Popiołek, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Strzępka, Warszawa 2015, art. 355 KSH, Nb. 11, Legalis. Natomiast według drugiego z poglądów naruszenie przepisu art. 355 § 3 KSH skutkuje nieważnością całości świadczenia (art. 58 § 1 KC). Nieważność częściowa byłaby bowiem trudna do pogodzenia z funkcją przepisów o ochronie majątku spółki i wręcz zachęcałaby do dokonywania bezprawnych czynności. Tak: A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, art. 355, Nb. 16.

4.1. Uprawnienia majątkowe

4.1.1. Prawo do dywidendy

4.1.1.1. Prawo do udziału w zysku spółki i wypłat z kapitału akcyjnego

Prawo do udziału w zysku spółki jest podstawowym, inkorporowanym w akcji uprawnieniem majątkowym akcjonariusza prostej spółki akcyjnej⁴¹⁰. Prawo do dywidendy stanowi natomiast formę konkretyzacji prawa do wypłaty z zysku spółki⁴¹¹. Samo bowiem prawo do zysku, ze względu na swój abstrakcyjny charakter, nie może stanowić podstawy roszczenia o uzyskanie świadczeń od spółki⁴¹². W modelu ustawowym warunkiem powstania roszczenia jest podjęcie uchwały przez walne zgromadzenie, które jest jedynym organem do tego uprawnionym⁴¹³. To każdorazowo, w kolejnych latach obrotowych w gestii akcjonariuszy pozostawać będzie decyzja, czy zysk spółki przeznaczyć w całości lub w części na wypłaty na swoją rzecz, czy też spożytkować go w inny sposób (np. przeznaczając go na kapitał rezerwowany). Prawo do

⁴¹⁰ G. Keler, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. R. Adamus, P. Malinowski, Warszawa 2021, art. 300¹⁵, LEX; J. Zamojski, *Dywidenda w prostej spółce akcyjnej*, w: *Podstawowe problemy i konstrukcje współczesnego prawa handlowego*, red. A. Herbet, Warszawa 2023, s. 241; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵. Na poczet spółki akcyjnej tak m.in.: A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, art. 347, Nb. 1; A. Michalik, A. Mikuła, *Prawo akcjonariusza do udziału w zysku w spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002/3, s. 22.

⁴¹¹ G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵, Nb. 3; A. Kidyba, *Prawo...*, s. 397, Nb. 492. Na poczet spółki akcyjnej tak m.in.: M. Michalski, *Spółka...*, s. 519; K. Moniczewski, *Przedawnienie roszczenia o wypłatę dywidendy w spółkach kapitałowych*, *Studia Iuridica Toruniensia XXXI*, Toruń 2022, s. 204-205; A. Kidyba, M. Dumkiewicz, *Wybrane problemy związane ze skutkami zaskarżania uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych w przedmiocie podziału zysku*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2013/11, s. 11, wraz z literaturą tam wskazaną. Por.: I. Komarnicki, *Prawo...*, s. 1-2. Niektórzy autorzy pojęć „prawa do zysku” (inaczej „prawa do udziału w zysku”) używają zamiennie z pojęciem „prawa do dywidendy”. Tak m.in.: A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 168; W. Popiołek, w: *Prawo papierów wartościowych*, red. S. Włodyka, Warszawa 2004, s. 166.

⁴¹² B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵. Por.: M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵, Nb. 5. Tak na gruncie spółki akcyjnej: A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, art. 347, Nb. 1; B. Popielarski, M. Przychodzki, *Dywidenda niepieniężna w spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2007/6, s. 20. Por.: A. Kappes, *Charakter prawny...*, s. 13.

⁴¹³ Por.: na kanwie KH: M. Allerhand, *Kodeks...*, art. 355, s. 558.

zysku może zostać przyznane również osobom niebędącym akcjonariuszami⁴¹⁴. Uprawnionym do poboru dywidendy może być także użytkownik lub zastawnik⁴¹⁵.

Podstawowe znaczenie dla oceny prawa do zysku w prostej spółce akcyjnej ma wykładnia przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH, który stanowi, iż: „Akcjonariusz ma prawo do udziału w zysku oraz prawo do wypłaty z kapitału akcyjnego w kwocie wynikającej z rocznego sprawozdania finansowego, która została przeznaczona do wypłaty w uchwale akcjonariuszy, chyba że umowa spółki stanowi inaczej”⁴¹⁶. W literaturze wskazuje się, że z przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH wynika, że umowa spółki może przewidywać inny sposób spożytkowania zysku spółki, niż jego wypłata na rzecz akcjonariuszy⁴¹⁷. Niektórzy autorzy stoją na stanowisku, że przepis ten nie odnosi się wyłącznie do dowolności co do trybu podjęcia decyzji o podziale zysku, ale również i jego przeznaczenia⁴¹⁸. W oparciu o taką interpretację wyprowadzany jest wniosek, że dopuszczalne jest całkowite wyłączenie podziału zysku między akcjonariuszy i jego przeznaczenie na inny cel przez nich obrany⁴¹⁹. W ramach dalszego wnioskowania uznaje się, że dopuszczalne będzie również wskazanie w umowie spółki, że podział zysku następuje bez udziału walnego zgromadzenia, w sposób automatyczny⁴²⁰. Dopuszczalność formułowania postanowień umownych, regulujących kwestię podziału

⁴¹⁴ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵. Na kanwie spółki akcyjnej tak: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 78. Np. uprawnionym z tworzonych w ramach zasady swobody umów imiennych świadectw założycielskich.

⁴¹⁵ Na kanwie spółki akcyjnej tak: I. Komarnicki, *Prawo...*, s. 270. Co do użytkownika tak: K. Moniczewski, *Przedawnienie...*, s. 210-211. Co do zastawnika: J. Frąckowiak, *Zastaw na akcjach*, „Rejent” 1995/1, s. 22-25. K. Moniczewski wskazuje jednak, że uprawnionym do pobierania dywidendy nie może być zastawnik. Kwestia ta pozostaje w doktrynie sporna.

⁴¹⁶ Celowym jest dokładne przywołanie treści tego przepisu, bowiem dalsze rozważania opierać się będą m.in. na jego wykładni literalnej.

⁴¹⁷ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁵; G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵.

⁴¹⁸ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁵; G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵. Znaczenia przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH, jako odnoszącego się również co do przeznaczenia zysku zdaje się nie uznawać (i nie uwzględniać w swoich rozważaniach) M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵. Choć dochodzi on do podobnych wniosków, jak wyżej wymieni autorzy, to wywodzi je ze źródeł innych, niż literalna wykładnia przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH.

⁴¹⁹ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁵; G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵, Nb. 3; J. Zamojski, *Dywidenda...*, s. 242. M. Wawer wskazuje przy tym zapobiegawczo, że dotychczas w przypadku spółki akcyjnej uznawano powszechnie, że nie jest możliwe wyłączenie prawa do zysku „na przyszłość”. Walne zgromadzenie powinno bowiem corocznie podejmować uchwałę co do przeznaczenia zysku i jego rozdziału. M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵, Nb. 4.

⁴²⁰ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁵; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵. Niektórzy autorzy są zdania, że decyzja o wypłacie mogłaby zostać w umowie spółki powierzona innemu organowi, niż walne zgromadzenie. Tak: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵.

zysku (w zakresie również jego wyłączenia) wyznaczać mają podobne zasady, co w przypadku przywilejów akcyjnych. W szczególności miałyby to być zasada jednakowego traktowania akcjonariuszy, wynikająca z przepisu art. 20 KSH⁴²¹. W dalszym aspekcie również zasada swobody umów uregulowana w art. 353¹ KC w zw. z art. 2 KSH, natura prostej spółki akcyjnej oraz zasada dobrych obyczajów⁴²².

Autorzy opowiadający się za przytoczonym rozumieniem przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH, a więc względny charakter prawa do zysku, zdają się opierać przede wszystkim na wykładni literalnej⁴²³. Ostatnią część tej jednostki redakcyjnej, sformułowanie „chyba, że umowa spółki stanowi inaczej” (wprowadzające więc dyspozytywny charakter regulacji) odnoszą do wszystkich poprzedzających je norm, a więc i normy formułującej prawo do zysku akcjonariuszy. W aspekcie językowym takiej wykładni nie można uznać za niedopuszczalną. Ze względu na sposób ukształtowania omawianego przepisu można również argumentować, że dyspozytywny charakter obejmuje jedynie niektóre z norm wyrażonych w art. 300¹⁵ § 1 KSH. Interpretacja, które z norm miałyby charakter dyspozytywny zależeć będzie jednak od tego, jakie w ogóle normy z tego przepisu wyprowadzimy. Pomocna dla oceny tego zagadnienia może być wykładnia analogicznej regulacji w spółce akcyjnej – przepisu art. 347 § 1 KSH. Wydaje się, że zawiera on następujące normy:

1. akcjonariusze mają prawo do udziału w zysku;
2. zysk przeznaczony do podziału powinien zostać wykazany w sprawozdaniu finansowego;
3. sprawozdanie finansowe musi zostać zbadane przez biegłego rewidenta;
4. wypłatę udziału w zysku warunkuje przeznaczenie go do wypłaty akcjonariuszom przez walne zgromadzenie.

Oczywistym jest, że w przypadku prostej spółki akcyjnej nie ma zastosowania wymóg zbadania sprawozdania finansowego przez biegłego rewidenta. Dodana została natomiast możliwość wypłaty z kapitału akcyjnego oraz lakoniczna norma, wskazująca na dyspozytywność co najmniej części z norm, przewidzianych przepisem art. 300¹⁵ § 1 KSH. Jeśli uznać, że dyspozytywny charakter ma tylko ostatnia z norm

⁴²¹ Tak: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵. Autor ten wskazuje na prymat zasady jednakowego traktowania akcjonariuszy, przed zasadą swobody umów.

⁴²² Na znaczenie zasady swobody umów wskazuje: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁵.

⁴²³ Czy też „gramatycznej”, jak wskazuje G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵.

poprzedzających sformułowanie „chyba że umowa spółki stanowi inaczej”, możliwe jest ich wyszczególnienie w następujący sposób:

1. akcjonariusz ma prawo do udziału w zysku oraz prawo do wypłaty z kapitału akcyjnego;
2. zysk przeznaczony do podziału oraz wysokość kapitału akcyjnego powinny zostać wykazane w sprawozdaniu finansowym;
3. wypłatę udziału w zysku oraz wypłatę z kapitału akcyjnego warunkuje przeznaczenie ich do wypłaty uchwałą akcjonariuszy, chyba że umowa spółki stanowi inaczej⁴²⁴.

Przy takiej interpretacji prawo do zysku wciąż należałoby uznawać za prawo bezwzględne – w tym rozumieniu, że nie jest możliwe jego całkowite wyłączenie na przyszłość⁴²⁵. W istocie możliwe byłoby jednak wskazanie w umowie spółki, że podział zysku następuje w sposób automatyczny, zgodnie z umową spółki. Analizując przepis art. 300¹⁵ § 1 KSH w analogiczny sposób, co przepis art. 347 § 1 KSH, uznając jednak, że dyspozytywny charakter odnosi się do wszystkich norm wyrażonych w tym przepisie, należałoby je wyróżnić w następujący sposób:

1. akcjonariusz ma prawo do udziału w zysku oraz prawo do wypłaty z kapitału akcyjnego, chyba że umowa spółki stanowi inaczej;
2. zysk przeznaczony do podziału oraz wysokość kapitału akcyjnego powinny zostać wykazane w sprawozdaniu finansowym, chyba że umowa spółki stanowi inaczej;

⁴²⁴ Za taką interpretacją wydaje się opowiadać: M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵, Nb. 3.

⁴²⁵ A więc postrzegać je tak, jak w spółce akcyjnej, gdzie wskazuje się co do zasady na bezwzględny charakter prawa do zysku. Tak: M. Michalski, *Spółka...*, s. 519; A. Szumański, w: *Prawo spółek handlowych. Tom 2B. System Prawa Handlowego*, red. A. Szumański, S. Włodyka, Warszawa 2019, art. 347, Nb. 233, Legalis; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 77, wraz z literaturą tam wskazaną. Patrz jednak przeciwnie m.in.: Ł. Gasiński, *Dopuszczalność wyłączenia prawa do zysku w statucie spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2013/10, s. 5-9, wraz z literaturą tam wskazaną. Por. też A. Opalski, którzy dopuszcza możliwość wyjątkowego, czasowego ograniczenia bądź nawet wyłączenia prawa do udziału w zysku w statucie spółki. A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, art. 347, Nb. 2. Niezależnie od wskazanego sporu w doktrynie, podkreślić należy, że chodzi tu o prawo do zysku w rozumieniu ogólnym. Nie zaś prawo do dywidendy, które ze swej istoty ma charakter warunkowy, jest bowiem zależne od uzyskania zysku oraz przeznaczenia zysku na wypłatę na rzecz akcjonariuszy. Por. M. Michalski, *Spółka...*, s. 519. W takiej też konotacji wykorzystywane będzie, w dalszej części opracowania, pojęcie bezwzględnego charakteru prawa do zysku.

3. wypłatę udziału w zysku oraz wypłatę z kapitału akcyjnego warunkuje przeznaczenie ich do wypłaty w uchwale akcjonariuszy, chyba że umowa spółki stanowi inaczej⁴²⁶.

To wedle tej interpretacji wszystkie normy wyprowadzane z przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH, w tym prawo do zysku, miałyby charakter dyspozytywny. Uznając, że różnice konstrukcyjne pomiędzy przepisem art. 300¹⁵ § 1 KSH i przepisem art. 347 § 1 KSH uzasadniają analizowanie ich według odmiennej metodyki, normy opisane w art. 300¹⁵ § 1 KSH można wyszczególnić w następujący sposób:

1. akcjonariusz ma prawo do udziału w zysku w kwocie, wynikającej z rocznego sprawozdania finansowego, która została przeznaczona do wypłaty w uchwale akcjonariuszy;
2. akcjonariusz ma prawo do udziału w zysku, realizowanego poprzez wypłatę z kapitału akcyjnego w kwocie, wynikającej z rocznego sprawozdania finansowego, która została przeznaczona do wypłaty w uchwale akcjonariuszy, chyba że umowa spółki stanowi inaczej.

Przy tej wykładni norma przewidująca dyspozytywność odnosiłaby się tylko do kwestii związanych z wypłatą z kapitału akcyjnego. Opowiedzenie się za jednym z trzech wymienionych sposobów interpretacji ma daleko idące skutki. Przyjęty tok rozumowania, rzutuje bowiem nawet na tak podstawową kwestię, jak względny bądź bezwzględny charakter prawa do zysku. Dokonując analizy materiałów legislacyjnych uznaję, że ustawodawcy nie chodziło o uregulowanie kwestii prawa do zysku w myśl drugiego z przytoczonych sposobów interpretacji, a więc m.in. poprzez uznanie, że prawo do zysku w prostej spółce akcyjnej może zostać w całości wyłączone w umowie spółki na przyszłość. Nie sposób bowiem oprzeć się przekonaniu, że gdyby zamiarem ustawodawcy było odejście od bezwzględnego charakteru prawa do zysku w spółkach kapitałowych, znalazłoby to wyraz w uzasadnieniu projektu ustawy⁴²⁷. Tymczasem

⁴²⁶ Za takim rozumieniem przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH opowiadają się: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁵; G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵, Nb. 3. Możliwość przyznania określonej akcjonariuszowi 100% dywidendy, a w związku z tym wyłączenia pozostałych akcjonariuszy od zysku M. Dumkiewicz określa jednak jako „wątpliwą”. M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁵. Za taką wykładnią wydaje się opowiadać też B. Woźniak, bowiem traktuje on prawo do dywidendy jako uprawnienie o charakterze względnym. B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵.

⁴²⁷ Nawet mając na uwadze, że zdaniem niektórych przedstawicieli doktryny wyłączenie prawa do zysku było już dopuszczalne w przypadku spółki akcyjnej (lub sp. z o.o.). Tak w szczególności: Ł. Gasiński, *Dopuszczalność wyłączenia...*, s. 5-9, wraz z podaną tam literaturą. Więcej na temat powstałego w tym zakresie sporu patrz: K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 31-32, wraz

takich intencji ustawodawca w żaden sposób nie wyraził. Co więcej, w podrozdziale III.1., 1.1. uzasadnienia, zatytułowanym „Podstawowe cechy PSA, wyznaczające jej naturę” nie tylko nie wspomniano o tak daleko idącej, systemowej zmianie podejścia do prawa do zysku, a wskazano wyraźnie, że „Wypłata dywidendy z kapitału akcyjnego, skutkująca zmniejszeniem jego kwoty, wymaga „zwykłej” uchwały walnego zgromadzenia (tj. samej uchwały o wypłacie dywidendy, podejmowanej bezwzględną większością głosów i niestanowiącej zmiany umowy spółki) oraz wpisu zmniejszenia kwoty kapitału akcyjnego do rejestru.”⁴²⁸. W ten sposób zaakcentowano, że wypłata z kapitału akcyjnego wymaga uchwały walnego zgromadzenia, nie zaś, że zasada ta może ulec zmianie na mocy umowy spółki, co przemawia również przeciwko pierwszemu z przedstawionych sposobów interpretacji przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH. Co więcej w regulacji prostej spółki akcyjnej brak jest przepisu, który odpowiadałby przepisowi art. 191 § 2 KSH, bądź też przepisowi art. 231 § 2 pkt 2 KSH, które w sp. z o.o. wyraźnie wskazywały na możliwość uregulowania innych sposobów podziału zysku oraz dopuszczalność wyłączenia uchwały o podziale zysku spod kompetencji zgromadzenia wspólników. Gdyby intencją ustawodawcy było, aby wypłaty z tytułu dywidendy mogły być dokonywane na podstawie innej, niż uchwała o wypłacie dywidendy podjęta w ramach obrad zwyczajnego walnego zgromadzenia, to przepis art. 300⁸² § 2 pkt 2 KSH zostałaby z pewnością uregulowany w sposób zbliżony do przepisu art. 231 § 2 pkt 2 KSH. Można więc argumentować, że przepis art. 300⁸² § 2 pkt 2 KSH, w zakresie w jakim obliguje do dokonywania podziału zysku przez zwyczajne walne zgromadzenie, ma charakter bezwzględnie obowiązujący, co przemawia przeciwko pierwszemu z możliwych sposobów wykładni przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH.

Powyższe rozważania nie zmieniają tego, że trzeci z przedstawionych sposobów rozumienia przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH w oparciu wyłącznie o wykładnię literalną jawi się jako najmniej prawidłowy. W celu ograniczenia dyspozytywności jedynie do wypłat z kapitału akcyjnego omawiany przepis powinien zostać bowiem zrehabilitowany np. w następujący sposób: „Akcjonariusz ma prawo do udziału w zysku oraz prawo do wypłaty z kapitału akcyjnego w kwocie wynikającej z rocznego sprawozdania finansowego, która została przeznaczona do wypłaty w uchwale akcjonariuszy. Umowa

z literaturą tam wskazaną. Patrz też we wcześniejszej części niniejszego podrozdziału. Należy bowiem mieć na uwadze, że tego typu wnioski formułowane były przeważnie na zasadzie wyjątku, bądź wobec spółek „atypowych”, a nie jako zasada systemowa. Ponownie, patrz jednak: Ł. Gasiński, *Dopuszczalność wyłączenia...*, s. 5-9, wraz z podaną tam literaturą.

⁴²⁸ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 10.

spółki może przewidywać, że prawo do zysku nie może być realizowane poprzez wypłatę z kapitału akcyjnego.”⁴²⁹. Tym niemniej, rozwiązanie to pozostaje spójne z innowacyjnym charakterem wypłat z kapitału akcyjnego, z którego to rozwiązania, dzięki jego dyspozytywności, akcjonariusze mogliby po prostu zrezygnować⁴³⁰.

Sam fakt ilości możliwych sposobów interpretacji przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH wskazuje, że przepis ten nie został sformułowany w sposób zgodny z zasadami prawidłowej legislacji. Ma to tym większe znaczenie, że jest to przepis podstawowy dla regulacji najistotniejszego z uprawnień majątkowych akcjonariuszy. W związku z powyższym należy sformułować wniosek *de lege ferenda* zmiany treści przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH w sposób, który przesądzi ostatecznie jak powinien być on interpretowany. Do czasu jednak takowej zmiany opowiadam się za przyjęciem rozwiązania najmniej „rewolucyjnego”, a więc trzeciej z opisanych interpretacji, przyjmującej dyspozytywny charakter realizacji prawa do zysku w drodze dokonywania wypłat z kapitału akcyjnego⁴³¹. Jest to również rozwiązanie najbezpieczniejsze z punktu widzenia uczestników obrotu. Nawet w przypadku przyjęcia innego toku wykładni istnieje znaczna obawa, że postanowienia umów w zakresie wyłączenia prawa do zysku będą skutecznie kontestowane przed sądem, ze względu na ich sprzeczność z zasadą jednakowego traktowania akcjonariuszy.

Zgodnie z przepisem art. 300¹⁵ § 3 KSH dywidenda rozdzielana jest w stosunku do liczby akcji. Przepis ten ma jednak charakter dyspozytywny, bowiem umowa spółki może przewidywać inne zasady rozdzielania dywidendy. Dopuszczalne będzie zatem wskazanie, że akcjonariusze uzyskują prawo do udziału w dywidendzie dopiero w następstwie częściowego albo pełnego pokrycia akcji lub ustalonej z góry na każdego akcjonariusza części, w następstwie spełnienia się innego warunku. Podobnie mogą zostać ustanowione akcje uprzywilejowane co do dywidendy, bądź uprawnienia indywidualne do żądania wypłaty zysku⁴³². W literaturze wskazuje się na możliwość

⁴²⁹ Użycie sformułowania „Umowa spółki może przewidywać, że akcjonariuszom nie przysługuje prawo do wypłaty z kapitału akcyjnego” mogłoby być wykorzystywane jako argument, za omawianą w dalszej części podrzdziału tezę K. Wosiaka, o odrębności prawa do zysku i prawa do wypłaty z kapitału akcyjnego.

⁴³⁰ Lub uzależnić skorzystanie z niego od innych przesłanek szczególnych, przewidzianych w umowie spółki.

⁴³¹ Rozważania poczynione na temat dywidendy w dalszej części niniejszego opracowania dokonywane będą z uwzględnieniem tego stanowiska.

⁴³² B. Woźniak „z dużą dozą ostrożności” dopuszcza możliwość sformułowania uprawnienia indywidualnego, zgodnie z którym uprawniony akcjonariusz miałby prawo do samodzielnego decydowania o wypłacie zysku. B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵. Pogląd ten wydaje się jednak

zawarcia w umowie spółki postanowień, zgodnie z którymi wszyscy akcjonariusze mają równy udział w zysku, bez względu na liczbę posiadanych akcji albo ustalenia górnej granicy, możliwej do uzyskania dywidendy, przy zachowaniu podstawowej zasady jej proporcjonalnego rozdziału⁴³³. Suma wypłat dokonanych tytułem dywidendy nie może przewyższyć kwoty, możliwej do podziału zgodnie z zasadami określonymi w art. 300¹⁵ § 1-6 KSH. Tak, jak i w przypadku spółki akcyjnej, za niedopuszczalne uznać należy zbycie abstrakcyjnego prawa do zysku⁴³⁴. Przedmiotem obrotu może być jednak prawo do uchwalonej już dywidendy – w szczególności z wykorzystaniem przelewu⁴³⁵.

Odmienne stanowisko, co do prawa do zysku w prostej spółce akcyjnej przedstawia K. Wosiak⁴³⁶. Zdaniem tego autora prawo do wypłaty z kapitału akcyjnego jest odrębnym od prawa do zysku, samoistnym uprawnieniem składającym się na akcję⁴³⁷. Przyjęcie tej tezy w daleko idący sposób zmieniałoby optykę patrzenia na prawo do zysku akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej. Choć argumentacji tego autora nie można zarzucić dowolności, to kompleksowe spojrzenie na przepisy, regulujące kwestię prawa do zysku w prostej spółce akcyjnej, w szczególności przepisów art. 300¹⁵ KSH, utwierdza w przekonaniu, że zasadne jest stanowisko pozostałych przedstawicieli doktryny, którzy możliwość wypłaty z kapitału akcyjnego rozumieją jedynie jako określenie źródła finansowania świadczeń, dokonywanych *causa societatis* (np. dywidendy, wynagrodzenia za umorzenie akcji)⁴³⁸. Co istotne, materiały legislacyjne w najmniejszym stopniu nie wskazują, że intencją ustawodawcy było ukształtowanie

ściśle związany z przyjętą przez tego autora interpretacją przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH, którego autor niniejszego opracowania nie podziela. Co więcej uprawnienie indywidualne tej treści wydaje się pierwotnie sprzeczne z zasadą jednakowego traktowania akcjonariuszy, zasadą wyodrębnienia struktury organizacyjnej i naturą prostej spółki akcyjnej (czy też spółek kapitałowych w ogólności).

⁴³³ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁵. Wydaje się, że stanowisko o dopuszczalności takich postanowień umowy spółki nie będzie słuszne, jeśli przyjąć bezwzględny charakter prawa do zysku. Ponownie jest to jednak zależne od rozumienia przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH.

⁴³⁴ Na kanwie spółki akcyjnej tak: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 80; M. Michalski, *Spółka...*, s. 521; I. Komarnicki, *Prawo...*, s. 6-7. W przypadku prostej spółki akcyjnej natomiast: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵.

⁴³⁵ Na kanwie spółki akcyjnej tak: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 80. Por.: A. Szumański, w: *Prawo spółek...*, s. 864, a także wyrok SN z 11.09.2002 r., V CKN 1370/00, OSNC 2003, nr 11, poz. 155. W przypadku prostej spółki akcyjnej tak: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵.

⁴³⁶ K. Wosiak, *Dopuszczalność samoistnej wypłaty z kapitału akcyjnego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/12, s. 38-42.

⁴³⁷ K. Wosiak, *Dopuszczalność...*, s. 38.

⁴³⁸ Stanowisko K. Wosiaka pozostaje w doktrynie odosobnione. Przynajmniej na moment sporządzania niniejszego opracowania. Wyraźnie przeciwko niemu opowiada się: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁵.

prawa do wypłaty z kapitału akcyjnego, jako osobnego uprawnienia majątkowego⁴³⁹. Tak znacząca zmiana w spojrzeniu na prawo do zysku musiałaby, nie tylko zostać w uzasadnieniu projektu ustawy zaakcentowana, ale można wręcz przypuszczać, że stanowiłaby jedną z głównych kwestii, poruszanych w związku z wprowadzeniem prostej spółki akcyjnej. Z powyższego wynika wniosek, że intencją ustawodawcy nie było ukształtowanie odrębnego prawa do wypłaty z kapitału akcyjnego. Stanowisko przeciwne opiera się przede wszystkim na wykładni językowej art. 300¹⁵ § 1 KSH, w którym wskazano, że „Akcjonariusz ma prawo do udziału w zysku oraz prawo do wypłaty z kapitału akcyjnego [...]”⁴⁴⁰. Słusznie wskazuje się w związku z tym, że z perspektywy techniki legislacyjnej ogólna sygnalizacja źródeł wypłaty nie jest konieczna, w sytuacji gdy ich doprecyzowanie zamieszczono w art. 300¹⁵ § 2 KSH. Trudno jest jednak nie zauważyć, że w kodeksie spółek handlowych znajdują się liczne jednostki redakcyjne, uregulowane wadliwie z punktu widzenia zasad prawidłowej legislacji. Przypisywanie tak daleko idącego znaczenia treści przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH wydaje się niezasadne, szczególnie że ten sposób jego rozumienia nie jest jedynym możliwym – o czym świadczy chociażby inna jego wykładnia, dokonywana przez pozostałych przedstawicieli doktryny oraz samego ustawodawcę. W dalszej kolejności przytaczany autor wskazuje na, w jego ocenie popierający jego tezę, sposób uregulowania prawa do zysku w prostej spółce akcyjnej, na tle pozostałych spółek kapitałowych, uznając go za argument natury systemowej⁴⁴¹. Odnosząc się do tego należy zaznaczyć, że co do zasady uprawnienia majątkowe i korporacyjne we wszystkich spółkach kapitałowych, uregulowane są w odrębnych jednostkach redakcyjnych – artykułach, bądź też w ostateczności, w odrębnych paragrafach. Trudno uznać, że tak daleko idące (wręcz rewolucyjne) rozwiązanie, ustawodawca miałby zamieścić nie tylko w tym samym artykule i paragrafie, co „typowe” prawo do zysku, ale nawet w ramach tego samego zdania, nie rozstrzygając wszystkich wątpliwości, które wynikłyby z praktycznego stosowania samoistnych wypłat z kapitału akcyjnego. Mając powyższe na uwadze, opowiadam się za powszechnie przyjętym rozumieniem w prostej spółce akcyjnej instytucji wypłaty z kapitału akcyjnego, jako jedynie

⁴³⁹ Patrz: Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 31 i n.

⁴⁴⁰ K. Wosiak, *Dopuszczalność...*, s. 40.

⁴⁴¹ *Ibidem*, s. 40.

rozszerzenia katalogu pozycji bilansu, które można doliczać do sumy dywidendowej⁴⁴². Swojego stanowiska, sprzecznego ze stanowiskiem K. Wosiaka, nie opieram przy tym na stwierdzeniu, że odrębne ukształtowanie prawa do wypłaty z kapitału akcyjnego byłoby pierwotnie niedopuszczalne, ze względu na sprzeczność takiej interpretacji z naturą kapitału akcyjnego, a raczej na tym, że interpretacja taka nie jest uprawniona w oparciu o obecną treść omawianych przepisów⁴⁴³. Innymi słowy uregulowanie odrębnego uprawnienia do wypłaty z kapitału akcyjnego oceniam jako możliwe w rozumieniu systemowym – jednak nie w ramach wniosków *de lege lata*, a ewentualnych wniosków *de lege ferenda*.

4.1.1.2. Wyliczenie dywidendy

Istotną cechą konstrukcyjną, różnicującą prostą spółkę akcyjną spośród pozostałych spółek kapitałowych, jest możliwość dokonywania wypłat *causa societatis* na rzecz akcjonariuszy nie tylko z zysku spółki, ale również z kapitału akcyjnego⁴⁴⁴. Nie jest przy tym dopuszczalne odmienne, niż w modelu ustawowym, uregulowanie kwestii wypłat na rzecz akcjonariuszy, tj. uregulowanie ich sprzecznie z treścią przepisów art. 300¹⁵ § 2 i § 4-5 KSH – mają one bowiem charakter bezwzględnie obowiązujący⁴⁴⁵. Kwota wypłaty musi przy tym wynikać z zatwierdzonego, rocznego sprawozdania finansowego za poprzedni rok obrotowy⁴⁴⁶. Jej maksymalną wysokość,

⁴⁴² B. Woźniak wskazuje, że celem przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH nie jest wskazanie konkretnych pozycji księgowych, z których mogą pochodzić kwoty przeznaczone do wypłaty na rzecz akcjonariuszy, ale ogólne określenie źródeł takiej wypłaty. B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵.

⁴⁴³ Co do argumentacji za brakiem przeciwskażeń do sformułowania tytułu przysporzenia *causa societatis* jako wypłaty z kapitału podstawowego, patrz: K. Wosiak, *Dopuszczalność...*, s. 39-40.

⁴⁴⁴ Zdaniem G. Keler rozszerzenie pojęcia dywidendy również na wypłaty z kapitału akcyjnego może rodzić zamieszanie pojęciowe. Rozwiązanie to określa w efekcie jako niepoprawne. Zwraca też uwagę na powstałe w związku z tym wątpliwości co do opodatkowania dywidendy. G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵. Wątpliwości w zakresie desygnatu pojęcia dywidendy podziela B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵. Zdaniem P. Pinióra lepszym rozwiązaniem byłoby utworzenie odrębnego kapitału zapasowego na pokrycie straty. P. Piniór, *Ekspertyza...*, s. 7. Zasady zasilania kapitału akcyjnego reguluje przepis art. 300¹⁹ KSH.

⁴⁴⁵ M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵, Nb. 2; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁵.

⁴⁴⁶ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁵; G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵. Jak już wskazywano, rozpatrzenie sprawozdania, jak i podjęcie uchwały o wypłacie dywidendy musi nastąpić w toku zwyczajnego walnego zgromadzenia (art. 300⁸² § 2 KSH). Przeciwnie M. Mazgaj, zdaniem którego wypłata z kapitału akcyjnego jest dopuszczalna również wtedy, gdy w spółce nie sporządzono sprawozdania finansowego (a więc i gdy nie zostało ono zatwierdzone). M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵. Twierdzenia tego autora są sprzeczne z wykładnią literalną przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH. Nawet, gdyby przyjąć niepodzielaną przez autora

przewiduje przepis art. 300¹⁵ § 2 KSH, zgodnie z którym nie może ona przekraczać sumy zysku za ostatni rok obrotowy, niepodzielonych zysków z lat ubiegłych, utworzonych z zysku kapitałów rezerwowych, które mogą być przeznaczone na wypłatę dywidendy, oraz kwoty z kapitału akcyjnego, która została przeznaczona do wypłaty dywidendy. Sumę tę należy do tego pomniejszyć o niepokryte straty, akcje własne oraz o kwoty, które zgodnie z ustawą lub umową spółki powinny być przeznaczone z zysku za ostatni rok obrotowy na kapitały rezerwowe, które nie mogą być przeznaczone na wypłatę dywidendy. W doktrynie określa się to jako tzw. „test bilansowy”⁴⁴⁷. Informacje niezbędne do ustalenia powyższych kwot, znajdować się będą właśnie w sprawozdaniu finansowym. Fakt, iż kwota niepokrytej straty obniża maksymalną wysokość dopuszczalnej kwoty wypłaty nie powoduje, aby warunkiem dokonania wypłaty było nieistnienie straty⁴⁴⁸. Wystarczy, aby dostępne spółce środki przewyższały jej wysokość. Wśród pozycji księgowych, które mogą zostać przeznaczone na wypłatę dywidendy w prostej spółce akcyjnej nie wskazano kapitału zapasowego inaczej, niż ma to miejsce w przypadku sp. z o.o. (art. 192 KSH) i spółki akcyjnej (art. 348 § 1 KSH), bowiem regulacja tej spółki takiego kapitału w ogóle nie przewiduje⁴⁴⁹.

W myśl przepisu art. 300¹⁵ § 4 zdanie pierwsze KSH, wypłata na rzecz akcjonariuszy z kapitału akcyjnego nie może doprowadzić do jego zmniejszenia poniżej wartości 1 złotego, a więc tzw. minimalnej wysokości kapitału akcyjnego, określonej w art. 300³ § 1 zdanie drugie KSH. Tak niska, minimalna kwota kapitału akcyjnego słusznie określana jest w doktrynie mianem „symbolicznej”.

niniejszego opracowania tezę o całkowitej dyspozytywności przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH, to jednak w modelu ustawowym zatwierdzone sprawozdanie finansowe byłoby elementem obligatoryjnym procesu, poprzedzającego wypłatę dywidendy. Ponadto, nawet gdyby w umowie wyłączyć konieczność oparcia wypłaty z kapitału akcyjnego na zatwierdzonym sprawozdaniu finansowym, to ze względu na treść i funkcję przepisu art. 300¹⁵ § 4 zdanie drugie KSH, każda wypłata z kapitału akcyjnego wymagałaby wtedy przeprowadzenia postępowania konwokacyjnego. Brak byłoby bowiem możliwości ustalenia w oparciu o zatwierdzone sprawozdanie finansowe, że postępowanie to nie jest konieczne. Ponownie przeciwnie M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵. Przyjęcie stanowiska tego autora prowadziłoby do całkowitego wypaczenia sensu postępowania konwokacyjnego, ponieważ spółki chcące go uniknąć mogłyby po prostu nie sporządzać (zatwierdzać) sprawozdania finansowego przed wypłatą dywidendy.

⁴⁴⁷ Jego odpowiednik uregulowano dla sp. z o.o. w art. 192 KSH oraz dla spółki akcyjnej w art. 348 § 1 KSH. W zakresie wykładni pojęć występujących w treści art. 300¹⁵ § 2 KSH, które nie są autonomiczne dla prostej spółki akcyjnej, odsyłam do dorobku doktryny i orzecznictwa powstałego na potrzeby pozostałych spółek kapitałowych.

⁴⁴⁸ W przypadku spółki akcyjnej tak: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 102. Również: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁵.

⁴⁴⁹ Por.: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵. Wymienione w przepisie art. 300¹⁵ § 2 KSH, oprócz kapitału akcyjnego, zostały wyłączenie kapitały rezerwowe utworzone z zysku, zatem niedopuszczalne będzie przeznaczenie na wypłatę dywidendy środków z innych kapitałów, utworzonych w spółce. Obejście tego ograniczenia będzie oczywiście możliwe, poprzez wcześniejsze przelanie środków na kapitał rezerwowy utworzony z zysku. Por.: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵.

Co do zasady wypłata dywidendy powinna następować w formie gotówkowej. Choć nie zostało to uregulowane wprost w ustawie, jako dopuszczalne należy ocenić również dokonywanie wypłaty dywidendy w formie niepieniężnej (tzw. dywidendy „rzeczowej”)⁴⁵⁰. Fakt, że do spółki wniesione zostały wyłącznie wkłady niepieniężne nie powoduje natomiast, że taką samą formę niepieniężną przyjąć musi wypłacana dywidenda⁴⁵¹.

Przepis art. 300¹⁵ § 4 zdanie drugie KSH przewiduje zastosowanie postępowania konwokacyjnego w razie wypłaty z kapitału akcyjnego z części tego kapitału stanowiącej 5% sumy zobowiązań spółki, wynikającej z zatwierdzonego sprawozdania finansowego za ostatni rok obrotowy⁴⁵². Odpowiednio stosuje się w takiej sytuacji przepisy art. 456 § 1 i 2 KSH⁴⁵³. Zarząd powinien zatem niezwłocznie ogłosić o obniżeniu kapitału akcyjnego, wzywając wierzycieli do zgłoszenia roszczeń wobec spółki w terminie trzech miesięcy od dnia ogłoszenia⁴⁵⁴. Następnie spółka powinna zaspokoić zgłoszone w tym terminie wymagalne roszczenia. Wierzyciele mogą ponadto żądać zabezpieczenia roszczeń niewymagalnych, powstałych przed dniem ogłoszenia uchwały o obniżeniu kapitału akcyjnego i zgłoszonych w terminie trzech miesięcy od dnia ogłoszenia o obniżeniu kapitału akcyjnego, jeżeli uprawdopodobnią, że obniżenie zagraża zaspokojeniu tych roszczeń, oraz że nie otrzymali od spółki zabezpieczenia. Samo zabezpieczenie następuje przez złożenie stosownej sumy pieniężnej do depozytu sądowego, a z ważnych powodów także w inny sposób. Obydwa ograniczenia określone w art. 300¹⁵ § 4 KSH odnoszą się do wszelkich wypłat, dokonywanych z kapitału akcyjnego, w tym również wypłaty dywidendy.

⁴⁵⁰ W przypadku spółki akcyjnej tak m.in.: B. Popielarski, M. Przychodzki, *Dywidenda...*, s. 20-22; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 82; A. Szumański, w: *Prawo spółek...*, s. 856; A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, art. 347, Nb. 10. Co do prostej spółki akcyjnej za dopuszczalnością dywidendy w formie niepieniężnej: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵. Nierozstrzygniętą w doktrynie pozostaje kwestia, czy taka forma dywidendy musi znajdować podstawę w statucie (umowie) spółki, bądź też czy uchwała w przedmiocie wypłaty dywidendy musi zostać podjęta za zgodą wszystkich akcjonariuszy. Wydaje się, że rację mają Ci autorzy, którzy wskazują na konieczność zamieszczenia odpowiednich postanowień w umowie spółki. Kwestia ta pozostaje jednak dyskusyjna. Więcej na ten temat: B. Popielarski, M. Przychodzki, *Dywidenda...*, s. 21-22.

⁴⁵¹ B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵.

⁴⁵² Powiązane jest to z instytucją zasilania kapitału akcyjnego środkami na pokrycie strat – art. 300¹⁹ KSH.

⁴⁵³ Zdaniem G. Kelera odwołanie powinno obejmować również przepis art. 456 § 3 KSH. G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵.

⁴⁵⁴ O ile umowa spółki nie stanowi inaczej ogłoszenie powinno nastąpić w Monitorze Sądowym i Gospodarczym (art. 5 § 3 KSH).

Przepisem art. 300¹⁵ § 5 KSH wprowadzona została do prostej spółki akcyjnej, nieznana wcześniej w polskim prawie spółek instytucja prawna, określana w doktrynie mianem testu wypłacalności⁴⁵⁵. Pełni ona rolę podstawowego mechanizmu ochrony wierzycieli spółki⁴⁵⁶. Zgodnie z przewidzianym tam rozwiązaniem, wypłata na rzecz akcjonariuszy nie może doprowadzić do utraty przez spółkę, w normalnych okolicznościach, zdolności do wykonywania wymagalnych zobowiązań pieniężnych w terminie sześciu miesięcy od dnia dokonania wypłaty⁴⁵⁷. Ograniczenie to dotyczy nie tylko wypłaty z kapitału akcyjnego, ale każdej wypłaty z środków finansowych opisanych w art. 300¹⁵ § 2 KSH⁴⁵⁸. W ramach przeprowadzanego testu, uwzględnieniu powinny podlegać bieżące zobowiązania spółki, a także takie zobowiązania, które staną się wymagalne w okresie kilku miesięcy od dnia spełnienia świadczenia na rzecz akcjonariuszy, ale należy je przewidzieć przy uwzględnieniu normalnego funkcjonowania spółki⁴⁵⁹. W praktyce trudności nastroczać może wykładnia pojęcia „normalnych okoliczności”⁴⁶⁰. Wskazuje się, że chodzi tu o uwzględnienie istotnych czynników wewnętrznych (np. planowanych inwestycji) i zewnętrznych, które zarząd

⁴⁵⁵ Na temat testu wypłacalności w prawodawstwie zagranicznym patrz: D. V. Kędziński, *Krytycznie...*, s. 19-20. Sama instytucja testu wypłacalności spotkała się z raczej pozytywną oceną doktryny Tak: A. Ignaczak, *Instrumenty...*, s. 13. Głosy krytyczne skupiały się natomiast na jej szczegółowych rozwiązaniach.

⁴⁵⁶ Kształt regulacji testu wypłacalności spotkał się w doktrynie z krytyką. Na ten temat patrz: D. V. Kędziński, *Krytycznie...*, s. 20 i n.

⁴⁵⁷ Zakaz spełniania świadczeń, zagrażających wypłacalności spółki, stanowić miał dopełnienie ograniczeń wypłat, wynikających z przepisu art. 300¹⁵ § 2 KSH (testu bilansowego). Ponadto zakaz ten ma na celu skorelowanie regulacji prawa spółek z przepisami prawa upadłościowego (art. 11 ust. 1) przez wyeliminowanie przypadków dokonywania wypłat „na przedpolu” utraty przez spółkę wypłacalności lub nawet wprost wywołujących ten skutek. Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 26. Ustawa z dnia 28.02.2003 r. Prawo upadłościowe (Dz. U. z 2024 r. poz. 794 ze zm.). B. Woźniak słusznie wskazuje, że skoro przepis odnosi się do jedynie do zdolności do wykonywania wymagalnych zobowiązań pieniężnych, to ujemny kapitał własny, niełączący się ze stratą wykazaną w sprawozdaniu finansowym, nie będzie uniemożliwiać dokonania wypłaty. B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵.

⁴⁵⁸ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 26. Będzie się zatem odnosić np. do wypłaty zaliczek na poczet dywidendy, wypłaty wynagrodzenia z tytułu umorzenia akcji, czy też zapłaty ceny nabycia akcji własnych.

⁴⁵⁹ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 36. Półroczna perspektywa oceny zdolności płatniczej wymaga od zarządu uwzględnienia bieżących zobowiązań spółki, a także takich zobowiązań, które staną się wymagalne w okresie kilku miesięcy od dnia spełnienia świadczenia na rzecz akcjonariuszy, ale należy je przewidzieć przy uwzględnieniu normalnego funkcjonowania spółki. Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 36. Wprowadzenie sztywnej granicy sześciu miesięcy przy przeprowadzanej prognozie finansowej spotkało się w doktrynie ze słuszną krytyką. Tak: D. V. Kędziński, *Krytycznie...*, s. 22. A. Ignaczak wskazuje natomiast, że być może lepszy byłby termin roczny. A. Ignaczak, *Instrumenty...*, s. 12. Podobnie: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵. W ocenie G. Koziela okres półroczny jest uzasadniony. G. Koziel, *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵, Nb. 6.

⁴⁶⁰ Zwraca na to uwagę m.in. A. Ignaczak, *Instrumenty...*, s. 12. Natomiast M. Mazgaj uznaje użycie tak niedookreślonego pojęcia za prawidłowe. Jest zdania, że umacnia to zaletę testu wypłacalności, jaką jest elastyczność. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵.

przy dołożeniu należytej staranności powinien przewidzieć. Zarząd nie będzie natomiast ponosić odpowiedzialności za nadzwyczajne okoliczności, których wystąpienie w chwili dokonywania prognozy było trudne do przewidzenia lub mało prawdopodobne (np. nieoczekiwana akcja strajkowa w spółce, kryzysy polityczne czy finansowe, nagłe załamania branży, w której działa spółka, niewypłacalność głównych partnerów gospodarczych)⁴⁶¹. W doktrynie wskazuje się, że jeżeli spółka nie może spełnić świadczenia ze względu na zagrożenie wypłacalności, świadczenie staje się wymagalne po odzyskaniu przez spółkę zdolności płatniczej, bez konieczności podejmowania odrębnej uchwały⁴⁶².

W razie, gdy walne zgromadzenie podejmie uchwałę w przedmiocie wypłaty dywidendy, pomimo negatywnego wyniku wcześniej przeprowadzonego testu wypłacalności, spółka nie będzie uprawniona do dokonania wypłaty⁴⁶³. W takim wypadku zarząd powinien odmówić wypłaty dywidendy, bądź też powinno dojść do zaskarżenia uchwały w przedmiocie wypłaty, jako sprzecznej z prawem⁴⁶⁴. Jeżeli wbrew negatywnemu wynikowi testu wypłacalności wypłata na rzecz akcjonariusza została dokonana, to zgodnie z przepisem art. 300²² § 1 KSH po jego stronie powstanie obowiązek jej zwrotu⁴⁶⁵.

Instytucję testu wypłacalności niesłusznie oparto na związku przyczynowym pomiędzy dokonaną wypłatą, a utratą płynności przez spółkę. Prowadzi to do zakazania wyłącznie wypłat, które doprowadziłyby do utraty płynności, nie zaś wypłat dokonywanych już po utracie płynności z innych przyczyn⁴⁶⁶. W związku z powyższym należy sformułować wniosek *de lege ferenda* wprowadzenia zmiany instytucji testu

⁴⁶¹ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 36. A. Ignaczak postuluje większe sformalizowanie procedury testu wypłacalności, poprzez określenie jego trybu i formy. A. Ignaczak, *Instrumenty...*, s. 12. Podobnie B. Woźniak, zdaniem którego brak obowiązku przedstawienia przez zarząd lub radę nadzorczą dodatkowego sprawozdania lub oceny możliwości dokonania wypłaty stanowi wadę tej regulacji. B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵. W tym duchu także M. Mazgaj, zdaniem którego zasadne byłoby wprowadzenie wymogu podjęcia przez zarząd uchwały, która stanowiłaby rolę tzw. certyfikatu wypłacalności. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵. Takie rozwiązanie przewidywał wcześniejszy projekt ustawy. Postulat *de lege ferenda* wprowadzenia takiej regulacji wydaje się ze wszech miar zasadny.

⁴⁶² Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 36. G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵. G. Koziół, *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵, Nb. 6; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵; M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵, Nb. 15. Pojawia się jednak pytanie, w jakiej procedurze miałyby dojść do ustalenia stanu „odzyskania przez spółkę zdolności płatniczej”.

⁴⁶³ G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵.

⁴⁶⁴ B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵.

⁴⁶⁵ Więcej na temat patrz podrozdz. 5.2.

⁴⁶⁶ Tak: D. V. Kędziński, *Krytycznie...*, s. 22-23. Zwraca na to uwagę również: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁵.

wypłacalności, która powiąże go z utrzymaniem płynności, bez odniesienia do związku przyczynowego między wypłatą, a utratą płynności⁴⁶⁷.

Jakakolwiek wypłata z kapitału akcyjnego może nastąpić dopiero po wpisie zmiany jego wysokości w KRS (art. 300¹⁵ § 6 KSH)⁴⁶⁸. W przypadku, o którym mowa w art. 300¹⁵ § 4 KSH, a więc gdy w związku z wypłatą z kapitału akcyjnego zachodzi konieczność przeprowadzenia postępowania konwokacyjnego, przepis art. 458 § 2 pkt 4 KSH stosuje się odpowiednio do wniosku o wpis zmiany wysokości kapitału akcyjnego⁴⁶⁹. Konieczne jest zatem dołączenie do wniosku oświadczenia wszystkich członków zarządu stwierdzającego, że wierzyciele, którzy zgłosili roszczenia wobec spółki w terminie określonym w art. 456 § 1 KSH, zostali zaspokojeni lub uzyskali zabezpieczenie⁴⁷⁰. Również i ten przepis ma charakter bezwzględnie obowiązujący⁴⁷¹.

Odniesienia wymaga przepis art. 300¹⁸ KSH, przewidujący szczególny rodzaj przywileju akcyjnego. Przesądza on, iż w umowie spółki można uregulować przywilej akcyjny polegający na tym, że akcjonariuszowi, któremu nie wypłacono w pełni albo częściowo dywidendy z akcji uprzywilejowanych w zakresie dywidendy w danym roku obrotowym, przysługuje wyrównanie z zysku w następnych latach, przy czym maksymalne w ciągu kolejnych pięciu lat obrotowych. Ten rodzaj uprzywilejowania określany jest mianem przywileju dywidendy wyrównawczej (dywidendy zaległej; dywidendy wstecznej)⁴⁷². Treść przepisu art. 300¹⁸ KSH jest zbliżona do przepisu art. 197 KSH dla sp. z o.o. oraz przepisu art. 353 § 4 KSH dla spółki akcyjnej⁴⁷³. Występują pomiędzy nimi jednak wyraźne różnice, z powodu których oparcie się na dorobku

⁴⁶⁷ Patrz: D. V. Kędzierski, *Krytycznie...*, s. 23.

⁴⁶⁸ Wcześniejsze dokonanie wpisu zmiany wysokości kapitału akcyjnego warunkuje więc wymagalność wypłaty z kapitału akcyjnego. Por.: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵. Wysokość kapitału akcyjnego nie jest określana w umowie spółki (art. 300³ § 2 KSH). Zgłoszenie przez zarząd zmiany wysokości kapitału akcyjnego następuje więc jedynie w oparciu o uchwałę w sprawie wypłaty z kapitału akcyjnego. Por.: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵.

⁴⁶⁹ Sformułowane w art. 300¹⁵ § 6 KSH odesłanie do art. 300¹⁵ § 4 KSH odnosi się oczywiście tylko to zdania drugiego tego artykułu. Tak: G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵.

⁴⁷⁰ Z założenia ma to na celu poddanie kontroli sądu rejestrowego uchwały akcjonariuszy, stanowiącej podstawę zmiany wysokości kapitału akcyjnego. Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 36.

⁴⁷¹ M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵, Nb. 2.

⁴⁷² M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁸.

⁴⁷³ Przepis art. 197 KSH, pomimo zbliżonej funkcji, konstrukcyjnie różni się od przepisu art. 300¹⁸ KSH. Por. G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹⁸, Nb. 2-3. Zastosowanie znajduje też, wedle treści literalnej, do okresu pięciu lat, nie zaś kolejnych pięciu lat obrotowych. Przepis art. 353 § 4 KSH odnosi się natomiast wyłącznie do akcji niemych. Dodatkowo przewiduje krótszy termin, w którym może zostać dokonane wyrównanie (trzy lata obrotowe w miejsce pięciu).

orzecznictwa i doktryny z nimi związanego powinno następować z pewną ostrożnością⁴⁷⁴.

W związku z wykładnią przepisu art. 197 KSH istniał w doktrynie spór, czy dywidenda wyrównawcza przysługuje wspólnikom, uprawnionym z udziałów uprzywilejowanych co roku, niezależnie od treści uchwały wspólników dotyczącej przeznaczenia zysku (czyli np. również w sytuacji, gdy zysk nie został przeznaczony na wypłatę dywidendy zwykłej), czy też znajduje zastosowanie tylko wtedy, gdy uchwała przewidująca wypłatę zysku została podjęta⁴⁷⁵. Wydaje się, że o ile kwestia ta nie zostanie wyraźnie rozstrzygnięta w umowie prostej spółki akcyjnej, to właściwe będzie podejście pierwsze przewidujące automatyzm wyrównania⁴⁷⁶. Powyższe nie znaczy oczywiście, że uprawnienie do dywidendy wyrównawczej przysługuje za lata, gdy spółka nie osiągnęła wyniku finansowego pozwalającego na wypłatę dywidendy⁴⁷⁷.

Zastosowanie przywileju dywidendy wyrównawczej w modelu ustawowym nie wiąże się z wyrażonym wprost pierwszeństwem zaspokojenia wypłat dokonywanych z jej tytułu. Nic nie stoi jednak na przeszkodzie, aby w umowie spółki przywilej dywidendy wyrównawczej połączyć z przywilejem co do pierwszeństwa zaspokojenia. W doktrynie wskazuje się, że dla transparentności powinno się w umowie spółki określić (wedle swobodnej decyzji), czy uprawnieni do dywidendy wyrównawczej mają pierwszeństwo zaspokojenia przed innymi wypłatami z zysku⁴⁷⁸. W razie jednak, gdy kwestia ta nie zostanie rozstrzygnięta w umowie spółki, możliwych jest kilka (wzajemnie się wykluczających) sposobów przeznaczenia zysku:

⁴⁷⁴ Wskazują na to G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹⁸, Nb. 1; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁸.

⁴⁷⁵ Za niezależnością przesłanek warunkujących wypłaty dywidendy wyrównawczej od treści uchwały o wypłacie opowiadali się: A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych, Tom IIA...*, art. 197, Nb. 3; R. Potrzeńcz, T. Siemiątkowski, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział I. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, red. J. P. Naworski, J. Rodziewicz, K. Strzelczyk i in., Warszawa 2011, art. 197, LEX. Słusznie autorzy Ci wskazują, że stanowisko przeciwne prowadziłoby do relatywizacji przywileju, ponieważ jego realizacja byłaby uzależniona od uznania większości wspólników. Za stanowiskiem o uzależnieniu dywidendy wyrównawczej od podjęcia uchwały o wypłacie zysku wypowiadał się A. Nowacki, *Dywidenda...*, s. 25 i n.

⁴⁷⁶ Tak też: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁸.

⁴⁷⁷ B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁸; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁸. Por. też na kanwie sp. z o.o.: A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych. Tom I. Komentarz do art. 1-300*, Warszawa 2017, art. 197, LEX.

⁴⁷⁸ Tak: M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁸, Nb. 2; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁸. W przypadku sp. z o.o. tak: M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 197; A. Kidyba, *Kodeks...*, art. 197. W przypadku spółki akcyjnej, jeszcze na gruncie KH tak: W. Popiołek, *Akcje uprzywilejowane co do dywidendy*, w: *Gdańskie Studia Prawnicze. Księga pamiątkowa dla uczczenia pracy naukowej profesora Kazimierza Kruczałaka. Tom V*, Gdańsk 1999, s. 353.

- w pierwszej kolejności na wypłatę dywidendy za ostatni rok obrotowy dla akcjonariuszy uprawnionych z akcji zwykłych⁴⁷⁹;
- w pierwszej kolejności na wypłatę dywidendy dla akcjonariuszy uprawnionych z akcji uprzywilejowanych⁴⁸⁰;
- proporcjonalnie do łącznej wartości wszystkich roszczeń dywidendowych akcjonariuszy (dywidendy za ten rok obrotowy oraz za zaległe)⁴⁸¹.

Jako prawidłowe należy ocenić ostatnie z przytoczonych stanowisk⁴⁸². Słusznie wskazuje się, że samo uprzywilejowanie w zakresie dywidendy wyrównawczej nie wpływa w żadnym stopniu na kolejność zaspokojenia roszczeń akcjonariuszy⁴⁸³. Niezasadne jest więc wyprowadzanie kolejności zaspokojenia z przepisu art. 300¹⁸ KSH, ponieważ kwestia ta nie została tam po prostu uregulowana. Skoro zatem brak ustawowych zasad, wskazujących na pierwszeństwo któregoś z roszczeń, wypłata powinna zostać dokonana proporcjonalnie⁴⁸⁴.

Zastosowanie przy wypłacie dywidendy przywileju dywidendy wyrównawczej prowadzi do zmniejszenia wysokości kwoty, przeznaczanej na dywidendę należną z akcji zwykłych (nieuprzywilejowanych)⁴⁸⁵. Przy tym dywidenda wyrównawcza może zostać wypłacona jedynie z zysku przeznaczanego do podziału między akcjonariuszy w danym roku obrotowym, nie zaś w pełnej kwocie określonej przepisem art. 300¹⁵ § 2

⁴⁷⁹ Taki sposób postuluje, choć bez uzasadnienia, M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁸, Nb. 2. W przypadku sp. z o.o. tak: A. Kidyba, *Kodeks...*, art. 197.

⁴⁸⁰ Tak w przypadku instytucji z art., 197 KSH: M. Rodzynkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 197. Podobnie W. Pyziół, zdaniem którego najpierw należy wypłacić dywidendę zaległą, następnie dywidendę uprzywilejowaną za rok bieżący, a na końcu dywidendę nieuprzywilejowaną. W. Pyziół, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyziół, Warszawa 2008, art. 197, LEX. Podobnie w przypadku akcji niemych w spółce akcyjnej: A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 151-152.

⁴⁸¹ B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁸. W pełnej rozciągłości należy zgodzić się z przedstawioną przez tego autora argumentacją, zarówno co do popieranego przez niego stanowiska, jak i argumentacji przemawiającej przeciwko pozostałym stanowiskom.

⁴⁸² Jednocześnie z całą stanowczością należy odrzucić stanowisko przedstawiane w ramach eksperymentu myślowego przez B. Woźniaka, w którym rozważa on (i słusznie obala) możliwość przyznania kompetencji do określenia pierwszeństwa zaspokojenia walnemu zgromadzeniu podejmującemu uchwałę o wypłacie dywidendy. B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁸. W rzeczywistości prowadziłoby to bowiem do uchwalenia przez walnego zgromadzenia uprzywilejowania poszczególnych akcji w zakresie pierwszeństwa ich zaspokojenia, co byłoby sprzeczne z przepisem art. 300²⁵ § 1 KSH. Tego rodzaju szczególne uprawnienia muszą bowiem znajdować podstawę w umowie spółki.

⁴⁸³ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁸.

⁴⁸⁴ Tak: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁸. Odsyłam do formułowanych przez tego autora przykładów rozliczenia.

⁴⁸⁵ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁸; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁸; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁸.

KSH. Między innymi nie jest więc dopuszczalna jej wypłata z kapitału akcyjnego⁴⁸⁶. Dla ustalenia osoby uprawnionej do dywidendy wyrównawczej nie będzie miało znaczenia, że akcje uprzywilejowane przed dniem dywidendy należały do kogoś innego⁴⁸⁷.

Przedmiotowy okres pięciu lat obrotowych, w trakcie których może zostać dokonane wyrównanie z zysku, powinien być liczony od roku, w którym nie doszło do wypłaty dywidendy, nie zaś od roku, za który dywidenda nie została wypłacona⁴⁸⁸. Jeśli w umowie spółki nie zostanie wskazane, przez ile kolejnych lat akcjonariuszowi może przysługiwać wyrównanie z zysku, należy przyjąć maksymalny wymiar pięciu kolejnych lat obrotowych⁴⁸⁹. Jeśli w tym terminie nie zajdą przesłanki wypłaty dywidendy wyrównawczej (wyrównania), to roszczenie o jej wypłatę nigdy nie powstanie i nie będzie mogło być skutecznie dochodzone⁴⁹⁰.

Uregulowanie przepisu art. 300¹⁸ KSH faktyczne znaczenie ma wyłącznie w zakresie, w jakim ogranicza okres w jakim może zostać dokonane wyrównanie z zysku do maksymalnie pięciu lat obrotowych. Katalog dopuszczalnych form uprzywilejowania akcji jest bowiem w prostej spółce akcyjnej otwarty⁴⁹¹. Zatem nawet w braku przepisu art. 300¹⁸ KSH sformułowanie przywileju akcyjnego takiej samej treści, jak wyrażona w tym przepisie, należałoby uznać za dopuszczalne. O tyle, że przy jego braku możliwe byłoby wskazanie w umowie spółki okresu dłuższego, niż pięć kolejnych lat obrotowych.

⁴⁸⁶ Tak też: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁸.

⁴⁸⁷ B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁸.

⁴⁸⁸ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁸; G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁸.

⁴⁸⁹ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁸; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁸; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁸.

⁴⁹⁰ Inaczej M. Mazgaj, zdaniem którego istota omawianego ograniczenia czasowego polega na tym, że uprawnienie do wypłaty wyrównania z zysku „wygasa”, jeżeli wyrównanie to nie zostanie wypłacone. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁸. Wydaje się jednak, że w takim wypadku roszczenie o wypłatę nie powstanie, w związku z tym, że nie zachodzą przesłanki je warunkujące. Roszczenie, które nigdy nie powstało nie może zaś wygasnąć.

⁴⁹¹ Więcej na temat przywilejów akcyjnych patrz podrozdz. 3.2.1.

4.1.1.3. Osoby uprawnione do dywidendy. Dzień dywidendy i dzień wypłaty dywidendy

Ustalenie kręgu akcjonariuszy uprawnionych do otrzymania dywidendy następuje na podstawie przepisu art. 300¹⁶ KSH. Zasady określone w tym przepisie sformułowane zostały analogicznie do tych przewidzianych dla sp. z o.o. w art. 193 KSH i dla spółki akcyjnej w art. 348 KSH. Uprawnionymi do dywidendy za dany rok obrotowy są więc akcjonariusze, którym przysługiwały akcje w dniu podjęcia uchwały o wypłacie dywidendy⁴⁹². Z chwilą podjęcia uchwały akcjonariusze uzyskują roszczenie o wypłatę przynależnej im części kwoty, przeznaczonej do wypłaty tytułem dywidendy.

Jeśli dopuszczone to zostało w umowie spółki, walne zgromadzenie może określić dzień dywidendy, a więc dzień, według którego ustala się listę akcjonariuszy uprawnionych do dywidendy za dany rok obrotowy (art. 300¹⁶ § 2 KSH)⁴⁹³. Może on zostać wyznaczony w ciągu dwóch miesięcy od dnia podjęcia uchwały o wypłacie dywidendy (art. 300¹⁶ § 3 KSH)⁴⁹⁴. Na zasadzie *a minori ad maius* dopuszczalne jest również określenie dnia dywidendy w samej umowie spółki⁴⁹⁵. W razie braku zawarcia w umowie spółki uprawnienia dla walnego zgromadzenia do określenia dnia

⁴⁹² Co do zasady ustalenie kręgu osób, którym przysługiwały akcje, dokonywane będzie w oparciu o rejestr akcjonariuszy. Szerzej na temat legitymacji z akcji patrz podrozdz. 3.1.5.

⁴⁹³ Dopuszczalne byłoby również określenie w drodze uchwały uniwersalnego dla danej spółki dnia dywidendy, np. poprzez wskazanie, że następuje on zawsze w określonym terminie, po podjęciu uchwały o wypłacie dywidendy. Taka uchwała mogłaby oczywiście ulec zmianie w drodze kolejnej uchwały. Tak: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶. Podjęcie przez walne zgromadzenie uchwały określającej dzień dywidendy, przy braku odpowiedniej podstawy w umowie spółki, stanowiłoby przesłankę do stwierdzenia jej nieważności (art. 300¹⁰¹ KSH w zw. z art. 425 KSH). Tak słusznie: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁶; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶. Nie jest to przy tym kwestia rozumiana w doktrynie jednakowo, o czym szerzej M. Mazgaj w przytoczonym fragmencie.

⁴⁹⁴ Z treści przepisu art. 300¹⁶ § 3 KSH wynika wyraźnie, że dzień dywidendy nie może zostać wyznaczony w terminie poprzedzającym dzień podjęcia uchwały o wypłacie dywidendy. Dzień dywidendy powinien natomiast przypadać w ciągu dwóch miesięcy od podjęcia uchwały o wypłacie dywidendy. Wykładnia literalna tego przepisu wydaje się jasna, nieskomplikowana i powszechnie przyjęta w doktrynie, również w przypadku odpowiadającego mu przepisu art. 193 § 3 zdanie pierwsze KSH. W miejsce wielu, tak: J. Strzępka, E. Zielińska, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Strzępka, Warszawa 2015, art. 193 KSH, Nb. 4, Legalis. Odmienne stanowisko zabiera jednak M. Mazgaj, według którego dwumiesięczny termin wyznacza jedynie maksymalny termin na podjęcie uchwały w sprawie wyznaczenia dnia dywidendy. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁶. Stanowisko to wydaje się pozbawione jakiegokolwiek logicznego uzasadnienia. Krytycznie na jego temat również: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶.

⁴⁹⁵ G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶, Nb. 3; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁶. Na kanwie sp. z o.o., tak: A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych, Tom IIA...*, art. 193, Nb. 2, wraz z literaturą tam wskazaną. Z uwzględnieniem przepisu art. 300¹⁶ § 3 KSH dzień dywidendy może zostać określony w umowie spółki przede wszystkim, jako dzień następujący w określonym terminie od dnia podjęcia uchwały o wypłacie dywidendy, nie zaś jako konkretny dzień kalendarzowy. Tak: G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶.

dywidendy, zastosowanie znajdzie zasada ogólna z art. 300¹⁶ § 1 KSH. Nie będzie wówczas możliwe wskazanie innego dnia dywidendy w uchwale o wypłacie dywidendy.

Należy też odnieść się do sytuacji, gdy w dniu podjęcia uchwały o wypłacie dywidendy lub w dniu dywidendy doszło do zbycia akcji. W myśl przepisu art. 300³⁷ § 1 KSH chwilą nabycia akcji będzie najczęściej moment dokonania stosownego wpisu w rejestrze akcjonariuszy⁴⁹⁶. Niezależnie od podstawy przejścia akcji, w takim wypadku oprócz się należy na przepisie art. 111 § 1 KC w zw. z art. 2 KSH i sformułować zasadę ogólną, iż akcjonariuszem, któremu przysługiwały akcje w dniu podjęcia uchwały o wypłacie dywidendy albo dniu dywidendy jest akcjonariusz, któremu akcje przysługują z upływem (z końcem) tego dnia⁴⁹⁷.

Wypłata dywidendy powinna nastąpić w dniu określonym w uchwale walnego zgromadzenia – tzw. dniu wypłaty dywidendy⁴⁹⁸. Jeśli uchwała takiego dnia nie określa, terminy wypłaty dywidendy określa zarząd (art. 300¹⁶ § 4 KSH)⁴⁹⁹. Dzień wypłaty dywidendy jest więc pojęciem odrębnym, od dnia dywidendy. Oznacza dzień, w którym roszczenia akcjonariuszy o wypłatę dywidendy stają się wymagalne. Roszczenie o wypłatę dywidendy przedawnia się wedle reguł ogólnych, a więc do zasady w zwykłym terminie sześcioletnim, zgodnie z przepisem art. 118 KC⁵⁰⁰. W odróżnieniu

⁴⁹⁶ Szerzej na ten temat patrz podrozdz. 3.1.5.

⁴⁹⁷ Tak: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶. W przypadku sp. z o.o. tak w szczególności: A. Nowacki, *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Tom I. Komentarz. Art. 151-226 KSH*, Warszawa 2018, art. 193, Nb. 2. Inaczej M. Mazgaj, według którego w przypadku zbycia akcji w dniu podjęcia uchwały o wypłacie dywidendy, decydujące znaczenie będzie miał moment podjęcia uchwały i moment dokonania wpisu w rejestrze akcjonariuszy (wydaje się, że w takim razie oznaczony co do godziny, minuty i sekundy). W zakresie jednak dnia dywidendy autor ten zajmuje stanowisko odmienne, a więc takie, jak B. Woźniak, M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁶. Krytycznie na temat stanowiska M. Mazgaja, B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶.

⁴⁹⁸ Oczywistym jest, że dzień wypłaty dywidendy nie może być dniem wcześniejszym, niż dzień dywidendy. Tak: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁶.

⁴⁹⁹ Na podobnych zasadach, jak w przypadku dnia dywidendy, również dzień wypłaty dywidendy może zostać określony w umowie spółki. Patrz rozważania wcześniejsze, w tym rozdziale. Tak też: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶. B. Woźniak dopuszcza również możliwość określenia w umowie spółki dnia dywidendy w drodze wskazania określonej daty, np. w sposób warunkowy. B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶. Choć rozwiązanie to nie wydaje się teoretycznie niedopuszczalne, to z praktycznego punktu widzenia taki sposób określania dnia dywidendy wydaje się niezalecany. Przede wszystkim ze względu na poziom skomplikowania zapisów umownych, które wiązałyby się z ukształtowaniem ich w sposób zapewniający ochronę przed naruszeniem uprawnień akcjonariuszy.

⁵⁰⁰ Por. na ten temat kompleksowo: K. Moniczewski, *Przedawnienie...*, s. 215-218. Na kanwie spółki akcyjnej patrz w szczególności: A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, art. 348, Nb. 18, wraz z literaturą tam wskazaną. Tak też: M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁶. Wyjątkiem będzie sytuacja, gdy nabywanie akcji zostanie uznane za przejaw działalności gospodarczej akcjonariusza. Wówczas zastosowanie znajdzie termin trzyletni. Tak: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*,

od dnia dywidendy, dzień wypłaty dywidendy nie musi zostać wyznaczony z góry w przewidzianym ustawą, maksymalnym terminie⁵⁰¹. Pomimo tego, uchwała walnego zgromadzenia, która ustala go w bardzo odległym terminie, w rzeczywistości prowadząc do zatrzymania zysku w spółce, stanowić może przedmiot powództwa o jej uchylenie⁵⁰². W ramach konkretnego stanu faktycznego konieczne byłoby zweryfikowanie, czy jest ona sprzeczna z dobrymi obyczajami i ma na celu pokrzywdzenie akcjonariuszy⁵⁰³. W przypadku uchwały zarządu podobnej treści, mogłoby dojść do stwierdzenia jej nieważności, o ile uznana zostanie za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 KC w zw. z art. 2 KSH)⁵⁰⁴. Nawet jednak wyeliminowanie przytoczonych uchwał z obrotu nie powoduje automatycznie rozdzielenia zysku w zgodzie z dobrymi obyczajami oraz interesem akcjonariuszy mniejszościowych⁵⁰⁵.

W doktrynie powstał spór co do tego, jaki skutek w zakresie wymagalności roszczenia o wypłatę dywidendy będzie miało nieokreślenie dnia wypłaty dywidendy ani w uchwale walnego zgromadzenia, ani w uchwale zarządu. Zdaniem części autorów roszczenie akcjonariuszy staje się wtedy wymagalne niezwłocznie po dniu

art. 300¹⁶; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶. Na kanwie sp. z o.o. tak: M. Chomiuk, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, 2023, art. 193, Legalis; A. Nowacki, *Spółka...*, art. 193, Nb. 63.

⁵⁰¹ W odróżnieniu od spółki akcyjnej, gdzie taki wymóg przewiduje wprost przepis art. 348 § 5 zdanie 2 KSH. Według B. Woźniaka jest to „istotna niespójność systemowa”. B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶. Dopuszczalne byłoby natomiast wypłacenie dywidendy w formie ratalnej. B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶. Podobnie, jak w przypadku dnia dywidendy, dopuszczalne byłoby również określenie w drodze uchwały walnego zgromadzenia uniwersalnego dla danej spółki dnia wypłaty dywidendy, np. poprzez wskazanie, że następuje on zawsze w określonym terminie, po dniu dywidendy. Taka uchwała mogłaby oczywiście ulec zmianie w drodze kolejnej uchwały. Tak: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶.

⁵⁰² O możliwości uchylenia takiej uchwały: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁶; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵. Podobnie zresztą w przypadku podejmowania przez kilka kolejnych lat uchwał o niewypłacaniu zysku. M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵, Nb. 5; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵. Por.: wyrok SN z 16.04.2004 r., IV CK 537/03, Legalis nr 65442; wyrok SN z 27.03.2013 r., I CSK 407/12, Legalis nr 661546. Brak podjęcia uchwały w przedmiocie podziału zysku może być natomiast rozważany pod kątem odpowiedzialności odszkodowawczej spółki wobec akcjonariusza. Szerzej na ten temat: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵. Por. A. Kidyba, M. Dumkiewicz, *Wybrane...*, s. 12 i n.

⁵⁰³ Podobnie w przypadku uchwały przeznaczającej zysk spółki na cel inny, niż wypłata na rzecz akcjonariuszy. Tak: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁵; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁵.

⁵⁰⁴ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁶.

⁵⁰⁵ Więcej na ten temat, na kanwie sp. z o.o. i spółki akcyjnej, patrz w szczególności: A. Kidyba, M. Dumkiewicz, *Wybrane...*, s. 12 i n.

dywidendy⁵⁰⁶. Natomiast według drugiego stanowiska, dla wymagalności roszczenia o wypłatę dywidendy konieczne będzie wezwanie spółki przez akcjonariuszy do wypłaty dywidendy, w myśl przepisu art. 455 KC⁵⁰⁷. „Wymagalność” określa się w orzecznictwie i doktrynie, jako stan obiektywny, w którym wierzyciel ma prawną możliwość skutecznego zaspokojenia (zrealizowania) przysługującego mu roszczenia na drodze sądowej⁵⁰⁸. Powszechnie uznaje się, że roszczenie staje się wymagalne w ostatnim dniu, w którym dłużnik może spełnić świadczenie w sposób zgodny z treścią zobowiązania⁵⁰⁹. Wedle przepisu art. 455 KC, jeżeli termin świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. Wydaje się, że zasadniejszym jest drugie z przytoczonych stanowisk. Znajduje ono oparcie w wykładni systemowej. W przypadku sp. z o.o. przepis art. 193 § 4 KSH wskazuje bowiem wyraźnie, że jeżeli uchwała wspólników nie określa dnia wypłaty dywidendy, to powinna ona nastąpić niezwłocznie po dniu dywidendy. Podobnie w przypadku spółki akcyjnej, w art. 348 § 5 KSH wskazano, że jeżeli walne zgromadzenie ani rada nadzorcza nie określą terminu wypłaty dywidendy, powinna ona nastąpić niezwłocznie po dniu dywidendy. W obu pozostałych spółkach kapitałowych, niezwłoczny obowiązek wypłaty dywidendy został zatem wprost przewidziany w ustawie. Odnosząc się natomiast do „właściwości zobowiązania” co do wypłaty dywidendy, można argumentować, że jego podstawowym elementem (wyznaczającym jego właściwość) jest wskazanie terminu wypłaty przez działającą poprzez swoje organy spółkę, występującą w charakterze dłużnika. Żaden element tej normy nie wskazuje (nawet

⁵⁰⁶ Tak w szczególności, w przypadku sp. z o.o.: A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych, Tom II*..., art. 193, Nb. 6, wraz z literaturą tam wskazaną. Autor ten wskazuje, że brak określenia terminu wypłaty nie wstrzymuje wymagalności świadczenia ani tym bardziej nie rzutuje na samą skuteczność decyzji o przeznaczeniu zysku na rzecz wspólników. Jest zdania, że z właściwości zobowiązania wynika wówczas obowiązek niezwłocznego spełnienia świadczenia. Tak też: I. Komarnicki, *Prawo...*, s. 286. Za tym stanowiskiem w przypadku prostej spółki akcyjnej opowiadają się również: M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁶; G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁶.

⁵⁰⁷ M. Rodzynkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 193. W przypadku prostej spółki akcyjnej tak: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶.

⁵⁰⁸ P. Zakrzewski, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1-125)*, red. M. Fras, M. Habdas, Warszawa 2018, art. 120; P. Nazaruk, w: *Kodeks cywilny...*, art. 120, LEX. Zob.: wyrok SN z 12.02.1991 r., III CRN 500/90, OSNC 1992, nr 7-8, poz. 137; wyrok SN z 18.01.2008 r., V CSK 367/07, LEX nr 371387.

⁵⁰⁹ P. Zakrzewski, w: *Kodeks cywilny...*, art. 120, wraz z literaturą tam wskazaną. Na temat wymagalności roszczenia o wypłatę dywidendy w spółce akcyjnej, w przypadku zaskarżenia uchwały walnego zgromadzenia w sprawie określenia dnia dywidendy, w związku z postępowaniem zabezpieczającym patrz: W. Popiołek, Ł. Rólnik, *Wymagalność wierzytelności o wypłatę dywidendy w przypadku zaskarżenia uchwały walnego zgromadzenia określającej dzień dywidendy*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2014/2, s. 4-11.

pośrednio) na termin dokonania wypłaty, a w szczególności nie formułuje surowego wymogu wypłaty niezwłocznej⁵¹⁰. Można wyciągnąć z tego wnioski, że elementem właściwości tego zobowiązania jest co prawda konieczność jego spełnienia przez spółkę, jednak do momentu jej wezwania termin wymagalności nie ulega jeszcze konkretyzacji. Zobowiązanie do wypłaty dywidendy na etapie poprzedzającym podjęcie uchwały, określającej dzień jej wypłaty nie jest łatwo zakwalifikować wedle przyjętego w doktrynie podziału na zobowiązania terminowe i zobowiązania bezterminowe⁵¹¹. Wydaje się, że jest to specyficzny rodzaj zobowiązania bezterminowego, o przekształceniu którego w zobowiązanie terminowe (w modelu ustawowym) decyduje dłużnik (spółka)⁵¹². Z momentem podjęcia uchwały określającej termin wypłaty dywidendy przekształca się ono w zobowiązanie terminowe. W braku zaś podjęcia uchwały pozostaje zobowiązaniem bezterminowym, z zastrzeżeniem, że niepodjęcie stosownej uchwały przez organy spółki uprawnia akcjonariuszy do wezwania spółki do spełnienia świadczenia, a więc prowadzi do przejścia na rzecz akcjonariuszy uprawnienia do przekształcenia w drodze wezwania zobowiązania z bezterminowego, w terminowe. Problematyczna przy obu omawianych stanowiskach jest też kwestia, z którym momentem akcjonariusz będzie mógł uznać, że spółka nie skorzystała z przysługujących jej uprawnień⁵¹³. Przy stanowisku pierwszym jest to o tyle istotniejsze, że moment ten wyznacza chwilę, gdy roszczenie o wypłatę stało się *ex tunc* wymagalne niezwłocznie po dniu dywidendy. Zarówno walne zgromadzenie, jak i zarząd nie są bowiem w żaden sposób ograniczone co do terminu podjęcia uchwały,

⁵¹⁰ Jako przykład świadczenia, którego termin spełnienia wyznaczany jest za pomocą kryterium właściwości zobowiązania podaje się obowiązek dłużnika do zwrotu przywłaszczonej kwoty. W takim wypadku bowiem sprawca wie, że kwota ta należy do kogoś innego i nie powinna być w jego posiadaniu. A. Lutkiewicz-Rucińska, w: *Kodeks cywilny...*, art. 455. Przykład ten od omawianej kwestii wypłaty dywidendy odróżnia fakt, że spółce przysługuje uregulowane ustawą uprawnienie do wskazania terminu spełnienia świadczenia, które to nie przysługuje osobie znajdującej się w posiadaniu przywłaszczonych środków.

⁵¹¹ W doktrynie wskazuje się, że z zobowiązaniem terminowym mamy do czynienia, gdy termin spełnienia świadczenia wyznacza treść zobowiązania albo wynika ono z treści zobowiązania. Jeśli kryteria te nie prowadzą do oznaczenia terminu, to wówczas zobowiązanie jest bezterminowe. T. Wiśniewski, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna*, red. J. Gudowski, Warszawa 2018, art. 455, LEX. Ponownie zaznaczam, że w mojej ocenie z treści omawianego zobowiązania w żadnym stopniu nie wynika obowiązek jego niezwłocznego spełnienia. Wręcz odwrotnie, termin jego spełnienia powinien zostać dopiero oznaczony. Nie można też powiedzieć, że spełnienie świadczenia w postaci wypłaty dywidendy po jakimś okresie, czy z jakąś chwilą, staje się dla akcjonariusza bezprzedmiotowe.

⁵¹² Jest to o tyle niespotykane, że co do zasady o przekształceniu zobowiązania bezterminowego w zobowiązanie terminowe decyduje zazwyczaj wierzyciel, przez wezwanie dłużnika do wykonania zobowiązania. T. Wiśniewski, w: *Kodeks cywilny...*, art. 455.

⁵¹³ Na tę kwestię zwraca uwagę B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶.

wskazującej dzień wypłaty dywidendy. Co więcej, przysługujące im terminy zachodzą po sobie sekwencyjnie, czyniąc możliwość wyraźnego wskazania ich upływu jeszcze trudniejszym. Opierając się na stanowisku drugim kwestia ta ma jednak znacznie mniej istotne znaczenie praktyczne, bowiem nie wpływa na termin wymagalności, a więc i na bieg terminu przedawnienia roszczenia, co może mieć daleko idące skutki materialnoprawne. Podsumowując, opowiadam się za stanowiskiem, że wymagalność roszczenia o wypłatę dywidendy w razie niepodjęcia stosownej uchwały przez organy spółki, kształtuje dopiero wezwanie do zapłaty dokonane przez akcjonariuszy na podstawie art. 455 KC, uznając to stanowisko za zasadniejsze teoretycznie oraz prostsze w zastosowaniu praktycznym.

Zarówno przepis art. 300¹⁶ § 2 KSH odnoszący się do uchwały w przedmiocie określenia dnia dywidendy, jak i przepis art. 300¹⁶ § 4 KSH regulujący kwestię uchwały w przedmiocie określenia dnia wypłaty dywidendy wskazują, że są one podejmowane przez walne zgromadzenie. Pozostaje to w kontraście np. do przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH, wedle którego uchwała dotycząca podziału zysku podejmowana jest przez akcjonariuszy, bez wskazania, że ma to zostać dokonane w ramach walnego zgromadzenia. W związku z powyższym, kwestią sporną w doktrynie stała się odpowiedź na pytanie, czy w takim razie uchwały wyznaczające dzień dywidendy i dzień wypłaty dywidendy, mogą zostać podjęte wyłącznie w toku walnego zgromadzenia, czy też poza walnym zgromadzeniem (np. na piśmie lub z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej). Wydaje się, że w tej kwestii należy odstąpić od podejścia restrykcyjnego i uznać, że treść przepisów art. 300¹⁶ § 2 i 4 KSH nie formułuje wymogu podejmowania tych uchwał wyłącznie na walnym zgromadzeniu⁵¹⁴.

⁵¹⁴ Tak: M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁶; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶. Przeciwnie: G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹⁶, Nb. 2-4.

4.1.1.4. Zaliczka na poczet dywidendy

W prostej spółce akcyjnej, tak jak i w pozostałych spółkach kapitałowych wskazano, że umowa spółki może upoważniać zarząd do wypłaty akcjonariuszom zaliczki na poczet przewidywanej dywidendy na koniec roku obrotowego (art. 300¹⁷ § 1 zdanie pierwsze KSH)⁵¹⁵. W braku stosownych postanowień umownych wypłata zaliczki nie będzie zatem możliwa. Jednocześnie wskazano wprost, że zaliczka nie może być wypłacana z kapitału akcyjnego, a przepisy art. 300¹⁵ § 2, 3 i 5 stosuje się odpowiednio⁵¹⁶. Zastosowanie do wypłaty zaliczki znajdzie zatem instytucja testu bilansowego i testu wypłacalności⁵¹⁷. To na zarządzie będzie ciążył każdorazowo obowiązek przeprowadzenia testu wypłacalności i ocena, czy w zgodzie z nim wypłata zaliczki jest dopuszczalna⁵¹⁸. Tak jak w sp. z o.o. oraz spółce akcyjnej, to zarząd będzie uprawniony do podjęcia decyzji o wypłacie zaliczki⁵¹⁹. Pomimo tego, że uprawnienie to wyraźnie powierzono zarządowi i decyzja o wypłacie nie może zostać podjęta przez inny organ, za dopuszczalne uznać należy umowne uzależnienie wypłaty zaliczki od zgody walnego zgromadzenia lub rady nadzorczej, bądź też od zainicjowania procedury wypłaty przez określoną osobę lub organ⁵²⁰. Na tej samej zasadzie można w umowie spółki przewidzieć inne warunki (w szczególności finansowe), których spełnienie stanowić będzie wymóg wszczęcia procedury prowadzącej do wypłaty zaliczki⁵²¹. Dokonanie wypłaty wbrew zastrzeżeniom zawartym jedynie w umowie, a niemającym

⁵¹⁵ W sp. z o.o. i spółce akcyjnej regulują to odpowiednio przepisy art. 194 KSH i art. 349 § 1 KSH.

⁵¹⁶ Ustawodawca wyszedł z założenia, że kapitałem akcyjnym dysponować mogą wyłącznie akcjonariusze. Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 33.

⁵¹⁷ W zakresie testu wypłacalności uregulowanego w art. 300¹⁵ § 5 KSH oraz testu bilansowego określonego w art. 300¹⁵ § 2 KSH odsyłam zatem do podrozdz. 4.1.1.2. Wysokość dopuszczalnej do wypłacenia zaliczki limitować będzie wysokość kwoty, obliczonej zgodnie z zasadami testu bilansowego, powiększonej o prognozowaną kwotę zysku za rok obrotowy, za który następuje wypłata zaliczki. Por.: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁷.

⁵¹⁸ G. Koziół, *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷, Nb. 2.

⁵¹⁹ Na temat roli zarządu przy wypłacie zaliczki w spółce akcyjnej patrz: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 86-87. Tak: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁷. Tak, jak i sama dywidenda, zaliczka może zostać wypłacona kilka razy w tym samym roku. B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷. W przypadku spółki akcyjnej tak: I. Komarnicki, *Prawo...*, s. 179.

⁵²⁰ Tak w zakresie zgody walnego zgromadzenia na kanwie spółki akcyjnej P. Piniór, *Zaliczka na poczet dywidendy – zagadnienia wybrane*, „Prawo Spółek” 2008/1, s. 19. Na przykładzie prostej spółki akcyjnej tak: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁷; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷.

⁵²¹ Por.: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁷.

podstawy w ustawie, będzie jednak ważne⁵²². Nie znajdzie tu bowiem zastosowania przepis art. 17 § 1 KSH. Charakter i skutek prawny uchwały o wypłacie zaliczki nie jest przy tym tożsamy z uchwałą akcjonariuszy o wypłacie dywidendy, bowiem nie ma takiego samego skutku prawno-kształtującego po stronie akcjonariuszy⁵²³. Do momentu wypłaty zaliczki zarząd może więc zmienić albo uchylić podjętą już uchwałę⁵²⁴.

Co istotne, w przypadku prostej spółki akcyjnej nie przewidziano, aby warunkiem wypłaty zaliczki na poczet przewidywanej dywidendy był fakt, iż sprawozdanie finansowe za poprzedni rok obrotowy wykazało zysk⁵²⁵. Zaliczka może zostać wypłacona w trakcie roku obrotowego (za bieżący rok obrotowy), jak również po zakończeniu roku obrotowego (za ubiegły rok obrotowy), do chwili podjęcia uchwały w sprawie wypłaty dywidendy za poprzedni rok obrotowy, bowiem po tym momencie nie można już mówić o „przewidywanej” dywidendzie⁵²⁶. Oprócz powyższego, w doktrynie wykształciły się jednak jeszcze dwa przeciwstawne stanowiska co do tego, za który rok obrotowy może zostać wypłacona zaliczka w sp. z o.o.⁵²⁷.

Z odpowiedniego stosowania przepisu art. 300¹⁵ § 3 KSH wynika, że zaliczka na poczet dywidendy powinna być rozdzielana w stosunku do liczby akcji, chyba że umowa spółki stanowi inaczej. Co do możliwych odstępstw od modelu ustawowego odesłać należy więc do dopuszczalnych sposobów podziału zysku – z zastrzeżeniem, że zaliczka nie może zostać wypłacona osobom, które nie mogłyby być uprawnione do

⁵²² Oczywiście nie będzie to wyłączać odpowiedzialność członków zarządu wobec spółki, za dokonanie wypłaty wbrew postanowieniom umowy spółki.

⁵²³ B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷.

⁵²⁴ Tak na przykładzie sp. z o.o.: M. Chomiuk, w: *Kodeks spółek...*, art. 195; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 194; S. Sołtysiński, w: *Kodeks spółek handlowych. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz do artykułów 151-300. Tom II*, Warszawa 2014, art. 194, Nb. 6, Legalis. Pogląd ten wydaje się jak najbardziej słuszny i w doktrynie ugruntowany. Przeciwnie jednak M. Mazgaj, zdaniem którego z chwilą podjęcia uchwały o wypłacie zaliczki wspólnicy nabywają roszczenie o jej wypłatę. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁷.

⁵²⁵ Ma to znaczenie o tyle, że nawet w przypadku brak zysku w poprzednim roku obrotowym, bilans środków określonych w art. 300¹⁵ § 2 KSH może być dodatni – zatem dopuszczający możliwość wypłaty zaliczki.

⁵²⁶ Tak w przypadku spółki akcyjnej: P. Pinior, *Zaliczka...*, s. 21. W przypadku prostej spółki akcyjnej tak: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷. M. Mazgaj wskazuje natomiast, że zaliczka jest wypłacana na poczet dywidendy należnej za ten rok obrotowy, w którym uchwalana jest wypłata zaliczki, nie zaś za rok poprzedni. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁷. Jednocześnie M. Mazgaj twierdzi, że zaliczka na poczet dywidendy za dany rok obrotowy może być wypłacana również po zakończeniu tego roku obrotowego, aż do momentu podjęcia przez walne zgromadzenia uchwały o podziale zysku za ów rok obrotowy. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁷. Stanowiska tego autora, wyrażone w akapicie 1 i 10 komentarza, są zatem całkowicie ze sobą sprzeczne.

⁵²⁷ W tym zakresie odsyłam do dorobku doktryny powstałego na poczet art. 194 KSH.

dywidendy⁵²⁸. Część autorów opowiadających się za dyspozytywnym charakterem prawa do zysku (w rezultacie omawianej już wykładni przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH), na podobnej zasadzie dopuszcza wskazanie w umowie spółki, że niektórzy akcjonariusze nie mają prawa do uzyskania zaliczki na poczet przewidywanej dywidendy⁵²⁹. W rezultacie przyjętej przez autora niniejszego opracowania interpretacji przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH, takie rozwiązanie uznać jednak należy za niedopuszczalne. Byłoby ono sprzeczne z zasadą jednakowego traktowania akcjonariuszy (art. 20 KSH) oraz naturą prostej spółki akcyjnej.

Za kwestię sporną uznać należy odpowiedź na pytanie, co do tego na jaki dzień powinien zostać ustalony krąg osób (akcjonariuszy) uprawnionych do otrzymania zaliczki na poczet dywidendy⁵³⁰. Wydaje się, że skoro regulacja prostej spółki akcyjnej nie przewiduje „dnia zaliczki” i nie rozstrzyga tej kwestii wprost (nie odwołuje się do przepisu art. 300¹⁶ KSH), możliwe są dwa stanowiska. Wedle pierwszego, znaczenie miałby stan z dnia podjęcia uchwały zarządu o wypłacie zaliczki na poczet przewidywanej dywidendy⁵³¹. Według drugiego, decydujący byłby stan akcjonariatu z chwili wypłaty zaliczki⁵³².

Ze swej natury zaliczka na poczet przewidywanej dywidendy zostanie rozliczona na etapie wypłaty dywidendy, która powinna zostać obniżona stosownie do wysokości uprzednio wypłaconej zaliczki⁵³³.

⁵²⁸ Tak: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷.

⁵²⁹ B. Woźniak dopuszcza możliwość wypłaty zaliczki dywidendy jedynie na rzecz wybranych akcjonariuszy, z pominięciem innych, o ile wynika to z umowy spółki, która przewiduje szczególne uprawnienia niektórym akcjonariuszom. B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷.

⁵³⁰ Temat ten był przedmiotem sporów jeszcze na kanwie analogicznej instytucji w sp. z o.o. (art. 195 KSH). Odsyłam więc do powstałego na jego kanwie dorobku doktryny.

⁵³¹ Można też argumentować, że zarząd w uchwale powinien taki „dzień zaliczki” wskazać, aby nie narazić się na zarzut manipulowania terminem wypłaty.

⁵³² Za tym stanowiskiem opowiada się: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁷.

⁵³³ Więcej na temat rozliczenia zaliczki na poczet przewidywanej dywidendy patrz podrozdz. 5.3.

4.1.2. Prawo poboru

Akcjonariuszom prostej spółki akcyjnej przysługuje, zdefiniowane w przepisie art. 300¹⁰⁶ § 1 zd. pierwsze KSH prawo poboru, zgodnie z którym jeżeli umowa spółki lub uchwała akcjonariuszy nie stanowią inaczej, wszyscy dotychczasowi akcjonariusze mają prawo pierwszeństwa objęcia nowych akcji⁵³⁴. W swym kształcie jest ono zbliżone do prawa poboru akcjonariuszy spółki akcyjnej oraz prawa pierwszeństwa do objęcia nowych udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym w sp. z o.o.⁵³⁵. Rolą prawa poboru jest uprzywilejowanie dotychczasowych akcjonariuszy, w sposób umożliwiający im zachowanie kontroli nad spółką⁵³⁶. W modelu przewidzianym ustawą stanowi ono uprawnienie warunkowe, wchodzące w skład prawa podmiotowego akcjonariusza⁵³⁷. Jest związane z akcją, a nie z osobą akcjonariusza⁵³⁸. Prawo poboru (po jego wyodrębnieniu co do poszczególnych akcji, a więc co do akcji uchwalonej już emisji) jest prawem zbywalnym⁵³⁹. Możliwe jest również zrzeczenie się już skonkretyzowanego prawa poboru⁵⁴⁰. Jego warunkowy charakter przejawia się zarówno w możliwości jego wyłączenia, jak i zależności od podjęcia uchwały o emisji akcji. To zresztą na dzień podjęcia uchwały o emisji nowych akcji, ustalana jest lista

⁵³⁴ W doktrynie wskazuje się, że prawo poboru z mocy ustawy nie przysługuje użytkownikowi lub zastawnikowi. Tak w przypadku spółki akcyjnej: P. Sikorski, *Pozycja prawna użytkownika oraz zastawnika akcji*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2003/4, s. 41. Nie jest to jednak stanowisko jednolite.

⁵³⁵ Oraz zbliżone do prawa pierwszeństwa do objęcia nowych udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym w sp. z o.o., uregulowanego w art. 258 § 1 KSH.

⁵³⁶ Przedkładając rozważania M. Michalskiego na temat prawa poboru w spółce akcyjnej można stwierdzić, że rolą prawa poboru jest zapewnienie dotychczasowym akcjonariuszom zachowania takiego samego stopnia oddziaływania korporacyjnego na spółkę poprzez liczbę głosów, jakimi dysponują, jak też utrzymanie takiego samego stopnia partycypacji majątkowej w zysku spółki i jej majątku likwidacyjnym. M. Michalski, *Spółka...*, s. 536. Szerzej na temat funkcji i znaczenia prawa poboru na przykładzie spółki akcyjnej patrz: A. Radwan, *Prawo poboru...*, s. 152 i n.

⁵³⁷ Analogicznie w przypadku prawa poboru w spółce akcyjnej: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 90. O warunkowym charakterze tego uprawnienia: M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰⁶, Nb. 2.

⁵³⁸ Tak w przypadku spółki akcyjnej: A. Radwan, *Prawo poboru...*, s. 142; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 89-90; M. Baszczyk, *Dopuszczalność statutowego ograniczenia obrotu prawem poboru*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2019/5, s. 51.

⁵³⁹ M. Boryczko, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. M. Kożuchowski, M. Macieszczyk, B. Woźniak, Warszawa 2021, art. 300¹⁰⁶, LEX; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰⁶. Tak w przypadku spółki akcyjnej: A. Radwan, *Prawo poboru...*, s. 142; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 90; R. Czerniawski, *Akcjonariusz...*, s. 93. Jego zbycie następuje w formie przelewu. M. Baszczyk, *Dopuszczalność...*, s. 51.

⁵⁴⁰ Nie budziło to wątpliwości już w przypadku spółki akcyjnej. Tak m.in.: W. Popiołek, w: *Kodeks spółek...*, art. 433, Nb. 4. Dla prostej spółki akcyjnej tak: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰⁶.

akcjonariuszy, dysponujących prawem poboru⁵⁴¹. Prawo do pierwszeństwa objęcia nowych akcji, jako uprawnienie ustawowe działające *ex lege*, trzeba wyraźnie odróżnić od uregulowanego w przepisie art. 300⁴² KSH prawa pierwszeństwa nabycia akcji, znajdującego zastosowanie tylko, jeśli wprowadzono je w umowie spółki.

Podobnie jak w przypadku spółki akcyjnej, akcjonariusze prostej spółki akcyjnej mogą zostać pozbawieni prawa poboru w całości lub w części uchwałą akcjonariuszy, podjętą większością czterech piątych głosów, o ile jest to w interesie spółki (art. 300¹⁰⁶ § 2 KSH)⁵⁴². Wydaje się, że przepis ten powinien być rozumiany tak samo, jak funkcjonujący w spółce akcyjnej przepis art. 433 § 2 zd. pierwsze i drugie KSH⁵⁴³. Z tego względu aktualny będzie w prostej spółce akcyjnej spór, czy w drodze uchwały akcjonariuszy możliwe jest wyłączenie prawa poboru jedynie części akcjonariuszy⁵⁴⁴.

W odróżnieniu od spółki akcyjnej wyłączenie prawa poboru może jednak nastąpić też na mocy samej umowy spółki⁵⁴⁵. W literaturze wskazuje się, że ze względu na treść przepisu art. 300¹⁰⁶ § 1 KSH w umowie spółki możliwe jest zarówno wyłączenie prawa poboru co do części akcji nowej emisji, jak i w zakresie podmiotowym, ograniczenie go lub całkowite wyłączenia wobec niektórych akcjonariuszy⁵⁴⁶. Wydaje się więc, że spór doktrynalny dotyczący możliwości wyłączenia prawa poboru jedynie co do niektórych

⁵⁴¹ Zdaniem M. Mazgaja dopuszczalne jest ustalenie innego „dnia prawa poboru”, niż dzień podjęcia uchwały o emisji akcji. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰⁶. Stanowisko to, jako sprzeczne z treścią przepisu art. 300¹⁰⁶ § 1 KSH, należy jednoznacznie odrzucić. Dyspozytywny charakter normy określonej jedynie w zdaniu pierwszym tego przepisu, nie może bowiem rozciągać się na jego zdanie drugie. Zdania pierwsze i drugie przepisu art. 300¹⁰⁶ § 1 KSH wyrażają bowiem dwie różne, niezależne od siebie normy prawne.

⁵⁴² Na temat interesu spółki w kontekście prawa poboru w spółce akcyjnej patrz: wyrok SN z 22.10.2015 r., IV CSK 738/14, OSNC 2016, nr 10, poz. 120; wyrok SN z 5.11.2009 r., I CSK 158/09, OSNC 2010, nr 4, poz. 63 oraz A. Radwan, *Prawo poboru...*, s. 292-294.

⁵⁴³ Dalej idącą rolę, niż w spółce akcyjnej, przypisuje mu jednak M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰⁶.

⁵⁴⁴ W ramach analizy instytucji spółki akcyjnej przeciwko takiej możliwości wypowiedzieli się m.in.: R. Czerniawski, *Akcjonariusz...*, s. 94; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 433; W. Popiołek, w: *Kodeks spółek...*, art. 433, Nb. 6, wraz z literaturą i orzecnictwem tam wskazanymi. Natomiast za nią m.in.: A. Radwan, *Prawo poboru...*, s. 296-299; M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 433, wraz z literaturą i orzecnictwem tam wskazanymi. Szerzej na temat tego sporu patrz: S. Pawelec, *Podmiotowe ograniczenia prawa poboru w spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2007/4, s. 16-25.

⁵⁴⁵ Zwracał na to uwagę sam ustawodawca. Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 61.

⁵⁴⁶ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰⁶; M. Boryczko, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁰⁶; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹⁰⁶, Nb. 3. Przeciwnie wydaje się jednak: M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰⁶, Nb. 4.

G. Kozieł wskazuje przy tym, że zmiana umowy spółki przewidująca wyłączenie prawa poboru powinna zostać dokonana większością 4/5 głosów, w myśl przepisu art. 300¹⁰⁶ § 2 KSH, który traktuje jako regulację o charakterze szczególnym. Tak samo: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰⁶. Przeciwnie S. Szejna, zdaniem którego konieczna jest jedynie „zwykła” większość 3/4. S. Szejna, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. R. Adamus, P. Malinowski, Warszawa 2021, art. 300¹⁰⁶, LEX.

akcjonariuszy, rozciągnie się również na przypadek dokonania tego w umowie spółki. Negatywnie ocenić należy powielanie przez ustawodawcę regulacji ustawowych, które obarczone są kilkudziesięcioletnim (nierozstrzygniętym) dyskursem doktrynalnym. Wydaje się, że opowiedzenie się za jednym, bądź drugim ze wzmiankowanych stanowisk nie umożliwi zapewnienia pewności obrotu, tak długo jak prowadzone w tym temacie dywagacje nie zakończą się interwencją ustawodawcy.

W przepisie art. 300¹⁰⁶ § 1 zd. pierwsze KSH wskazano wprost, że prawo poboru przysługuje proporcjonalnie do liczby dotychczasowych akcji danego akcjonariusza. Pomimo tego, że w aspekcie językowym przepis ten różni się od tego, jak zasada proporcjonalności wyrażona została dla spółki akcyjnej w przepisie art. 433 § 1 KSH, to znaczenie tych regulacji jest takie samo. Akcjonariusz prostej spółki akcyjnej w modelu ustawowym ma więc prawo do objęcia akcji w sposób proporcjonalny – chodzi tu o takim sam parytet, nie zaś o proporcję 1:1, więc prawo poboru może przysługiwać np. według proporcji 1:2, 2:1⁵⁴⁷. Podobnie, jak i w przypadku wyłączenia prawa poboru wobec niektórych akcjonariuszy, kwestią potencjalnego sporu będzie, czy również zasada proporcjonalności prawa poboru ma charakter dyspozytywny⁵⁴⁸.

Realizacja prawa poboru następuje w sposób określony przepisem art. 300¹⁰⁶ § 3 KSH. W ramach emisji nowych akcji (o ile zachowane jest prawo poboru) spółka składa uprawnionym akcjonariuszom ofertę objęcia akcji⁵⁴⁹. Wraz z ofertą przekazany powinien zostać wzór formularza w przedmiocie przyjęcia oferty. Do tego załącza się informację o terminie oraz sposobie złożenia oświadczenia o przyjęciu oferty. Przewidziany do złożenia oświadczenia termin nie może być przy tym krótszy, niż czternaście dni od dnia złożenia przez spółkę oferty. Następnie akcjonariusze składają oświadczenie o przyjęciu oferty. W ofercie objęcia akcji należy wskazać, w jakiej formie powinno zostać złożone oświadczenie⁵⁵⁰. Niezłożenie oświadczenia o przyjęciu oferty w przewidzianym terminie skutkować będzie wygaśnięciem prawa poboru akcji objętych ofertą⁵⁵¹.

⁵⁴⁷ M. Boryczko, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁰⁶. Dla spółki akcyjnej tak: M. Rodzynkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 433.

⁵⁴⁸ Za charakterem bezwzględnie obowiązującym, w związku z zasadą jednakowego traktowania akcjonariuszy, opowiada się: M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰⁶, Nb. 4.

⁵⁴⁹ Złożenie ofert powinno nastąpić w sposób właściwy dla dokonywania zawiadomień o walnym zgromadzeniu, określany przepisem art. 300⁸⁷ § 1 KSH.

⁵⁵⁰ M. Boryczko, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁰⁶.

⁵⁵¹ Tak w przypadku spółki akcyjnej: A. Radwan, *Prawo poboru...*, s. 144.

Akcjonariusze, którym służy prawo poboru wraz z przyjęciem oferty mogą złożyć dodatkowe oświadczenie o objęciu określonej liczby akcji w razie niewykonania prawa poboru przez pozostałych akcjonariuszy – tzw. zapisy dodatkowe (art. 300¹⁰⁶ § 4 KSH)⁵⁵². Innymi słowy dodatkowe oświadczenie składane jest na wypadek, gdyby nie wszyscy uprawnieni skorzystali z prawa poboru. W razie skorzystania z tej możliwości, akcje objęte dodatkowym oświadczeniem przydzielane są przez zarząd proporcjonalnie do zgłoszeń (art. 300¹⁰⁶ § 5 KSH)⁵⁵³. Ponownie zaakcentowana została więc zasada proporcjonalności w wykonywaniu prawa poboru.

Na mocy dyspozytywnego przepisu art. 300¹⁰⁶ § 6 KSH akcje, które nie zostały objęte w wykonaniu prawa poboru albo akcje, co do których prawo poboru zostało wyłączone zarząd oferuje według swojego uznania, z zastrzeżeniem że akcje nie mogą być oferowane po cenie niższej, niż cena emisyjna. Uchwała o emisji akcji może wyłączać albo zmieniać przytoczoną normę, np. poprzez uprawnienie zarządu do oferowania akcji po cenie niższej, niż cena emisyjna⁵⁵⁴. Zarząd pozostaje związany treścią uchwały o emisji akcji, np. w zakresie przewidzianych zasad i warunków oferowania⁵⁵⁵. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby akcje zostały zaoferowane nie tylko osobom trzecim wobec spółki, ale np. akcjonariuszom, którzy nie wykonali prawa poboru⁵⁵⁶.

Zaznaczyć należy, że w myśl przepisu art. 300¹⁰⁸ KSH, zamieszczona w przepisie art. 300¹⁰⁶ KSH regulacja prawa poboru co do zasady znajdzie zastosowanie do uproszczonej (autoryzowanej) emisji akcji na podstawie upoważnienia zarządu⁵⁵⁷. Zgodnie z przepisem art. 300¹¹³ § 1 KSH, pozbawienie prawa poboru w całości lub w części, w przypadku emisji akcji na podstawie upoważnienia zarządu, może jednak nastąpić w oparciu o uchwałę akcjonariuszy podjętą zgodnie z omawianym już trybem przewidzianym w przepisie art. 300¹⁰⁶ § 2 KSH. Prawo poboru nie będzie miało zastosowania w przypadku warunkowej emisji akcji, dokonywanej na podstawie

⁵⁵² G. Kozieł, uprawnienia przysługujące na podstawie przepisu art. 300¹⁰⁶ § 4-5 KSH określa mianem „dodatkowego” prawa poboru, w kontraście do „podstawowego” prawa poboru wynikającego z przepisów art. 300¹⁰⁶ § 1-3 KSH

⁵⁵³ Przydział powinien zostać dokonany uchwałą zarządu. Tak: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰⁶.

⁵⁵⁴ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰⁶.

⁵⁵⁵ M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰⁶. Por.: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰⁶.

⁵⁵⁶ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰⁶; S. Szejna, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹²¹. Por. na gruncie KH w sp. z o.o.: wyrok SN z 2.06.2004 r., IV CK 449/03, LEX nr 355364.

⁵⁵⁷ Tak też: B. Gliniecki, *Upoważnienie...*, s. 546; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹⁰⁶, Nb. 1 i 2.

uchwały walnego zgromadzenia, na co wskazuje wprost przepis art. 300¹¹⁵ § 2 zd. pierwsze KSH.

4.1.3. Prawo pierwszeństwa nabycia akcji

Prawo pierwszeństwa nabycia akcji, unormowane w art. 300⁴² § 1-7 KSH, jest modelową regulacją, która dla swej skuteczności musi znaleźć podstawę w umowie spółki – ma więc charakter dyspozytywny, warunkowy⁵⁵⁸. Jej zastosowanie prowadzi do ograniczenia zbywalności akcji prostej spółki akcyjnej, które służyć ma maksymalizacji *status quo* w zakresie składu akcjonariatu⁵⁵⁹. Z jednej strony wiąże się z powstaniem po stronie akcjonariusza zbywającego określonych obowiązków, z drugiej zaś tworzy szczególne uprawnienia po stronie pozostałych akcjonariuszy. W praktyce obrotu tego rodzaju regulacje umowne były dotychczas często spotykane w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółkach akcyjnych⁵⁶⁰. Ich kształtowanie następowało jednak nie w oparciu o przepis ustawy, a w ramach zasady swobody umów. Stworzenie ustawowego wzorca umownej regulacji prawa pierwszeństwa nabycia akcji spotkało się w doktrynie z pozytywnym przyjęciem⁵⁶¹. Skorzystanie z ram regulacyjnych, określonych już w ustawie z założenia powinno zmniejszyć ryzyko wadliwości odpowiednich postanowień umowy spółki. Elastyczny charakter regulacji ma natomiast zapewnić, że akcjonariusze ukształtują odpowiednie postanowienia umowy spółki w sposób najbardziej odpowiadający ich szczególnym potrzebom. Zaznaczenia przy tym wymaga, że prawo pierwszeństwa nabycia akcji jest instytucją odrębną od uregulowanego w kodeksie cywilnym prawa pierwokupu (art. 596 i n. KC)⁵⁶². Ze względu na dyspozytywny charakter przepisów art. 300⁴² KSH nic nie

⁵⁵⁸ M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴², Nb. 1; K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁴²; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴².

⁵⁵⁹ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 56. Szerzej na temat funkcji prawa pierwszeństwa w pozostałych spółkach kapitałowych, patrz: M. Matuszczak, *Prawo pierwszeństwa pochodnego nabycia praw udziałowych w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2013, s. 52.

⁵⁶⁰ O powszechnym stosowaniu tej instytucji wypowiadają się: G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300⁴², Nb. 1; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴²; Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 56. Dopuszczalność zawierania umów tego rodzaju w spółce akcyjnej reguluje wprost przepis art. 338 § 2 KSH. Szerzej na temat podstaw prawa pierwszeństwa w sp. z o.o. i spółce akcyjnej patrz: M. Matuszczak, *Prawo pierwszeństwa...*, s. 138 i n.

⁵⁶¹ Tak: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴².

⁵⁶² Na różnice między tymi instytucjami wskazują: K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁴²; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁴². M. Dumkiewicz słusznie podnosi, że w przypadku prawa pierwokupu ma miejsce zawiadomienie uprawnionego z prawa pierwszeństwa

przeszkadza przy tym, aby wprowadzić w umowie spółki prawo pierwokupu w rozumieniu przepisów KC. W takim wypadku, to jednak wykładnia treści konkretnych postanowień umowy pozwalać będzie na ich odpowiednie zakwalifikowanie jako prawa pierwokupu, bądź jako prawa pierwszeństwa nabycia akcji⁵⁶³.

Jeśli umowa spółki przewiduje zastosowanie prawa pierwszeństwa nabycia akcji w kształcie przewidzianym ustawą, procedurę zbycia akcji zapoczątkowuje akcjonariusz, zamierzający zbyć akcje na rzecz osoby trzeciej (art. 300⁴² § 3 KSH). Osobą trzecią w rozumieniu tego przepisu jest każdy podmiot inny niż sam akcjonariusz zbywający oraz spółka, której akcje podlegają zbyciu⁵⁶⁴. Akcjonariusz zbywający ma obowiązek zawiadomić zarząd o warunkach zamierzonego zbycia akcji – w szczególności o nabywcy, cenie akcji albo sposobie jej ustalenia oraz terminie zapłaty (art. 300⁴² § 3 KSH)⁵⁶⁵. Jednocześnie z zawiadomieniem zarządu, akcjonariusz zbywający składa pozostałym akcjonariuszom, za jego pośrednictwem ofertę nabycia akcji na warunkach przewidzianych dla umowy z osobą trzecią (art. 300⁴² § 4 KSH)⁵⁶⁶. Wszystkie powyższe czynności dokonywane są przez akcjonariusza zbywającego za pośrednictwem zarządu, który w toku procedury pośredniczy pomiędzy akcjonariuszem

o treści już zawartej warunkowej umowy sprzedaży z osobą trzecią (art. 597 § 1 KC i art. 598 § 1 KC). W przypadku pierwszeństwa prawa nabycia akcji zawiadamiany jest natomiast zarząd (a nie pozostali, uprawnieni akcjonariusze) i to nie o zawartej już umowie, a jedynie o warunkach zamierzanego zbycia akcji (art. 300⁴² § 3 KSH). Ze względu na to, do omawianej instytucji prostej spółki akcyjnej (w modelu ustawowym) nie znajdzie zastosowania orzecznictwo zrównujące umowne (statutowe) pierwszeństwo zakupu akcji z prawem pierwokupu. Por. wyrok SA w Katowicach z 9.11.2006 r., I ACa 392/06, LEX nr 269605. W przypadku postanowień umów spółek, przewidujących rozwiązania zbliżone do tych z art. 300⁴² KSH, wskazywano w orzecznictwie wyraźnie, że nie stosuje się do nich przepisów KC, dotyczących pierwokupu. Tak: wyrok SA w Poznaniu z 12.03.2008 r., I ACa 140/08, LEX nr 465082. Szerzej na temat relacji prawa pierwokupu i umownego prawa pierwszeństwa nabycia akcji patrz: M. Matuszczak, *Prawo pierwszeństwa...*, s. 30-33; J. Górecki, *Umowne (statutowe) pierwszeństwo nabycia*, „Rejent” 2009/2, s. 53 i n., wraz z orzecznictwem tam wskazanym.

⁵⁶³ Por. wyrok SN z 9.02.2006 r., V CK 437/05, LEX nr 173547; wyrok SN z 4.02.2011 r., III CSK 198/10, OSNC-ZD 2011, nr 4, poz. 90.

⁵⁶⁴ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁴²; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴².

⁵⁶⁵ K. Jasiński słusznie wskazuje, że nie jest to katalog zamknięty, a warunki zamierzonego zbycia mogą przewidywać np. obowiązek uzyskania zgód regulacyjnych. K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁴².

⁵⁶⁶ Chodzi tu więc o ofertę przewidującą takie same warunki. Umowa spółki może jednak przewidywać warunki odmienne. Wskazują na to: G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300⁴²; M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴², Nb. 4; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁴²; Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 56. Por. też: K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁴². Autor ten zasadnie wskazuje, że przedstawienie oferty o treści przewidującej warunki inne, niż przewidziane dla osoby trzeciej nie będzie skutkowało wyczerpaniem procedury pierwszeństwa nabycia akcji.

zbywającym, a pozostałymi akcjonariuszami⁵⁶⁷. Nie została uregulowana forma, w jakiej ma zostać dokonane zawiadomienie oraz złożona oferta nabycia akcji. Dla celów dowodowych zasadnym wydaje się skorzystanie co najmniej z formy dokumentowej⁵⁶⁸. Przepisy ustawy nie wskazują, w jakim terminie zarząd powinien przekazać pozostałym akcjonariuszom ofertę nabycia akcji. Słusznie wskazuje się w literaturze, że powinno to nastąpić niezwłocznie⁵⁶⁹. Moment przekazania oferty przez zarząd, będzie podstawą ustalenia kręgu akcjonariuszy mających prawo do pierwszeństwa nabycia akcji⁵⁷⁰.

Podstawowym założeniem prawa pierwszeństwa nabycia akcji jest jego oparcie na regule proporcjonalności, wedle której prawo to przysługuje akcjonariuszom, proporcjonalnie do liczby posiadanych akcji (art. 300⁴² § 2 KSH)⁵⁷¹. Uznać więc należy, że każdy z pozostałych akcjonariuszy powinien otrzymać ofertę nabycia konkretnej liczby akcji, przypadających na niego zgodnie z zasadą proporcjonalności⁵⁷². Problematiczne wydaje się ustalenie, w jaki sposób proporcjonalnie rozdzielić akcje, jeśli ich liczba nie pozwala na równy podział między akcjonariuszy. Przedstawiciele doktryny wskazują, że kwestia ta może zostać uregulowana w umowie spółki. W braku zaś postanowień umowy spółki prawo pierwszeństwa przysługiwać będzie na przypadające na poszczególnych akcjonariuszy ułamkowe części akcji, objęte współwłasnością (w myśl przepisu art. 300⁴³ KSH)⁵⁷³. Przepisy ustawy nie oferują rozwiązania, w jaki sposób proporcjonalnie rozdzielić akcje, jeśli części z nich stanowią akcje uprzywilejowane. Wydaje się, że w myśl zasady jednakowego traktowania

⁵⁶⁷ Tak: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴².

⁵⁶⁸ Por.: K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁴².

⁵⁶⁹ Por.: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁴².

⁵⁷⁰ Wątpliwości w tym zakresie wyraża K. Jasiński. Jego zdaniem kwestia ta powinna zostać uregulowana w umowie spółki. W braku takiego ustalenia, dniem właściwym dla oceny przysługującego prawa będzie dzień zawiadomienia zarządu spółki o zamierzonym zbyciu, bowiem jest to pierwszy uchwytany termin procedury. K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁴². Nie wydaje się to jednak stanowiskiem prawidłowym. Jeśli status akcjonariusza przysługiwałby określonemu podmiotowi w chwili zawiadomienia zarządu o zamierzonym zbyciu, jednak nie byłby on już akcjonariuszem w chwili przekazania oferty przez zarząd, prowadziłoby to bowiem do sytuacji, gdy zarząd (a więc i spółka) ma świadomość, że dany podmiot akcjonariuszem już nie jest, jednak oferowane są mu akcje w ramach procedury pierwszeństwa nabycia akcji, gdy uprawnieniem tym podmiot ten już nie dysponuje. Przyjęte w niniejszym opracowaniu rozwiązanie co prawda daje zarządowi możliwość pewnego sterowania kręgiem uprawnionych, jednak w modelu ustawowym wydaje się to nieuniknione.

⁵⁷¹ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 56. Ze względu na dyspozytywny charakter omawianej regulacji prawo pierwszeństwa nabycia akcji może zostać przyznane jedynie poszczególnym akcjonariuszom (jako uprawnienie indywidualne) bądź zostać związane z poszczególnymi akcjami (jako przywilej akcyjny). Por.: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴².

⁵⁷² M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴².

⁵⁷³ *Ibidem*, art. 300⁴². Por.: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁴².

akcjonariuszy, uprawnienie do ich nabycia powinno zostać rozdzielone tak, ażeby każdy z pozostałych akcjonariuszy miał możliwość nabycia takiej samej liczby akcji uprzywilejowanych tego samego rodzaju, bądź też ich ułamkowych części.

Z treści art. 300⁴² § 3 KSH wyprowadza się wniosek, że wspomniane zawiadomienie zarządu następuje już po dokonaniu uzgodnień z potencjalnym nabywcą⁵⁷⁴. Co do zasady jest to wniosek słuszny, należy jednak rozważyć sytuację, kiedy w rzeczywistości do żadnych uzgodnień nie doszło, zaś akcjonariusz zbywający, podaje nieprawdziwe dane co do nabywcy, ceny akcji i terminie jej zapłaty. Jest to sytuacja możliwa, bowiem rzekomy nabywca nie bierze udziału w przewidzianej ustawą procedurze pierwszeństwa nabycia akcji. Żaden z relewantnych przepisów nie zobowiązuje też akcjonariusza zbywającego do podania danych kontaktowych nabywcy⁵⁷⁵. Takie działanie akcjonariusza zbywającego nie byłoby pozbawione sensu, bowiem mógłby on intencjonalnie podać wtedy wyższą cenę zbycia akcji, licząc na to, że po tej zawyżonej cenie akcje zostaną nabyte przez pozostałych akcjonariuszy, korzystających z prawa pierwszeństwa. W razie nieskorzystania przez pozostałych akcjonariuszy z tego uprawnienia, akcjonariusz zbywający uzyska zgodę na zbycie akcji, zgodnie z przepisem art. 300⁴² § 7 KSH, nic nie obliguje go jednak do tego, ażeby z tejże zgody skorzystać i faktycznie zbyć posiadane akcje. Oczywiście analogiczna sytuacja, polegająca na usiłowaniu zbycia akcji po zawyżonej cenie, jest możliwa w warunkach rynkowych bez zastosowania prawa pierwszeństwa nabycia akcji. Ważne jednak, żeby akcjonariusze mieli świadomość, że samo wyrażenie zgody nie musi skutkować zbyciem akcji, bowiem zgoda nie jest wyrażana w następstwie zawarcia warunkowej umowy sprzedaży, jak ma to miejsce w przypadku prawa pierwokupu (art. 596 i n. KC).

Wraz ze złożeniem oferty nabycia akcji, akcjonariusz zbywający powinien wyznaczyć pozostałym akcjonariuszom termin do złożenia przez nich oświadczenia o przyjęciu oferty nabycia akcji, który nie może być krótszy niż 14 dni od dnia otrzymania oferty (art. 300⁴² § 4 KSH). Ewentualne wyznaczenie terminu krótszego,

⁵⁷⁴ K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁴².

⁵⁷⁵ Akcjonariusz zbywający ma bowiem jedynie zawiadomić zarząd „o nabywcy”, a więc oznaczyć go co do osoby (podmiotu). Nawet gdyby uznać, że zarząd ma prawo domagać się wskazania danych kontaktowych nabywcy, to akcjonariusz zbywający może przecież „umówić” się z rzekomym nabywcą, aby ten potwierdził zamiar nabycia akcji w przewidzianej cenie. Nie wspominając już o tym, że rzekomy nabywca może po prostu nie odpowiedzieć na próby kontaktu ze strony spółki.

wbrew przytoczonej normie, należałoby uznać za bezskuteczne⁵⁷⁶. W takim wypadku zastosowanie z mocy ustawy znajdzie termin czternastodniowy⁵⁷⁷. Termin biegnie osobno dla każdego z pozostałych akcjonariuszy, od otrzymania oferty nabycia akcji⁵⁷⁸.

Akcjonariusze chcący skorzystać z przysługującego im prawa pierwszeństwa nabycia akcji powinni, za pośrednictwem zarządu, złożyć akcjonariuszowi zbywającemu oświadczenie o skorzystaniu z tego uprawnienia i przyjęciu jego oferty (art. 300⁴² § 5 KSH). Dla oświadczenia ustawodawca przyjął formę dokumentową pod rygorem nieważności. Niezwłocznie po upływie terminu wyznaczonego przez akcjonariusza zbywającego, zgodnie z przepisem art. 300⁴² § 4 KSH zarząd przekazuje mu informację o akcjonariuszach, którzy skorzystali z prawa pierwszeństwa (art. 300⁴² § 5 KSH)⁵⁷⁹. Niezłożenie przez pozostałych akcjonariuszy oświadczenia o skorzystaniu z prawa pierwszeństwa i przyjęciu oferty, w zastrzeżonym terminie, skutkuje wygaśnięciem przysługującego im uprawnienia⁵⁸⁰. W literaturze słusznie wskazuje się, że ustawowy model prawa pierwszeństwa nie przewiduje tzw. procedury „kaskadowej” – nieskorzystanie przez akcjonariusza z prawa pierwszeństwa nabycia akcji nie sprawia, że muszą one zostać następnie zaoferowane do nabycia innym akcjonariuszom⁵⁸¹.

Akcjonariusz zbywający nie będzie musiał zawiadamiać zarządu o warunkach zbycia akcji, ani składać za pośrednictwem zarządu oferty nabycia akcji, jeśli pozostali akcjonariusze złożyli w formie dokumentowej (pod rygorem nieważności) oświadczenia o rezygnacji z przysługującego im prawa pierwszeństwa (art. 300⁴² § 6 KSH). Do wywołania takiego skutku konieczne jest jednak złożenie oświadczenia o rezygnacji przez wszystkich pozostałych akcjonariuszy⁵⁸². Skoro złożenie oświadczenia o rezygnacji może skutkować wyłączeniem konieczności składania oferty nabycia akcji i informowania o warunkach zamierzonego zbycia, a więc może je

⁵⁷⁶ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴².

⁵⁷⁷ *Ibidem*, art. 300⁴².

⁵⁷⁸ K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁴².

⁵⁷⁹ Na temat wykładni pojęcia „niezwłocznie” patrz podrozdz. 2.1.

⁵⁸⁰ K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁴².

⁵⁸¹ Brak bowiem w przypadku pierwszeństwa nabycia akcji przepisu odpowiadającego przepisowi art. 300¹⁰⁶ § 4 KSH. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴²; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁴². Nic jednak nie przeszkadza, aby regulację tego rodzaju wprowadzić do umowy spółki na zasadzie swobody umów.

⁵⁸² M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁴². Złożenie oświadczenia o rezygnacji tylko przez część z akcjonariuszy skutkować będzie brakiem konieczności przeprowadzania wobec nich procedury określonej przepisem art. 300⁴² § 3-5 KSH. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴².

poprzedzać, to znaczy, że oświadczenie o rezygnacji można złożyć w sposób generalny, nie tylko co do konkretnej oferty – skutek taki musi wynikać wprost z treści oświadczenia⁵⁸³. Przepis art. 300⁴² § 6 KSH nie wyłącza zastosowania zasady proporcjonalności podziału akcji, określonej w art. 300⁴² § 2 KSH. Konieczne jest zatem ustalenie akcji, co do których prawo pierwszeństwa nabycia przysługuje akcjonariuszom, którzy złożyli oświadczenie o rezygnacji z tego uprawnienia. Mogą one jednak zostać swobodnie zbyte przez akcjonariusza zbywającego⁵⁸⁴.

Specyficzna regulacja przewidziana została w przepisie art. 300⁴² § 7 KSH, zgodnie z którym jeśli spełnione zostały wymogi proceduralne, określone w przepisach art. 300⁴² § 3-5 KSH (zawiadomienie zarządu o warunkach zamierzonego zbycia, złożenie oferty pozostałym akcjonariuszom oraz złożenie oświadczeń o skorzystaniu z prawa pierwszeństwa), bądź też spełniono wymóg określony w art. 300⁴² § 6 KSH (pozostali akcjonariusze złożyli skutecznie oświadczenia o rezygnacji z prawa pierwszeństwa), zarząd wyraża zgodę na zbycie akcji. Wyrażenie zgody należy interpretować jako oświadczenie woli spółki⁵⁸⁵. Co istotne, w razie spełnienia przytoczonych wymogów zarząd ma obowiązek, a nie możliwość, złożenia oświadczenia o wyrażeniu zgody na zbycie akcji⁵⁸⁶. Jako niesłuszne należy ocenić pojawiające się w doktrynie stanowisko, zgodnie z którym akcje mogą zostać swobodnie zbyte po spełnieniu wymogów z art. 300⁴² § 3-5 KSH albo art. 300⁴² § 6 KSH, bez względu na to, czy zarząd wyraził zgodę na takie zbycie, czy też nie⁵⁸⁷. Wyrażenie zgody zarządu na zbycie akcji jest bowiem elementem obligatoryjnym prawidłowo przeprowadzonej procedury regulującej skorzystanie z pierwszeństwa nabycia akcji.

⁵⁸³ Por.: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴².

⁵⁸⁴ *Ibidem*, art. 300⁴².

⁵⁸⁵ Na możliwość takiej interpretacji wskazuje: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁴².

⁵⁸⁶ M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴², Nb. 6. Tak też M. Dumkiewicz, która słusznie dodaje, że zgoda powinna zostać wyrażona, o ile umowa spółki nie uzależnia dodatkowo zbycia akcji od zgody spółki wyrażonej na podstawie art. 300³⁹ § 2 KSH. W takim bowiem przypadku konieczne będzie zastosowanie trybu określonego przepisami art. 300³⁹ § 3-6 KSH.

⁵⁸⁷ Za takim stanowiskiem opowiada się M. Mazgaj, zdaniem którego w modelu ustawowym pominięcie zarządu w tej procedurze nie wywiera skutków prawnych, poza teoretyczną odpowiedzialnością odszkodowawczą akcjonariusza. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴². Niezrozumiałym jest, czemu według tego autora zgoda zarządu nie ma waloru wyłącznie informacyjnego, a jednocześnie nie warunkuje ona możliwości zbycia akcji. Jeśli, jak twierdzi M. Mazgaj, zgoda nie byłaby konieczna do zbycia akcji, to miałyby w istocie jedynie walor informacyjny (bowiem nie wywoływałyby żadnego innego skutku).

Problematyczna pozostaje kwestia skutków prawnych dokonanej zbycia akcji, z naruszeniem w ogólności procedury prawa pierwszeństwa nabycia akcji. W doktrynie przeważają dwa stanowiska co do skutków tak dokonanej czynności prawnej, a mianowicie nieważność bezwzględna oraz bezskuteczność zawieszona⁵⁸⁸. Jednakże należy podkreślić, iż wykształciły się one na podstawie umownego prawa pierwszeństwa nabycia udziałów bądź akcji, obowiązujących odpowiednio w sp. z o.o. oraz spółce akcyjnej. Zatem w przypadku ustawowego prawa pierwszeństwa, uregulowanego po raz pierwszy w prostej spółce akcyjnej pewne argumenty, przytaczane przez przedstawicieli obu stanowisk częściowo tracą na aktualności. Należałoby rozważyć czy przeważająca w doktrynie koncepcja, zakładająca bezskuteczność zawieszoną czynności prawnej zbycia akcji z naruszeniem prawa pierwszeństwa na gruncie prostej spółki akcyjnej nie ustąpi koncepcji nieważności bezwzględnej z uwagi właśnie na wprowadzenie przepisów, regulujących tę procedurę do KSH⁵⁸⁹. Wskazać bowiem należy, iż zgodnie z przepisem art. 58 § 1 KC czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Niewątpliwie prawo pierwszeństwa nabycia akcji zostało uregulowane ustawą i w sytuacji wprowadzenia tejże instytucji w umowie spółki, znajduje ono zastosowanie w brzmieniu obowiązującym w przepisie art. 300⁴² § 2-7 KSH, w braku odmiennych regulacji umownych. Wobec tego jest to rozwiązanie odmienne od obowiązujących w spółce z o. o. i spółce akcyjnej w przepisach art. 182 § 1 KSH czy 337 § 2 KSH, które stanowią pośrednio o możliwości ograniczenia w umowie bądź statucie spółki zbywalności udziałów albo akcji, natomiast w przypadku prostej spółki akcyjnej występuje bezpośrednie odniesienie do konkretnego przepisu ustawy, regulującego prawo pierwszeństwa. W tej sytuacji zasadne wydaje się opowiedzenie za tym, że naruszenie prawa pierwszeństwa w prostej spółce akcyjnej, uformowanego poprzez odniesienie się do treści przepisu art. 300⁴² KSH, skutkować będzie nieważnością bezwzględną nabycia akcji.

⁵⁸⁸ M. Matuszczak, *Prawo pierwszeństwa...*, s. 316-317; J. Górecki, *Umowne...*, s. 59-61.

⁵⁸⁹ Na temat koncepcji bezskuteczności zawieszony patrz: M. Matuszczak, *Prawo pierwszeństwa...*, s. 258-270 wraz z literaturą tam wskazaną; wyrok SA w Warszawie z 2.04.2019 r., VII AGa 2022/18, LEX nr 3126220.

Odmienne należy spojrzeć na sytuację, gdy jedynym elementem naruszenia prawidłowej procedury regulującej skorzystanie z pierwszeństwa nabycia akcji (w modelu ustawowym), jest brak obligatoryjnej zgody zarządu. Uznać należy, że w takim wypadku, akcjonariusz zbywający miałby możliwość uzyskania wyroku sądu opisanego w art. 64 KC, zastępującego to oświadczenie⁵⁹⁰. Dopuszczalne byłoby również następcze wyrażenie zgody przez zarząd, które zgodnie z art. 63 § 1 KC ma moc wsteczną⁵⁹¹. W takim przypadku – prawidłowo przeprowadzonej procedury prawa pierwszeństwa, ale braku obligatoryjnej zgody zarządu nie będzie miała miejsca bezwzględna nieważność nabycia akcji, czynność ta będzie ważna, lecz wystąpi bezskuteczność zawieszona, która podlega „uzdrowieniu” poprzez następczo wyrażoną zgodę zarządu.

4.1.4. Prawo do udziału w masie likwidacyjnej

Kolejnym z przysługujących akcjonariuszowi uprawnień majątkowych jest prawo do udziału w masie likwidacyjnej⁵⁹². W przypadku prostej spółki akcyjnej jego istnienie należy wyprowadzać z przepisu art. 300¹²¹ § 4 KSH. Prawo to stanowi odpowiednik uprawnień, przysługujących akcjonariuszom spółki akcyjnej na podstawie przepisów art. 474 § 1 i 2 KSH oraz wspólnikom sp. z o.o. na podstawie przepisów art. 286 § 1 i 2 KSH. Sprowadza się do powstania po stronie akcjonariusza, w toku postępowania likwidacyjnego, roszczenia o przeniesienie na niego odpowiedniej części majątku spółki⁵⁹³. Celem tej instytucji jest dokonanie zwrotu na rzecz akcjonariuszy rzeczywiście wniesionych wkładów oraz rozdysponowanie pozostałego w spółce majątku, przed jej rozwiązaniem. Odpowiednia procedura ma przy tym zapewnić, że nie będzie się to wiązać z pokrzywdzeniem wierzycieli.

⁵⁹⁰ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁴².

⁵⁹¹ Por. wyrok SA w Warszawie z 2.04.2019 r., VII AGa 2022/18, LEX nr 3126220.

⁵⁹² W przypadku spółki akcyjnej uprawnienie majątkowe tej treści wyodrębniają: K. Bandarzewski, *Prawa...*, s. 80; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 102; R. Czerniawski, *Akcjonariusz...*, s. 95-96; K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 41. Przeciwnie R. Potrzeszcz i T. Siemiątkowski, zdaniem których (wyrażanym na kanwie spółki akcyjnej) nie jest to uprawnienie majątkowe, a raczej roszczenie wynikające z wygaśnięcia stosunku uczestnictwa akcjonariusza w spółce. R. Potrzeszcz, T. Siemiątkowski, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział II. Spółka akcyjna*, red. J. P. Naworski, K. Strzelczyk, R. Potrzeszcz, T. Siemiątkowski, Warszawa 2012, art. 328, LEX.

⁵⁹³ Tak w przypadku spółki akcyjnej: A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 194; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 102.

Możliwość realizacji tego uprawnienia uwarunkowana jest spełnieniem następujących przesłanek:

- wystąpiła przyczyna rozwiązania spółki, powodująca otwarcie likwidacji;
- wierzyciele zostali uprzednio zaspokojeni lub zabezpieczeni⁵⁹⁴;
- po zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wierzycieli pozostała część majątku spółki, możliwa do rozdzielenia między akcjonariuszy (tzw. masa likwidacyjna);
- w umowie spółki nie przewidziano innych zasad podziału majątku spółki (art. 300¹²¹ § 6 KSH)⁵⁹⁵.

Regulacja prostej spółki akcyjnej nie przewiduje odpowiednika przepisu art. 474 § 1 KSH. Podział między akcjonariuszy majątku pozostałego po zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wierzycieli nie musi więc nastąpić dopiero po roku, czy też po jakimkolwiek z góry oznaczonym okresie, od ogłoszenia o rozwiązaniu spółki i otwarciu likwidacji oraz wezwaniu wierzycieli⁵⁹⁶. Podział powinien nastąpić proporcjonalnie do liczby posiadanych przez nich akcji. Jeśli wkłady nie zostały wniesione w całości, podział powinien nastąpić w stosunku do wartości wniesionych wkładów. Nie ma przy tym znaczenia, czy wkłady zostały wniesione na kapitał akcyjny, czy też nie⁵⁹⁷. Na kanwie spółki akcyjnej rozważana w doktrynie była kwestia, czy dopuszczalne jest dokonanie podziału majątku spółki *in natura*⁵⁹⁸. Ze względu na zbliżony kształt przyjętych regulacji, na poczet prostej spółki akcyjnej podnosić można te same argumenty, które wyrażane były już w przypadku spółki akcyjnej. Wydaje się

⁵⁹⁴ Jak wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy, chodzi tu o wszystkich wierzycieli znanych spółce, a nie tylko tych, którzy zgłosili swoje wierzytelności w ramach postępowania likwidacyjnego. Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 82.

⁵⁹⁵ Otwarty katalog dopuszczalnych form podziału majątku spółki ograniczają jedynie przepisy ustawy, zasada jednakowego traktowania akcjonariuszy (art. 20 KSH) oraz zasada swobody umów (art. 353¹ KC). M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹²¹; S. Szejna, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹²¹.

⁵⁹⁶ Tak też: S. Szejna, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹²¹; L. Modzelewska, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, 2023, art. 300¹²¹, Legalis. Przeciwnie i błędnie: M. Trociuk, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. M. Kożuchowski, M. Macieszczak, B. Woźniak, Warszawa 2021, art. 300¹²¹, LEX.

⁵⁹⁷ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹²¹; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹²¹, Nb. 5.

⁵⁹⁸ Za dopuszczalnością uregulowania podziału *in natura* w statucie spółki opowiadali się: A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 194-195; A. Kidyba, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 474; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 474; R. Potrzeszcz, T. Siemiątkowski, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział II...*, art. 474; A. Terc, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, 2023, art. 474, Legalis; K. Bandarzewski, *Prawa...*, s. 80; M. Michalski, *Spółka...*, s. 545.

więc, że w myśl przepisu art. 300¹²¹ § 6 KSH należy dopuścić możliwość uregulowania kwestii podziału *in natura* w umowie spółki⁵⁹⁹. Sam sposób podziału nie może być przy tym sprzeczny z zasadą jednakowego traktowania akcjonariuszy⁶⁰⁰. Nie byłoby również dopuszczalne całkowite pozbawienie akcjonariusza prawa do udziału w masie likwidacyjnej⁶⁰¹.

Z przepisu art. 300¹²¹ § 5 KSH wynika wprost, że w pierwszej kolejności spłacie podlegają akcje, którym przyznano prawo pierwszeństwa przy podziale majątku spółki, w zakresie określonym w umowie spółki⁶⁰². Pozostała po spłaceniu wspomnianych akcji uprzywilejowanych nadwyżka majątku spółki, powinna zostać następnie podzielona zgodnie z zasadami ogólnymi, a więc wedle przepisu art. 300¹²¹ § 4 KSH⁶⁰³.

Funkcję ochronną wobec akcjonariuszy pełni przepis art. 300¹²¹ § 7 KSH, wyłączający obowiązek zwrotu części majątku spółki w celu pokrycia należności wierzycieli, jeśli akcjonariusze otrzymali ją w dobrej wierze, po ziszczeniu się przesłanek określonych w art. 300¹²¹ § 1 i 3 KSH⁶⁰⁴.

⁵⁹⁹ Należy się jednak opowiedzieć przeciwko możliwości wprowadzenia podziału *in natura* na mocy uchwały akcjonariuszy. Tak w przypadku spółki akcyjnej: R. Potrzeszcz, T. Siemiątkowski, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział II...*, art. 474; A. Terc, w: *Kodeks spółek...*, art. 474; M. Rodzyńkiewicz, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIB. Spółka akcyjna. Komentarz. Art. 393–490*, red. A. Opalski, Warszawa 2016, art. 474, Nb. 5. Rozwiązanie takie dopuszczał jednak W. Popiołek, *Akcja...*, s. 103. Słusznie przy tym wskazuje M. Rodzyńkiewicz, że świadczenie w naturze możliwe jest także w drodze porozumienia pomiędzy akcjonariuszem, a spółką. M. Rodzyńkiewicz, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIB...*, art. 474, Nb. 5.

⁶⁰⁰ Tak też w przypadku spółki akcyjnej: A. Kidyba, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 474; A. Terc, w: *Kodeks spółek...*, art. 474.

⁶⁰¹ Tak w przypadku spółki akcyjnej: K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 41 oraz na gruncie KH, A. Kondracka, *Charakter...*, s. 79; K. Bandarzewski, *Prawa...*, s. 80.

⁶⁰² M. Dumkiewicz słusznie akcentuje, że w takim razie wprowadzenie akcji uprzywilejowanych co do pierwszeństwa przy podziale majątku spółki wiąże się z koniecznością wskazania w umowie spółki, do jakiej granicy akcje te podlegają spłaceniu w pierwszej kolejności. M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹²¹.

⁶⁰³ Na temat dopuszczalnego zakresu uprzywilejowania akcji, w tym akcji z prawem pierwszeństwa przy podziale majątku spółki patrz podrozdz. 3.2.1. Nic nie stoi na przeszkodzie, ażeby sformułować w umowie spółki uprawnienie indywidualne, które polegałoby na pierwszeństwie przy podziale majątku spółki. Na temat uprawnień indywidualnych patrz podrozdz. 4.3.

⁶⁰⁴ G. Kozieł słusznie wskazuje, że norma ta ma charakter bezwzględnie obowiązujący. G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹²¹, Nb. 5. Tak też: S. Szejna, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹²¹.

4.1.5. Prawo przejęcia majątku spółki

Prawo przejęcia majątku spółki jest nowatorskim uprawnieniem majątkowym akcjonariusza prostej spółki akcyjnej, którego nie przewidują regulacje pozostałych spółek kapitałowych⁶⁰⁵. Uregulowane zostało kompleksowo w art. 300¹²² § 1-9 KSH. Skorzystanie z niego prowadzi do przejęcia przez oznaczonego akcjonariusza całości majątku spółki, przy jednoczesnym zakończeniu bytu prawnego spółki⁶⁰⁶. Tym samym umożliwia ono zakończenie funkcjonowania spółki, jej wykreślenie z rejestru, bez przeprowadzania postępowania likwidacyjnego, które to (w szczególności w przypadku pozostałych spółek kapitałowych) jest procesem długotrwałym i ekonomicznie nieefektywnym⁶⁰⁷. Będzie szczególnie użyteczne w sytuacji, gdy głównym elementem majątku spółki jest funkcjonujące przedsiębiorstwo. Umożliwi bowiem zachowanie jednolitości przedsiębiorstwa i dalsze prowadzenie w oparciu o nie działalności gospodarczej przez akcjonariusza przejmującego⁶⁰⁸. W razie skorzystania z niego, obowiązek zaspokojenia akcjonariuszy i wierzycieli w toku postępowania likwidacyjnego przechodzi na akcjonariusza przejmującego⁶⁰⁹. Warunkiem zastosowania tej instytucji jest podjęcie większością 3/4 głosów, w obecności akcjonariuszy reprezentujących co najmniej połowę ogólnej liczby akcji, uchwały walnego zgromadzenia, wskazującej akcjonariusza przejmującego oraz zezwolenie na

⁶⁰⁵ G. Kozieł wskazuje na podobieństwo tej instytucji do regulacji przewidzianej w art. 66 KSH dla spółki jawnej (oraz innych spółek osobowych w ramach odpowiedniego stosowania przepisów o spółce jawnej). G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹²², Nb. 1. Tak też: S. Szejna, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹²²; K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Dwie koncepcje przejęcia majątku spółki – przez współnika spółki jawnej i przez akcjonariusza prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2023/9, s. 2 i 8.

⁶⁰⁶ Majątek może przejąć tylko jeden z akcjonariuszy, nie zaś kilku. Tak też: P. Zdanikowski, *Przejęcie majątku prostej spółki akcyjnej przez oznaczonego akcjonariusza*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2022/5, s. 24. Zdaniem K. Kopaczyńskiej-Pieczniak instytucja ta może zostać zastosowana tylko w razie zajścia przyczyny rozwiązania spółki. K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Dwie koncepcje...*, s. 3 i 6. Stanowisko to nie wydaje się uzasadnione. Nie wynika ono bowiem z treści przepisu. Zresztą uchwała dotycząca rozwiązania spółki, w modelu ustawowym, zapada tą samą większością głosów, co uchwała wskazująca akcjonariusza przejmującego, przy jednak braku wymaganego kworum (art. 300⁹⁸ § 2 pkt 4 KSH).

⁶⁰⁷ Na temat wyjątków od systemowej zasady przeprowadzania postępowania likwidacyjnego patrz: M. Podleś, L. Siwik, *Likwidacja spółek z perspektywy projektowanej regulacji prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018/9, s. 43-45.

⁶⁰⁸ Tak: Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 83.

⁶⁰⁹ P. Zdanikowski słusznie wskazuje, że spłata akcjonariuszy powinna nastąpić proporcjonalnie do liczby akcji, a w razie niepokrycia akcji w pełni, w stosunku do wartości wniesionych wkładów. Analogicznie więc do przepisu art. 300¹²¹ § 4 KSH. P. Zdanikowski, *Przejęcie majątku...*, s. 23-24. Tak też: K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Dwie koncepcje...*, s. 8.

przejęcie przez sąd rejestrowy⁶¹⁰. Z momentem podjęcia uchwały dochodzi do ograniczenia kompetencji zarządu, który może dokonywać jedynie czynności niezbędnych do ochrony majątku spółki i wykreślenia jej z rejestru (art. 300¹²² § 2 KSH)⁶¹¹. Z założenia ma to służyć ochronie stanu majątku spółki do czasu jego przejęcia przez akcjonariusza⁶¹².

W następstwie podjęcia uchwały spółka składa do sądu rejestrowego wniosek o zezwolenie na przejęcie majątku spółki, w którym należy uprawdopodobnić, że nie doprowadzi to do pokrzywdzenia wierzycieli ani akcjonariuszy spółki (art. 300¹²² § 3 KSH). Skuteczne uprawdopodobnienie powyższych okoliczności będzie warunkiem uwzględnienia przez sąd rejestrowy wniosku o zezwolenie na przejęcie majątku spółki⁶¹³. W celu wykładni pojęcia „uprawdopodobnienia” konieczne jest sięgnięcie do dorobku doktryny i orzecznictwa powstałego na poczet przepisu art. 243 KPC. Uprawdopodobnienie jest środkiem zastępczym dowodu w ścisłym znaczeniu i nie daje pewności, lecz tylko prawdopodobieństwo twierdzenia o pewnym fakcie⁶¹⁴. Nie można go utożsamiać z powołaniem samych twierdzeń, strona musi przedstawić sądowi jakiś

⁶¹⁰ Uchwała ta nie może zostać podjęta poza walnym zgromadzeniem. Tak: L. Modzelewska, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹²². Słusznie wskazuje M. Dumkiewicz, że uchwała może zostać podjęta bez zgody akcjonariusza przejmującego, przegłosowana przez pozostałych akcjonariuszy, co wydaje się rozwiązaniem dyskusyjnym. M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 300¹²². Zwraca na to uwagę też: K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Dwie koncepcje...*, s. 5. P. Zdanikowski wskazuje, że uchwała powinna szczegółowo określać składniki, podlegające przejęciu oraz ich wartość. P. Zdanikowski, *Przejęcie majątku...*, s. 23.

⁶¹¹ Ograniczenie to nie ma skutku wobec osób trzecich. W stosunku wewnętrznym zarząd jest obowiązany stosować się do uchwał walnego zgromadzenia (art. 300¹²² § 2 KSH). Nie wyklucza to odpowiedzialności wewnętrznej członków zarządu.

⁶¹² Przepis ten spotkał się z krytyczną oceną G. Kozieła, którego zdaniem „nieprowadzenie pełnowymiarowej działalności przez spółkę po rozpoczęciu postępowania w sprawie przejęcia majątku akcjonariusza (ale jej ograniczenie jedynie do czynności zachowawczych) może prowadzić do istotnego spadku wartości majątku spółki, co nie leży w interesie akcjonariuszy”. G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹²², Nb. 2. W odpowiedzi na to stanowisko należy jednak wskazać, że przejęcie majątku spółki przez akcjonariusza stanowi swoistą alternatywę dla postępowania likwidacyjnego, w ramach którego czynności likwidacyjne również dokonywane są tylko w ograniczonym zakresie (art. 468 § 1 KSH w zw. z art. 300¹²⁰ § 5 KSH). Trudno oczekiwać, żeby w realiach rynkowych czynności prowadzące do zakończenia bytu prawnego spółki miały zapewnić ciągłość jej działalności w pełnym wymiarze, aż do samego momentu wykreślenia spółki z rejestru, bądź też całkowicie wykluczyć możliwość spadku wartości majątku spółki. Nieważne jak ukształtowana jest procedura „wygaszania” spółki musi być ona bowiem procesem stopniowym, czasochłonnym, który może wiązać się z niekorzystnymi skutkami. Należy raczej stwierdzić, że w przypadku przejęcia majątku spółki ryzyko gospodarcze jest dla spółki niższe, niż w przypadku likwidacji, bowiem proces ten z założenia ma być znacznie krótszy.

⁶¹³ Czynności w omawianym postępowaniu, zgodnie z przepisem art. 509¹ § 2 KPC, co do zasady będzie mógł podejmować referendarz sądowy. Tak też: P. Zdanikowski, *Przejęcie majątku...*, s. 24. Jest to postępowanie rejestrowe w rozumieniu przepisu art. 694¹ § 1 KPC. Tak też: K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Dwie koncepcje...*, s. 5.

⁶¹⁴ T. Ereciński, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, 2022, art. 243, LEX. Por. też: orzeczenie SN z 19.06.1951 r., C 398/51, OSN 1951, nr 3, poz. 89.

materiał, pozwalający na ich zweryfikowanie, dowody niedające pewności, jak i inne środki nieuznawane przez KPC za dowody⁶¹⁵.

Przepis art. 300¹²² § 3 KSH nie przesądza wprost, czy sąd rejestrowy powinien rozpatrywać z urzędu kwestię uprawdopodobnienia braku pokrzywdzenia akcjonariuszy spółki, w tym również akcjonariusza przejmującego, czy wyłącznie akcjonariuszy innych, niż akcjonariusz przejmujący. Opowiadam się za przyjęciem, że sąd rejestrowy musi weryfikować kwestię uprawdopodobnienia również wobec akcjonariusza przejmującego. Skoro przytoczony przepis odnosi się do „akcjonariuszy spółki”, nie wykluczając akcjonariusza przejmującego, wychodzę z założenia, że zaliczany jest on do tego katalogu⁶¹⁶. Wyłączenie go wymagałoby, w mojej ocenie, przepisu szczególnego, którego brak. Nie dostrzegam zresztą argumentów za tym, żeby pozbawiać akcjonariusza przejmującego tego rodzaju ochrony. Byłby to ponadto wentyl bezpieczeństwa dla sytuacji, gdyby uchwała wskazująca akcjonariusza przejmującego uchwalona została bez jego zgody oraz przy jego bierności (nie znajdzie wtedy zastosowania zasada *volenti non fit iniuria*). W takim wypadku sąd rejestrowy miałby bowiem możliwość negatywnego rozpoznania wniosku, jeśli naruszałoby to jego interesy, bez sięgania po klauzule ogólne nadużycia prawa.

Wraz z wnioskiem o zezwolenie na przejęcie majątku spółki powinna zostać przedłożona lista wierzycieli spółki, w której wskazuje się rodzaj i wysokości wierzytelności, a także dokumenty przedstawiające przejmowany majątek spółki oraz sytuację majątkową akcjonariusza przejmującego⁶¹⁷. Niezwłocznie po otrzymaniu wniosku, sąd rejestrowy powinien ogłosić o podjęciu uchwały wskazującej akcjonariusza przejmującego, wzywając jednocześnie wierzycieli do zgłaszania

⁶¹⁵ M. Sieńko, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-477*¹⁶, red. M. Manowska, 2022, art. 243, LEX. Por. też: postanowienie SN z 16.12.2005 r., I CNP 37/05, LEX nr 1615067.

⁶¹⁶ Przeciwnie, choć bez uzasadnienia, poniżsi autorzy, którzy wprost wskazują (w ślad za uzasadnieniem projektu ustawy), że sąd rejestrowy powinien badać tylko kwestię naruszenia interesów akcjonariuszy innych, niż akcjonariusz przejmujący. A. Opalski, *Prosta spółka akcyjna- nowy typ spółki handlowej (część II)*..., s. 10-11; L. Modzelewska, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹²²; M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹²², Nb. 5; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹²², Nb. 3; M. Trociuk, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹²²; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹²²; S. Szejna, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹²²; P. Zdanikowski, *Przejęcie majątku...*, s. 25; Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 85.

⁶¹⁷ Sąd rejestrowy może uzależnić zezwolenie na przejęcie majątku spółki przez akcjonariusza przejmującego od ustanowienia zabezpieczenia (art. 300¹²² § 4 KSH).

sprzeciwu w terminie nie krótszym, niż trzydzieści dni od dnia ogłoszenia (art. 300¹²² § 5 KSH)⁶¹⁸.

Wierzyciel niezgadzający się na przejęcie majątku spółki ma legitymację czynną do złożenia sprzeciwu do sądu rejestrowego, w którym powinien uprawdopodobnić, że przejęcie majątku spółki może doprowadzić do jego pokrzywdzenia (art. 300¹²² § 6 KSH)⁶¹⁹. Przyjęcie uprawdopodobnienia, jako elementu oceny przesłanek przejęcia po wniesieniu sprzeciwu spotkało się w doktrynie z krytyką⁶²⁰. W art. 300¹²² KSH nie rozstrzygnięto wprost, komu w toku postępowania przed sądem rejestrowym (zainicjowanym wnioskiem spółki), przysługiwać będzie status uczestnika. Oprócz samego akcjonariusza przejmującego przyznać go należy również pozostałym akcjonariuszom, w myśl przepisu art. 510 § 1 KPC, a pomimo tego, że nie przysługuje im prawo do wniesienia sprzeciwu⁶²¹. W przypadku wierzycieli przysługiwać on będzie tylko tym z nich, którzy złożyli sprzeciw⁶²².

Zaskarżenie uchwały walnego zgromadzenia, wskazującej akcjonariusza przejmującego (w trybie przepisów art. 422-427 KSH, stosowanych w zw. z art. 300¹⁰¹ KSH) nie wstrzymuje postępowania w przedmiocie zezwolenia na przejęcie majątku⁶²³. Sąd rejestrowy może jednak zawiesić postępowanie po przeprowadzeniu posiedzenia jawnego (art. 300¹²² § 8 KSH). Sam fakt niezaskarżenia uchwały nie może skutkować po stronie sądu automatyzmem w uznaniu, że uwzględnienie wniosku nie doprowadzi

⁶¹⁸ Charakter ogłoszenia zbliżony jest do ogłoszenia, dokonywanego na podstawie art. 25b ust. 2 u.k.r.s. Tak: Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 83. Słusznie wskazuje M. Trociuk, że ogłoszenie to powinno nastąpić w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. M. Trociuk, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹²². Tak też: S. Szejna, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹²².

⁶¹⁹ Odpis sprzeciwu wierzyciel powinien doręczyć spółce (art. 300¹²² § 6 KSH). Słusznie P. Zdanikowski poddaje wątpliwość, czemu odpis sprzeciwu nie jest doręczany również akcjonariuszowi przejmującemu. P. Zdanikowski, *Przejęcie majątku...*, s. 25. W razie wniesienia sprzeciwu sąd rejestrowy rozstrzyga w przedmiocie zezwolenia na przejęcie majątku spółki po przeprowadzeniu posiedzenia jawnego (art. 300¹²² § 7 KSH). W braku wniesienia sprzeciwu sąd rejestrowy może więc procedować na posiedzeniu niejawnym, co sprzyja sprawności postępowania.

⁶²⁰ Patrz: P. Zdanikowski, *Przejęcie majątku...*, s. 26.

⁶²¹ P. Zdanikowski, *Przejęcie majątku...*, s. 24. Nie stanowi argumentu przeciwnego potencjalnie duża liczba akcjonariuszy. Znaczna liczba uczestników jest bowiem naturalną cechą postępowania nieprocesowego.

⁶²² P. Zdanikowski, *Przejęcie majątku...*, s. 24. Podobnie zresztą, jak ma to miejsce w przypadku postępowania upadłościowego. Przeciwnie K. Kopaczyńska-Pieczniak, zdaniem której status uczestnika przysługuje każdemu wierzycielowi. K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Dwie koncepcje...*, s. 5.

⁶²³ P. Zdanikowski postuluje wyraźne wyłączenie możliwości zaskarżenia uchwały tylko z uwagi na kwestionowanie wartości spłaty (tak jak ma to miejsce w przypadku łączenia i podziału spółki), przy przyjęciu, że kwestie te byłyby również przedmiotem rozpoznania składu rejestrowego. Rozpoznanie sprzeciwu odbywałoby się jednak na rozprawie. P. Zdanikowski, *Przejęcie majątku...*, s. 26. Koncepcja ta wydaje się niepozbawiona argumentów.

do pokrzywdzenia wierzycieli lub akcjonariuszy spółki. Choć, co do zasady, brak zaskarżenia wskazuje na to, że akcjonariusze zgadzają się z treścią uchwały, to może dojść np. do sytuacji, w której niewniesienie środka zaskarżenia wynikało z nieobecności na walnym zgromadzeniu, na którym podjęta została uchwała⁶²⁴. Ochrona sądowa związana z zaskarżeniem uchwały ma zresztą, ze względu na treść i kumulatywność przesłanek, określonych w art. 422 § 1 KSH, charakter węższy, niż ochrona związana z rozpatrzeniem złożonego w trybie art. 300¹²² § 6 KSH sprzeciwu, czy też samego rozpatrzenia wniosku o zezwolenie na przejęcie majątku spółki⁶²⁵.

Niezwłocznie po uprawomocnieniu się postanowienia, zezwalającego na przejęcie majątku spółki, zarząd powinien złożyć wniosek o wykreślenie spółki z rejestru⁶²⁶. Z dniem wykreślenia spółki z rejestru akcjonariusz przejmujący wstępuje we wszystkie prawa i obowiązki wykreślonej spółki (art. 300¹²² § 9 KSH)⁶²⁷. Akcjonariusz przejmujący, w rezultacie sukcesji uniwersalnej, pełni rolę następcy prawnego pod tytułem ogólnym spółki wykreślonej z rejestru⁶²⁸.

Uzasadniając wprowadzenie prawa przejęcia majątku prostej spółki akcyjnej ustawodawca, powoływał się na specyfikę spółek typu startup, tj. związaną z tego typu przedsięwzięciami dużą szansę ich niepowodzenia. Ideą było więc stworzenie dla tego rodzaju podmiotów reguł, zapobiegających prowadzeniu długotrwałej, uciążliwej i kosztownej likwidacji⁶²⁹. Oczywistym jest, że uproszczenie procedury prowadzącej do wykreślenia spółki z rejestru leży w ogólnym interesie każdej spółki, nie tylko zaś startupów⁶³⁰. Każdy środek pozwalający na osiągnięcie tego założenia ocenić należy pozytywnie, tak długo jednak jak zabezpieczone pozostają interesy wierzycieli spółki

⁶²⁴ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 85; L. Modzelewska, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹²²; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹²², Nb. 3.

⁶²⁵ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 85; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹²², Nb. 3; M. Trociuk, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹²²; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹²²; A. Opalski, *Prosta spółka akcyjna- nowy typ spółki handlowej (część II)*..., s. 11; S. Szejna, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹²².

⁶²⁶ Postanowienie zezwalające na przejęcie majątku spółki, jako postanowienie orzekające co do istoty sprawy podlegać będzie zaskarżeniu w drodze apelacji (art. 518 KPC). Tak: P. Zdanikowski, *Przejęcie majątku...*, s. 25.

⁶²⁷ O ile sukcesji w jakimś zakresie nie wykluczają inne przepisy. Tak: L. Modzelewska, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹²².

⁶²⁸ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹²²; M. Trociuk, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹²²; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹²², Nb. 4; K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Dwie koncepcje...*, s. 7.

⁶²⁹ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 83.

⁶³⁰ Tak też: A. Opalski, *Prosta spółka akcyjna- nowy typ spółki handlowej (część II)*..., s. 10.

i samych akcjonariuszy⁶³¹. W swym założeniu rozwiązanie to należy zatem ocenić pozytywnie⁶³². Słusznie rozważa się w doktrynie, czy podobnych regulacji nie można by wprowadzić również w pozostałych spółkach kapitałowych, w szczególności w sp. z o.o.⁶³³. Tym niemniej, jako zasadne jawi się rozszerzenie ochrony wierzycieli w ramach przejęcia majątku spółki, np. poprzez przyznanie wierzycielom uprawnienia do domagania się ustanowienia zabezpieczenia, a w razie odmowy, uprawnienia do wystąpienia do sądu rejestrowego o udzielenie zabezpieczenia⁶³⁴.

⁶³¹ Podobnie P. Zdanikowski, *Przejęcie majątku...*, s. 23.

⁶³² Tak też: M. Leśniak, *Handlowa spółka kapitałowa w stadium likwidacji – wybrane zagadnienia*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/9, s. 26. P. Piniór formułuje jednak pytanie, na ile taka regulacja powinna mieć miejsce w przypadku spółek kapitałowych. P. Piniór, *Ekspertyza...*, s. 15. Autor ten wskazuje jednak następnie na konieczność zwiększenia ochrony wierzycieli prostej spółki akcyjnej. Wydaje się więc, że nie tyle jest on przeciwny instytucji przejęcia majątku spółki przez akcjonariusza w ogólności, co wskazuje on na związaną z tym uprawnieniem (w jego obecnej treści) niewystarczającą ochronę wierzycieli. Z tak sformułowaną tezą należy się w pełni zgodzić. Tak też: M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹²², Nb. 6; K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Dwie koncepcje...*, s. 8. Negatywnie na temat omawianej instytucji wypowiedzieli się: M. Podleś i L. Siwik, *Likwidacja spółek...*, s. 45-46. Należy mieć jednak na uwadze, że odnosili się oni do założeń wcześniejszego projektu ustawy. Wiele z ich wątpliwości nie ma zastosowania do obecnej treści omawianych przepisów. Podtrzymać jednak należy, podnoszony przez tych autorów, postulat zwiększenia ochrony wierzycieli. Bardziej negatywnie ocenia instytucję przejęcia majątku spółki S. Szejna, zdaniem którego należałoby uchylić ją w całości. S. Szejna, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹²².

⁶³³ A. Nowacki, *Struktura majątkowa projektowanej prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2018/4, s. 11; P. Zdanikowski, *Przejęcie majątku...*, s. 25; K. Jasiński, *Kilka uwag...*, s. 66.

⁶³⁴ Wniosek *de lege ferenda* tej treści formułuje P. Piniór, *Ekspertyza...*, s. 15. Popierają to stanowisko również: M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹²², Nb. 5; S. Szejna, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹²². Za wzmocnieniem ochrony wierzycieli opowiadają się także M. Podleś i L. Siwik, *Likwidacja spółek...*, s. 45-46. Zaznaczenia wymaga przy tym, że S. Szejna z jednej strony wnosi o rozszerzenie w ramach omawianej instytucji ochrony wierzycieli. Z drugiej zaś o uchylenie przepisu art. 300¹²² KSH w całości, co wydaje się wzajemnie sprzeczne. Powtarza on również argumentację M. Podlesia i L. Siwika, nie dostrzegając, że odnosiła się ona do wcześniejszego projektu ustawy i w znacznej części nie znajduje zastosowania do uchwalonych przepisów.

4.2. Uprawnienia korporacyjne

4.2.1. Uprawnienie do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu

Uprawnienie do osobistego uczestnictwa w walnym zgromadzeniu stanowi jedno z podstawowych uprawnień akcjonariusza prostej spółki akcyjnej⁶³⁵. Ukształtowane zostało w sposób zbliżony do analogicznego uprawnienia akcjonariusza spółki akcyjnej⁶³⁶. Ma charakter bezwzględny – nie może zostać wyłączone albo ograniczone, nawet jeśli dany akcjonariusz pozbawiony jest prawa głosu (np. wskutek objęcia akcji niemych), bądź też z jakiegokolwiek innego powodu⁶³⁷. Jego realizacja zależy od woli akcjonariusza. Ma on prawo być obecnym na zgromadzeniu, zadawać pytania, uczestniczyć w dyskusji, zgłaszać wnioski i sprzeciwy. Nie ma jednak takiego obowiązku. Po stronie spółki istnieje jednak obowiązek zawiadomienia akcjonariusza o zwołaniu walnego zgromadzenia⁶³⁸. Wymogiem formalnym, warunkującym przysługiwanie uprawnienia do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu jest fakt bycia wpisany w rejestrze akcjonariuszy w dniu przypadającym na trzy dni przed dniem walnego zgromadzenia (art. 300⁹¹ KSH)⁶³⁹. Dotyczy to zarówno akcjonariusza, jak i zastawnika albo użytkownika akcji, któremu przysługuje prawo głosu, ujawnione

⁶³⁵ Ze względu na tematykę niniejszego opracowania, w toku dalszych rozważań pomijam uprawnienie członków organów prostej spółki akcyjnej do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu.

⁶³⁶ Celem ustawodawcy przy tworzeniu omawianej regulacji było uproszczenie reguł uczestnictwa w walnym zgromadzeniu. Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 44.

⁶³⁷ Tak w przypadku spółki akcyjnej: R. Czerniawski, *Akcjonariusz...*, s. 96-97; K. Bandarzewski, *Prawa...*, s. 13; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 199, 201; M. Michalski, *Spółka...*, s. 547; D. Wajda, *Dopuszczenie akcjonariusza do udziału w walnym zgromadzeniu*, „Prawo Spółek” 2007/4, s. 16 oraz na gruncie KH, A. Kondracka, *Charakter...*, s. 89. Akcjonariusz, który spełnia warunki formalne uczestnictwa w walnym zgromadzeniu, nie może być pozbawiony tego uczestnictwa przez zarząd spółki, ani przez przewodniczącego walnego zgromadzenia. Tak w przypadku spółki akcyjnej: wyrok SN z 10.06.2005 r., II CK 715/04, OSP 2006, nr 5, poz. 55. Uprawnienie to rozciąga się na cały czas trwania walnego zgromadzenia i nie dezaktualizuje się w przypadku zarządzenia w nim przerw. Tak: L. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁹¹.

⁶³⁸ Por.: art. 300⁸⁷ KSH.

⁶³⁹ Zgodnie z tą zasadą, jeśli walne zgromadzenie miałyby odbyć się 13 czerwca 2024 roku, dla ustalenia kręgu osób uprawnionych do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu istotną byłaby informacja o osobach, wpisanych do rejestru akcjonariuszy na dzień 10 czerwca 2024 roku. Słusznie wskazuje się, że jeśli w tym dniu dokonywano by nowych wpisów w rejestrze akcjonariuszy, wiążący byłby stan istniejący z końcem tego dnia. Tak: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁹¹. Wymóg określony przepisem art. 300⁹¹ KSH nie będzie miał oczywiście zastosowania w przypadku uchwał, podejmowanych w trybie przepisu art. 300⁹⁰ KSH, tj. uchwał podejmowanych mimo braku formalnego zwołania walnego zgromadzenia. Tak też: P. Tracz, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. M. Kożuchowski, M. Macieszczak, B. Woźniak, Warszawa 2021, art. 300⁹³, LEX. Więcej na temat rejestru akcjonariuszy patrz rozdz. 2.

na jego żądanie w rejestrze⁶⁴⁰. Akcjonariusz, który nie jest wpisany do rejestru akcjonariuszy na trzy dni przed dniem walnego zgromadzenia, nie może w nim uczestniczyć. Odnosi się to także do zastawnika i użytkownika, któremu przysługuje uprawnienie do wykonywania prawa głosu z obciążonej akcji. Legitymacja do udziału w walnym zgromadzeniu ma bowiem charakter formalny i opiera się wyłącznie na instytucji wpisu w rejestrze akcjonariuszy⁶⁴¹. Nabywca akcji, który nie został wpisany do rejestru akcjonariuszy, nie może być zresztą tytułowany akcjonariuszem, ze względu na brak wystąpienia skutku określonego w art. 300³⁷ § 1 KSH. Sytuacja, kiedy faktyczny akcjonariusz (legitymowany materialnie) nie będzie uprawniony do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu ze względu na jego niewpisanie do rejestru akcjonariuszy (w terminie określonym w art. 300⁹¹ KSH), będzie zatem zachodzić wyłącznie w przypadku, gdy podstawą przejścia na niego akcji było jedno ze zdarzeń prawnych, wyłączonych spod działania reguły uzależnienia przeniesienia akcji od konstytutywnego wpisu, wymienionych w art. 300³⁷ § 2 KSH⁶⁴². Dla ustalenia katalogu uprawnionych do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu nie będzie miało również znaczenia zbycie akcji lub wpisanie nowego akcjonariusza do rejestru akcjonariuszy po dniu ustalonym zgodnie z przepisem art. 300⁹¹ KSH⁶⁴³. Osoba, która zamierza nabyć akcje po terminie określonym w art. 300⁹¹ KSH i jednocześnie mieć możliwość realizacji swoich interesów na najbliższym walnym zgromadzeniu, może uzyskać od zbywcy pełnomocnictwo do uczestnictwa i głosowania na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy⁶⁴⁴.

Na mocy przepisu art. 300⁹³ § 1 KSH zarząd obowiązany jest w dniu i miejscu odbycia walnego zgromadzenia wyłożyć listę uprawnionych do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu⁶⁴⁵. Lista musi zostać podpisana przez wszystkich członków zarządu,

⁶⁴⁰ L. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁹¹. Okoliczność, że prawo wykonywania prawa głosu przysługuje z obciążonej akcji zastawnikowi albo użytkownikowi, nie pozbawia akcjonariusza uprawnionego z tych akcji prawa do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu. Tak w przypadku spółki akcyjnej: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 104.

⁶⁴¹ K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁹.

⁶⁴² Więcej na temat legitymacji akcjonariusza patrz podrozdz. 3.1.5.

⁶⁴³ M. Bieniak, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁹¹ KSH, Nb. 2; L. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁹¹; J. Kita, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. R. Adamus, P. Malinowski, Warszawa 2021, art. 300⁹¹, LEX.

⁶⁴⁴ Tak w przypadku spółki akcyjnej: O. Horwath, K. Oplustil, *Legitymacja akcjonariusza do udziału w walnym zgromadzeniu w świetle prawa polskiego i wspólnotowego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008/8, s. 21. Więcej na temat realizacji prawa głosu patrz podrozdz. 4.2.2.

⁶⁴⁵ Przyjmuje się, że sformułowanie „wykłada” świadczy o konieczności sporządzenia listy w formie papierowej. Tak: P. Tracz, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁹³. J. Kita dopuszcza jednak „wyłożenie”

zgodnie z zasadą kolegialności działania zarządu w ramach prowadzenia spraw spółki, w myśl przepisu art. 300⁶⁴ § 1 KSH. Reguła ta może zostać jednak wyłączona na podstawie umowy spółki lub regulaminu zarządu. W takim wypadku konieczne będzie złożenie podpisów, zgodnie z przyjętymi w spółce zasadami prowadzenia spraw spółki, nieprzekraczających zakresu zwykłych czynności – sporządzenie listy należy bowiem uznać za wewnętrzną, techniczno-organizacyjną czynność spółki⁶⁴⁶. Lista powinna zawierać nazwiska i imiona albo firmy (nazwy) uprawnionych, ich adresy do doręczeń albo adresy do doręczeń elektronicznych lub adresy poczty elektronicznej, liczbę, serie, numery i rodzaj akcji oraz liczbę przysługujących im głosów⁶⁴⁷. Dane te mają umożliwiać określenie kworum oraz rozkład głosów. Katalog osób uprawnionych ustalany jest, w myśl normy określonej w art. 300⁹¹ KSH, zgodnie z uzyskaną od podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy informacją, co do osób wpisanych do rejestru akcjonariusz w dniu przypadającym na trzy dni przed dniem walnego zgromadzenia⁶⁴⁸. Oparcie się przy tworzeniu listy osób uprawnionych na informacji, udzielonej przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy znacznie ułatwia zarządowi wypełnienie jego roli, związanej z formalnym dopuszczeniem akcjonariusza do udziału w walnym zgromadzeniu⁶⁴⁹. Zgodnie z przepisem art. 300⁹³ § 2 KSH uprawnieni mogą żądać przesłania im listy osób uprawnionych nieodpłatnie pocztą elektroniczną, podając adres, na który lista ma zostać wysłana⁶⁵⁰.

Przepis art. 300⁹⁵ § 1 KSH stanowi wprost, że uprawnienie do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu oraz prawo głosu mogą być realizowane osobiście lub przez

i „podpisanie” listy w formie elektronicznej – z wykorzystaniem podpisu elektronicznego i np. rzutnika, monitora. J. Kita, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz...*, art. 300⁹³.

⁶⁴⁶ Tak: M. Bieniak, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁹³ KSH, Nb. 1; J. Kita, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz...*, art. 300⁹³. Inaczej L. Modzelewska i K. Reszczyk-Król, zdaniem których nie ma konieczności dokonania podpisu przez wszystkich członków organu reprezentacji, jednak złożenie podpisów na liście zdają się uznawać za czynność dokonywaną w ramach reprezentacji spółki. L. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁹³. Takie stanowisko nie wydaje się uzasadnione.

⁶⁴⁷ Na temat rodzajów akcji patrz podrozdz. 3.2.

⁶⁴⁸ Uzyskanie tej informacji od podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy leży w gestii zarządu.

⁶⁴⁹ Na temat roli organów spółki akcyjnej w dopuszczeniu akcjonariusza do udziału w walnym zgromadzeniu patrz: K. Brysiewicz, D. Kulgawczuk, *Podmiot decydujący o dopuszczeniu udziałowca do udziału w zgromadzeniu i wykonywaniu przez niego prawa głosu*, „Monitor Prawa Handlowego” 2014/3, s. 12-18.

⁶⁵⁰ Jest to uprawnienie o charakterze bezwzględnym, akcesoryjne wobec uprawnienia do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu.

pełnomocnika⁶⁵¹. Uprawnienie do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu oraz prawo głosu są uprawnieniami odrębnymi, dlatego możliwe jest udzielenie pełnomocnictwa jedynie do wykonywania prawa głosu osobie już uprawnionej do udziału w walnym zgromadzeniu, np. innemu akcjonariuszowi⁶⁵². W zakresie samej podstawy do działania poprzez pełnomocnika regulacja ta jest analogiczna do przyjętej dla spółki akcyjnej w art. 412 § 1 KSH. Pod względem skutków prawnych, uczestnictwo w walnym zgromadzeniu przez pełnomocnika nie różni się od osobistego uczestnictwa. Tym samym, na potrzeby legitymacji czynnej do zaskarżenia uchwały walnego zgromadzenia bezzasadne niedopuszczenie pełnomocnika do udziału w walnym zgromadzeniu należy więc traktować tak, jak bezzasadne niedopuszczenie samego akcjonariusza⁶⁵³. W prostej spółce akcyjnej, analogicznie jak w sp. z o.o. i niepublicznej spółce akcyjnej, ograniczony został krąg osób mogących działać w charakterze pełnomocnika na walnym zgromadzeniu⁶⁵⁴. W art. 300⁹⁵ § 3 KSH wskazano wprost, że roli tej nie mogą pełnić członek zarządu lub pracownik spółki, co ma służyć uniknięciu konfliktu interesów. Odmiennie, w aspekcie redakcyjnym, uregulowano jednak kwestię dopuszczalności umownego ograniczenia działania poprzez pełnomocnika. W spółce akcyjnej przepis art. 412 § 2 KSH wprost stanowi, że nie można ograniczać prawa ustanawiania pełnomocnika na walnym zgromadzeniu i liczby pełnomocników. W sp. z o.o. możliwość ograniczenia w umowie spółki prawa do ustanawiania pełnomocnika na zgromadzeniu wspólników przewiduje wprost przepis art. 243 § 1 KSH. Prosta spółka akcyjna znajduje się pomiędzy tymi rozwiązaniami – z jednej strony brak zakazu takich ograniczeń (jak ma to miejsce w spółce akcyjnej), z drugiej zaś strony brak też wyraźnej podstawy prawnej, która dopuszczałaby możliwość ograniczenia (jak przewidziano to w sp. z o.o.). W związku z powyższym w doktrynie pojawiły się dwa

⁶⁵¹ Uprawnienie do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu przez pełnomocnika przysługuje również akcjonariuszowi pozbawionemu prawa głosu. G. Kozieł wskazuje, że z przepisu art. 300⁹⁵ § 1 KSH wynika *a contrario*, że zastawnik lub użytkownik akcji mogący wykonywać prawo głosu, mogą uczestniczyć w walnym zgromadzeniu i wykonywać to prawo jedynie osobiście. G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300⁹⁵, Nb. 2. Przeciwnie w przypadku spółki akcyjnej: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 111; P. Sikorski, *Pozycja prawna...*, s. 40.

⁶⁵² Tak w przypadku zgromadzenia wspólników: P. Pinior, *Podjęmowanie uchwał wspólników w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2019, s. 132. Ta sama osoba może być też pełnomocnikiem kilku różnych akcjonariuszy. W miejsce wielu, tak w przypadku spółki akcyjnej: A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 203.

⁶⁵³ Tak: M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 300⁹⁵. W przypadku uchwały zgromadzenia wspólników tak: P. Pinior, *Podjęmowanie uchwał...*, s. 133. Por. wyrok SN z 6.07.2007 r., III CSK 26/07, OSNC 2008, nr 9, poz. 105.

⁶⁵⁴ W sp. z o.o. i niepublicznej spółce akcyjnej podstawę takiego ograniczenia stanowią odpowiednio przepisy art. 243 § 3 KSH oraz art. 412² § 1 KSH.

przeciwstawne stanowiska odnośnie tego, jak interpretować taki stan prawny⁶⁵⁵. Zasadne wydaje się stanowisko tych przedstawicieli doktryny, którzy nie dopuszczają możliwości wyłączenia, bądź też ograniczenia uprawnienia akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej do działania na walnym zgromadzeniu przez pełnomocnika, podstawy takiego stanowiska upatrując w przepisie art. 95 § 1 KC.

Mniej kontrowersyjną jest kwestia formy w jakiej musi zostać udzielone pełnomocnictwo do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu i wykonywania prawa głosu. Przepis art. 300⁹⁵ § 2 KSH przewiduje bowiem wprost formę dokumentową pod rygorem nieważności⁶⁵⁶. Samo pełnomocnictwo może mieć postać pełnomocnictwa szczególnego albo rodzajowego⁶⁵⁷. Kopię pełnomocnictwa należy dołączyć do księgi protokołów⁶⁵⁸. Po stronie spółki istnieje natomiast obowiązek podjęcia odpowiednich, proporcjonalnych do celu działań, służących identyfikacji akcjonariusza i pełnomocnika w celu weryfikacji ważności pełnomocnictwa. Obowiązek ten będzie miał praktyczne znaczenie, przede wszystkim w przypadku uczestnictwa w walnym zgromadzeniu za pomocą środków komunikacji elektronicznej. W prostej spółce akcyjnej nie przewidziano regulacji odpowiadającej tej przewidzianej w art. 412 § 3 KSH dla spółki akcyjnej. Spółkę obciążać będzie więc też konieczność wnikliwej weryfikacji treści

⁶⁵⁵ M. Mazgaj uważa, że skonstruowanie prostej spółki akcyjnej jako spółki zamkniętej oraz założenie swobody kształtowania umowy spółki przemawiają za dopuszczalnością ograniczeń o charakterze częściowym, nienaruszających praw mniejszości. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁹⁵. Przeciwnie M. Bieniak, którego zdaniem umowa spółki nie może wyłączać uprawnienia akcjonariusza do działania na walnym zgromadzeniu przez pełnomocnika, bowiem jest to uprawnienie o charakterze bezwzględny. M. Bieniak, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁹⁵ KSH, Nb. 1. Przeciwnie również: J. Kita, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz...*, art. 300⁹⁵; P. Tracz, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁹⁵. Wydaje się, że za stanowiskiem M. Bieniaka opowiada się również: M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 300⁹⁵.

⁶⁵⁶ Na temat formy dokumentowej patrz podrozdz. 2.2. Zdaniem M. Mazgaja umowa spółki może przewidywać dla pełnomocnictwa surowszą wymaganą formę. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁹⁵. Należy mieć jednak na uwadze, że jest to pogląd sprzężony z przyjętą przez tego autora ogólną dopuszczalnością ograniczania w umowie spółki możliwości działania poprzez pełnomocnika. Przyjmując stanowisko przeciwne należałoby uznać, że niedopuszczalne będzie również zastrzeżenie dla pełnomocnictwa wymogu formy surowszej, niż dokumentowa.

⁶⁵⁷ Na temat problematyki udzielenia pełnomocnictwa ogólnego patrz: P. Pinior, *Podjęmowanie uchwał...*, s. 136-137. Kwestią sporną pozostaje, czy pełnomocnictwo może zostać udzielone do uczestnictwa we wszystkich walnych zgromadzeniach i głosowania nad każdą uchwałą. Za taką możliwością opowiadają się: J. Kita, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz...*, art. 300⁹⁵; P. Tracz, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁹⁵. Przeciwnie natomiast G. Koziół, który taki zakres pełnomocnictwa uznaje za sprzeczny z zasadami współzycia społecznego. G. Koziół, *Prosta spółka...*, art. 300⁹⁵, Nb. 2. Stanowisko G. Koziół nie wydaje się zasadne. Por.: P. Pinior, *Podjęmowanie uchwał...*, s. 137, wraz z literaturą tam wskazaną.

⁶⁵⁸ Odpowiada to rozwiązaniu przyjętemu w sp. z o.o. w art. 243 § 2 zdanie drugie KSH.

samego pełnomocnictwa – np. kwestii tego, czy pełnomocnictwo uprawnia wyłącznie do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu, czy także do wykonywania prawa głosu⁶⁵⁹.

Tak jak i w przypadku sp. z o.o. i spółki akcyjnej, do kwestii związanych z udzieleniem pełnomocnictwa, które nie zostały uregulowane w KSH, zastosowanie znajdują przepisy art. 95 i n. KC. W tym zatem zakresie odesłać należy do bogatego dorobku doktryny i orzecznictwa powstałego na poczet przewidzianych tam instytucji⁶⁶⁰.

4.2.2. Prawo głosu

Prawo głosu jest najważniejszym uprawnieniem korporacyjnym, przysługującym akcjonariuszom. Zapewnia ono wpływ na treść podejmowanych uchwał, mających podstawowe znaczenie z punktu widzenia funkcjonowania spółki. Pozostaje funkcjonalnie związane z uprawnieniem do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu⁶⁶¹. Tak jak i uprawnienie do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu, jest prawem o charakterze bezwzględny – co do zasady akcjonariusz nie może bowiem zostać go pozbawiony⁶⁶². Wyjątki od tej zasady mają charakter szczególny i muszą znajdować podstawę w ustawie⁶⁶³. W określonych, szczególnych przypadkach prawo głosu może jednak podlegać ograniczeniu albo nawet zostać wyłączone. Wyłączenie prawa głosu zachodzi wtedy, gdy uprawniony z akcji nie może wykonywać prawa głosu w jakiegokolwiek sprawie. Ograniczenie prawa głosu ma miejsce, gdy akcja nie jest

⁶⁵⁹ M. Bieniak, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁹⁵ KSH, Nb. 2.

⁶⁶⁰ Na temat charakteru pełnomocnictwa do uczestnictwa w zgromadzeniu wspólników patrz: P. Pinior, *Podejmowanie uchwał...*, s. 130-132, wraz z literaturą tam wskazaną. Więcej na temat pełnomocnictwa do udziału w walnym zgromadzeniu patrz: J. Okolski, D. Wajda, *Pełnomocnictwo do udziału w walnym zgromadzeniu*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006/5, s. 14-20; J. Krukowska-Korombel, *Pełnomocnictwo do udziału w walnym zgromadzeniu oraz do wykonywania prawa głosu*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2012/3, s. 25-33; M. Tajer, *Pełnomocnictwo do udziału w walnym zgromadzeniu*, „Prawo Spółek” 2009/10, s. 23-32.

⁶⁶¹ Niektórzy autorzy wskazują, że prawo głosu wprost inkorporuje w siebie prawo do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu. Tak: M. Śledzikowski, *Prawo uczestnictwa w walnym zgromadzeniu spółki niepublicznej z akcji na okaziciela*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2019/11, s. 16. Z racji tego ścisłego związku, w licznych kwestiach możliwe jest odesłanie do rozważań poczynionych już w niniejszym opracowaniu na kanwie uprawnienia do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu.

⁶⁶² Tak w przypadku spółki akcyjnej: R. Czerniawski, *Akcjonariusz...*, s. 98; K. Bandarzewski, *Prawa...*, s. 24; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 107; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 205; A. Piotrowska, A. Mikuła, *Wyłączenie i ograniczenie prawa głosu w spółce akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003/6, s. 26.

⁶⁶³ Przeciwnie M. Baszczyk, zdaniem którego umowa spółki może rozszerzyć katalog przypadków, gdy prawo głosu wspólnika sp. z o.o. jest wyłączone. M. Baszczyk, *Zakaz wykonywania prawa głosu przez wspólnika – uwagi na tle art. 244 k.s.h.*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020/11, s. 27.

pozbawiona prawa głosu w pełni, jednak akcjonariusz w określonych sytuacjach nie może wykonywać tego uprawnienia⁶⁶⁴. Akcjonariusz nie ma możliwości skutecznego oddania głosu zarówno jeśli jego prawo głosu jest wyłączone, jak i gdy nie może wykonywać tego uprawnienia z racji ograniczenia – w danej, konkretnej sprawie objętej ograniczeniem. Głos pomimo tego oddany będzie pierwotnie nieważny⁶⁶⁵.

Typowe, ustawowe ograniczenie prawa głosu przewidziano w art. 300⁹⁶ KSH, zgodnie z którym akcjonariusz nie może ani osobiście, ani przez pełnomocnika, ani jako pełnomocnik innej osoby głosować przy podejmowaniu uchwał, dotyczących jego odpowiedzialności wobec spółki z jakiegokolwiek tytułu, w tym dotyczących udzielenia absolutorium, zwolnienia z zobowiązania wobec spółki oraz sporu między nim a spółką⁶⁶⁶. Takie samo rozwiązanie przewidziane zostało dla sp. z o.o. (art. 244 KSH) oraz dla niepublicznej spółki akcyjnej (art. 413 § 1 KSH)⁶⁶⁷. Dotyczy ono wyłącznie prawa głosu, nie zaś uprawnienia do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu⁶⁶⁸. Stanowi bezwzględnie obowiązującą normę, która służyć ma ochronie akcjonariuszy mniejszościowych.

Wyłączenie prawa głosu akcjonariusza będzie miało miejsce m.in. wtedy, gdy obciąży on akcje ograniczonym prawem rzeczowym, uprawniając zastawnika lub użytkownika do wykonywania prawa głosu, chyba że umowa spółki stanowi inaczej⁶⁶⁹. Akcja, jako prawo majątkowe może bowiem stanowić przedmiot zastawu

⁶⁶⁴ W. Popiołek, *Akcja...*, s. 107-108; A. Piotrowska, A. Mikuła, *Wyłączenie...*, s. 27-28. Wyłączenie prawa głosu dotyczy na przykład akcji własnych. Por.: art. 300⁴⁷ § 8 KSH.

⁶⁶⁵ Tak w przypadku spółki akcyjnej: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 110; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 206. Ważność podjętej z uwzględnieniem tak oddanych „głosów” uchwały zależeć będzie od liczby pozostałych głosów, oddanych za podjęciem uchwały. Uchwała powinna zostać uznana za skutecznie podjętą, jeśli wymogi dotyczące liczby głosów i kworum zostały spełnione bez uwzględnienia głosów nieważnych. Tak w przypadku sp. z o.o.: P. Pinior, *Podejmowanie uchwał...*, s. 125. W przypadku spółki akcyjnej: A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 212.

⁶⁶⁶ Ograniczenie to nie powinno być interpretowane rozszerzająco. Por.: wyrok SN z 31.03.2015 r., II CSK 427/14, LEX nr 1747347.

⁶⁶⁷ Z tego też względu co do dalszych rozważań na temat tego ograniczenia odsyłam do dorobku piśmiennictwa powstałego na kanwie tych przepisów. W szczególności co do zastosowania przepis art. 244 KSH do wykonywania prawa głosu przez zastawników i użytkowników uprawnionych z akcji patrz: P. Pinior, *Podejmowanie uchwał...*, s. 117-118.

⁶⁶⁸ Tak w przypadku pozostałych spółek kapitałowych: M. Baszczyk, *Zakaz...*, s. 26; A. Piotrowska, A. Mikuła, *Wyłączenie...*, s. 27.

⁶⁶⁹ B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²³; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²³; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 108; R. Czerniawski, *Akcjonariusz...*, s. 98. Sam fakt obciążenia akcji zastawem lub użytkownikiem nie uprawnia zastawnika lub użytkownika do wykonywania prawa głosu. M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300²³. Mając na uwadze, że wątpliwości co do uprawnień akcyjnych zastawnika i użytkownika były przedmiotem dyskursu już na gruncie przepisów dotyczących sp. z o.o. i spółki akcyjnej – w tym zakresie odsyłam do powstałego na ich kanwie dorobku doktryny i orzecznictwa.

i użytkownika, a w myśl przepisu art. 300²³ § 2 KSH prawo głosu może być wykonywane również przez zastawnika i użytkownika akcji⁶⁷⁰. Koniecznym do spełnienia warunkiem formalnym jest jednak, aby w rejestrze akcjonariuszy dokonano wzmianki o ustanowieniu zastawnika lub użytkownika i upoważnieniu do wykonywania prawa głosu⁶⁷¹. Możliwość uprawnienia zastawnika lub użytkownika do wykonywania prawa głosu może być wyłączona, jeśli zakazuje tego umowa spółki albo uzależnione jest to od zgody organu spółki (art. 300²³ § 2 KSH). W literaturze wskazuje się, że przyjęcie w umowie spółki takiego rozwiązania może być uzasadnione silnymi związkami personalnymi między akcjonariuszami⁶⁷². Podstawę wyłączenia prawa głosu będą stanowiły również regulacje przewidziane w art. 6 § 1, 4 i 5 KSH, stosowane w przypadku braku zawiadomienia o powstaniu stosunku dominacji oraz braku ujawnienia stosunku dominacji pomiędzy akcjonariuszami spółki.

Zgodnie z przepisem art. 300²³ § 1 KSH każda akcja daje prawo do jednego głosu⁶⁷³. Nie jest to jednak zasada absolutna. W art. 300²⁵ § 1 i 2 KSH wskazano wyraźnie, że spółka może emitować akcje o szczególnych uprawnieniach, a uprzywilejowanie to może w szczególności dotyczyć prawa głosu. Jednocześnie brak jest w prostej spółce akcyjnej ograniczeń co do maksymalnej ilości głosów, które mogą przypadać na jedną akcję, a więc takich, jakie przewidziano w sp. z o.o. i spółce akcyjnej, (odpowiednio do 3 głosów na jeden udział - art. 174 § 4 KSH oraz do dwóch głosów na jedną akcję – art. 352 KSH). Nie ma zatem górnej granicy ilości głosów, które mogą zostać w umowie spółki związane z daną akcją prostej spółki akcyjnej⁶⁷⁴.

⁶⁷⁰ Na temat użytkownika akcji patrz: A. Sikorska-Lewandowska, *Użytkowanie akcji*, w: *Sto lat polskiego prawa handlowego, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. M. Dumkiewicz, K. Kopaczyńska-Pieczniak, J. Szczotka, Warszawa 2020, s. 1057-1071. Więcej na temat uprawnień użytkownika i zastawnika w spółce akcyjnej patrz: M. Bukaczewska, *Uprawnienia korporacyjne użytkownika i zastawnika akcji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006/8, s. 8-16.

⁶⁷¹ Analogiczną funkcję w uprzednim stanie prawnym pełniła w spółce akcyjnej wzmianka w księdze akcyjnej (art. 340 § 1 KSH). Na jej temat patrz: R. Uliasz, *Charakter prawny wzmianki w księdze akcyjnej o ustanowieniu na akcjach imiennych zastawu oraz o upoważnieniu zastawnika do wykonywania prawa głosu (art. 340 § 1 k.s.h.)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2016/9, s. 42-48. Argumentacji tego autora nie można jednak przenosić wprost na rzecz rozważań, dotyczących prostej spółki akcyjnej, bowiem rola rejestru akcjonariuszy jest znacznie większa, niż wcześniejsza rola księgi akcyjnej.

⁶⁷² R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300²³.

⁶⁷³ Nie ma przy tym znaczenia, czy dana akcja została pokryta wkładem kapitałowym, czy niekapitałowym.

⁶⁷⁴ Tak też: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²³; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300²³; M. Pyka, *Szczególna pozycja prawna...*, s. 985. Więcej na temat akcji uprzywilejowanych oraz granic dopuszczalnego uprzywilejowania patrz podrozdz. 3.2.1.

Świadczy o tym w szczególności istnienie akcji założycielskich – art. 300²⁶ § 1 KSH⁶⁷⁵. Wyjątek od zasady przysługiwania jednego głosu na każdą wyemitowaną akcję stanowi również instytucja akcji niemych (art. 300²⁷ KSH). W ich przypadku spornym pozostaje, czy wiążą się one z ograniczeniem, czy też z wyłączeniem prawa głosu⁶⁷⁶.

Co szczególnie istotne, w przepisach dotyczących prostej spółki akcyjnej brak jest ograniczenia takiego jak przewidziane dla spółki akcyjnej w art. 411 § 2 KSH, zgodnie z którym prawo głosu przysługuje od dnia pełnego pokrycia, chyba że statut stanowi inaczej. Należy wyprowadzić z tego wniosek, iż prawo głosu w prostej spółce akcyjnej może być wykonywane z akcji nie w pełni pokrytych⁶⁷⁷.

Tak jak i w przypadku uprawnienia do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu, również prawo głosu może być wykonywane nie tylko osobiście, ale i przez pełnomocnika (art. 300⁹⁵ § 1 KSH)⁶⁷⁸. Jak wynika z przepisu art. 300⁹⁵ § 4 KSH regulacje dotyczące wykonywania prawa głosu przez pełnomocnika znajdują wprost zastosowanie również do wykonywania prawa głosu przez innego przedstawiciela⁶⁷⁹.

Wykonywanie prawa głosu nie musi następować wyłącznie na walnym zgromadzeniu, bowiem uchwały akcjonariuszy mogą być podejmowane również na piśmie albo przy wykorzystaniu środków komunikacji na odległość (art. 300⁸⁰ § 1). Do głosowania „zdalnego” oraz na piśmie konieczne jest spełnienie warunków określonych przepisem art. 300⁸⁰ § 2 KSH. Niezależnie od formy oddania głosu, akcjonariusz może głosować odmiennie z poszczególnych, przysługujących mu akcji⁶⁸⁰. Braku regulacji

⁶⁷⁵ Więcej na temat akcji założycielskich patrz podrozdz. 3.2.1.1.

⁶⁷⁶ Więcej na temat akcji niemych patrz podrozdz. 3.2.1.2.

⁶⁷⁷ Tak też m.in.: M. Pyka, *Szczególna pozycja prawna...*, s. 983. Zdaniem M. Mazgaja, dopuszczalne jest wyłączenie bądź ograniczenie prawa głosu z akcji nie w pełni pokrytych na mocy postanowień umowy spółki. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²³. Takie stanowisko należy jednak uznać za sprzeczne z bezwzględny charakterem prawa głosu i z tego względu niedopuszczalne. W celu osiągnięcia skutków, polegających na ograniczeniu lub wyłączenia prawa głosu akcjonariusze mogą natomiast skorzystać z instrumentów, zapewnionych przez ustawodawcę, w szczególności z akcji niemych.

⁶⁷⁸ W tej kwestii również odsyłam do rozważań poczynionych w poprzednim podrozdziale, co do pełnomocnictwa do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu oraz dorobku doktryny.

⁶⁷⁹ Na przykład wykonywania prawa głosu przez rodziców dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską, opiekuna osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie lub syndyka masy upadłości. Pojęcie „przedstawiciela” nie obejmuje członków organów osoby prawnej będącej akcjonariuszem. W przypadku wspólnika sp. z o.o. tak: P. Piniór, *Podejmowanie uchwał...*, s. 143; M. Baszczyk, *Zakaz...*, s. 28-30. Por. też: A. Tropaczyński, *Głosowanie członka zarządu spółki na zgromadzeniu wspólników – interpretacja art. 243 § 4 k.s.h.*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2013/6, s. 38-45. Przeciwnie: M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 300⁹⁵.

⁶⁸⁰ R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300²³. Na ten temat na kanwie spółki akcyjnej patrz: M. Romanowski, *Dopuszczalność niejednolitego głosowania z posiadanych akcji*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2003/6, s. 20-25.

odpowiadającej przepisowi art. 411³ KSH nie powinno się interpretować jako przekonywującego argumentu za wnioskiem przeciwnym⁶⁸¹. Dopuszczalnym jest również zawieranie umów między akcjonariuszami, regulujących sposób wykonywania (ograniczenie) prawa głosu⁶⁸².

4.2.3. Prawo żądania ustąpienia akcjonariusza

W art. 300⁵⁰ KSH wprowadzono, nieznaną dotychczas w polskim prawie spółek, prawo żądania ustąpienia akcjonariusza⁶⁸³. Celem tej instytucji jest ochrona praw akcjonariusza, który pozostaje w trwałym konflikcie z pozostałymi akcjonariuszami. Umożliwia ona „wyjście” ze spółki akcjonariusza mniejszościowego, którego możliwość zbycia akcji jest utrudniona ze względu np. na brak potencjalnych nabywców⁶⁸⁴. Stanowi przydatną alternatywę dla orzeczenia rozwiązania spółki przez sąd⁶⁸⁵. Słusznie wskazuje się, że prawo ustąpienia akcjonariusza, jako uprawnienie korporacyjne, powinno być uznawane za instrument (środek) ochrony praw mniejszości, a nie prawo akcjonariuszy mniejszościowych⁶⁸⁶. Legitymacja czynna do wniesienia powództwa o ustąpienie akcjonariusza ze spółki nie jest bowiem uzależniona

⁶⁸¹ Na temat analogicznej sytuacji związanej z odmiennym głosowaniem z udziałów sp. z o.o. patrz: P. Piniór, *Podjęcie uchwał...*, s. 107-109.

⁶⁸² R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300²³. Na temat analogicznej sytuacji w sp. z o.o. patrz: P. Piniór, *Podjęcie uchwał...*, s. 109. W przypadku spółki akcyjnej: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 110; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 210; G. Cern, *Zobowiązanie się akcjonariusza do oddania głosu określonej treści*, „Prawo Spółek” 2010/1, s. 26-29. Ł. Gasiński, *Dopuszczalność zawierania umów (porozumień) akcjonariuszy co do sposobu wykonywania prawa głosu*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2000/10, s. 33-47. Por.: wyrok SA w Warszawie z 5.01.2006 r., I ACa 630/05, Apel.-W-wa 2007, nr 1, poz. 8, wraz z krytyczną glosą Ł. Gasińskiego; Ł. Gasiński, *Dopuszczalność zaciągania zobowiązań co do sposobu wykonywania prawa głosu w spółce z o.o. oraz podstawa normatywna dochodzenia ich wykonania. Glosa do wyroku s. apel. z dnia 5 stycznia 2006 r., I ACa 630/05*, „Glosa” 2010/1, s. 55-61.

⁶⁸³ Występuje ono natomiast w prawodawstwie zagranicznym. Patrz: R. Głowacki, *Powództwo o ustąpienie akcjonariusza*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/1, s. 36.

⁶⁸⁴ Akcjonariusz mniejszościowy nie ma w takiej sytuacji zapewnionej możliwości umorzenia akcji, bowiem do tego konieczne jest podjęcie większością 3/4 głosów uchwały w przedmiocie zmiany umowy spółki, zgodnie z przepisem art. 300⁹⁸ § 2 pkt 1 KSH. Wynika to wprost z treści art. 300⁴⁴ § 2 KSH i stanowiło jedno z celów ustawodawcy. Patrz: uzasadnienie...– druk nr 3236, s. 39. Więcej na temat pojęcia „więźnia korporacyjnego” patrz: A. Kappes, *Uwolnienie „więźnia korporacyjnego” spółki z o.o. przez wypowiedzenie udziału w spółce*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2015/10, s. 38 i n. Natomiast na temat umorzenia akcji w prostej spółce akcyjnej patrz: W. Popiołek, *Kilka uwag w sprawie umorzenia akcji prostej spółki akcyjnej*, w: *Non omne quod licet honestum est. Studia z prawa cywilnego i handlowego w 50-lecie pracy naukowej Profesora Wojciecha Jana Katnera*, red. S. Byczko, A. Kappes, B. Kucharski i in., Łódź-Warszawa 2022, s. 676-685.

⁶⁸⁵ M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 300⁵⁰. Ważną przyczyną uzasadniającą rozwiązanie spółki przez sąd w rozumieniu przepisu art. 300¹²⁰ § 1 pkt 3 KSH będzie bowiem również istnienie konfliktu między akcjonariuszami.

⁶⁸⁶ P. Piniór, *Ochrona praw akcjonariuszy...*, s. 670; R. Głowacki, *Powództwo...*, s. 37-40.

od liczby posiadanych przez tego akcjonariusza akcji. Teoretycznie nie musi być on nawet akcjonariuszem mniejszościowym⁶⁸⁷. Powództwo powinno zostać wniesione przeciwko spółce oraz wszystkim pozostałym akcjonariuszom, według miejsca siedziby spółki – art. 300⁵⁰ § 2 KSH⁶⁸⁸. Po stronie pozwanej mamy tu do czynienia ze współuczestnictwem koniecznym jednolitym. Właściwy rzeczowo sąd gospodarczy należy ustalić zgodnie z wartością przedmiotu sporu, określoną w oparciu o wartość godziwą akcji akcjonariusza ustępującego⁶⁸⁹.

Jak wynika z przepisu art. 300⁵⁰ § 1 KSH, na żądanie akcjonariusza sąd może orzec jego ustąpienie ze spółki, jeżeli zachodzi ważna przyczyna uzasadniona stosunkami między akcjonariuszami lub między spółką a akcjonariuszem ustępującym, skutkująca rażącym pokrzywdzeniem akcjonariusza ustępującego. Zgodnie z przepisem art. 300¹²⁰ § 2 KSH, w przypadku wytoczenia przez akcjonariusza alternatywnego powództwa w postaci żądania rozwiązania spółki przez sąd, również sąd może samodzielnie orzec o ustąpieniu akcjonariusza, jeżeli przyczyna żądania rozwiązania spółki zachodzi po stronie jednego z akcjonariuszy, a w toku postępowania została uprawdopodobniona możliwość dalszego funkcjonowania spółki z udziałem pozostałych akcjonariuszy.

W praktyce „ważną przyczynę” stanowić będzie zazwyczaj konflikt między akcjonariuszami i to on będzie podstawą orzeczenia przez sąd o ustąpieniu akcjonariusza⁶⁹⁰. Jako przykład „ważnej przyczyny” ustawodawca wskazuje przypadek

⁶⁸⁷ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁵⁰; P. Pinior, *Ochrona praw akcjonariuszy...*, s. 672; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁵⁰; R. Poprawski, *Ustąpienie...*, s. 24

⁶⁸⁸ Dla możliwości wytoczenia powództwa konieczne jest zatem, aby w spółce było co najmniej dwóch akcjonariuszy. W miejsce wielu, tak: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁵⁰.

⁶⁸⁹ Tak też: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁵⁰; P. Pinior, *Ochrona praw akcjonariuszy...*, s. 673; P. Maciąg, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. M. Kożuchowski, M. Macieszczak, B. Woźniak, Warszawa 2021, art. 300⁵⁰, LEX; R. Głowacki, *Powództwo...*, s. 40-41. Inaczej R. Poprawski, *Ustąpienie...*, s. 24-25, który uznaje, że jest to sprawa o prawo niemajątkowe. Mając na uwadze, że sąd w wyroku uwzględniającym powództwo o ustąpienie akcjonariusza obligatoryjnie ustala cenę wykupu akcji (art. 300⁵⁰ § 3 KSH), a samo prawomocne orzeczenie stanowić będzie następnie podstawę zobowiązania spółki do zapłaty oraz tytuł egzekucyjny, stanowisko R. Poprawskiego uznać należy za niezasadne. Nawet ustalenie wartości godziwej akcji na „0 zł” nie zmieni charakteru roszczenia dochodzonego przez akcjonariusza, które w mojej ocenie należy traktować analogicznie do roszczenia o wyłączenia wspólnika. Por.: uchwała SN z 6.06.2007 r., III CZP 56/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 79 wraz z aprobuską glosą T. Szanciło; T. Szanciło, *Charakter prawny wyłączenia wspólnika spółki z o.o. Glosa do uchwały SN z dnia 6 czerwca 2007 r., III CZP 56/07*, „Glosa” 2009/2, s. 59-65. Należy mieć też na uwadze, że akcja to prawo o charakterze majątkowym.

⁶⁹⁰ Więcej na temat znaczenia pojęcia „ważnej przyczyny” patrz: R. Poprawski, *Ustąpienie...*, s. 23; R. Głowacki, *Powództwo...*, s. 37-39. R. Głowacki słusznie wskazuje, że możliwe jest wyciągnięcie wniosków z dorobku piśmiennictwa, powstałego na poczet przepisu art. 869 § 2 KC. Ze względu na

nieuzasadnionej gospodarczo, wieloletniej tezauryzacji zysku w spółce, o czym *de facto* decyduje akcjonariusz większościowy, co skutkuje pozbawieniem akcjonariusza mniejszościowego możliwości otrzymania dywidendy, zwłaszcza jeżeli jednocześnie zysk spółki transferowany jest do akcjonariusza większościowego w rezultacie transakcji pozakorporacyjnych, zawieranych przez niego ze spółką⁶⁹¹. Należy mieć na uwadze, że przesłanki warunkujące możliwości orzeczenia ustąpienia akcjonariusza są węższe, niż np. te określone w art. 300⁴⁹ § 1 KSH⁶⁹². Oprócz wystąpienia „ważnej przyczyny” konieczne jest bowiem również, ażeby z jednej strony jej podstawą były stosunki między akcjonariuszami lub między spółką a akcjonariuszem ustępującym, z drugiej zaś musi wystąpić skutek, polegający na rażącym pokrzywdzeniu akcjonariusza ustępującego. Dla wykładni pojęcia „rażącego pokrzywdzenia” akcjonariusza przydatnym będzie skorzystanie z dorobku orzecznictwa i doktryny, powstałego na poczet powództwa o zaskarżenie uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych, powództwa dotyczącego żądania rozwiązania spółki oraz posługującego się tym pojęciem przepisu art. 14 § 2 KC⁶⁹³. Uregulowanie przesłanki rażącego pokrzywdzenia akcjonariusza ustępującego, jako warunku orzeczenia ustąpienia akcjonariusza, stanowi koronny argument, przeciwko formułowanym w doktrynie zarzutom wobec tej instytucji, opierającym się na twierdzeniu, że może ona zostać wykorzystana przez akcjonariusza posiadającego 90% albo nawet 99%, do zmuszenia akcjonariuszy mniejszościowych do wykupu akcji akcjonariusza większościowego⁶⁹⁴. Trudno sobie bowiem wyobrazić w praktyce sytuację, w której akcjonariusz większościowy, dysponujący 90% akcji (czy tym bardziej 99% akcji), byłby w stanie udowodnić przed sądem, że na skutek konfliktu z akcjonariuszami mniejszościowymi doszło do jego rażącego pokrzywdzenia. Umowa spółki musiałaby zostać skonstruowana wyjątkowo niekorzystnie dla akcjonariusza większościowego (np. za pomocą akcji założycielskich), aby doszło do jego marginalizacji. Nawet w takim wypadku, można by argumentować, w myśl zasady *volenti non fit iniuria*, że nie doszło do jego rażącego pokrzywdzenia, skoro wyraził on zgodę na takie traktowanie,

wyraźne różnice pomiędzy tymi instytucjami, wnioskowanie to musi następować z daleko idącą ostrożnością.

⁶⁹¹ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 58.

⁶⁹² M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁵⁰.

⁶⁹³ P. Piniór, *Ochrona praw akcjonariuszy...*, s. 673; G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁵⁰, LEX. R. Głowacki słusznie wskazuje, że pokrzywdzeniem w rozumieniu tego przepisu może być zarówno uszczerbek w interesach majątkowych, jak i niemajątkowych. R. Głowacki, *Powództwo...*, s. 39.

⁶⁹⁴ Zarzut taki formułuje obecnie: P. Maciąg, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁵⁰.

przystępując do spółki albo głosując za takim ukształtowaniem treści jej umowy⁶⁹⁵. Celowe (sztuczne) wywołanie konfliktu przez akcjonariusza większościowego w zamiarze skorzystania z instytucji ustąpienia akcjonariusza, podlegałoby do tego ocenie sądu, pod kątem nadużycia prawa podmiotowego (art. 5 KC)⁶⁹⁶. Takie zachowanie zdecydowanie nie zasługiwałoby na ochronę i powinno skutkować oddaleniem powództwa o ustąpienie akcjonariusza.

Akcje posiadane przez akcjonariusza ustępującego podlegają wykupowi po cenie odpowiadającej wartości godziwej, ustalonej przez sąd na dzień doręczenia pozwu⁶⁹⁷. Orzekając o ustąpieniu akcjonariusza, sąd określa również termin, w jakim cena wykupu powinna zostać zapłacona na rzecz akcjonariusza ustępującego wraz z odsetkami od dnia doręczenia pozwu (art. 300⁵⁰ § 3 KSH).

Zgodnie z przepisem art. 300⁵⁰ § 4 KSH, wykupu akcji posiadanych przez akcjonariusza ustępującego dokonuje spółka na rachunek pozostałych akcjonariuszy, proporcjonalnie do liczby posiadanych przez nich akcji⁶⁹⁸. Na kanwie tego przepisu w doktrynie pojawiły się wątpliwości odnośnie skutków wyroku sądu orzekającego ustąpienie akcjonariusza, w szczególności w zakresie momentu przejścia akcji na spółkę oraz związanej z tym utraty statusu akcjonariusza. Wynikają one z dwóch dopuszczalnych sposobów rozumienia sformułowania, iż „spółka dokonuje wykupu akcji”, działając na rachunek pozostałych akcjonariuszy. Według pierwszego ze stanowisk, wbrew użytemu w ustawie sformułowaniu, nie ma konieczności zawarcia odrębnej umowy w przedmiocie wykupu akcji (pomiędzy akcjonariuszem ustępującym, a spółką), ponieważ przechodzą one automatycznie na spółkę, z chwilą uprawomocnienia się wyroku orzekającego ustąpienie akcjonariusza⁶⁹⁹. Następnie zaś spółka zobowiązana jest, w drodze odrębnego porozumienia, do przeniesienia akcji na

⁶⁹⁵ R. Głowacki zasadnie podnosi, że akcjonariusz, który ma lub może mieć wpływ na działalność spółki lub innych akcjonariuszy, nie może siebie krzywdzić. R. Głowacki, *Powództwo...*, s. 40.

⁶⁹⁶ Co było już zresztą podnoszone w toku procesu legislacyjnego. Na temat formułowanych wątpliwości co do tej instytucji patrz: M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁴, Nb. 4 i 5.

⁶⁹⁷ Na temat wykładni pojęcia „wartości godziwej” patrz podrozdz. 5.1.

⁶⁹⁸ Sąd nie może więc podzielić ceny wykupu w sposób inny, niż proporcjonalnie do liczby posiadanych akcji. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁵⁰. Za zapłatę ceny wykupu spółka i akcjonariusze, przeciwko którym wytoczono powództwo, odpowiadają solidarnie.

⁶⁹⁹ Wnioski takie formułują: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁵⁰; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁵⁰; R. Poprawski, *Ustąpienie...*, s. 25-27. Por. też: G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300⁵⁰, Nb. 3., wedle którego „można rozważać (i przyjmować) skuteczność ustąpienia akcjonariusza z prostej spółki akcyjnej już od przypadającego wcześniej momentu wykupu akcji akcjonariusza ustępującego na podstawie orzeczenia o ustąpieniu (wyroku o ustąpieniu akcjonariusza)”.

akcjonariuszy, którzy nie ustąpili ze spółki. Uchybienie określone w wyroku terminowi spłaty, czy też niezapłacenie ceny wykupu w ogóle, nie powoduje bezskuteczności tego orzeczenia⁷⁰⁰. Wedle drugiego stanowiska, z chwilą uprawomocnienia się wyroku orzekającego ustąpienie akcjonariusza jego akcje nie przechodzą automatycznie na spółkę. Do przejścia akcji konieczne jest (analogicznie, jak w przypadku przymusowego wykupu akcji), aby spółka zawarła z ustępującym akcjonariuszem umowę przeniesienia akcji, a następnie przeniosła akcje na rzecz pozostałych akcjonariuszy⁷⁰¹. W takim wypadku momentem utraty statusu akcjonariusza przez akcjonariusza ustępującego, byłby dopiero moment przeniesienia akcji na spółkę, nie zaś moment uprawomocnienia się wyroku⁷⁰². Wydaje się, że za prawidłowe należy uznać pierwsze z przytoczonych stanowisk. Koncepcja druga byłaby sprzeczna z podstawowym założeniem, że ustąpienie akcjonariusza ze spółki następuje na podstawie orzeczenia sądu – decyzję co do wystąpienia skutku w postaci ustąpienia akcjonariusza pozostawiano by w rękach strony pozwanej. Pomimo bowiem wyroku uwzględniającego powództwo, spółka mogłaby nie zawrzeć z ustępującym akcjonariuszem umowy przeniesienia akcji – tym samym niwecząc możliwość wywołania skutku w postaci faktycznego ustąpienia akcjonariusza ze spółki⁷⁰³. Wyrok nie spełniałby jednocześnie roli określonej w art. 64 KC, bowiem w sferze literalnej nie stwierdza on obowiązku spółki do zawarcia umowy przeniesienia akcji. Nie zapewniałby zatem akcjonariuszowi żadnego prawnego środka, umożliwiającego faktyczne ustąpienie ze spółki, co uznać należy za główny cel tej instytucji. Przyjęcie stanowiska pierwszego prowadzi do prostej sytuacji, w której oprócz konstytutywnego skutku w postaci rzeczywistego ustąpienia akcjonariusza ze spółki z chwilą uprawomocnienia się wyroku, po jego stronie powstaje również roszczenie o zapłatę

⁷⁰⁰ Tak: G. Koziół, *Prosta spółka...*, art. 300⁵⁰, Nb. 3; R. Poprawski, *Ustąpienie...*, s. 26. Słusznie wskazuje się też, że przeniesienie akcji na pozostających w spółce akcjonariuszy może nastąpić odpłatnie albo nieodpłatnie, jednak ze względu na zasadę równouprawnienia akcjonariuszy, nie może nastąpić w sposób mieszany. Tak: P. Pinior, *Ochrona praw akcjonariuszy...*, s. 675.

⁷⁰¹ Według tego stanowiska, ma to być sytuacja analogiczna, jak przy przymusowym wykupie akcji spółki akcyjnej oraz wykupie akcji w przypadku istotnej zmiany działalności spółki, do czego odsyłają przepisy o przymusowym wykupie (art. 417 § 3 KSH w zw. z art. 418¹ § 6 zd. 3 KSH).

⁷⁰² Możliwość takiego rozumienia przytoczonej regulacji podaje: P. Pinior, *Ochrona praw akcjonariuszy...*, s. 674.

⁷⁰³ Powoływana w charakterze analogii procedura z art. 417 § 3 KSH w zw. z art. 418¹ § 6 zd. 3 KSH po prostu nie uwzględnia w jej udziale orzeczenia sądu o charakterze konstytutywnym pomimo, że na jej zastosowanie wskazuje wadliwe pod względem użytego nazewnictwa, sformułowanie przepisu art. 300⁵⁰ § 4 KSH.

określonej w wyroku ceny wykupu, które stanie się wymagalne po upływie terminu zapłaty, również wskazanego przez sąd.

Efektom zastosowania tej instytucji ma być całkowite ustąpienie akcjonariusza ze spółki – zmiana składu podmiotowego akcjonariatu, poprzez wyłączenie z jego grona akcjonariusza ustępującego. Nie byłoby zatem możliwe częściowe ustąpienie akcjonariusza, polegające na wykupieniu jedynie niektórych z przysługujących mu akcji⁷⁰⁴. Bezwzględny charakter tej regulacji wyklucza również możliwość wprowadzania analogicznej instytucji w umowie spółki – podstawą ustąpienia akcjonariusza może być wyłącznie wyrok sądu⁷⁰⁵.

Wprowadzenie prawa żądania ustąpienia akcjonariusza stanowiło odpowiedź na oczekiwania uczestników obrotu i spotkało się w doktrynie z pozytywnym przyjęciem⁷⁰⁶. Jak wskazał sam ustawodawca, instytucja ta pozwala poszukiwać rozwiązań sytuacji skrajnych, niekoniecznie na drodze wiodącej do rozwiązania spółki orzeczeniem sądu⁷⁰⁷. Wydaje się, że sama potencjalna możliwość skorzystania z tego instrumentu prawnego, będzie oddziaływać pozytywnie na kształtowanie się stosunków wewnątrz korporacyjnych w prostych spółkach akcyjnych, chociażby zniechęcając akcjonariuszy o dominującej pozycji do podejmowania działań, naruszających interesy akcjonariuszy mniejszościowych. Istnienie tej regulacji jest kolejnym dowodem na to, że status akcjonariusza prostej spółki akcyjnej został uregulowany odmiennie, niż status akcjonariusza spółki akcyjnej. Akcentuje bowiem „osobowy” charakter tej spółki oraz odejście od typowo „inwestycyjnego” charakteru akcji.

Uzupełniająco przytoczyć należy instytucję prawną wyłączenia akcjonariusza ze spółki uregulowaną w art. 300⁴⁹ KSH. Jest ona zbliżona pod względem funkcjonalnym do prawa żądania ustąpienia akcjonariusza – w aspekcie takim, iż również prowadzi do

⁷⁰⁴ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁵⁰; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁵⁰; P. Maciąg, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁵⁰; R. Poprawski, *Ustąpienie...*, s. 24.

⁷⁰⁵ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁵⁰; P. Maciąg, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁵⁰.

⁷⁰⁶ Tak: P. Piniór, *Ochrona praw akcjonariuszy mniejszościowych a prawo ustąpienia akcjonariusza*, w: *Non omne quod licet honestum est. Studia z prawa cywilnego i handlowego w 50-lecie pracy naukowej Profesora Wojciecha Jana Katnera*, red. S. Byczko, A. Kappes, B. Kucharski i in., Łódź-Warszawa 2022, s. 672 i 675; R. Poprawski, *Ustąpienie akcjonariusza z prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/5, s. 27. K. Jasiński słusznie postuluje wprowadzenie tej instytucji również w sp. z o.o. K. Jasiński, *Kilka uwag de lege ferenda dla sp. z o.o.*, „Radca Prawny. Zeszyty Naukowe” 2020/3, s. 61.

⁷⁰⁷ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 58.

„opuszczenia” spółki przez akcjonariusza⁷⁰⁸. Tak, jak i ona stanowi też element „osobowy” prostej spółki akcyjnej⁷⁰⁹. Zgodnie z przepisem art. 300⁴⁹ § 2 KSH w przeważającej części stosuje się do niej przepisy regulujące wyłączenie wspólnika sp. z o.o. W zakresie samej procedury wyłączenia akcjonariusza możliwe jest więc odesłanie do dorobku doktryny i orzecznictwa powstałego na potrzeby sp. z o.o. Podstawową różnicą będzie jednak odmienne uregulowanie legitymacji czynnej, która w prostej spółce akcyjnej przysługuje akcjonariuszowi lub akcjonariuszom reprezentującym więcej, niż połowę ogólnej liczby głosów⁷¹⁰. Powodami nie muszą być więc, jak w przypadku sp. z o.o., wszyscy wspólnicy poza wyłączanym. Z oczywistych względów, tak jak i w innych regulacjach o podobnej zasadzie konstrukcyjnej, ustawodawca odwołał się w treści przepisu do liczby głosów, nie zaś do udziału w kapitale akcyjnym⁷¹¹. Nadto dopuszczalne jest ograniczenie w umowie spółki tego uprawnienia poprzez podwyższenie progu liczby głosów wymaganych dla uzyskania legitymacji czynnej.

4.2.4. Prawo indywidualnej kontroli oraz prawo do informacji

W prostej spółce akcyjnej zdecydowano się na połączenie dwóch, dotychczas odrębnych regulacji informacyjno-kontrolnych funkcjonujących w sp. z o.o. oraz w spółce akcyjnej. Z jednej strony na mocy art. 300²⁴ KSH ustanowiono przysługujące każdemu akcjonariuszowi prostej spółki akcyjnej uprawnienie korporacyjne w postaci indywidualnego prawa kontroli (zaczepnięte ze sp. z o.o.)⁷¹². Z drugiej zaś w art. 300⁹⁷ § 1 KSH wprowadzono uprawnienie obowiązujące dotychczas w spółce akcyjnej,

⁷⁰⁸ Jak wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy „proponowane mechanizmy są charakterystyczne dla regulowania stosunków spółek, w ramach których występuje mniejsza liczba wspólników albo akcjonariuszy, a relacje osobiste tychże pozostają istotne z uwagi na możliwość funkcjonowania spółki.”. Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 57.

⁷⁰⁹ G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300⁴⁹, Nb. 1.

⁷¹⁰ Nie jest przy tym możliwe przyznanie tego uprawnienia akcjonariuszom dysponującym mniejszą liczbą głosów. Tak: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴⁹.

⁷¹¹ Słusznie wskazuje się w doktrynie, że taki kształt regulacji, przy zastosowaniu w spółce akcji uprzywilejowanych, może skutkować teoretycznie sytuacją, gdy wyłączony ze spółki zostanie akcjonariusz uprawniony z większości akcji. Tak: M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴⁹, Nb. 7; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁴⁹.

⁷¹² Należy pozytywnie odnieść się do zamieszczenia tego przepisu w rozdziale 2, dotyczącym praw i obowiązków akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej – inaczej, niż w przypadku sp. z o.o., gdzie analogiczną regulację zamieszczono w rozdziale dotyczącym organów spółki. Por.: G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300²⁴, Nb. 1; J. Zamojski, *Uprawnienia kontrolno-informacyjne akcjonariuszy w prostej spółce akcyjnej – wybrane zagadnienia*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2022/4, s. 28.

a odpowiadające przepisowi art. 428 § 1 KSH regulującemu prawo akcjonariusza do informacji⁷¹³. Jednocześnie w art. 300⁹⁷ § 2 KSH wprost wskazano, że przepisy art. 428 § 2-7 oraz art. 429 KSH stosuje się odpowiednio do udzielania akcjonariuszowi informacji przez zarząd⁷¹⁴. Tym samym występowanie prawa indywidualnej kontroli i prawa akcjonariusza do informacji stanowi w prostej spółce akcyjnej efekt połączenia dwóch odrębnych instytucji obowiązujących dotychczas w różnych spółkach kapitałowych. Oba te uprawnienia przysługują akcjonariuszom niezależnie od ilości posiadanych akcji oraz ich pokrycia⁷¹⁵. Z samego faktu zastosowania obydwu wymienionych instytucji wynika, że uprawnienia informacyjno-kontrolne akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej są większe, niżli wspólników sp. z o.o. i akcjonariuszy spółki akcyjnej. Tak szeroki zakres przyznanych uprawnień spotkał się w doktrynie z obawą, że będą one nadużywane przez akcjonariuszy, co utrudniać może funkcjonowanie spółki⁷¹⁶. Oparcie się przez ustawodawcę na regulacjach funkcjonujących już w innych spółkach kapitałowych pozwala wykorzystać istniejący co do tych instytucji dorobek doktryny i orzecznictwa. Omówienie ich można więc ograniczyć do podkreślenia pewnych podstawowych kwestii oraz wyjaśnienia powstałych wątpliwości – szczególnie w zakresie kolizji obydwu uprawnień.

Uregulowane w art. 300²⁴ KSH prawo indywidualnej kontroli cechuje się znaczącą różnicą wobec swojego odpowiednika w sp. z o.o. W prostej spółce akcyjnej brak jest bowiem przepisu odpowiadającego przepisowi art. 213 § 3 KSH, a więc możliwości wyłączenia albo ograniczenia tego uprawnienia w przypadku ustanowienia rady nadzorczej. Z powyższego wynika wniosek, że przepis art. 300²⁴ KSH ma charakter bezwzględny – indywidualne prawo kontroli nie może podlegać wyłączeniu, ani ograniczeniu⁷¹⁷. Przepis ten przyznaje akcjonariuszowi uprawnienie do przeglądania

⁷¹³ Prawo do informacji także stanowi jedno z uprawnień korporacyjnych. W miejsce wielu tak: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 8.

⁷¹⁴ Akcesoryjnie do tych uprawnień każdemu akcjonariuszowi przysługuje również na mocy art. 300¹⁰⁰ § 5 KSH bezwzględne prawo do przeglądania księgi protokołów oraz żądania wydania poświadczonych przez zarząd odpisów uchwał. Stanowi ono odpowiednik uprawnienia przyznanego w spółce akcyjnej na mocy art. 421 § 3 zdanie drugie KSH.

⁷¹⁵ R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁴; J. Zamojski, *Uprawnienia...*, s. 28; D. Kupryjańczyk, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, 2023, art. 428, Legalis; M. Bieniak, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁹⁷ KSH, Nb. 4; L. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁹⁷; Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 56. Przysługują one także uprawnionym z akcji niemych. M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 300⁹⁷.

⁷¹⁶ J. Zamojski, *Uprawnienia...*, s. 29.

⁷¹⁷ M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁴, Nb. 4; J. Zamojski, *Uprawnienia...*, s. 29; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁴; R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁴; M. Dumkiewicz,

ksiąg i dokumentów spółki, sporządzania bilansu dla swego użytku oraz żądania wyjaśnień od zarządu⁷¹⁸. Każde z tych uprawnień może być wykonywane przez akcjonariusza samodzielnie albo z upoważnioną przez niego osobą. Udzielenie wyjaśnień nie musi oczywiście nastąpić natychmiast. Konieczność oczekiwania na odpowiedź nie oznacza bowiem, że prawo kontroli akcjonariusza zostało ograniczone lub wyłączone⁷¹⁹. Możliwość odmowy wyjaśnień oraz udostępnienia do wglądu ksiąg i dokumentów (obwarowana przesłankami z art. 212 § 2 w zw. z art. 300²⁴ KSH) przysługiwać będzie zarówno zarządowi, jak i radzie dyrektorów. W wypadku odmowy akcjonariusz będzie miał możliwość żądania rozstrzygnięcia sprawy uchwałą akcjonariuszy, która powinna zostać powzięta w terminie miesiąca od dnia zgłoszenia żądania (art. 212 § 3 w zw. z art. 300²⁴ KSH). W przypadku dalszej odmowy albo niepodjęcia uchwały akcjonariusz będzie dysponował prawem zwrócenia się z wnioskiem do sądu rejestrowego o zobowiązanie zarządu (rady dyrektorów) do udzielenia wyjaśnień lub udostępnienia do wglądu dokumentów bądź ksiąg spółki (art. 212 § 4 w zw. z art. 300²⁴ KSH)⁷²⁰.

Prawo do informacji w swym podstawowym kształcie zakreślonym treścią art. 300⁹⁷ § 1 KSH uprawnia akcjonariuszy do żądania podczas obrad walnego zgromadzenia od zarządu (rady dyrektorów) informacji dotyczących spółki, jeżeli jest to uzasadnione dla oceny sprawy objętej porządkiem obrad. Ma ono zapewnić akcjonariuszowi możliwość uzyskania informacji na temat znaczenia oraz skutków omawianych na walnym zgromadzeniu zagadnień, co powinno umożliwić ich prawidłową ocenę rzutującą na sposób głosowania⁷²¹. Ze względu na ograniczenie zarówno co do zakresu możliwych do uzyskania informacji, jak i okresu w trakcie którego można wystąpić z żądaniem ich udzielenia należy stwierdzić, że zakres prawa

w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300²⁴; P. Piniór, *Nadzór i kontrola w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, „Przeгляд Prawa Handlowego” 2023/9, s. 31; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁴; Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 56. Chciałbym podkreślić jednolitość stanowiska doktryny w zakresie niedopuszczalności ograniczenia prawa do indywidualnej kontroli. Ma to znaczenie w toku analizy skutków kolizji prawa do indywidualnej kontroli i prawa do informacji.

⁷¹⁸ Słusznie wskazuje się w doktrynie, że prawo indywidualnej kontroli stanowi element osobowy w spółkach kapitałowych. B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁴. Tak w przypadku sp. z o.o.: P. Piniór, *Nadzór wspólników w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, Warszawa 2013, s. 322, wraz z literaturą tam wskazaną.

⁷¹⁹ B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁴.

⁷²⁰ Złożenie wniosku do sądu rejestrowego, w razie odmownej uchwały akcjonariuszy, nie wyłącza prawa do wytoczenia powództwa o uchylenie albo stwierdzenia nieważności przedmiotowej uchwały. Por.: wyrok SN z 10.05.2012 r., IV CSK 567/11, OSNC 2013, nr 1, poz. 11. Tak też: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁴.

⁷²¹ D. Kupryjańczyk, w: *Kodeks spółek...*, art. 428.

do informacji jest znacznie węższy, niż prawa indywidualnej kontroli⁷²². Zgodnie ze stosowanym odpowiednio przepisem art. 428 § 2 KSH zarząd (rada dyrektorów) obowiązany jest odmówić udzielania informacji, jeżeli mogłoby to wyrządzić szkodę spółce, spółce z nią powiązanej albo spółce lub spółdzielni zależnej, w szczególności przez ujawnienie tajemnic technicznych, handlowych lub organizacyjnych przedsiębiorstwa. Przepis art. 428 § 3 KSH wprowadza dodatkową, fakultatywną przesłankę odmowy udzielenia przez członka zarządu informacji, jeżeli mogłoby to stanowić podstawę jego odpowiedzialności karnej, cywilnoprawnej bądź administracyjnej. Co do zasady zarząd powinien udzielić informacji ustnie w trakcie walnego zgromadzenia, jednak z ważnych powodów udzielenie informacji może nastąpić w formie pisemnej, nie później, niż w ciągu dwóch tygodni od dnia zgłoszenia żądania podczas walnego zgromadzenia (art. 428 § 5 KSH w zw. z art. 300⁹⁷ § 2 KSH)⁷²³. Zgodnie z przepisem art. 429 § 1 KSH akcjonariusz, któremu odmówiono ujawnienia żądanej informacji podczas obrad walnego zgromadzenia i który zgłosił sprzeciw do protokołu, może złożyć wniosek do sądu rejestrowego o zobowiązanie zarządu do udzielenia informacji⁷²⁴. Wniosek ten powinien zostać złożony w terminie tygodnia od zakończenia walnego zgromadzenia, na którym odmówiono udzielenia informacji⁷²⁵. Zgodzić się należy ze stanowiskiem, wedle którego odwołanie w art. 300⁹⁷ § 2 KSH również do art. 428 § 6 KSH jest zbędne, ponieważ szersze uprawnienie do uzyskiwania informacji poza walnym zgromadzeniem przysługuje już akcjonariuszowi w ramach uprawnień z art. 212 § 1 KSH w zw. z art. 300²⁴ KSH⁷²⁶.

Odnosząc się do wzajemnej relacji prawa indywidualnej kontroli oraz prawa do informacji należy wskazać, że nie są to uprawnienia konkurencyjne, wzajemnie się wykluczające. Z racji bezwzględnego charakteru uprawnienia z art. 212 § 1 KSH

⁷²² M. Bielecki, *Uprawnienia informacyjno-kontrolne akcjonariuszy w spółce akcyjnej*, „Prawo Spółek” 2004/1, s. 10.

⁷²³ Co ciekawe, jako że zgodnie z przepisem art. 300⁹⁴ § 2 KSH przerwy w obradach walnego zgromadzenia mogą trwać do 30 dni, może się okazać, że ze względu na długość udzielonych przerw dwutygodniowy termin na udzielenie informacji upłynie jeszcze w trakcie walnego zgromadzenia. Wskazuje na to: G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300⁹⁷, Nb. 3.

⁷²⁴ Więcej na temat sądowej ochrony prawa do informacji patrz: J. P. Naworski, *Sądowa ochrona prawa akcjonariusza spółki niepublicznej do informacji. Wybrane zagadnienia*, w: *Sto lat polskiego prawa handlowego, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. M. Dumkiewicz, K. Kopaczyńska-Pieczniak, J. Szczotka, Warszawa 2020, s. 895 i n.

⁷²⁵ Akcjonariusz może również złożyć wniosek do sądu rejestrowego o zobowiązanie spółki do ogłoszenia informacji udzielonych innemu akcjonariuszowi poza walnym zgromadzeniem (art. 429 § 2 zdanie drugie KSH w zw. z art. 300⁹⁷ § 2 KSH).

⁷²⁶ J. Zamojski, *Uprawnienia...*, s. 35.

(szerszego w swej istocie niż prawo do informacji), o ile nie zachodzą przesłanki negatywne z art. 212 § 2 KSH akcjonariusz będzie uprawniony do korzystania z prawa indywidualnej kontroli (w formie np. żądania wyjaśnień od zarządu) również w trakcie obrad walnego zgromadzenia⁷²⁷. Nie będzie w takim wypadku ograniczony jedynie do możliwości skorzystania z uprawnienia określonego w art. 300⁹⁷ § 1 KSH. Jest to o tyle istotne z praktycznego punktu widzenia, że zarząd nie będzie miał możliwości w trakcie obrad walnego zgromadzenia odmówić udzielenia akcjonariuszowi informacji np. w oparciu o stanowisko, iż udzielenie informacji nie jest uzasadnione dla oceny sprawy objętej porządkiem obrad – prawo kontroli z art. 212 KSH takiej przesłanki negatywnej bowiem nie przewiduje⁷²⁸.

Nie wydaje się przy tym zasadny formułowany w doktrynie wymóg wskazania przez akcjonariusza (wraz z żądaniem udzielenia informacji skierowanym do zarządu) z którego z omawianych trybów uzyskania informacji korzysta⁷²⁹. Obowiązek ten pozbawiony byłby jakiegokolwiek podstawy prawnej⁷³⁰. Brak uzasadnienia dla tworzenia obowiązku, który dla akcjonariusza ma wyłącznie skutki negatywne – ogranicza bowiem podstawę prawną jego roszczenia⁷³¹. Nie sposób też stwierdzić, jaki miałyby być skutek niewskazania, z jakiego trybu akcjonariusz korzysta⁷³². Przecież w braku wskazania trybu żądania informacji zarząd nie mógłby np. uznać, że akcjonariusz korzysta jedynie z prawa do informacji uregulowanego na podstawie art. 300⁹⁷ § 1 KSH, bowiem prowadziłyby to do faktycznego ograniczenia sposobu wykonywania

⁷²⁷ A po stronie członków zarządu, o ile będą obecni na walnym zgromadzeniu, powstanie obowiązek udzielenia akcjonariuszowi żądanej informacji. Tak: J. Zamojski, *Uprawnienia...*, s. 32.

⁷²⁸ Nie powoduje to oczywiście bezwzględnej konieczności udzielenia żądanej informacji jeszcze w trakcie walnego zgromadzenia.

⁷²⁹ Na istnienie takiego obowiązku wskazuje J. Zamojski, *Uprawnienia...*, s. 32-33.

⁷³⁰ J. Zamojski wskazuje, że precyzyjne wskazanie trybu przez akcjonariusza ułatwi organowi zarządczemu rozważenie, w jakim trybie organ zarządczy będzie władny potencjalnie odmówić akcjonariuszowi wykonania żadanego przez niego uprawnieni korporacyjnego. J. Zamojski, *Uprawnienia...*, s. 33. Czemu jednak akcjonariusz miałby z własnej, niemającej podstawy normatywnej woli ułatwiać działanie organu, z którego strony spodziewa się działania przeciwnego swoim interesom (ze swej istoty odmowa udzielenia informacji, o którą wnosi akcjonariusz zawsze będzie sprzeczna z jego interesem faktycznym. Domniemywać bowiem należy, że gdyby interesu faktycznego akcjonariusz nie miał, to żądanie udzielenia informacji nie zostałyby zgłoszone).

⁷³¹ Katalog ciążących na akcjonariuszach obowiązków jest wszak bardzo ograniczony. Na ten temat patrz rozdz. 5. Jak wskazuje R. Adamus prawo akcjonariusza do informacji skorelowane jest z obowiązkiem zarządu spółki do zadośćuczynienia temu uprawnieniu. R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁹⁷. Jest to prosta w swej istocie relacja opierająca się na prawie akcjonariusza i obowiązku zarządu. Nie powinno się jej interpretować jako obarczonej również obowiązkami po stronie akcjonariuszy.

⁷³² Koniecznym element każdego obowiązku prawnego jest wskazanie sankcji grożącej w razie jego niespełnienia.

prawa indywidualnej kontroli⁷³³. Zarząd mógłby wtedy potencjalnie wybrać ten z trybów, który umożliwiłby odmowę udzielenia informacji, co należy uznać za niedopuszczalne⁷³⁴. Założenie, że żądanie udzielenia informacji należy wstępnie zakwalifikować jako złożone w jednej albo drugiej procedurze jawi się jako sztuczne – sama treść żądania (w zależności od tego, jaka informacja jest jej przedmiotem) może się bowiem w ogóle nie różnić. Polegać bowiem będzie na zadaniu tak samo brzmiącego pytania skierowanego do zarządu – np. co do wysokości straty poniesionej przez spółkę w określonym kwartale. To zresztą tak, jakby wymagać od wierzyciela, aby w treści wezwania do zapłaty wskazywał, wedle jakiej podstawy prawnej (a nie faktycznej) dochodzi swego roszczenia⁷³⁵. Ze względu na powyższe, nie wydaje się również zasadna teza o sekwencyjności omawianych uprawnień, wedle której akcjonariusz w trakcie walnego zgromadzenia powinien w pierwszej kolejności skorzystać z prawa do informacji z art. 300⁹⁷ § 1 KSH, a następnie, w razie braku satysfakcji z udzielonej odpowiedzi albo odmowy jej udzielenia, skorzystać z szerszego prawa kontroli na mocy art. 300²⁴ KSH⁷³⁶. Mogłoby to prowadzić do sztucznego powtarzania przez akcjonariusza dwukrotnie tego samego pytania skierowanego do zarządu. Co istotne, z punktu widzenia akcjonariusza oczekującego udzielenia odpowiedzi procedura uzyskania informacji na podstawie art. 300²⁴ KSH i art. 300⁹⁷ § 1 KSH niczym się nie różnią – do momentu odmowy udzielenia informacji przez zarząd. Dopiero od chwili złożenia przez zarząd oświadczenia o odmowie udzielenia informacji wybór procedury ma dla akcjonariusza istotne znaczenie, a to ze względu na różnice w procedurze odwoławczej, w szczególności ze względu na konieczność złożenia sprzeciwu w myśl art. 429 § 1 KSH oraz różnice w biegu terminów. Należy zatem stwierdzić, że to na zarządzie, w związku z koniecznością podjęcia decyzji o udzieleniu informacji albo odmowie jej udzielenia, ciąży obowiązek weryfikacji występowania

⁷³³ Na niedopuszczalność ograniczenia sposobu wykonywania indywidualnego prawa kontroli wskazuje samo uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 56.

⁷³⁴ Byłoby to rażąco sprzeczne z dobrymi praktykami korporacyjnymi.

⁷³⁵ Jeśli uznać by, że taki obowiązek obciąża wierzycieli, to należałoby konsekwentnie stwierdzić, że wezwanie do zapłaty np. ze wskazaniem na podstawę prawną w postaci odpowiedzialności *ex delicto*, nie spowoduje stanu wymagalności roszczenia, gdyby dochodzić go następnie przed sądem na podstawie odpowiedzialności *ex contractu*. Jak widać zastosowanie tej metodologii do stosunków prawnych innych niż wewnątrz korporacyjne prowadzi do tożsamy wniosków o niezasadności takiego wnioskowania.

⁷³⁶ Za sekwencyjnością tych uprawnień opowiada się: J. Zamojski, *Uprawnienia...*, s. 32 i 33.

przesłanek negatywnych zarówno z art. 212 § 2 KSH, jak i art. 428 § 2 i 3 KSH⁷³⁷. Naturalnie w ramach odmowy zarząd powinien wskazać, z powodu wystąpienia których przesłanek negatywnych taką decyzję podjął – dzięki temu akcjonariusz będzie miał wiedzę na temat procedury w ramach której powinien się od tego momentu poruszać⁷³⁸. Decyzja zarządu, na których przesłankach negatywnych opiera swoją odmowę nie jest zresztą zadaniem prostym, bowiem przesłanki te nie są ze sobą spójne, a ich wykładnia nastręcza trudności⁷³⁹. Może wystąpić stan faktyczny, w którym w związku ze złożonym przez akcjonariusza w trakcie obrad walnego zgromadzenia żądaniem udzielenia informacji nie zachodziłyby przesłanki negatywne z art. 212 § 2 KSH, natomiast zachodziłyby przesłanki negatywne z art. 428 § 2 albo 3 KSH⁷⁴⁰. W takim wypadku należałoby opowiedzieć się za przyznaniem prymu szerszemu uprawnieniu akcjonariusza z art. 212 § 1 KSH – zarząd byłby więc zobowiązany do udzielenia informacji, nawet w obliczu zachodzących przesłanek negatywnych z art. 428 § 2 albo 3 KSH, i to nawet uwzględniając, że odmowa udzielenia informacji uregulowana w art. 428 § 2 KSH jest dla zarządu przesłanką obligatoryjną odmowy. Stawia to członków zarządu w trudnej sytuacji. Ze względu na niespójność regulacji ustawowej dojdzie bowiem albo do naruszenia ustawowego prawa indywidualnej kontroli akcjonariusza, co wiązać się może z odpowiedzialnością wewnątrz korporacyjną członków zarządu, albo do świadomego udzielenia informacji, wbrew przesłankom negatywnym z art. 428 § 2 albo 3 KSH, co również może wiązać się z poniesieniem przez członków zarządu odpowiedzialności. Podsumowując, kwestię kolizji pomiędzy indywidualnym prawem kontroli, a prawem do informacji ocenić trzeba w prostej spółce akcyjnej jako niedoregulowaną⁷⁴¹.

⁷³⁷ Zresztą to członków zarządu w relacji z akcjonariuszem obciąża zawodowy charakter ich działalności. Wyższe są zatem wymogi, które możemy stawiać członkom organów spółki, niż jej akcjonariuszom.

⁷³⁸ Nie jest to zresztą dla zarządu żaden nowy obowiązek, bowiem i tak powinien on swoją decyzję odmowną jakoś uzasadnić.

⁷³⁹ Szczególnie gdy rozważania te prowadzić w skomplikowanym stanie faktycznym, a do tego pod presją czasu związaną z trwaniem obrad walnego zgromadzenia.

⁷⁴⁰ Należy podkreślić, że odmowa udostępnienia informacji w trybie określonym w art. 212 § 1 KSH, może być spowodowana wyłącznie przesłankami wymienionymi w art. 212 § 2 KSH. Tak B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁴.

⁷⁴¹ Patrz również na słusznie podnoszone przez J. Zamojskiego wątpliwości co do prawidłowości odesłania do art. 428 § 7 KSH. J. Zamojski, *Uprawnienia...*, s. 34.

4.2.5. Prawo dostępu do danych w rejestrze akcjonariuszy

Rejestr akcjonariuszy pełni dla akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej wyjątkowo istotną rolę. To bowiem dokonany w nim wpis stanowi podstawę legitymacji formalnej akcjonariusza, a w przypadku nabycia akcji lub ustanowienia na niej ograniczonego prawa rzeczowego (art. 300³⁷ § 1 KSH) również legitymacji materialnej⁷⁴². Ponadto zgodnie z przepisem art. 300³⁸ § 1 KSH, wobec spółki uważa się za akcjonariusza tylko tę osobę, która jest wpisana do rejestru akcjonariuszy⁷⁴³. Nie może więc dziwić, że z istnieniem rejestru akcjonariuszy skorelowane jest uprawnienie akcjonariuszy do dostępu do zawartych w nim danych.

W przepisie art. 300³⁵ § 1 KSH uregulowana została zasada ograniczonej jawności formalnej rejestru⁷⁴⁴. Wraz z normą art. 300³⁵ § 2 KSH stanowi ona podstawę dostępu akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej do danych zawartych w rejestrze akcjonariuszy, który zapewniany jest za pośrednictwem podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy i nie jest uzależniony od liczby posiadanych akcji. Uprawnienie to uzupełnia norma przepisu art. 300³⁵ § 3 KSH, zgodnie z którą akcjonariusze (oraz spółka) mogą żądać wydania informacji z rejestru akcjonariuszy – w formie papierowej lub elektronicznej⁷⁴⁵. Omawiane uprawnienia mają charakter bezwzględny w takim rozumieniu, że nie jest możliwe ich ograniczenie, bądź też wyłączenie⁷⁴⁶. W myśl zasady jednakowego traktowania akcjonariuszy nie byłoby dopuszczalne zróżnicowanie wobec akcjonariuszy sposobu lub procedury wydawania informacji z rejestru akcjonariuszy⁷⁴⁷. Nie byłoby również dopuszczalne ograniczenie sposobu wydania informacji z rejestru wyłącznie do formy papierowej albo wyłącznie do formy elektronicznej – wybór w tym zakresie należy bowiem do żądającego informacji⁷⁴⁸.

⁷⁴² Na temat legitymacji akcjonariuszy patrz podrozdz. 3.1.5.

⁷⁴³ Zasadę tę stosuje się odpowiednio do zastawnika lub użytkownika akcji (art. 300³⁸ § 2 KSH).

⁷⁴⁴ G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300³⁵, Nb. 1; A. Fus, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁵; K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁵.

⁷⁴⁵ Na temat formy udzielenia informacji z rejestru akcjonariuszy patrz podrozdz. 2.2.

⁷⁴⁶ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁵. W przypadku rejestru akcjonariuszy spółki akcyjnej tak: R. Pabis, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz...*, art. 328⁵.

⁷⁴⁷ Jak wyżej. Słusznie przy tym wskazuje M. Mazgaj, iż dopuszczalne byłoby, w myśl zasady *volenti non fit iniuria*, wyrażenie zgody przez akcjonariusza na traktowanie go w tej kwestii gorzej, niż pozostałych akcjonariuszy. Zrzeczenie się uprawnień nie byłoby przy tym związane z akcją, a jedynie z osobą akcjonariusza, który na takie rozwiązanie się zgodził.

⁷⁴⁸ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300³⁵. W przypadku rejestru akcjonariuszy spółki akcyjnej tak: R. Pabis, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz...*, art. 328⁵. Przeciwnie G. Kozieł, który zdaje

Z racji tego, że rejestr akcjonariuszy prowadzony jest przez podmiot trzeci wobec spółki, słusznym było uregulowanie prawa dostępu do rejestru akcjonariuszy w sposób odrębny od prawa indywidualnej kontroli oraz prawa do informacji.

Prawo dostępu do danych w rejestrze akcjonariuszy niektórzy autorzy porównują, do obecnie nieobowiązującego już przepisu art. 341 § 7 KSH, który regulował uprawnienie akcjonariuszy spółki akcyjnej do przeglądania księgi akcyjnej i żądania z niej odpisów⁷⁴⁹. Regulacja ta interpretowana była, jako wyraz realizacji prawa do informacji, nie zaś jako odrębne uprawnienie korporacyjne⁷⁵⁰. Księga akcyjna była jednak jedynie wewnętrznym dokumentem spółki, a wpis w niej miał charakter wyłącznie deklaratoryjny⁷⁵¹. Prawo dostępu do danych w rejestrze akcjonariuszy, ze względu na samą funkcję rejestru akcjonariuszy, ma znacznie większe znaczenie dla realizacji praw akcjonariusza. Ponadto konstytuuje ono uprawnienia skorelowane z obowiązkiem podmiotu trzeciego wobec spółki, jakim jest podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy. Z tego względu opowiadam się za uznaniem prawa dostępu do danych w rejestrze akcjonariuszy za odrębne uprawnienie korporacyjne, składające się na wiązkę praw podmiotowych ucieleśnionych akcji oraz systemowo powiązane z prawem indywidualnej kontroli i prawem do informacji⁷⁵².

Kwestią sporną w doktrynie jest odpowiedź na pytanie, czy prawo dostępu do danych w rejestrze akcjonariuszy przysługuje również zastawnikowi lub użytkownikowi uprawnionym z akcji⁷⁵³. Nie wydaje się to proste do rozstrzygnięcia. Z jednej strony wykładnia literalna przepisu art. 300³⁵ § 1 i 2 KSH jest jednoznaczna i prowadzić powinna do wniosku, że takie uprawnienie zastawnikowi lub użytkownikowi nie przysługuje. Wniosku przeciwnego nie można wyciągać z treści art. 300³⁸ § 2 KSH, bowiem rozciąga się on wyłącznie na funkcję wpisu do rejestru

się dopuszczać wprowadzenie takich ograniczeń na podstawie umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy. G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300³⁵, Nb. 2.

⁷⁴⁹ Tak: A. Fus, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁵. W przypadku rejestru akcjonariuszy spółki akcyjnej tak: R. Pabis, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz...*, art. 328⁵.

⁷⁵⁰ A. Kidyba, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 341.

⁷⁵¹ Kwestia deklaratoryjnego charakteru wpisu do księgi akcyjnej nie była rozumiana jednoznacznie. Por.: wyrok SN z 3.07.2003 r., III CKN 309/01, OSNC 2004, nr 9, poz. 148. Nawet jednak w przytoczonym orzeczeniu nie wskazywano, że wpis w księdze akcyjnej miał charakter konstytutywny *erga omnes*.

⁷⁵² Którego elementem składowym o charakterze akcesoryjnym, jest uprawnienie do żądania wydania, w postaci papierowej lub elektronicznej, informacji z rejestru akcjonariuszy.

⁷⁵³ Za uznaniem, że takie uprawnienie im przysługuje (w przypadku spółki akcyjnej) opowiada się: R. Pabis, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz...*, art. 328⁵. Przeciwno: K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300³⁵.

akcjonariuszy wobec spółki, nie zaś na jakiegokolwiek uprawnienia zastawnika lub użytkownika związane z rejestrem akcjonariuszy. Względy celowościowe, według niektórych autorów, przemawiają za tym, że osoby te powinny takim uprawnieniem dysponować⁷⁵⁴. Do rejestru akcjonariuszy, na żądanie zastawnika albo użytkownika, dokonywany jest bowiem wpis, że przysługuje mu prawo wykonywania prawa głosu z obciążonej akcji (art. 300³³ § 1 pkt 7 KSH). Wpis ten ma wyjątkowo istotne znaczenie dla zastawnika i użytkownika uprawnionych do wykonywania prawa głosu z akcji, bowiem jego dokonanie warunkuje możliwość uczestnictwa w walnym zgromadzeniu⁷⁵⁵. Nieintuicyjne wydaje się, aby zastawnikowi i użytkownikowi miało przysługiwać uprawnienie do żądania dokonania wpisu w rejestrze, a jednak nie przysługiwałoby im uprawnienie do weryfikacji, czy wpis taki nie został już wcześniej dokonany, chociażby na wniosek akcjonariusza (zgodnie z przepisem art. 300³³ § 1 pkt 6 KSH)⁷⁵⁶. Stwierdzenie, że zastawnikowi lub użytkownikowi przysługiwałoby wyłącznie uprawnienie do weryfikacji wpisów dokonywanych w przedmiocie przysługujących im uprawnień jest za to nieoparte podstawą prawną, a do tego niepraktyczne z punktu widzenia podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy. Byłaby to bowiem jedyna kategoria podmiotów, które dysponowałyby ograniczonym przedmiotowo dostępem do rejestru akcjonariuszy. Wiązałoby się to z koniecznością stosowania wobec nich odrębnych procedur co do udostępniania informacji z rejestru, co zawsze wiązać się będzie z utrudnieniami (szczególnie, jeśli dostęp do rejestru akcjonariuszy dla akcjonariuszy i spółki zapewniany byłby poprzez stały dostęp w formie elektronicznej, o wykorzystaniu technologii *blockchain* nie wspominając). Nie wydaje się możliwe przenoszenie wprost na rzecz powyższych rozważań stanowisk przedstawicieli doktryny, którzy w uprzednim stanie prawnym opowiadali się za istnieniem uprawnienia zastawnika i użytkownika do dostępu do księgi akcyjnej. Rola i sposób prowadzenia rejestru akcjonariuszy są bowiem dalece odmienne od tego na czym polegało prowadzenie księgi akcyjnej, w szczególności w zakresie udziału

⁷⁵⁴ Tak w przypadku spółki akcyjnej: R. Pabis, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz...*, art. 328⁵.

⁷⁵⁵ L. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁹¹. Okoliczność, że prawo wykonywania prawa głosu przysługuje z obciążonej akcji zastawnikowi albo użytkownikowi, nie pozbawia akcjonariusza uprawnionego z tych akcji prawa do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu. Tak w przypadku spółki akcyjnej: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 104.

⁷⁵⁶ Chociaż rozwiązanie to jest spójne z brakiem prawa dostępu do danych w rejestrze akcjonariuszy po stronie nabywcy akcji. W jego przypadku jest to jednak sytuacja jedynie czasowa.

podmiotu trzeciego wobec spółki, jakim jest podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy. Stanowiska ówczasie wyrażane też były zresztą podzielone⁷⁵⁷.

Mając to na uwadze, opowiadam się za uznaniem, że zastawnikowi i użytkownikowi uprawnionemu z akcji nie przysługuje uprawnienie do dostępu do danych w rejestrze akcjonariuszy. Wychodzę z założenia, że gdyby intencją ustawodawcy było przyznanie uprawnienia takiej treści, to art. 300³⁵ KSH zostałyby sformułowany z uwzględnieniem wyraźnego odwołania do zastawnika i użytkownika, tak jak ma to miejsce w art. 300³⁸ KSH. Gdyby uznać, że zastawnikom i użytkownikom stosowne uprawnienie przysługuje, chociażby w zakresie danych bezpośrednio powiązanych z ich uprawnieniami, należałoby uznać, że takie samo uprawnienie przysługuje nabywcy akcji, który nie został jeszcze wpisany do rejestru akcjonariuszy. Za przyznaniem tego uprawnienia w takim zakresie podmiotowym przemawiają bowiem te same argumenty. Tymczasem przedstawiciele doktryny zdają się być jednoznaczni w tym (i słusznie), że nabywcy akcji takie uprawnienie nie przysługuje⁷⁵⁸. Ze względu na powyższe, gdyby chcieć rozpatryć powyższą kwestię pozytywnie na rzecz zastawników i użytkowników, należałoby sformułować wniosek *de lege ferenda* dodania do art. 300³⁵ KSH jednostki redakcyjnej art. 300³⁵ § 1¹, której treść brzmiałaby odpowiednio do art. art. 300³⁸ § 2 KSH, tj. „Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do zastawnika lub użytkownika akcji”, ewentualnie z zastrzeżeniem tego uprawnienia wyłącznie do pewnego zakresu informacji.

⁷⁵⁷ Za przysługiwaniem zastawnikowi i użytkownikowi dostępu do księgi akcyjnej wypowiedzieli się: A. Kidyba, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 341,; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 341. Za przysługiwaniem zastawnikowi i użytkownikowi dostępu do księgi akcyjnej, lecz tylko w zakresie stanu prawnego, dotyczącego wpisów ich praw i akcji nimi obciążonych wypowiedzieli się: S. Sołtysiński, M. Mataczyński, w: *Kodeks spółek...*, art. 341, Nb. 26. O istnieniu „co najmniej” takiego uprawnienia wypowiedzieli się: A. Opalski, w: *Kodeks spółek...*, art. 341, Nb. 3. Przeciwnie natomiast: W. Popiołek, *Kodeks spółek...*, art. 341, Nb. 11; R. Potrzeszcz, T. Siemiątkowski, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział II...*, art. 341. A. Opalski wskazywał, że „Brak argumentów, które przemawiałyby za restrykcyjną interpretacją kręgu osób legitymowanych do przeglądania księgi akcyjnej, jeżeli za przyznaniem takiego prawa przemawiają merytoryczne względy”. W odpowiedzi na to stanowisko należy jednak stwierdzić, że względy merytoryczne powinny raczej stanowić podstawę wniosków *de lege ferenda*, niż kształtowania norm prawnych jednoznacznie sprzecznych z wykładnią literalną. Stwierdzenie, że zastawnikom i użytkownikom uprawnienie takie powinno przysługiwać nie znaczy jeszcze, że przepisy prawa takie uprawnienie im przyznają.

⁷⁵⁸ Więcej na temat rejestru akcjonariuszy patrz rozdz. 2.

4.2.6. Prawo zaskarżania uchwał akcjonariuszy – wzmianka

Przedmiotem dyskursu w doktrynie prawa spółek jest kwestia ustalenia, czy prawo zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia powinno być rozumiane jako uprawnienie z akcji, czy też raczej jako środek ochrony prawa podmiotowego związanego z akcją, a nie jego element treściowy⁷⁵⁹. Niezależnie od przyjętego stanowiska uprawnienie do zaskarżania uchwał jest ściśle powiązane ze stosunkiem członkostwa. Zasadnym jest więc jego omawianie wraz z innymi uprawnieniami akcjonariusza – nawet, jeśli nie stanowi ono elementu wiązki praw podmiotowych składających się na akcję. Kwestia zaskarżania uchwał została w prostej spółce akcyjnej rozstrzygnięta w art. 300¹⁰¹ KSH poprzez wskazanie, że przepisy art. 422-427 KSH dotyczące spółki akcyjnej stosuje się odpowiednio do uchwał akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej. Zabieg ten spotkał się z pozytywną oceną doktryny⁷⁶⁰. Nie dałoby się znaleźć uzasadnienia dla odejścia od dorobku orzecznictwa i doktryny powstałego w ciągu dziesięcioleci na potrzeby sp. z o.o. i spółki akcyjnej⁷⁶¹. Instytucja ta stanowi dla akcjonariuszy ważne narzędzie ochrony przed dyskryminacją. Ze względu na zagrożenia dla akcjonariuszy, wynikające z elastyczności tworzenia przywilejów akcyjnych i uprawnień indywidualnych, instrument ten może mieć nawet istotniejsze znaczenie w prostej spółce akcyjnej, niż w praktyce pozostałych spółek kapitałowych.

⁷⁵⁹ K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 23. Jako jedno z praw korporacyjnych kwalifikują je: A. Kappes, *Charakter prawny...*, s. 13; R. Czerniawski, *Akcjonariusz...*, s. 96 i 100; K. Bandarzewski, *Prawa...*, s. 11; A. Kondracka, *Charakter...*, s. 6. Przeciwnie, nie uznają go jako uprawnienia akcyjnego: M. Michalski, *Spółka...*, s. 157; R. Potrzyszcz, T. Siemiątkowski, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział II...*, art. 328. W. Popiołek wskazuje, że zaliczenie prawa zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia w skład akcji może być uznane za wątpliwe. W. Popiołek, *Akcja...*, s. 8. A. Szumański zalicza to uprawnienie do podkategorii praw korporacyjnych, a to praw indywidualnych. A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 247-248. A. Opalski stwierdza, że jest to kwestia kontrowersyjna, bowiem uprawnienie to jest raczej środkiem ochrony prawa podmiotowego, jednak dopuszcza kwalifikowanie go jako odrębnego uprawnienia, przy jednoczesnej świadomości relatywnego charakteru takiej kwalifikacji. A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, uwagi na początku rozdziału 2, Nb. 17.

⁷⁶⁰ A. Sikorska-Lewandowska, *Zaskarżanie uchwał organów prostej spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/11, s. 45. Wydaje się, że tak również: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁰¹.

⁷⁶¹ M. Bieniak wskazywał co prawda, że racjonalniejsze byłoby oparcie modelu zaskarżania uchwał akcjonariuszy w prostej spółce akcyjnej o model istniejący w sp. z o.o. lub stworzenie regulacji autonomicznej. M. Bieniak, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰¹ KSH, Nb. 1. Należy jednak w pełni podzielić udzieloną przez A. Sikorską-Lewandowską replikę na to stanowisko. Autorka ta wskazała, że regulacja art. 249-254 KSH dotycząca zaskarżania uchwał wspólników sp. z o.o. w zasadzie nie różni się od regulacji art. 422-427 KSH dotyczącej zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia. Odesłanie do przepisów właściwych dla sp. z o.o. prowadziłoby do wniosków tożsamyh z obecną interpretacją. Tworzenie nowej regulacji skutkowałyby za to wyłącznie nowymi sporami doktrynalnymi. A. Sikorska-Lewandowska, *Zaskarżanie uchwał...*, s. 46.

Ze względu na niezwykle obszerny dorobek piśmiennictwa i orzecznictwa, które porusza powyższe zagadnienia zasadnym wydaje się jedynie krótkie odniesienie do podstawowych kwestii związanych z zaskarżaniem uchwał akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej.

Zawarte w art. 300¹⁰¹ KSH odwołanie skutkuje jedynie odpowiednim zastosowaniem przytoczonych przepisów do zaskarżania uchwał akcjonariuszy – nie rozciąga się więc na uchwały zarządu, rady dyrektorów lub rady nadzorczej⁷⁶². Dla możliwości zaskarżenia uchwały akcjonariuszy nie ma znaczenia, w jakiej formie przewidzianej w prostej spółce akcyjnej została ona podjęta – czy to w sposób tradycyjny, czy na piśmie, czy też przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej⁷⁶³. Przesłanki uzasadniające uchylenie lub stwierdzenie nieważności uchwały akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej powinny być interpretowane analogicznie do uchwał organów właścicielskich podejmowanych w pozostałych spółkach kapitałowych⁷⁶⁴. Legitymacja do zaskarżenia uchwał walnego zgromadzenia, oprócz podmiotom wymienionym wprost w art. 422 § 2 KSH, przysługiwać będzie również radzie dyrektorów (zarówno działającej kolegialnie, jak i każdemu dyrektorowi z osobna, bez znaczenia czy pełni funkcję wykonawczą, czy niewykonawczą)⁷⁶⁵.

4.2.7. Actio pro socio – wzmianka

W art. 300¹²⁷ KSH wprowadzono znaną już w polskim prawie handlowym instytucję tzw. *actio pro socio*. Uprawnia ona akcjonariusza prostej spółki akcyjnej do wniesienia powództwa o naprawienie szkody wyrządzonej spółce, w razie gdyby sama spółka roszczenia tego nie dochodziła (art. 300¹²⁷ § 1 KSH). Stanowi wyjątek od zasady reprezentacji spółki przez jej organy (zarząd albo radę dyrektorów), a służyć ma

⁷⁶² Regulacja ta jest zbieżna z rozwiązaniami przewidzianymi w pozostałych spółkach kapitałowych. Więcej na ten temat patrz: A. Sikorska-Lewandowska, *Zaskarżanie uchwał...*, s. 42.

⁷⁶³ *Ibidem*, s. 43.

⁷⁶⁴ G. Koziół, *Prosta spółka...*, art. 300¹⁰¹, Nb. 2; A. Sikorska-Lewandowska, *Zaskarżanie uchwał...*, s. 44. Na temat zaskarżania uchwały walnego zgromadzenia prostej spółki akcyjnej ze względu na naruszenia zasady jednakowego traktowania akcjonariuszy patrz: M. Łabno, *Zasada jednakowego traktowania...*, s. 16-17.

⁷⁶⁵ L. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰¹; P. Tracz, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁰¹. Na temat legitymacji czynnej zastawnika, na przykładzie spółki akcyjnej, patrz: T. Tomczak, *Legitymacja zastawnika akcji do zaskarżania uchwał walnych zgromadzeń spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023/7, s. 39-47. Na temat legitymacji użytkownika: A. Sikorska-Lewandowska, *Użytkowanie akcji...*, s. 1065-1066.

ochronie interesów spółki w sytuacji, gdy osoby uprawnione do jej reprezentacji w interesie spółki nie działają⁷⁶⁶. Tak jak i w przypadku prawa zaskarżania uchwał akcjonariuszy, przedmiotem sporu w doktrynie pozostaje kwestia, czy prawo do wniesienia powództwa na rzecz spółki może być kwalifikowane jako uprawnienie akcyjne (a w związku z tym jako uprawnienie korporacyjne)⁷⁶⁷.

Za wyjątkiem sprecyzowania w art. 300¹²⁷ § 1 KSH, że zakresem normy w nim uregulowanej objęte są wyłącznie przypadki wyrządzenia spółce szkody przez członka jej organu lub akcjonariusza, regulacja ta nie różni się niczym od jej odpowiedników funkcjonujących w sp. z o.o. (art. 295 KSH) oraz w spółce akcyjnej (art. 486 KSH)⁷⁶⁸. Podobnie również art. 300¹²⁸ KSH ma swoich odpowiedników w art. 296 KSH i art. 487 KSH. Na mocy art. 300¹²⁹ KSH przepisy art. 300¹²⁷ i art. 300¹²⁸ KSH stosuje się odpowiednio do roszczeń spółki o zwrot wypłaty, o których mowa w art. 300²² KSH⁷⁶⁹. Jedyną cechą różnicującą instytucję *actio pro socio* w prostej spółce akcyjnej względem pozostałych spółek kapitałowych jest więc ograniczenie legitymacji bierniej – wyłączenie możliwości dochodzenia roszczeń przeciwko osobom niezwiązany stosunkiem korporacyjnym ze spółką. Zmiana ta spotkała się w doktrynie ze słuszną krytyką. Wskazuje się, że brak możliwości dochodzenia roszczeń wobec osób spoza spółki stoi w sprzeczności z ochronną funkcją instytucji *actio pro socio*⁷⁷⁰. Również nie dostrzegam żadnych argumentów za ograniczeniem tego uprawnienia. Żadnego uzasadnienia takiej decyzji nie podaje również sam ustawodawca⁷⁷¹. Trudno więc polemizować z argumentami, które nie istnieją.

Warto zaznaczyć też, że brzmienie przepisu art. 300¹²⁷ § 1 KSH i ograniczenie wprost w jego treści osób legitymowanych biernie, może mieć obecnie wpływ na wykładnię odpowiadających mu przepisów w spółce z o.o. i spółce akcyjnej.

⁷⁶⁶ G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹²⁷, Nb. 1.

⁷⁶⁷ A. Szumański kwalifikuje to uprawnienie jako jedno z praw indywidualnych (stanowiących podkategorię praw korporacyjnych). A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 247 i 258. Jako prawo korporacyjne uznaje je również R. Czerniawski, *Akcjonariusz...*, s. 96 i 125. Przeciwnie natomiast M. Michalski, którego zdaniem jest to nie prawo korporacyjne, a instytucja zabezpieczająca pozycję prawną akcjonariuszy. M. Michalski, *Spółka...*, s. 157. Zdaniem W. Popiołka zaliczenie uprawnienia do wytoczenia powództwa odszkodowawczego na rzecz spółki w skład wiązki uprawnień ucieleśnionych w akcji może być uznane za wątpliwe. W. Popiołek, *Akcja...*, s. 8.

⁷⁶⁸ Na temat instytucji *actio pro socio* w sp. z o.o. i spółce akcyjnej patrz przede wszystkim: K. Bilewska, *Dochodzenie roszczeń...*, w całości.

⁷⁶⁹ Na temat obowiązku zwrotu wypłaty patrz podrozdz. 5.2.

⁷⁷⁰ Tak też krytycznie: P. Piniór, *Ekspertyza...*, s. 17; M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹²⁷, Nb. 5; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300¹⁰¹, Nb. 3.

⁷⁷¹ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 87.

W doktrynie wciąż nie zostało bowiem wypracowane jednolite stanowisko, co do legitymacji biernej w przypadku zastosowania instytucji *actio pro socio*⁷⁷². Można spodziewać się, że zwolennicy szerokiej wykładni przepisów art. 295 § 1 KSH oraz 486 § 1 KSH, wskazywać będą na istniejące w art. 300¹²⁷ § 1 KSH ograniczenie podmiotowe jako argument za przyjęciem, że legitymacja bierna w pozostałych spółkach kapitałowych obejmuje również osoby trzecie, niezwiązane ze spółką i nieobjęte zakresem podmiotowym przepisów art. 292 i 293 KSH. Z kolei opowiadający się za wykładnią wąską mogą argumentować, że skoro w przepisie art. 300¹²⁷ § 1 KSH wymienieni zostali członek organu oraz akcjonariusz, a w przepisach art. 295 § 1 KSH i 486 § 1 KSH ograniczenia takiego brak, to z uwagi na umiejscowienie instytucji *actio pro socio* w rozdziale dotyczącym odpowiedzialności cywilnoprawnej, legitymacja bierna przysługiwać będzie osobom wskazanym odpowiednio w przepisach art. 292 i 293 KSH oraz 480-484 KSH⁷⁷³.

4.2.8. Prawa mniejszości – wzmianka

Oprócz podziału na uprawnienia majątkowe i uprawnienia korporacyjne w doktrynie wyróżniany jest podział na prawa indywidualne oraz prawa kolektywne (zbiorowe), a także na prawa mniejszości oraz prawa większości⁷⁷⁴. Skupiając się na prawach mniejszości należy wskazać, że nie są one kategoryzowane jednolicie⁷⁷⁵. Część przedstawicieli doktryny przyjmuje definicję *sensu largo*, do katalogu praw mniejszości zaliczając wszystkie uprawnienia mające charakter ochronny dla współników – zarówno prawa indywidualne (np. prawo indywidualnej kontroli lub prawo do zaskarżania uchwał), jak i prawa kolektywne. Inni natomiast posługują się

⁷⁷² K. Bilewska, *Dochodzenie roszczeń...*, s. 88-97.

⁷⁷³ Więcej na ten temat patrz: P. Piniór, *Nadzór wspólników...*, s. 181-184, wraz z literaturą tam wskazaną.

⁷⁷⁴ A. Radwan, *Prawo...*, s. 30-31; R. Czerniawski, *Akcjonariusz...*, s. 79; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 221-222. Ze względu na wprowadzenie w prostej spółce akcyjnej odrębnej kategorii normatywnej „uprawnień indywidualnych”, które pełnią rolę przewidzianych w pozostałych spółkach kapitałowych uprawnień osobistych, stosowany tradycyjnie podział na uprawnienia indywidualne i uprawnienia kolektywne, może niestety okazywać się mylący.

⁷⁷⁵ W. J. Katner, *Prawa mniejszości...*, s. 3; A. Szumański, *Granice ochrony praw mniejszości w spółkach kapitałowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2015/9, s. 12; P. Piniór, *Ochrona praw mniejszości w kodeksie spółek handlowych*, w: *Kodeks spółek handlowych po dziesięciu latach*, red. J. Frąckowiak, Wrocław 2013, s. 287-292. Na temat definicji „praw mniejszości” patrz: W. Wyrzykowski, M. Żaba, *Ochrona praw współników (akcjonariuszy) mniejszościowych w kodeksie spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2015/9, s. 43.

definicją *sensu stricto*, do praw mniejszości zaliczając wyłącznie prawa kolektywne, a więc prawa, których możliwość wykonywania uzależniona jest od reprezentowania przez określoną grupę akcjonariuszy ustalonego ułamka kapitału zakładowego (czy też ustalonej liczby głosów lub liczby akcji, w przypadku prostej spółki akcyjnej)⁷⁷⁶. Właściwsze jawi się jednak rozumienie praw mniejszości przedstawione w drugim ze stanowisk – tak też pojęcie to będzie wykorzystywane w dalszej części opracowania.

Nie została też dotychczas rozstrzygnięta w doktrynie kwestia, czy prawa mniejszości i prawa większości (prawa kolektywne), stanowią część składową akcji. Słusznie akcentuje się przy tym ich akcesoryjny (służebny) charakter wobec uprawnień wchodzących w skład prawa podmiotowego, jakim jest akcja, w szczególności uprawnień korporacyjnych⁷⁷⁷. Wydaje się jednak, że uprawnienia kolektywne należy zaliczyć w poczet praw podmiotowych ucieleśnionych w akcji⁷⁷⁸. Z zastrzeżeniem jednak ich akcesoryjnego oraz warunkowego charakteru, który odróżnia je od pozostałych uprawnień akcjonariuszy. Ze względu na brak przekonującej argumentacji przeciwnej oraz zalety takiego podejścia na poziomie kwalifikacyjnym (redakcyjnym), pozostają również przy zaliczeniu uprawnień mniejszościowych i większościowych do kategorii praw korporacyjnych⁷⁷⁹.

Ze względu na charakter niniejszego opracowania, które skupia się na statusie akcjonariusza, nie zaś na omówieniu praw przysługujących akcjonariuszom kolektywnie, ograniczyć się należy do wskazania, że do katalogu praw mniejszości (*sensu stricto*) w prostej spółce akcyjnej zaliczają się: prawo żądania zwołania walnego zgromadzenia i umieszczenia spraw w porządku obrad przez akcjonariuszy reprezentujących 1/20 ogólnej liczby głosów lub ogólnej liczby akcji (art. 300⁸⁵ KSH), prawo żądania umieszczenia określonych spraw w porządku obrad najbliższego

⁷⁷⁶ Definicją o węższym znaczeniu posługują się: A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 221; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 129; R. Czerniawski, *Akcjonariusz...*, s. 138 i n.; W. Wyrzykowski, M. Żaba, *Ochrona praw...*, s. 43; P. Piniór, *Ochrona praw akcjonariuszy...*, s. 670.

⁷⁷⁷ W. Popiołek, *Akcja...*, s. 5; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 223.

⁷⁷⁸ Tak też: A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, uwagi na początku rozdziału 2, Nb. 17; R. Potrzebny, T. Siemiątkowski, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział II...*, art. 328; K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 23-24. Przeciwnie: M. Michalski, *Spółka...*, s. 157. Zdaniem W. Popiołka prawa mniejszości mogą być rozumiane jako uprawnienia wchodzące w skład prawa podmiotowego albo jako instrument ochrony praw podmiotowych, przy czym wskazuje, że to drugie rozumienie lepiej, w jego ocenie, oddaje istotę praw mniejszości. W. Popiołek, *Akcja...*, s. 129.

⁷⁷⁹ Kwalifikuje je tak również: A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 222. Jako odrębną od praw korporacyjnych kategorię, wyróżniają je: K. Bandarzewski, *Prawa...*, s. 95 i n.; A. Kondracka, *Charakter...*, s. 100 i n.

walnego zgromadzenia przez akcjonariuszy reprezentujących 1/20 ogólnej liczby głosów lub ogólnej liczby akcji (art. 300⁸⁶ KSH) oraz prawo uzupełnienia liczby likwidatorów (art. 463 § 2 KSH w zw. z art. 300¹²⁰ § 5 KSH).

Pomimo zresztą oparcia mniejszościowego statusu akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej nie na udziale w kapitale akcyjnym, a na liczbie głosów lub liczbie akcji mu przysługujących, prawa mniejszości w prostej spółce akcyjnej w znaczeniu konstrukcyjnym nie różnią się znacznie, od tych istniejących we wcześniej uregulowanych spółkach kapitałowych. Uzasadnione wydaje się zatem odesłanie w tej kwestii do szerokiego dorobku doktryny i orzecznictwa powstałego na poczet sp. z o.o. i spółki akcyjnej⁷⁸⁰.

⁷⁸⁰ Na temat ochrony praw mniejszości w spółkach kapitałowych patrz w szczególności: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 130-137; R. Czerniawski, *Akcjonariusz...*, s. 138 i n; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 224-234; P. Pinior, *Ochrona praw mniejszości...*, s. 287-292; D. Wajda, *Ochrona akcjonariuszy mniejszościowych w kodeksie spółek handlowych*, Warszawa 2007, w całości.

4.3. Uprawnienia indywidualne

W pozostałych oprócz prostej spółki akcyjnej spółkach kapitałowych tradycyjnie funkcjonuje instytucja uprawnień osobistych wspólników (akcjonariuszy). W przypadku sp. z o.o. podstawę tworzenia uprawnień osobistych stanowi pośrednio art. 159 KSH i art. 246 § 3 KSH⁷⁸¹. Prawa przyznane osobiście, o których mowa w art. 159 KSH, to prawa przyznane bezpośrednio określonej, konkretnej osobie, wskazanej z imienia i nazwiska bądź firmy (nazwy), stanowią niezbywalne prawa podmiotowe⁷⁸². Przyznane są one "poszczególnym", a więc nie wszystkim wspólnikom i są związane z ich osobą, a nie z udziałami w spółce⁷⁸³. Brak przy tym w sp. z o.o. wyraźnego ograniczenia zakresu i intensywności dopuszczalnego uprzywilejowania wspólników. W przypadku spółki akcyjnej inaczej, niż w przypadku sp. z o.o., istnieje wyraźna podstawa tworzenia uprawnień osobistych akcjonariuszy, określona w art. 354 § 1 KSH, w ramach której wskazano na przykładowe sposoby uprzywilejowania. Może ono dotyczyć w szczególności prawa powoływania lub odwoływania członków zarządu, rady nadzorczej lub prawa do otrzymywania oznaczonych świadczeń od spółki. Jest to przy tym katalog otwarty, dopuszczający tworzenie przywilejów zarówno dotyczących praw korporacyjnych jak i majątkowych⁷⁸⁴. W art. 354 § 3 KSH określono wyraźnie, że do uprawnień osobistych akcjonariuszy znajdują odpowiednio zastosowanie bezwzględnie obowiązujące ograniczenia przewidziane w spółce akcyjnej dla akcji uprzywilejowanych.

W prostej spółce akcyjnej ustawodawca zdecydował się dopuścić tworzenie uprawnień indywidualnych, które są konstrukcyjnie podobne do uprawnień osobistych. Podstawę normatywną ich tworzenia stanowi przepis art. 300²⁸ KSH. Tak jak

⁷⁸¹ P. Piniór, *Osobiste uprawnienia wspólników i akcjonariuszy w spółkach kapitałowych*, „Prawo Spółek” 2010/2, s. 9.

⁷⁸² Tak samo odnieść się należy do uprawnień osobistych w spółce akcyjnej. B. Nowak-Górski, *Swoboda kreowania...*, s. 28; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 139. Na temat różnicy pomiędzy „prawami wspólniczymi”, a „prawami przyznanymi osobiście”, co do której dyskurs prowadzony był przede wszystkim w okresie niedługo po wprowadzeniu KSH, patrz: R. L. Kwaśnicki, „*Prawa przyznane osobiście*” i „*prawa wspólnicze*” wspólników (akcjonariuszy) spółek kapitałowych, „Prawo Spółek” 2006/9, s. 14 i n.; P. J. Turowicz, *Prawa przyznane osobiście poszczególnym wspólnikom lub akcjonariuszom*, „Prawo Spółek” 1999/7-8, s. 22-23.

⁷⁸³ Tak też na gruncie KH wyrok SN z 6.03.2002 r., V CKN 846/00, LEX nr 54476. Na temat wykładni pojęcia „praw przyznaných osobiście” na gruncie KH patrz: Ł. Gasiński, *Z problematyki praw przyznaných osobiście na gruncie regulacji spółki akcyjnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2000/7, s. 36 i n.

⁷⁸⁴ A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 139.

i uprawnienia osobiste, uprawnienia indywidualne stanowią prawa podmiotowe, obligacyjno-organizacyjne, o charakterze niezbywalnym. Nie są one związane z ilością przysługujących danej osobie akcji i wraz z akcjami nie przechodzą na ich nabywcę. Treść uprawnienia musi zostać zawarta w umowie spółki. Mogą być one przyznawane na czas nieokreślony albo określony – np. na 10 lat od powstania spółki⁷⁸⁵.

Znacząca różnica pomiędzy uprawnieniami osobistymi w sp. z o.o. i spółce akcyjnej, a uprawnieniami indywidualnymi w prostej spółce akcyjnej związana jest z momentem wygaśnięcia tychże uprawnień. W art. 354 § 4 KSH wskazano wyraźnie, że uprawnienia osobiste w spółce akcyjnej wygasają bowiem najpóźniej z dniem, w którym uprawniony przestaje być akcjonariuszem spółki. W sp. z o.o. brak wyraźnej podstawy tworzenia uprawnień osobistych, a co za tym idzie również normy określającej moment ich wygaśnięcia. Kwestia ta pozostaje w doktrynie sporna. Wydaje się jednak, iż zbycie wszystkich udziałów sp. z o.o. powoduje utratę praw przyznanych osobiście⁷⁸⁶. W prostej spółce akcyjnej kwestia ta została rozstrzygnięta jednoznacznie poprzez przyjęcie, że uprawnienia indywidualne akcjonariusza wygasają najpóźniej z dniem, w którym przestaje być on akcjonariuszem, chyba że umowa spółki stanowi inaczej (art. 300²⁸ § 2 KSH). Wyraźnie przyjęto zatem, że uprawnienia indywidualne nie muszą wygasnąć z chwilą utraty przez uprawnionego statusu akcjonariusza. Idąc dalej należy uznać, że dopuszczalne jest także pierwotne przyznanie uprawnień indywidualnych osobie, która akcjonariuszem nie jest⁷⁸⁷. W przeciwnym wypadku wprowadzono by wymóg niezwykle łatwy do obejścia – np. poprzez ograniczone czasowo (natychmiastowe) zbycie akcji po jej wpisie do rejestru. Z kwestią wygaśnięcia uprawnień związana jest wprowadzona przez ustawodawcę zmiana dotychczas przyjętej

⁷⁸⁵ G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300²⁸, Nb. 2. W przypadku uprawnień osobistych tak: P. Piniór, *Osobiste uprawnienia...*, s. 11.

⁷⁸⁶ Por.: wyrok SN z 21.01.2005 r., I CK 528/04, OSNC 2006, nr 1, poz. 11. Porównaj jednak częściowo krytyczne glosy M. Rodzynkiewicza, *Glosa do wyroku SN z dnia 21 stycznia 2005 r., I CK 528/04*, „Prawo Spółek” 2006/7-8, s. 88 oraz P. Sobolewskiego, *Skutki prawne przewłaszczenia udziałów na zabezpieczenie wierzytelności. Glosa do wyroku SN z dnia 21 stycznia 2005 r., I CK 528/04*, Glosa 2008, nr 1. A także glosy aprobujące: R. Uliasz, *Glosa do wyroku SN z dnia 21 stycznia 2005 r., I CK 528/04*, 2009, LEX oraz D. Wajdy, *Prawa przyznane osobiście wspólnikowi spółki z ograniczoną odpowiedzialnością a powiernicze zbycie udziałów. Glosa do wyroku SN z dnia 21 stycznia 2005 r., I CK 521/04*, „Glosa” 2008/3.

⁷⁸⁷ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁸; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁸. Choć nie sformułowano dotychczas w doktrynie też przeciwnych, to nie jest to stanowisko ugruntowane. Za jego zasadnością przemawia jednak powszechna w doktrynie aprobata dla dopuszczalności powierzenia prawa powoływania członków organów osobom trzecim spoza spółki. Aprobata taką w zakresie spółki akcyjnej wyrażają m.in.: A. Kidyba, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 354; R. Pabis, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz...*, art. 354; A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, art. 354, Nb. 8; S. Sołtysiński, M. Mataczyński, w: *Kodeks spółek...*, art. 354, Nb. 11.

nomenklatury, zasadzająca się na użyciu przy określeniu uprawnień sformułowania „indywidualne”, zamiast dotychczas wykorzystywanego „osobiste”. W założeniu ustawodawcy zmiana ta miała podkreślać odmienny charakter przyznawanego uprawnienia, odejścia od pojęcia *stricte* osobistego – chodziło o wyraźne zaznaczenia, że uprawnienia nie muszą wygasać, gdy uprawniony przestaje być akcjonariuszem⁷⁸⁸. Decyzję tę należy ocenić negatywnie⁷⁸⁹. Konstrukcja uprawnień indywidualnych jest na tyle zbliżona chociażby do uprawnień osobistych przewidzianych w sp. z o.o., że niezasadne jest wprowadzanie dla jej określenia nowego nazewnictwa, które niepotrzebnie utrudnia interpretację przepisów uczestnikom obrotu. Trudno zresztą argumentować, że pojęcia „indywidualny” i „osobisty” mają pod względem językowym odmienne desygnaty – oba rozumie się powszechnie tak samo, jako „odnoszący się do pojedynczej, konkretnej osoby”⁷⁹⁰. Nie jest uzasadnionym zabiegiem legislacyjnym wprowadzanie odmiennego nazewnictwa dla bardzo zbliżonych instytucji prawnych (uprawnień), tylko ze względu na różnicę w terminie ich wygaśnięcia. Tytułem przykładu można wskazać, że nie funkcjonuje zróżnicowane nazewnictwo ograniczonych praw rzeczowych w zależności od tego, czy zostały ujawnione w księdze wieczystej, czy też nie – a przecież zgodnie z art. 246 § 1 i 2 KC okoliczność ta może mieć wpływ na moment ich wygaśnięcia⁷⁹¹. Ma to przy tym istotne znaczenia praktyczne, ponieważ z powodu różnicy w wykorzystanej przez ustawodawcę nomenklaturze w doktrynie formułowane są dalej idące z tego względu wnioski, w szczególności w kwestii wymaganego sposobu oznaczenia osoby uprawnionej. Kwestia możliwości przyznania w spółce akcyjnej przywileju abstrakcyjnej, nieoznaczonej grupie akcjonariuszy (poprzez wskazanie w statucie cech wymaganych do spełnienia dla uzyskania uprzywilejowania) stanowiła już przedmiot sporu w doktrynie. Słusznym wydaje się stanowisko, wedle którego rozwiązanie takie jest niedopuszczalne, bowiem tak sformułowany przywilej traci cechę przypisania do konkretnego akcjonariusza. Tworzenie uprawnień w taki sposób może prowadzić do niepożądanego mnożenia indywidualnych przywilejów i zmniejszenia

⁷⁸⁸ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 42.

⁷⁸⁹ Tak też: P. Piniór, *Ekspertyza...*, s. 8; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁸.

⁷⁹⁰ Zob. słownik języka polskiego PWN: <https://sjp.pwn.pl/szukaj/indywidualny.html> oraz <https://sjp.pwn.pl/szukaj/osobisty.html> (dostęp: 7.06.2024 r.), gdzie „osobisty” tłumaczy się jako „odnoszący się do danej osoby; dokonany przez daną osobę”, a „indywidualny” jako „właściwy tylko jednej, konkretnej osobie; dotyczący pojedynczych osób”.

⁷⁹¹ Tego rodzaju przykłady można mnożyć w nieskończoność.

przewidywalności struktury uprawnień akcjonariuszy⁷⁹². Rozważając tę kwestię w przypadku prostej spółki akcyjnej wskazuje się w doktrynie, że przepis art. 354 § 1 KSH stanowi o „indywidualnie oznaczonym akcjonariuszu”, a przepis art. 300²⁸ § 1 KSH jedynie o „oznaczonym akcjonariuszu”. Z tego tytułu niektórzy autorzy wyprowadzają wniosek, że w prostej spółce akcyjnej brak jest konieczności oznaczenia uprawnionego przez wymienienie go *expressis verbis*⁷⁹³. Takie wnioskowanie nie wydaje się jednak słuszne. W prostej spółce akcyjnej sama instytucja uprawnień przyznawanych niezależnie od akcji została określona jako „uprawnienia indywidualne”. Skoro określenie „indywidualne” wyciągnięto do szerszej definicji uprawnienia, niesłusznym jest oczekiwanie, że określenie to powinno (dla zachowania tożsamer co w spółce akcyjnej interpretacji) zostać powtórzone również w części określającej komu uprawnienie może przysługiwać. Zgodna z takim założeniem norma musiała by brzmieć „Umowa spółki może przyznać oznaczonemu indywidualnie akcjonariuszowi uprawnienia indywidualne [...]”. Logicznym jest, że ustawodawca nie uznał za konieczne powtarzania określenia „indywidualne”, skoro jest ono już w normie (i w tej samej jednostce redakcyjnej) wyraźnie zaakcentowane. Opowiadam się zatem przeciwko przypisywaniu omawianej zmianie nomenklatury znaczenia wykraczającego ponad to, które zostało wprost wskazane w uzasadnieniu projektu ustawy – to jest rozumienia go jako podkreślenia faktu, że uprawnienia indywidualne w prostej spółce akcyjnej nie muszą wygasać z chwilą, gdy uprawniony przestaje być akcjonariuszem⁷⁹⁴. Nie dostrzegam zatem powodów, żeby w kwestii oznaczania osoby uprawnionej odstępować od argumentacji i dorobku doktryny sformułowanego dotychczas przy analizie analogicznych regulacji funkcjonujących w sp. z o.o. i spółce akcyjnej. Zgodnie z przytoczoną już argumentacją jako niedopuszczalne oceniam przyznawanie w prostej spółce akcyjnej uprawnień indywidualnych abstrakcyjnie oznaczonej grupie osób uprawnionych⁷⁹⁵. Szczególnie mając na uwadze spójność tej zasady z przyjętą

⁷⁹² A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, art. 354, Nb. 1; P. Piniór, *Osobiste uprawnienia...*, s. 10-11; S. Sołtysiński, M. Mataczyński, w: *Kodeks spółek...*, art. 354, Nb. 3, Legalis. Rozwiązanie takie dopuszcza jednak W. Popiołek, *Kodeks spółek...*, art. 354, Nb. 2.

⁷⁹³ Takiego zdania jest M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁸.

⁷⁹⁴ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 42. W tej intencji wydaje się również wypowiedać B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁸.

⁷⁹⁵ Przeciwnie B. Woźniak, który dopuszcza przyznanie uprawnień indywidualnych: osobom posiadającym określoną liczbę akcji albo liczbę głosów na walnym zgromadzeniu; osobom, które nabyły akcje w drodze sukcesji uniwersalnej po akcjonariuszu, któremu przysługiwało uprawnienie osobiste; osobom, które nabyły akcje w drodze sukcesji singularnej (np. w wyniku sprzedaży). B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁸. W mojej ocenie słusznie jednak wskazuje P. Piniór, że samo wskazanie np.

koncepcją, wedle której uprawnienia indywidualne mogą zostać pierwotnie przyznane osobom, które nie są akcjonariuszami. Gdyby przyjąć jednocześnie, że uprawnienia indywidualne mogą być przyznawane osobom, które nie są akcjonariuszami oraz, że mogą być przyznawane abstrakcyjnie poprzez wskazanie jedynie cech koniecznych do spełnienia dla ich uzyskania uznawalibyśmy, że cechy te mogą teoretycznie spełniać (a więc skutecznie uzyskać uprawnienia indywidualne) nieokreślone grupy osób spoza spółki. Prowadziłoby to do całkowitej rezygnacji z przewidywalności struktury uprawnień korporacyjnych. Żadna norma nie stałaby bowiem wprost przeciwko przyznaniu np. przywileju zwoływania walnego zgromadzeniu każdorazowemu właścicielowi nieruchomości wynajmowanej przez spółkę, czy też prawa kontroli wszystkim osobom zameldowanym w danym mieście. Możliwość przyznawania uprawnień indywidualnych w tym kształcie wydaje się zatem nie tylko nieuprawniona w świetle treści omawianego przepisu, ale również potencjalnie sprzeczna z naturą prostej spółki akcyjnej.

Wśród przedstawicieli doktryny wskazuje się, że do skutecznego ustanowienia uprawnienia indywidualnego nie jest konieczna zgoda osoby uprawnionej⁷⁹⁶. Wydaje się jednak, że nie jest to stanowisko prawidłowe. Opowiadam się za uznaniem, że w prostej spółce akcyjnej istnieje obowiązek uzyskania zgody osoby uprawnionej na ustanowienie uprawnienia indywidualnego. Podstawy tego wniosku doszukuję się w stosowanych *per analogiam* na podstawie art. 2 KSH przepisach KC regulujących instytucję darowizny, która analogicznie do uprawnień indywidualnych choć ma charakter jednostronnie zobowiązujący, wymaga jednak dla dojścia do skutku, aby obdarowany oświadczył, że darowiznę przyjmuje⁷⁹⁷. W przypadku osoby uprawnionej, która ma status akcjonariusza zgoda ta przyjmie najczęściej, co wystarczające, postać

progu kapitałowego świadczy nie tyle o uprawnieniu osobistym akcjonariusza, a o przyznaniu prawa mniejszości. P. Pinior, *Osobiste uprawnienia...*, s. 11.

⁷⁹⁶ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁸; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁸. M. Mazgaj wskazuje przy tym, że w razie braku zgody osoby uprawnionej postanowienie w przedmiocie ustanowienia uprawnienia indywidualnego nie wywrze skutku wobec osoby uprawnionej. Twierdzenie, że do skutecznego ustanowienia uprawnienia indywidualnego nie jest konieczna zgoda osoby uprawnionej, a jednocześnie, że efektem braku zgody będzie jedynie brak skutku wobec osoby uprawnionej nie wydaje się prawidłowe. Trudno bowiem mówić, że uprawnienie indywidualne zostało skutecznie ustanowione, jeśli jednocześnie nie wywołuje ono żadnego skutku kształtującego w sferze prawnej stron tegoż stosunku. Nie jest możliwe, aby zamieszczenie uprawnienia indywidualnego w umowie spółki nie miało skutku po stronie uprawnionego, a miało skutek po stronie spółki.

⁷⁹⁷ A. Janas, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom V. Zobowiązania. Część szczególna (art. 765-921¹⁶)*, red. M. Fras, M. Habdas, Warszawa 2018, art. 888.

dorozumianą⁷⁹⁸. W przypadku osoby uprawnionej, która akcjonariuszem nie jest, wystąpienie zgody dorozumianej musiałoby się wiązać np. z przystąpieniem do wykonywania przyznanego uprawnienia indywidualnego. Przyjęcie, że zgoda osoby uprawnionej wymagana nie jest, w powiązaniu z uznaniem, że osoba pierwotnie uprawniona nie musi być akcjonariuszem, prowadziłyby do wniosku, że proste spółki akcyjne mają możliwość skutecznego ustanawiania uprawnień indywidualnych na rzecz jakichkolwiek osób – które nie muszą mieć świadomości przyznania uprawnienia, ani nawet wiedzy o istnieniu spółki, dla prawnie-kształtującej skuteczności ustanowienia uprawnienia. Prowadzącą do takich wniosków wykładnię należy uznać za zbyt daleko idącą i całkowicie gospodarczo nieuzasadnioną z punktu widzenia spółki. Brak jest bowiem sensu w ustanawianiu dodatkowych uprawnień na rzecz osób, które nie wyrażają na to zgody.

Ustalenia wymaga kwestia ewentualnego dziedziczenia uprawnień indywidualnych⁷⁹⁹. W tej kwestii stanąć należy na stanowisku, że uprawnienia indywidualne jako niezbywalne prawa podmiotowe nie podlegają dziedziczeniu oraz nie jest możliwe ich obciążenie, np. w drodze zastawu albo użytkowania⁸⁰⁰. Wyłączenie dziedziczenia uprawnień indywidualnych wynika z przepisu art. 922 § 2 KC⁸⁰¹. Pomimo tego możliwe jest takie ukształtowanie treści umowy spółki, które prowadzić będzie do osiągnięcia efektu zbliżonego do dziedziczenia. Wydaje się jednak, że ze względu na opisany powyżej obowiązek oznaczenia osób uprawnionych indywidualnie powinno to nastąpić w formie uprzywilejowania akcji (poprzez zastrzeżenie, że dany przywilej akcyjny może być wykonywany przez uprawnionego z akcji, o ile jest nim określona osoba albo jej spadkobierca), a nie formułowanie blankietowego w zakresie

⁷⁹⁸ Na dopuszczalność wyrażenia zgody w formie dorozumianej wskazuje M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁸. Mając na uwadze, że uprawnienie indywidualne wpisane być musi w umowie spółki, forma zgody dorozumianej w przypadku akcjonariuszy jawi się jako oczywista konsekwencja statusu członkostwa.

⁷⁹⁹ Analogicznie, rozważania te będą odnosić się również do przejścia uprawnienia indywidualnego na nabywców akcji w drodze sukcesji uniwersalnej.

⁸⁰⁰ G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300²⁸, Nb. 3; R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁸. Tak w przypadku uprawnień osobistych S. Sołtysiński, *Osobiste uprawnienia udziałowców w spółkach kapitałowych. Przyczynek do analizy art. 159 i 354 k.s.h.*, w: *Studia z prawa prywatnego gospodarczego. Księga pamiątkowa ku czci prof. Ireneusza Weissa*, Kraków 2003, s. 269. Na brak możliwości dziedziczenia uprawnień indywidualnych słusznie wskazuje również: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁸. Przeciwnie wydaje się A. Opalski, który wskazuje na możliwość przeniesienia uprawnień indywidualnych na sukcesora zarówno pod tytułem ogólnym, w drodze dziedziczenia, jak i nabycia akcji. A. Opalski, *Prosta spółka akcyjna- nowy typ spółki handlowej (część I)...*, s. 14. Pogląd A. Opalskiego nie został jednak powszechnie przyjęty. Przeciwno niemu chociażby: M. Pyka, *Szczególne pozycja prawna...*, s. 990.

⁸⁰¹ Tak: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁸.

podmiotowym uprawnienia indywidualnego⁸⁰². Zresztą sformułowanie uprawnienia indywidualnego w ten sposób, że przysługuje ono danej osobie oraz jej spadkobiercom nie prowadziłyby do powstania jednego uprawnienia indywidualnego, przechodzącego na spadkobierców, a raczej dwóch różnych uprawnień indywidualnych o tej samej treści, ale na rzecz innych podmiotów⁸⁰³. Pierwszego na rzecz obecnie uprawnionego (które z chwilą śmierci uprawnionego wygasa). Drugiego na rzecz nieokreślonego na ten moment kręgu osób (spadkobierców), którego wykonywanie jest możliwe pod warunkiem zawieszającym – na wypadek śmierci uprawnionego obecnie⁸⁰⁴. Nie byłoby pozbawione racjonalności stwierdzenie, że ogólne oznaczenie spadkobierców uprawnionego indywidualnie, jako kolejnych uprawnionych, spełnia omawiany powyżej wymóg dostatecznego oznaczenia osób uprawnionych. Jest to wszak zamknięty krąg osób możliwych do oznaczenia i identyfikacji, który aktualizuje się z mocy ustawy z chwilą otwarcia spadku. Zatem od momentu dla spółki istotnego – chwili od kiedy uprawnienie indywidualne może być wykonywane – krąg osób uprawnionych jest (przynajmniej teoretycznie) oznaczony (czy też w znaczeniu praktycznym – oznaczalny). Tym niemniej na chwilę zamieszczenia uprawnienia w umowie spółki katalog spadkobierców jest niemożliwy do przewidzenia – chociażby ze względu na możliwość spadkobrania testamentowego. Ze względu na powyższe, w celu osiągnięcia skutków zbliżonych do dziedziczenia naturalnym wydaje się raczej skorzystanie z instytucji uprzywilejowania akcji⁸⁰⁵.

⁸⁰² Dopuszczalność tworzenia tego rodzaju uprawnienia indywidualnego zdają się jednak dopuszczać: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁸; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁸; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300²⁸, Nb. 3; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300²⁸.

⁸⁰³ M. Dumkiewicz i G. Kozieł podnoszą jednak, że uprawnienia mogą (o ile zawarto to w umowie spółki) „przechodzić” na rzecz nabywcy akcji od uprawnionego, co nie wydaje się prawidłowym określeniem. G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300²⁸, Nb. 3; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300²⁸. M. Mazgaj wskazuje natomiast, że obrót akcjami może skutkować faktycznym powstaniem uprawnień indywidualnych (np. jeśli uprawnienia indywidualne przyznane są akcjonariuszom, będącym zstępnymi określonej osoby, a jeden ze zstępnych już po wprowadzeniu do umowy spółki postanowienia przewidującego te uprawnienia nabył akcje spółki). M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁸. To stanowisko również nie wydaje się fortunnie sformułowane, bowiem uprawnienie indywidualne powstaje na skutek zamieszczenia go w umowie spółki, a nie w związku z obrotem.

⁸⁰⁴ Tak też wydaje się: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁸. Przy czym nie będzie to naruszenie zamkniętego katalogu czynności *mortis causa* gdyż, jak już wskazano, uprawnienia indywidualne ze swej istoty nie wchodzą do masy spadku.

⁸⁰⁵ Na temat uprzywilejowania akcji patrz podrozdz. 3.2.1. Na temat dziedziczenia akcji prostej spółki akcyjnej w ogólności, patrz: E. Foryt, *Wylączenie wstąpienia spadkobierców akcjonariusza do prostej spółki akcyjnej*, w: *Podstawowe problemy i konstrukcje współczesnego prawa handlowego*, red. A. Herbet, Warszawa 2023, s. 167-175.

Jako dopuszczalne należy uznać formułowanie uprawnień indywidualnych z zastrzeżeniem terminu lub warunku⁸⁰⁶. W przypadku spółki akcyjnej kwestię tę rozstrzyga jednoznacznie dopuszczający to przepis art. 354 § 2 KSH. Brak takiej regulacji w prostej spółce akcyjnej nie powinien być jednak interpretowany jako zakaz formułowania uprawnień indywidualnych z takowym zastrzeżeniem. Wydaje się, że umożliwiają to z jednej strony swoboda umów, z drugiej zaś natura prostej spółki akcyjnej, której jednym z założeń było wprowadzenie elastyczności tworzenia uprawnień indywidualnych i przywilejów akcyjnych.

Omówienia wymaga również kwestia możliwości „wypowiedzenia” uprawnienia indywidualnego przez spółkę albo osobę uprawnioną. Jako, że uprawnienie musi być zamieszczone w umowie, ze strony spółki jedyną formą wygaszenia uprawnienia indywidualnego jest zmiana umowy spółki⁸⁰⁷. Odnośnie zrzeczenia się przez akcjonariusza uprawnienia osobistego na gruncie spółki akcyjnej formułowane były przede wszystkim dwie teorie. Wedle pierwszego stanowiska zrzeczenie się uprawnienia jest dopuszczalne za zgodą zarządu spółki – wniosek ten opiera się na zastosowaniu przepisu art. 508 KC w zw. z art. 2 KSH⁸⁰⁸. Wedle drugiego wyrażenie zgody przez zarząd nie jest wystarczające, a wymogiem niezbędnym dla skutecznego zrzeczenia się uprawnienia osobistego jest zmiana statutu⁸⁰⁹. Stanowisko to prowadzi w istocie do wyłączenia możliwości jednostronnego zrzeczenia się uprawnienia osobistego, bowiem wykreślenie uprawnienia ze statutu powoduje jego wygaśnięcie z mocy prawa⁸¹⁰. W przypadku prostej spółki akcyjnej wyrażone zostało także stanowisko trzecie – wydaje się, że najwłaściwsze – wedle którego uprawnienie indywidualne może stanowić przedmiot jednostronnego zrzeczenia się przez uprawnionego, bez konieczności uzyskiwania zgody jakiegokolwiek organu spółki⁸¹¹. Słusznie argumentuje się, że skoro osobą, na rzecz której ustanowiono uprawnienie indywidualne może być osoba nie będąca akcjonariuszem, to przyjęcie wymogu zgody zarządu albo zmiany umowy spółki skutkowałoby odebraniem osobie uprawnionej

⁸⁰⁶ Tak też: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁸; R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁸. Przeciwnie G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300²⁸, Nb. 1.

⁸⁰⁷ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁸.

⁸⁰⁸ S. Sołtysiński, M. Mataczyński, w: *Kodeks spółek...*, art. 354, Nb. 2, Legalis. W przypadku prostej spółki akcyjnej za tym rozwiązaniem opowiada się R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300²⁸.

⁸⁰⁹ A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, art. 354, Nb. 5.

⁸¹⁰ Wskazuje na to: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁸.

⁸¹¹ *Ibidem*, art. 300²⁸.

niebędącej akcjonariuszem jakiegokolwiek wpływu na rozwiązanie wiążącego ją ze spółką stosunku prawnego⁸¹². Taką sytuację można dopuszczać jako pochodną statusu członkostwa, bowiem w drodze wykorzystania uprawnień korporacyjnych uprawniony akcjonariusz ma chociażby potencjalną możliwość dążenia do wygaszenia tego stosunku prawnego. Nie wydaje się to jednak dopuszczalne w przypadku osoby nie będącej akcjonariuszem, która z uprawnień korporacyjnych oczywiście skorzystać nie może. Nawet istnienie uprawnienia indywidualnego, niezwiązanego wprost z żadnymi obowiązkami wobec spółki, może bowiem mieć faktyczne, negatywne i niepożądane skutki dla osoby uprawnionej⁸¹³. Jednostronne zrzeczenie się uprawnienia indywidualnego (do czego prawo przysługiwało by każdemu uprawnionemu niezależnie, czy dysponuje on statusem akcjonariusza) stanowiłoby zatem ekwiwalent cofnięcia zgody na jego ustanowienie, czego podstawy prawnej można doszukiwać się w art. 365¹ KC w zw. z art. 2 KSH⁸¹⁴.

W art. 300²⁸ § 1 KSH (tak, jak i w art. 354 § 1 KSH dla spółki akcyjnej) wskazano przykładowo, że uprawnienie indywidualne może dotyczyć uprawnienia do powołania lub odwołania członków zarządu lub rady nadzorczej⁸¹⁵. Katalog dopuszczalnych uprawnień indywidualnych w prostej spółce akcyjnej ma tym samym charakter otwarty, analogicznie jak w sp. z o.o. Mogą one dotyczyć zarówno uprawnień o charakterze korporacyjnym, jak i majątkowym. Przyjęte w tej kwestii rozwiązanie jest wyrazem dążenia ustawodawcy do zapewnienia akcjonariuszom prostej spółki akcyjnej daleko idącej autonomii, w ustalaniu systemu uprawnień członkowskich⁸¹⁶. Na poczet uprawnień osobistych w doktrynie wskazywano, że mogą one przybrać postać prawa pierwszeństwa do nabywania akcji, prawa pierwszeństwa do umorzenia akcji, prawa do

⁸¹² *Ibidem*, art. 300²⁸.

⁸¹³ Dla przykładu można wyobrazić sobie sytuację, w której istnienie indywidualnego uprawnienia o charakterze dywidendowym (w praktyce o ograniczonej skuteczności praktycznej wobec kiepskich rokowań spółki co do zysku w latach przyszłych) zostanie poczytane przez sąd jako argument, przemawiający za obciążeniem osoby uprawnionej zobowiązaniem alimentacyjnym w kwocie wyższej, niż wynikałoby to ze stanu finansowego uprawnionego, gdyby istnienie uprawnienia indywidualnego nie zostało przez sąd wzięte pod uwagę.

⁸¹⁴ O prawie do cofnięcia zgody na ustanowienie uprawnienia indywidualnego w oparciu o art. 365¹ KC w zw. z art. 2 KSH wspomina M. Mazgaj. Ze względu na odmienne podejście do wymogu wyrażenia zgody na ustanowienie uprawnienia indywidualnego wydaje się, że wyprowadza on z cofnięcia zgody skutki prawne istniejące jedynie po stronie uprawnionego, w postaci bezskuteczności uprawnienia indywidualnego wobec osoby uprawnionej. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁸.

⁸¹⁵ Brak wymienienia w katalogu przykładowych uprawnień indywidualnych również możliwości otrzymywania oznaczonych świadczeń od spółki (tak jak ma to miejsce dla spółki akcyjnej) nie świadczy oczywiście o braku możliwości wprowadzenia takiej formy uprzywilejowania w prostej spółce akcyjnej. Tak też: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²⁸.

⁸¹⁶ A. Opalski, *Prosta spółka akcyjna... (część I)*, s. 12.

szczególne zawiadomienia o walnym zgromadzeniu, prawa umieszczania wybranych spraw w porządku obrad, prawa do uzyskiwania określonych informacji od spółki, prawa do korzystania z urządzeń należących do spółki, prawa do korzystania z lokalu spółki, prawa do nabywania towarów spółki po niższej cenie, prawa świadczenia określonych usług na rzecz spółki, czy też przywilejów dywidendowych⁸¹⁷. Przytoczone przykładowe wyliczenie można uwzględnić w charakterze wytycznych także w ramach analizy prostej spółki akcyjnej.

Zakres oraz intensywność dopuszczalnych uprawnień indywidualnych ograniczać będzie natura prostej spółki akcyjnej (art. 353¹ KC w zw. z art. 2 KSH), zasada równouprawnienia akcjonariuszy (art. 20 KSH), klauzula dobrych obyczajów oraz bezwzględnie obowiązujące przepisy KSH (np. w zakresie braku możliwości faktycznego wyłączenia prawa akcjonariusza do zysku – art. 300¹⁵ § 1 KSH)⁸¹⁸. Normy wyznaczające przytoczone ograniczenia będą tożsame z tymi, określonymi w przypadku ograniczeń uprzywilejowania akcji – w tym więc zakresie pozostaje odesłać do rozważań poczynionych na poczet przywilejów akcyjnych⁸¹⁹.

⁸¹⁷ P. Piniór, *Osobiste uprawnienia...*, s. 11-12, wraz z literaturą tam wskazana; M. Baszczyk, *Regulacja uprawnień osobistych akcjonariuszy na gruncie Kodeksu spółek handlowych*, „Monitor Prawniczy” 2017/24, s. 1308.

⁸¹⁸ Dla przykładu nie byłoby dopuszczalne takie nagromadzenie w rękach byłego akcjonariusza uprawnień indywidualnych o charakterze korporacyjnym i majątkowym, które w rzeczywistości zrównywałoby go, wedle siły przysługujących uprawnień z obecnym akcjonariuszem. Byłoby to sprzeczne z naturą prostej spółki akcyjnej. Wskazuje na to: M. Pyka, *Szczególne pozycja prawna...*, s. 991.

⁸¹⁹ Patrz podrozdz. 3.2.1.

5. Obowiązki akcjonariusza

Przedmiotem sporu w doktrynie jest kwestia, czy elementem składowym akcji są również obowiązki akcjonariusza związane z członkostwem w spółce. Wydaje się jednak, że zdecydowana większość autorów nie zalicza obecnie obowiązków do pojęcia akcji⁸²⁰. Podejście to należy uznać za słuszne, chociażby dlatego, że akcja nie może istnieć, jeśli obejmuje wyłącznie obowiązki⁸²¹. Zasadne jest zatem stanowisko, wedle którego obowiązki akcjonariusza stanowią przesłankę uzyskania praw z akcji (na skutek spełnienia obowiązku wniesienia wkładu do spółki) lub przesłankę utrzymania praw z akcji⁸²². Są one z akcją związane, jednak nie wyznaczają jej charakteru, bowiem może istnieć akcja, z którą żadne obowiązki nie są już związane (po wniesieniu na nią pełnego wkładu)⁸²³. Choć kształt i zakres obowiązków związanych z akcją w spółce akcyjnej i w prostej spółce akcyjnej może się różnić, to charakter więzi łączącej obowiązki z akcją i stosunkiem członkostwa opiera się w nich na tych samych zasadach. Tak jak i w spółce akcyjnej, brak jest w prostej spółce akcyjnej obowiązków o charakterze czysto korporacyjnym – np. obowiązku udziału w walnym zgromadzeniu, reprezentacji spółki itp.⁸²⁴.

Zgodnie z przepisem art. 300¹ § 3 KSH oraz pośrednio przepisem art. 3 KSH akcjonariusze są zobowiązani jedynie do świadczeń określonych w umowie prostej spółki akcyjnej⁸²⁵. To zatem treść umowy wyznaczać będzie zarówno podstawę, jak i kształt obowiązków ciążących na akcjonariuszach z tytułu członkostwa w spółce. Pozostaje to w związku ze stanowiącym podstawę konstrukcyjną spółek kapitałowych

⁸²⁰ W odniesieniu do akcji spółki akcyjnej za takim stanowiskiem opowiadają się m.in.: A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 19; M. Michalski, *Spółka...*, s. 155; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 7; J. Frąckowiak, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyzioł, Warszawa 2008, art. 302, LEX; R. Potrzeszcz, T. Siemiątkowski, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział II...*, art. 328; K. Wosiak, *Legitymacja uprawnionego...*, s. 25. Przeciwnie, obowiązki wliczają do pojęcia akcji: A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, uwagi na początku rozdziału 2, Nb. 11; S. Sołtysiński, w: *Kodeks spółek handlowych. Spółka akcyjna. Komentarz do artykułów 301-490. Tom III*, Warszawa 2013, art. 302, Nb. 5, Legalis.

⁸²¹ M. Michalski, *Spółka...*, s. 155.

⁸²² A. Szumański, w: *Papiery...*, s. 76; M. Michalski, *Spółka...*, s. 155; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 7.

⁸²³ J. Frąckowiak, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyzioł, Warszawa 2008, art. 302, LEX; M. Michalski, *Spółka...*, s. 155. Zaznaczenia wymaga jednak, że z akcją zawsze związany będzie szeroko rozumiany obowiązek lojalności. Więcej na ten temat patrz podrozdz. 5.4.

⁸²⁴ Można jedynie argumentować, że obowiązek lojalności ma charakter czysto korporacyjny. Zaszeregowanie tego obowiązku do jednej lub drugiej kategorii nie będzie miało jednak znaczenia praktycznego.

⁸²⁵ Z zastrzeżeniem, że obowiązek lojalności wynika z mocy ustawy i nie musi zostać wyszczególniony w umowie spółki. Więcej na ten temat patrz podrozdz. 5.4.

wyłączeniem osobistej odpowiedzialności wspólników za zobowiązania spółki, która w przypadku prostej spółki akcyjnej znalazła wyraz w treści art. 300¹ § 4 KSH⁸²⁶.

Obowiązkami ustawowymi ciążącymi na akcjonariuszu z tytułu członkostwa w prostej spółce akcyjnej są:

1. obowiązek wniesienia wkładu na pokrycie akcji w pełnej wysokości, który stanowi podstawowy, bezwzględny obowiązek obciążający każdego akcjonariusza;
2. obowiązek zwrotu wypłaty dokonanej wbrew przepisom lub umowie spółki;
3. obowiązek zwrotu zaliczki wypłaconej na poczet przewidywanej dywidendy;
4. obowiązek lojalności wobec spółki oraz innych akcjonariuszy⁸²⁷;
5. obowiązek spełnienia dodatkowych świadczeń określonych w umowie spółki – w szczególności w zamian za uprzywilejowanie akcji lub przyznanie uprawnień indywidualnych.

Bezwzględnie związanymi z prawem podmiotowym akcjonariusza będą wyłącznie obowiązek wniesienia wkładu oraz obowiązek lojalności. Nie jest możliwe wejście w stosunek członkostwa z wyłączeniem przytoczonych obowiązków, bowiem są one z nim nierozzerwalnie związane. Inaczej w przypadku pozostałych przytoczonych obowiązków. Obowiązek zwrotu wypłaty lub obowiązek zwrotu zaliczki powstaną wyłącznie w przypadku zajścia zdarzeń, zakreślonych hipotezami regulujących je przepisów. Obowiązek spełnienia dodatkowych świadczeń określonych w umowie spółki wystąpi natomiast, co oczywiste, tylko w przypadku ewentualnego zawarcia takiego obowiązku w umowie.

Zaznaczenia wymaga, że nie mają zastosowania w przypadku prostej spółki akcyjnej niektóre obowiązki akcjonariuszy, wskazywane dotychczas w doktrynie przy

⁸²⁶ Wyłączenie odpowiedzialności nie obejmuje oczywiście odpowiedzialności akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej w organizacji za jej zobowiązania, do wartości niewniesionego wkładu na pokrycie objętych akcji, przewidzianej wprost w art. 13 § 2 KSH.

⁸²⁷ Istnienie obowiązku lojalności akcjonariuszy stanowi przedmiot sporu wśród przedstawicieli doktryny. Więcej na ten temat patrz podrozdz. 5.4.

analizie spółki akcyjnej⁸²⁸. W szczególności chodzi tu o uregulowany w art. 356 KSH obowiązek powtarzających się świadczeń niepieniężnych. Tym niemniej nic nie stoi na przeszkodzie, aby w ramach swobody umów odpowiednik obowiązku powtarzających się świadczeń niepieniężnych, związany został z akcjami na mocy umowy spółki⁸²⁹. Będzie to w takim wypadku jeden z wymienionych w ust. 5 obowiązków zachowania się w sposób nieprzewidziany wprost w ustawie, jednak wynikający z umowy spółki.

5.1. Obowiązek wniesienia wkładu

Wniesienie wkładu jest podstawowym obowiązkiem akcjonariusza prostej spółki akcyjnej⁸³⁰. W myśl przepisu art. 3 KSH jest to obowiązek bezwzględny, który stanowi *essentialia negotii* umowy spółki handlowej⁸³¹. Tradycyjnie polskie spółki kapitałowe opierały się na systemie praw udziałowych, w którym wysokość udziału w kapitale zakładowym (ustalana w oparciu o wysokość wniesionego wkładu) stanowiła wyznacznik zakresu praw i obowiązków wspólnika (akcjonariusza). W prostej spółce akcyjnej funkcję miernika zakresu praw i obowiązków akcjonariusza, w miejsce udziału w kapitale zakładowym, pełni stosunek liczby akcji przysługujących akcjonariuszowi do liczby wszystkich akcji wyemitowanych w spółce, co wynika z art. 4 § 2² pkt 1 KSH.

Ze względu na sposób księgowania wkładów w prostej spółce akcyjnej można wyróżnić dwa rodzaje wkładów⁸³². Wkłady księgowane na kapitał akcyjny (wkłady kapitałowe), mogą mieć charakter pieniężny lub niepieniężny (z wyłączeniem praw

⁸²⁸ W. Popiołek jako obowiązki akcjonariusza spółki akcyjnej wymienia: obowiązek wniesienia wkładu na pokrycie akcji w pełnej wysokości, obowiązek powtarzających się świadczeń niepieniężnych, obowiązek spełnienia dodatkowych świadczeń w zamian za uprzywilejowanie akcji lub przyznanie uprawnień osobistych oraz obowiązek dodatkowych działań lub zaniechań, nieprzewidzianych *expressis verbis* w przepisach KSH, których ustanowienie w statucie, w granicach art. 304 § 3 i 4 KSH, uznać należy za dopuszczalne. W. Popiołek, *Akcja...*, s. 190-191; W. Popiołek, w: *Prawo papierów...*, s. 231-232.

⁸²⁹ Tak też: M. Macieszczak, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. M. Kożuchowski, M. Macieszczak, B. Woźniak, Warszawa 2021, art. 300¹, LEX.

⁸³⁰ W doktrynie uwzględnia się możliwość wniesienia wkładu przez osobę trzecią zamiast akcjonariusza i to nawet bez jego wiedzy lub zgody. Tak: M. Rodzynkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 329.

⁸³¹ R. Adamus, w: *Prosta spółka...*, art. 300². Analogicznie w przypadku innych spółek: J. Strzępka, E. Zielińska, w: *Kodeks spółek...*, art. 3, Nb. 1; K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Pozycja prawna wspólnika spółki jawnej*, Warszawa 2013, s. 298; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 268; A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, uwagi na początku rozdziału 2, Nb. 21.

⁸³² Z góry zastrzec należy, że w przypadku umowy spółki, zawieranej przy wykorzystaniu wzorca umowy na pokrycie akcji pierwszej emisji można wnieść wyłącznie wkłady pieniężne – art. 300⁷ § 4 KSH.

niezbywalnych lub świadczenia pracy bądź usług – art. 14 § 1 KSH), oraz wkłady nieksięgowane na kapitał akcyjny (wkłady niekapitałowe) – mogą to być wkłady pieniężne lub niepieniężne (w tym również świadczenie pracy lub usług art. 300² § 1 i 2 KSH)⁸³³. Podział ten w modelu ustawowym nie wiąże się jednak z przyznaniem akcjonariuszom różnych uprawnień, w zależności od tego, czy wnoszony przez nich wkład przeznaczony jest na kapitał akcyjny, czy też na pokrycie akcji⁸³⁴. Obowiązek wniesienia wkładu ciąży na akcjonariuszu niezależnie od tego, czy ma być on wniesiony na poczet kapitału akcyjnego, czy też nie.

Kształt obowiązku wniesienia wkładów w prostej spółce akcyjnej cechuje się znaczącą różnicą wobec analogicznego obowiązku funkcjonującego w spółce akcyjnej. W przypadku prostej spółki akcyjnej, zgodnie z przepisem art. 300⁹ § 1 KSH, wniesienie wkładów powinno nastąpić w całości dopiero w ciągu trzech lat od dnia wpisu spółki do KRS⁸³⁵. Nie ma przy tym znaczenia, czy są to wkłady pieniężne, czy też niepieniężne oraz na jaki kapitał spółki zostaną przeznaczone. Przed zarejestrowaniem spółki konieczne jest jedynie wniesienie wkładów, w wysokości pozwalającej na pokrycie kapitału akcyjnego w wysokości co najmniej jednego złoteo (art. 300⁴ pkt 3 KSH w zw. z art. 300³ § 1 KSH). Tak długi czas na wniesienie wkładów wiąże się jednak z ograniczeniem zbywalności akcji nie w pełni pokrytych, wynikającym z art. 300⁴⁰ KSH⁸³⁶. Umowa spółki może określać termin na wniesienia wkładów (w granicach bezwzględnie obowiązującego trzyletniego terminu liczonego od zarejestrowania spółki) albo przyznawać akcjonariuszom upoważnienie do późniejszego określenia terminu w uchwale. Jeśli w umowie nie zawarto jednego z przytoczonych rozstrzygnięć, terminy wniesienia wkładów powinny zostać określone przez zarząd (art. 300⁵ § 2 KSH). W przypadku akcji nowej emisji termin i sposób wnoszenia wkładów na pokrycie obejmowanych akcji powinien zostać wskazany w uchwale o emisji akcji,

⁸³³ L. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, w: *Kodeks spółek...*, art. 300². Podziałem na wkłady kapitałowe i wkłady niekapitałowe posługuje się A. Opalski, *Prosta spółka akcyjna- nowy typ spółki handlowej (część I...)*, s. 7. Podobnie W. Michałek, w: *Prosta spółka akcyjna. Komentarz*, red. R. Adamus, P. Malinowski, Warszawa 2021, art. 300⁹, LEX. Autor ten dzieli jednak wkłady na „wkłady przeznaczone na kapitał akcyjny” oraz „wkłady przeznaczone na pokrycie akcji”, co wydaje się o tyle niezasadne, że wszystkie wkłady wnoszone są na pokrycie akcji, z różnicą w przedmiocie zaksięgowania albo niezaksięgowania ich na kapitał akcyjny.

⁸³⁴ Na temat zdolności aportowej odsyłam do szerokiego dorobku doktryny, powstałego w procesie wykładni art. 14 KSH, który to znajduje zastosowanie również do prostej spółki akcyjnej.

⁸³⁵ Pozytywnie na temat tej instytucji wydają się wypowiadać J. Okolski, S. Strzelecka, *Nowy typ...*, s. 5.

⁸³⁶ Na temat ograniczenia zbywalności akcji nie w pełni pokrytych patrz podrozdz. 3.1.4.

bądź też określony w umowie objęcia akcji przez zarząd albo radę nadzorczą, jeśli upoważnienie dla tych organów zostanie przewidziane w uchwale o emisji (art. 300¹⁰⁴ § 1 KSH). Jeśli termin wpłat na akcje nie zostanie oznaczony w żaden z wymienionych sposobów, zastosowanie znajdzie przepis art. 455 KC, a więc akcjonariusz będzie zobowiązany do wniesienia wkładu niezwłocznie po wezwaniu go przez organ reprezentujący spółkę.

Dłuższe, niż co do zasady w pozostałych spółkach kapitałowych odroczenie terminu na wniesienie wkładów nie stoi na przeszkodzie traktowaniu obowiązku wniesienia wkładu jako przesłanki nabycia prawa podmiotowego z akcji⁸³⁷. Wskazuje na to ograniczenie zbywalności akcji nie w pełni pokrytych oraz bezwzględny charakter obowiązku wniesienia wkładu w związku z członkostwem w spółce, wynikający z przepisu art. 3 KSH. Brak wniesienia wkładu nie sprawia oczywiście, że prawo podmiotowe z akcji nie powstaje, bowiem za wyjątkiem ograniczenia zbywalności akcji nie w pełni pokrytych akcjonariusz może korzystać w modelu ustawowym ze wszystkich uprawnień z akcją związanych⁸³⁸. Natomiast wniesienie wkładu przed zarejestrowaniem spółki, jeśli do zarejestrowania ostatecznie nie doszło, skutkować będzie powstaniem po stronie akcjonariusza roszczenia o zwrot wkładu.

W prostej spółce akcyjnej brak jest przepisu podobnego do art. 312 KSH, który wprowadzałby sformalizowaną wycenę wkładów. Pozostaje to w związku z naturą prostej spółki akcyjnej, oraz m.in. uregulowanym w art. 300² § 3 KSH brakiem wartości nominalnej akcji. Przy zakładaniu spółki konieczne będzie jednak, co najmniej umowne, ustalenie wartości wnoszonych wkładów niepieniężnych, w związku z koniecznością określenia ceny emisyjnej akcji w umowie spółki. W przypadku aportów wnoszonych na kapitał akcyjny wynika to pośrednio z przepisu art. 300¹³ § 3 pkt 2 KSH, bowiem do zgłoszenia spółki do rejestru należy załączyć oświadczenie wszystkich członków zarządu o wysokości kapitału akcyjnego, ustalonej na podstawie sumy wartości wkładów przeznaczonych na kapitał akcyjny. W przypadku aportów wnoszonych poza kapitał akcyjny wynika to z art. 300⁵ § 1 pkt 3 i 4 KSH, ponieważ w umowie spółki należy wskazać zarówno okoliczność wnoszenia wkładów niepieniężnych, jak i cenę emisyjną akcji⁸³⁹. Konieczność wskazania w uchwale

⁸³⁷ Podobnie jak w przypadku spółki akcyjnej, gdzie w przypadku akcji gotówkowych brak jest maksymalnego terminu na wniesienie wkładu.

⁸³⁸ W przypadku spółki akcyjnej tak W. Popiołek, *Akcja...*, s. 9.

⁸³⁹ L. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, w: *Kodeks spółek...*, art. 300².

o emisji ceny emisyjnej akcji oraz przedmiotu wkładów niepieniężnych wraz z ilością akcji za nie przypadających wynika natomiast z art. 300¹⁰⁴ § 1 pkt 3 i 6 KSH.

W bezwzględnie obowiązującym art. 300¹⁰ § 1 KSH uregulowana została kwestia odpowiedzialności za zawyżenie wartości wnoszonego wkładu niepieniężnego⁸⁴⁰. Przepis ten wprowadza w prostej spółce akcyjnej regułę odpowiedzialności podobną do tej, funkcjonującej w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w art. 175 KSH⁸⁴¹. Jeżeli wartość wkładu została znacznie zawyżona w stosunku do jego wartości godziwej w dniu objęcia akcji, akcjonariusz, który wniósł taki wkład, jest obowiązany wyrównać spółce brakującą wartość⁸⁴². Nie ma przy tym znaczenia stopień winy lub poziom wiedzy akcjonariusza na temat faktu przeszacowania aportu. Przepis ten odnosi się jedynie do zawyżenia wartości wkładów, wnoszonych na kapitał akcyjny (wkładów kapitałowych). Nieobjęcie jego hipotezą również wkładów niekapitałowych było zabiegiem celowym. Ustawodawca miał bowiem na uwadze, że wycena wkładów niekapitałowych (w tym świadczenia pracy lub usług) powinna stanowić przedmiot swobodnych uzgodnień akcjonariuszy – ze względu na ich specyficzny charakter i trudność w ustaleniu ich wartości godziwej⁸⁴³. W sytuacji, gdy wkłady takie nie są wnoszone na kapitał akcyjny i nie pełnią w spółce bezpośredniej roli ochronnej wobec wierzycieli, obejmowanie ich odpowiedzialnością za zawyżenie wartości nie byłoby celowe. Zgodnie z przepisem art. 300¹⁰ § 1 KSH wyznacznikiem, według którego powinna być dokonywana wycena wkładu pod kątem zawyżenia jego wartości jest wartość godziwa⁸⁴⁴. Pojęcie „wartości godziwej” funkcjonowało w KSH jeszcze przed wprowadzeniem prostej spółki akcyjnej, chociażby w art. 312 § 1 KSH. Zgodnie z przepisem art. 28 ust. 6 ustawy o rachunkowości za wartość godziwą przyjmuje się kwotę, za jaką dany składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane na warunkach transakcji rynkowej, pomiędzy zainteresowanymi i dobrze

⁸⁴⁰ Bezwzględnie obowiązujący charakter przepisu art. 300¹⁰ § 1 KSH wynika z 300¹⁰ § 2 KSH. Jest to odpowiedzialność ponoszona za zasadzie ryzyka.

⁸⁴¹ Plan wprowadzenia regulacji art. 300¹⁰ KSH spotkał się na etapie formułowania projektu ustawy z krytyką. Tak: A. Nowacki, *Struktura majątkowa...*, s. 6. Wydaje się jednak, że obecna treść przytoczonego przepisu broni się przed większością poczynionych ówczesnie zarzutów.

⁸⁴² Jest to podstawa odpowiedzialności odrębna od tej wyrażonej w art. 14 § 2 KSH.

Przepis art. 300¹⁰ § 1 KSH dotyczy wnoszenia aportów do spółki w każdej sytuacji, a nie tylko przy tworzeniu spółki. Por.: wyrok SA w Katowicach z 16.10.2017 r., V ACa 111/16, LEX nr 2663610.

⁸⁴³ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 31.

⁸⁴⁴ W odróżnieniu od sp. z o.o., gdzie w art. 175 KSH ustawodawca odnosi się do wartości zbywczej.

poinformowanymi, niepowiązanymi ze sobą stronami⁸⁴⁵. Wykładnia „znacznego zawyżenia” wartości godziwej powinna być natomiast dokonywana zgodnie z zasadami, wyartykułowanymi na poczet art. 175 KSH⁸⁴⁶. O "znacznym zawyżeniu" można mówić tylko wtedy, kiedy jest ono zdecydowanie nadmierne i niczym nieusprawiedliwione. Nie da się w sposób abstrakcyjny określić, gdzie przebiega granica "znacznego" zawyżenia. Będzie ona bowiem różna w odmiennych sprawach i każdorazowo będzie wynikać z indywidualnego stanu faktycznego. Dla oceny, czy zawyżenie wartości wkładu niepieniężnego jest znaczne, ma wpływ zarówno kwota pieniężna, stanowiąca różnicę między wartością zbywcą a zadeklarowaną wartością tego wkładu, jak również procentowa różnica między tymi wartościami⁸⁴⁷. Istotnym jest, że przepis odnosi się do wartości godziwej z dnia objęcia akcji, nie zaś z dnia wniesienia wkładu, który zgodnie z art. 300⁹ § 1 KSH może nastąpić w ciągu aż trzech lat od wpisu spółki do KRS. Naturalnym bowiem jest, że w tak długim czasie pomiędzy objęciem akcji, a wniesieniem wkładu jego wartość może ulec zmianie – nie będzie to miało jednak wpływu na powstanie obowiązku z art. 300¹⁰ § 1 KSH⁸⁴⁸. W przypadku kolejnych emisji akcji moment objęcia akcji zależny jest od chwili zawarcia umowy

⁸⁴⁵ Ustawa z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2023 r. poz. 120 ze zm.) – dalej jako u.o.r. Zgodnie z Rozporządzeniem Komisji (UE) 2023/1803 z dnia 13 września 2023 r. przyjmującym określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U.UE.L.2023.237.1 z dnia 2023.09.26) wartość godziwa jest ceną, którą otrzymano by za sprzedaż składnika aktywów lub zapłacono by za przeniesienie zobowiązania w transakcji przeprowadzonej na zwykłych warunkach między uczestnikami rynku na dzień wyceny.

⁸⁴⁶ Na temat odpowiedzialności wyrównawczej z art. 175 KSH patrz: M. G. Goss, *Odpowiedzialność wyrównawcza z tytułu przeszacowania aportu na gruncie kodeksu spółek handlowych*, „Prawo Spółek” 2006/11, s. 13 i n.

⁸⁴⁷ Wyrok SA w Krakowie z 11.04.2013 r., I ACa 237/13, LEX nr 1433794.

⁸⁴⁸ M. Dumkiewicz wskazuje, że jest to wada omawianej regulacji, bowiem powiązanie odpowiedzialności z art. 300¹⁰ KSH z wniesieniem przez akcjonariusza przeszacowanego wkładu, a nie z samym faktem znacznego zawyżenia jego wartości w chwili obejmowania akcji, nie wydaje się spójne z celem odpowiedzialności wyrównawczej, jakim powinno być przeciwdziałanie zupełnie dowolnej wycenie wkładów niepieniężnych, przeznaczanych na kapitał akcyjny. M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁰. W odpowiedzi na to stanowisko można jednak wskazać, że sam fakt istnienia odpowiedzialności za przeszacowanie aportów stanowi element odstrasżający co do takich działań. Skupienie się w omawianym przepisie na wkładach rzeczywiście wniesionych do spółki wynika natomiast z tego, że tylko rzeczywiście wniesione do spółki wkłady kapitałowe stanowią podstawę ustalenia kwoty kapitału akcyjnego, istotnej pod kątem ochrony wierzycieli spółki. Kapitał ten musi być bowiem bilansowany wartością aktywów do spółki wniesionych na jego pokrycie. Na te cechy kapitału akcyjnego wskazują: A. Opalski, *Prosta spółka akcyjna- nowy typ spółki handlowej (część I)*..., s. 9 oraz M. Macieszczak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁰. Ponadto obowiązek wyrównania spółce brakującej wartości powiązany został z wkładem wniesionym, ponieważ w przypadku rzeczy oznaczonych co do gatunku co do zasady dopiero po wniesieniu wkładu, spółka będzie miała możliwość oceny, czy doszło do znacznego zawyżenia ich wartości. W razie wniesienia rzeczy oznaczonych co do tożsamości przechodzą one na spółkę w organizacji (o ile umowa nie stanowi inaczej) zatem omawiany obowiązek materializuje się od razu. Kwestionowanego elementu omawianej regulacji nie poczytuję zatem za wadę wymagającą interwencji ustawodawcy.

objęcia akcji w trybie określonym w art. 300¹⁰⁵ § 2 KSH (bądź w przypadku warunkowej emisji akcji od momentu złożenia pisemnego oświadczenia w trybie art. 300¹¹⁷ § 1 KSH)⁸⁴⁹. W przypadku znacznego zawyżenia wartości wkładu wyrównanie jego brakującej wartości może zostać dokonane w formie pieniężnej⁸⁵⁰. Odpowiedzialność z tytułu znacznego zawyżenia wartości wkładu wraz z akcjonariuszem ponoszą także członkowie zarządu, chyba że nie ponoszą winy⁸⁵¹. Roszczenie z tytułu art. 300¹⁰ KSH, jako dotyczące odpowiedzialności wyrównawczej oraz nie dotyczące działalności gospodarczej, przedawnia się wedle terminu sześcioletniego⁸⁵².

O ile umowa spółki nie stanowi inaczej wkłady wniesione do spółki zaliczane są równomiernie na pokrycie akcji danego akcjonariusza (art. 300⁹ § 3 KSH)⁸⁵³. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby w granicach ustawowego upoważnienia wskazać w umowie,

⁸⁴⁹ P. Słup niezasadnie wskazuje, że termin objęcia akcji uzależniony jest od ich zarejestrowania przez sąd i na tej podstawie wskazuje, że moment objęcia akcji pozostaje poza kontrolą spółki. P. Słup, *Odpowiedzialność wyrównawcza członków organów spółek kapitałowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/12, s. 32. Należy jednak wyraźnie rozróżnić, że czym innym jest moment objęcia akcji (do którego odnosi się przepis art. 300¹⁰ § 1 KSH), a czym innym moment powstania akcji z chwilą wpisu akcji nowej emisji do KRS (art. 300¹⁰⁷ § 3 KSH). Autor ten słusznie wskazuje jednak, że akcjonariusze mogą wpływać na zakres swojej odpowiedzialności poprzez wyznaczanie terminu końcowego wniesienia wkładów.

⁸⁵⁰ M. Bieniak, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁰ KSH, Nb. 6; W. Michałek, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁰; M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300¹⁰; M. Macieszczak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁰. Autorzy ci wskazują, że wniesienie uzupełniającego wkładu niepieniężnego nie jest możliwe, ponieważ musiałoby to znaleźć wyraz w umowie spółki oraz w aspekcie praktycznym mogłoby skutkować wniesieniem świadectwa z punktu widzenia spółki bezużytecznego. Pogląd ten podziela A. Ignaczak, wskazuje jednak, że słuszne byłoby uzupełnienie tej regulacji przez wprowadzenie możliwości uzupełnienia wkładu w postaci uzupełniającego wkładu niepieniężnego, pod pewnymi warunkami. A. Ignaczak, *Instrumenty...*, s. 16.

⁸⁵¹ Więcej na temat odpowiedzialności członków zarządu prostej spółki akcyjnej z tytułu przeszacowania aportu: P. Słup, *Odpowiedzialność wyrównawcza...*, s. 28-33; P. Słup, *Odpowiedzialność cywilna członków organów wobec prostej spółki akcyjnej (cz. 2)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023/3, s. 28. Na temat odpowiedzialności członków zarządu prostej spółki akcyjnej w ogólności, patrz: K. Osajda, *Odpowiedzialność członków organów prostej spółki akcyjnej*, w: *Non omne quod licet honestum est. Studia z prawa cywilnego i handlowego w 50-lecie pracy naukowej Profesora Wojciecha Jana Katnera*, red. S. Byczko, A. Kappes, B. Kucharski i in., Łódź-Warszawa 2022, s. 642-655.

⁸⁵² Por.: uchwała SN z 29.10.2009 r., III CZP 61/09, OSNC 2010, nr 7-8, poz. 99. Tak też: W. Michałek, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁰. W zakresie art. 175 KSH, z koniecznością uwzględnienia ustawowej zmiany terminów przedawnienia porównaj również: M. G. Goss, *Odpowiedzialność...*, s. 19-20

⁸⁵³ W doktrynie formułowano pogląd wyłączenia zasady równomiernych wpłat na akcje w przypadku akcji aportowych na pokrycie których akcjonariusz wnosi do spółki akcyjnej wkład niepieniężny częściami. W. Popiołek, *Akcja...*, s. 197. Mając na względzie, że zasada równomiernych wpłat na akcje w przypadku prostej spółki akcyjnej (w odróżnieniu od spółki akcyjnej – art. 329 § 2 KSH) nie ma charakteru bezwzględного postulat ten nie znajduje w przypadku tej spółki zastosowania. W razie trudności z zaliczeniem wkładów niepieniężnych na akcje umowa prostej spółki akcyjnej może, w myśl „elastyczności” tej formy prawnej, kwestię tę uregulować odmiennie.

że wkłady zaliczane są w pierwszej kolejności na akcje określonego rodzaju albo akcje danej emisji.

Wniesienie wkładu przez akcjonariusza w całości powinno skutkować podjęciem przez zarząd niezwłocznie deklaratywnej uchwały stwierdzającej ten fakt (art. 300⁹ § 2 KSH). Celem tego przepisu jest m.in. zapewnienie akcjonariuszowi środka dowodowego w postaci odpisu uchwały, który może zostać wykorzystany przy składaniu żądania wpisu w rejestrze akcjonariuszy, jako dokument uzasadniający dokonanie wpisu, o którym mowa w art. 300³⁴ § 4 KSH⁸⁵⁴. Informacja o tym, czy akcje zostały w całości pokryte, zawarta jest bowiem w rejestrze akcjonariuszy zgodnie z art. 300³³ § 1 pkt 9 KSH. Jeśli akcjonariusz wnosi do spółki zarówno wkłady pieniężne, jak i niepieniężne, zarząd powinien podjąć odrębne uchwały, stwierdzające wniesienie wkładów w całości dla każdego z tych wkładów⁸⁵⁵.

Niewykonanie lub nienależyte wykonanie obowiązku wniesienia wkładów na pokrycie akcji może skutkować unieważnieniem przez sąd niektórych spośród takowych akcji (bądź też wszystkich), dokonanych na żądanie spółki lub akcjonariusz (art. 300⁵¹ § 1 KSH)⁸⁵⁶. Niewniesienie przez akcjonariusza wkładu w terminie ustawowym (bądź w terminie określonym w trybie art. 300⁵ § 2 KSH) skutkować będzie oczywiście powstaniem po stronie spółki roszczenia o wniesienie wkładu. Odpowiedzialność akcjonariusza z tytułu nienależytego wykonania obowiązku wniesienia wkładów (bądź też jego niewykonania) opierać się będzie na zasadach odpowiedzialności *ex contractu* na podstawie art. 471 KC w zw. z art. 2 KSH⁸⁵⁷.

Wzmiankowana sankcja unieważnienia akcji, opisana w art. 300⁵¹ KSH, stanowi szczególny instrument ochrony akcjonariuszy oraz spółki. Tak, jak i umorzenie akcji, prowadzi do zakończenia bytu prawnego akcji – unicestwienia prawa podmiotowego z nią związanego⁸⁵⁸. Jej uregulowanie było związane z wprowadzeniem w prostej

⁸⁵⁴ M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁹.

⁸⁵⁵ Taką interpretację potwierdza Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 24. Tak też: M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 300⁹; L. Modzelewska, K. Reszczyk-Król, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁹.

⁸⁵⁶ Przepis ten odnosi się zarówno do obowiązku wniesienia wkładu pieniężnego, jak i niepieniężnego. Tak: K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁵¹. Słusznie wskazuje się, warunkiem unieważnienia akcji jest zawinienie akcjonariusza z nich uprawnionego. K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁵¹.

⁸⁵⁷ Tak na temat analogicznej odpowiedzialności akcjonariusza spółki akcyjnej: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 198.

⁸⁵⁸ Tak też: M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁵¹; G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300⁵¹, Nb. 2 i 3. Przeciwnie K. Jasiński, według którego akcje te nie ulegają unicestwieniu, a stają się akcjami własnymi. K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁵¹. Ze stanowiskiem tym nie można

spółce akcyjnej możliwości wniesienia wkładów już po zarejestrowaniu spółki⁸⁵⁹. Unieważnienie dokonywane jest na mocy orzeczenia sądu, za spłatą na rzecz akcjonariusza, którego akcje są umarzone⁸⁶⁰. Wysokość spłaty określana jest przez sąd, z uwzględnieniem stosunku wartości wkładu wniesionego do wartości wkładu niewniesionego (art. 300⁵¹ § 2 KSH)⁸⁶¹. Podstawę wyliczenia dokonywanego przez sąd powinna stanowić wartość godziwa akcji⁸⁶². W celu zabezpieczenia powództwa sąd może, z ważnych powodów, zawiesić akcjonariusza w wykonywaniu jego praw udziałowych⁸⁶³. Sam fakt wniesienia powództwa nie rodzi bowiem takiego skutku zawieszającego.

się zgodzić. Nie znajduje ono bowiem poparcia w treści przepisu. Autor ten w drodze analogii odnosi się do uregulowania przepisu art. 331 KSH, jednak już po zajęciu przez niego stanowiska treść art. 331 KSH uległa nowelizacji. Jego obecne brzmienie jednoznacznie wskazuje na odmiennosc przepisu art. 331 KSH, a art. 300⁵¹ KSH.

⁸⁵⁹ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 58-59. Uznano jednocześnie, że mechanizm unicestwienia akcji przez samą spółkę (np. w sposób analogiczny jak w przepisie art. 331 KSH) byłby zbyt daleko idący.

⁸⁶⁰ Zatem akcjonariusz chcący uniknąć unieważnienia akcji będzie mógł wnieść wkład aż do zamknięcia rozprawy poprzedzającej wydanie wyroku. Patrz: K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁵¹. Krytycznie odniesiono się w doktrynie do treści przepisu art. 300⁵¹ § 1 KSH, który wskazuje, że sąd „może” unieważnić wszystkie albo niektóre akcje, jednak nie odnosi się do żadnych przesłanek (kryteriów), na których spełnieniu sąd mógłby oprzeć rozstrzygnięcie. Tak: G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁵¹. Intencją ustawodawcy było zapewne określenie, że sąd zawsze powinien unieważnić akcje, jeśli stwierdzi, że niewykonano lub nienależycie wykonano obowiązek wniesienia wkładów na pokrycie tych akcji. W istocie, nie wynika to jednak wprost z treści przepisu. Należy sformułować wniosek *de lege ferenda* zamiany użytego w tym przepisie sformułowania z „może unieważnić” na „unieważnia”.

⁸⁶¹ Jeśli nie wniesiono żadnego wkładu lub akcje są bezwartościowe, akcjonariusz nie otrzyma spłaty. Tak: G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁵¹; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁵¹. Wyrok uwzględniający powództwo, w zakresie określenia wartości spłaty będzie miał skutek wyroku zasądzającego określoną kwotę tytułem zapłaty. Wraz z jego uprawomocnieniem akcjonariusz, którego akcje unieważniono uzyska tytuł egzekucyjny przeciwko spółce. Por.: K. Jasiński, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁵¹. M. Mazgaj wskazuje przy tym błędnie, że sąd nie musi obligatoryjnie uwzględnić stosunku wartości wkładu wniesionego do wartości wkładu niewniesionego. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁵¹. Wynika to jednak wprost z treści przepisu art. 300⁵¹ § 2 KSH. Określenie, że sąd „powinien” coś uczynić utożsamiać należy bowiem ze sformułowaniem „musi”, nie zaś „może”, jak twierdzi ten autor.

⁸⁶² M. Dumkiewicz, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 300⁵¹; G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300⁵¹. Przeciwnie M. Mazgaj, zdaniem którego wysokość spłaty może być ustalana na zasadach nierynkowych, tj. w oparciu o wielkości wyższe lub niższe od wartości godziwej. M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300⁵¹.

⁸⁶³ W celu wykładni pojęcia „ważnych powodów” odsyłam do dorobku orzecznictwa i doktryny powstałego na kanwie przepisu art. 268 KSH.

5.2. Obowiązek zwrotu wypłaty dokonanej wbrew przepisom lub umowie spółki

Przepis art. 300²² § 1 KSH stanowi odpowiednik regulacji przewidzianej dla spółki akcyjnej w art. 350 § 1 KSH, a dla spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w art. 198 § 1 KSH⁸⁶⁴. Wprowadza on w prostej spółce akcyjnej obciążający akcjonariusza bezwzględny obowiązek zwrotu otrzymanej wypłaty, jeśli została ona dokonana wbrew przepisom prawa lub postanowieniom umowy spółki⁸⁶⁵. Dla powstania obowiązku zwrotu wypłaty nie ma znaczenia, czy akcjonariusz, który ją otrzymał miał świadomość nienależności wypłaty, bądź też czy był w dobrej wierze⁸⁶⁶. Na mocy przepisu art. 300²² § 2 KSH solidarną odpowiedzialność za zwrot wypłaty ponoszą z odbiorcą (akcjonariuszem) członkowie organów spółki, odpowiadający za zwrot wypłaty, chyba że wykażą, że nie ponoszą winy⁸⁶⁷. Słusznie wskazuje się, że obowiązek zwrotu otrzymanej wypłaty związany jest z osobą, która ją otrzymała – odbiorcą (akcjonariuszem). Nie podąża on zatem za akcjami w przypadku ich zbycia⁸⁶⁸. Przedawnienie roszczenia o zwrot wypłaty następuje zgodnie z przepisem art. 300²² § 4 KSH z upływem trzech lat od dnia wypłaty, z wyjątkiem roszczeń wobec odbiorcy (akcjonariusza), który wiedział o bezprawności otrzymanej wypłaty⁸⁶⁹.

Na kanwie art. 198 KSH i art. 350 KSH istnieje w doktrynie spór, czy przepisy te swym zakresem obejmują wyłącznie świadczenia (wypłaty) oparte na stosunku spółki (dokonane z naruszeniem przepisów prawa spółek), czy również te nieoparte na stosunku spółki (dokonane z naruszeniem przepisów wykraczających poza prawo spółek)⁸⁷⁰. Mając na uwadze, że przepisy te sformułowane są analogicznie do art. 300²²

⁸⁶⁴ Nie są to oczywiście regulacje jednakowe.

⁸⁶⁵ Bezwzględny charakter tego obowiązku wynika wprost z przepisu art. 300²² § 3 KSH.

⁸⁶⁶ Inaczej, niż w przypadku spółki akcyjnej, gdzie odpowiedzialność w zakresie otrzymanego udziału w zysku wyłącza dobra wiara akcjonariusza (art. 350 § 1 zdanie drugie KSH).

⁸⁶⁷ Niektórzy autorzy wskazują, że brak jest uzasadnienia, czemu ustawodawca wprowadził w tym przepisie nowe, autonomiczne pojęcie „odbiorcy” rozumianego jako akcjonariusz, który otrzymał wypłatę wbrew przepisom prawa lub postanowieniom umowy spółki. Tak też M. Wawer, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²², Nb. 2. Pojęcie „odbiorcy” funkcjonowało już jednak wcześniej w art. 198 KSH oraz art. 350 KSH. Jakkolwiek można dyskutować na temat zasadności funkcjonowania takiej nomenklatury, ustawodawca jest w kwestii jej użycia przynajmniej konsekwentny.

⁸⁶⁸ Tak: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²².

⁸⁶⁹ W przypadku akcjonariusza, który wiedział o bezprawności wypłaty zastosowanie na mocy art. 2 KSH znajdzie termin sześcioletni określony w art. 118 KC.

⁸⁷⁰ M. Rodzyńkiewicz w kontekście stosowania przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu słusznie zwraca uwagę na różnicę, pomiędzy pobraniem „wbrew przepisom prawa”, a pobraniem „bez podstawy prawnej”. M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 198.

§ 1 KSH należy wskazać, że tej samej natury wątpliwości występują również w prostej spółce akcyjnej. Opowiadając się wbrew wykładni rozszerzającej, a więc za uznaniem, że przepis art. 300²² § 1 KSH odnosi się wyłącznie do wypłat opartych na stosunku spółki należy odesłać w tym zakresie do powołanego dorobku doktryny, który w zakresie argumentacji wydaje się wyczerpany⁸⁷¹. Bezprawność wypłaty obciążonej obowiązkiem zwrotu może wynikać np. z naruszenia regulacji dotyczących wypłaty dywidendy, zasady testu bilansowego albo zakazu świadczeń zagrażających wypłacalności spółki, czy też uiszczenia spłaty za akcje podlegające umorzeniu.

Kolejnym problemem, powstającym w toku wykładni przepisu art. 300²² § 1 KSH jest odpowiedź na pytanie, czy w użytych przez ustawodawcę pojęciu „wypłaty” zawierają się wyłącznie świadczenia pieniężne, czy też zarówno świadczenia pieniężne, jak i świadczenia o charakterze niepieniężnym. Przedstawiciele doktryny również w tej kwestii są podzieleni⁸⁷². Argumentując za objęciem normą art. 300²² § 1 KSH również świadczeń niepieniężnych wskazuje się, że pojęcie wypłaty wykorzystywane jest również w innych przepisach dotyczących prostej spółki akcyjnej, przede wszystkim w art. 300¹⁵ KSH. Definiując to pojęcie należałoby przyjąć, że ustawodawca w każdym z przepisów posługuje się nim w takim samym znaczeniu. Uznanie zaś, że art. 300¹⁵ KSH odnosi się wyłącznie do wypłat pieniężnych prowadziłoby do tego, że test wypłacalności nie obejmowałby świadczeń niepieniężnych, wykonywanych przez spółkę na rzecz akcjonariusza, co nie znajduje logicznego uzasadnienia⁸⁷³.

⁸⁷¹ Za przyjęciem, że przepisy te odnoszą się wyłącznie do świadczeń opartych na stosunku spółki wypowiedzi się: W. Popiołek, *Akcja...*, s. 202-203; J. Bieniak, M. Wawer w: *Kodeks spółek...*, art. 350, Nb. 1; A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych, Tom IIA...*, art. 198, Nb. 7; S. Sołtysiński, M. Mataczyński, w: *Kodeks spółek...*, art. 350, Nb. 6; J. Frąckowiak, A. Kidyba, W. Popiołek, M. Spyra, w: *Prawo spółek handlowych. Tom 2. System Prawa Handlowego*, red. S. Włodyka, Warszawa 2012, art. 350, Nb. 320, Legalis; A. Kidyba, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 350; M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 350. Za tym, że dotyczą one wszelkich świadczeń dokonanych z naruszeniem prawa: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²²; R. Pabis, w: *Kodeks spółek handlowych. Komentarz...*, art. 350; M. Chomiuk, w: *Kodeks spółek...*, art. 198.

A. Opalski w przytoczonej bibliografii wskazuje przy tym na konieczność weryfikacji, czy w danym stanie faktycznym nie mamy do czynienia z tzw. „ukrytą wypłatą”, która stanowiłaby bezprawne przesunięcie majątkowe, wynikające ze stosunku spółki albo stosunków pozakorporacyjnych.

⁸⁷² Za uznaniem, że pojęcie „wypłaty” obejmuje zarówno świadczenia pieniężne, jak i niepieniężne opowiada się M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²². Na kanwie sp. z o.o., gdzie także wykorzystywane jest pojęcie „wypłaty” wypowiedzi się tak również A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych, Tom IIA...*, art. 198, Nb. 1; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 198. W przypadku spółki akcyjnej tak: B. Popielarski, M. Przychodzki, *Dywidenda...*, s. 20. Za stwierdzeniem, że przepis ten dotyczy tylko świadczeń pieniężnych: B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²²; G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300²².

⁸⁷³ M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²². Na temat m.in. dywidendy niepieniężnej patrz podrozdz. 4.1.1.1.

Wypowiadając się przeciwko tej teorii pozornie można wskazać na samą treść art. 300²² § 1 KSH, bowiem określenie „wyplata” w języku powszechnym wiązane jest tradycyjnie z pieniądzem⁸⁷⁴. Odpowiadając na ten argument należy zaznaczyć, że pojęcie wypłaty funkcjonuje zarówno w znaczeniu „wypłacenia pieniędzy”, jak i w znaczeniu „wypłacenia należności”⁸⁷⁵. Literalna treść przepisu nie wyłącza zatem jego rozumienia również w zakresie wypłaty „należności” o charakterze niepieniężnym. Niestety, w toku tej dyskusji nie jest możliwa obrona stanowiska o pełnej racjonalności ustawodawcy. Zgodnie z zasadami prawidłowej legislacji ustawodawca nie powinien bowiem posługiwać się różnymi określeniami, przypisując im jednocześnie to samo znaczenie. Jeśliby uznać, że dyspozycja art. 300²² § 1 KSH obejmuje zarówno świadczenia pieniężne, jak i niepieniężne powstaje pytanie, czemu całkowicie inaczej skonstruowano przepis art. 350 § 1 KSH, w którym zamiast pojęcia „otrzymał wypłatę” wykorzystano sformułowanie „otrzymali jakiegokolwiek świadczenia”. W doktrynie nie budzi wątpliwości, że w przepisie art. 350 § 1 KSH chodzi o wszelkie świadczenia, zarówno pieniężne, jak i niepieniężne⁸⁷⁶. Jeśli intencją ustawodawcy było przyjęcie takiego samego rozwiązania w prostej spółce akcyjnej pojawia się pytanie, czemu przepis art. 300²² § 1 KSH został w tym aspekcie skonstruowany inaczej, niż przepis art. 350 § 1 KSH (a podobnie do art. 198 § 1 KSH). Prozaicznej odpowiedzi dostarczają materiały legislacyjne w postaci uzasadnienia projektu ustawy, wprowadzającej prostą spółkę akcyjną, gdzie wskazano, że „Korelatem zabiegu zniesienia kapitału zakładowego jest wprowadzenie zakazu dokonywania *wypłat (świadczeń)* na rzecz akcjonariuszy, które zagrażałyby wypłacalności spółki oraz innych instrumentów wzmacniających pozycję wierzycieli PSA”⁸⁷⁷. Jak widać w rozumieniu ustawodawcy (błędym z punktu widzenia techniki prawodawczej) pojęcia „wypłaty” i „świadczenia” (a więc w tym świadczenia pieniężnego i niepieniężnego) mogą być (i są) używane zamiennie. Jest to w zasadzie zgodne z dotychczasową praktyką ustawodawcy, co widać na przykładzie art. 350 § 1 i 2 KSH. Jak już wskazywano, w art. 350 § 1 KSH uregulowano kwestię „otrzymywania jakiegokolwiek świadczeń” przez akcjonariuszy. W art. 350 § 2 KSH, określając termin przedawnienia roszczeń, o których mowa w § 1

⁸⁷⁴ Argument ten dostrzega M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300²².

⁸⁷⁵ Zob. słownik języka polskiego PWN: <https://sjp.pwn.pl/szukaj/Wyp%C5%82ata.html>, (dostęp: 7.06.2024 r.) W słowniku PWN pojęcie „wypłacenia należności” podawane jest zresztą jako pierwsze.

⁸⁷⁶ W miejsce wielu: A. Kidyba, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 350; W. Popiołek, *Akcja...*, s. 202.

⁸⁷⁷ Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 26..

jako punkt odniesienia użyto natomiast pojęcia „dnia wypłaty”. Nie „dnia otrzymania świadczenia”, jak nakazywałaby konsekwencja. Wiązanie pojęcia „wypłaty” wyłącznie ze świadczeniami pieniężnymi, w konsekwencji musiałoby prowadzić do wniosku, że termin przedawnienia określony w art. 350 § 2 KSH nie ma zastosowania w przypadku świadczeń o charakterze niepieniężnym. Tymczasem stanowisko takie w doktrynie nie występuje. Mając to na uwadze opowiadam się za uznaniem, że przepis art. 300²² § 1 KSH obejmuje swym zakresem zarówno świadczenia pieniężne, jak i świadczenia niepieniężne dokonywane na rzecz akcjonariusza (odbiorcy). Zbędny wydaje się tutaj wniosek *de lege ferenda* ujednolicenia pojęć wykorzystywanych przez ustawodawcę, bowiem jego spełnienie musiałoby wiązać się ze zmianą kilkudziesięciu przepisów KSH⁸⁷⁸.

5.3. Obowiązek zwrotu zaliczki wypłaconej na poczet przewidywanej dywidendy

W art. 300¹⁷ § 2 KSH uregulowana została kwestia obowiązku zwrotu zaliczki wypłaconej akcjonariuszom na poczet przewidywanej dywidendy. Ustawodawca kwestię tę w zakresie przesłanek zwrotu uregulował tak samo, jak w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w art. 195 § 1¹ KSH⁸⁷⁹. Z tego względu konstrukcja przyjęta w prostej spółce akcyjnej budzi takie same wątpliwości, jak jej odpowiednik w sp. z o.o. Podstawowe założenie tej regulacji opiera się na stwierdzeniu, że zwrot zaliczki powinien nastąpić, jeśli kwota środków z tego tytułu wypłaconych jest wyższa, niż wynik finansowy spółki. W przypadku odnotowania straty akcjonariusze są zobowiązani do zwrotu całości wypłaconej zaliczki. Jeśli spółka osiągnęła zysk, zwrot zaliczki powinien zostać dokonany w części odpowiadającej wysokości przekraczającej zysk przypadający akcjonariuszowi za dany rok obrotowy. Wypłata zaliczki jest zatem ściśle związana z wynikiem finansowym osiągniętym przez spółkę. Obowiązek zwrotu zaliczki przechodzi na nabywcę akcji wraz z udziałem, co może prowadzić do sytuacji,

⁸⁷⁸ Pojęcia „wypłaty” i „świadczenia” zawarte są w kilkudziesięciu jednostkach redakcyjnych KSH.

⁸⁷⁹ Identyczne uregulowanie zwrotu zaliczki w prostej spółce akcyjnej i sp. z o.o. spotkało się w doktrynie z krytyką – zasady wypłaty zaliczki są bowiem w tych spółkach uregulowane odmiennie. Tak B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷.

w której zwrotu środków w wysokości wypłaconej zaliczki dokonywać będzie osoba inna, niż ta, która zaliczkę otrzymała⁸⁸⁰.

Zgodnie z wykładnią literalną z treści art. 300¹⁷ § 2 KSH można wysnuć wniosek, że przesłanką zwrotu zaliczek jest uzyskanie w danym roku obrotowym zysku niższego, niż wypłacona kwota zaliczek – zysku netto (bez uwzględnienia zatem np. środków znajdujących się na utworzonym z zysku kapitale rezerwowym)⁸⁸¹. Tymczasem na mocy art. 300¹⁷ § 1 KSH w zw. z art. 300¹⁵ § 2 KSH zaliczka na poczet dywidendy może zostać wypłacona w kwocie całej zdolności dywidendowej, powiększonej o przewidywany zysk, a pomniejszonej o kapitał akcyjny. Z tego względu słusznie uznaje się, że literalna wykładnia art. 300¹⁷ § 2 KSH prowadzi do niemożliwych do akceptacji rezultatów, które należy uzupełnić wykładnią funkcjonalną⁸⁸². Sumę dywidendową ocenianą pod kątem nadmierności zaliczek powinno się zatem wyprowadzić z art. 300¹⁵ § 2 KSH, nie zaś brać pod uwagę jedynie zysk z zamkniętego roku obrotowego⁸⁸³.

Należy odnieść się do pominięcia w art. 300¹⁷ § 2 KSH sytuacji, gdy spółka co prawda osiągnęła zysk w wysokości wyższej od wypłaconych zaliczek, jednak walne zgromadzenie nie podjęło uchwały w sprawie podziału zysku albo nie przeznaczyło zysku na poczet dywidendy⁸⁸⁴. W doktrynie przedstawiono różne koncepcje na temat rezultatów takiej sytuacji faktycznej. Pierwsza z nich zakłada, że jeśli walne zgromadzenie podejmie uchwałę o podziale zysku w inny sposób, niż przez wypłatę dywidendy, po stronie akcjonariuszy powstanie obowiązek zwrotu zaliczek – w oparciu

⁸⁸⁰ K. Wosiak, *Zwrot zaliczek dywidendowych według art. 195 § 1¹ k.s.h.*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2020/8, s. 43; M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁷; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷. Odwrotnie w spółce akcyjnej, o czym M. Baszczyk, *Prawo domagania się przez spółkę akcyjną zwrotu wypłaconej zaliczki na poczet przewidywanej dywidendy*, „Monitor Prawniczy” 2018/10, s. 533.

⁸⁸¹ Na temat możliwych definicji pojęcia „zysku” patrz: R. Szyszko, *Zaliczka dywidendowa w spółce z o.o. – cz. I. Wypłata zaliczki a sprawozdawczość finansowa za poprzedni rok obrotowy*, „Monitor Prawniczy” 2019/15, s. 826-827.

⁸⁸² B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷.

⁸⁸³ Tak również B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷. W przypadku art. 195 i art. 192 KSH stanowisko takie obierają: K. Wosiak, *Zwrot zaliczek...*, s. 44; A. Kidyba, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 195. W ramach argumentacji wskazuje się przy tym, że zaliczka jest przecież wypłacana „na poczet” dywidendy i nie jest świadczeniem samoistnym. Na temat niesamoistnego charakteru dywidendy: A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych, Tom IIA...*, art. 195, Nb. 14; M. Michalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom II. Komentarz do art. 151-300*, red. A. Kidyba, Warszawa 2018, art. 194, LEX; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷. Jako świadczenie samoistne traktuje jednak zaliczkę P. Pinior, *Zaliczka...*, s. 23.

⁸⁸⁴ Zwracając na to uwagę również: M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁷; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷.

o przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu⁸⁸⁵. Brak bowiem będzie świadczenia, na poczet którego można zaliczyć otrzymaną zaliczkę⁸⁸⁶. Druga z koncepcji opiera się m.in. na wnioskowaniu *a contrario*. Skoro ustawodawca zdecydował się uregulować kwestię zwrotu zaliczki w jednym przypadku (gdy zaliczka przewyższa możliwą do wypłaty dywidendę), a nie zrobił tego w opisywanym przypadku (gdy zysk został osiągnięty, jednak nie przeznaczono go w dostatecznej wysokości na dywidendę), to w takim wypadku akcjonariusze nie są zobowiązani do zwrotu zaliczek otrzymanych na poczet dywidendy⁸⁸⁷. Akcjonariusze są wtedy związani wcześniejszą decyzją zarządu o wypłacie zaliczki⁸⁸⁸. Bardziej przekonująca wydaje się druga z przytoczonych koncepcji. Przepis art. 195 § 1¹ KSH wszedł w życie z dniem 1 marca 2019 roku, a więc na długo przed wprowadzeniem prostej spółki akcyjnej. Ustawodawcy były zatem znane wątpliwości i zastrzeżenia formułowane w doktrynie wobec wykładni tak ukształtowanej normy prawnej, którą ten zdecydował się jednak w art. 300¹⁷ § 2 KSH powtórzyć. Można więc wnioskować, że ustawodawca uregulowanie przesłanek zwrotu zaliczek w art. 300¹⁷ § 2 KSH uznaje za kompletne – niewymagające zatem rozszerzenia obowiązku na przypadki w przepisie tym wyraźnie nieuregulowane. Przyjęta teza o braku obowiązku zwrotu zaliczek jest zresztą zbieżna z pojawiającym się w doktrynie poglądem o samoistnym charakterze świadczenia z tytułu zwrotu zaliczki⁸⁸⁹.

Obowiązek zwrotu zaliczki w trybie art. 300¹⁷ § 2 KSH nie dotyczy sytuacji nienależnego jej pobrania. W takim przypadku zastosowanie znajdzie przepis art. 300²² KSH⁸⁹⁰. Z tego względu, co do zasady, do zwrotu zaliczek nie znajdą zastosowania

⁸⁸⁵ B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷. Podobnie w przypadku spółki akcyjnej A. Kidyba, według którego będziemy mieli do czynienia z nienależnym świadczeniem, do którego znajdzie zastosowanie art. 410 § 1 KC. A. Kidyba, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 349.

⁸⁸⁶ B. Woźniak wskazuje również, że przyjęcie innego stanowiska prowadziłoby do tego, że albo podejmując decyzję o wypłacie zaliczki zarząd odbiera akcjonariuszom kompetencję do podjęcia decyzji o przeznaczeniu zysku, albo w przypadku podjęcia przez walne zgromadzenie decyzji o przeznaczeniu zysku w inny sposób niż podział zysku zaliczki zostają u akcjonariuszy jako samoistne świadczenie (zarząd będzie natomiast zobowiązany wobec spółki do zapłaty kwoty równej wysokości wypłaconych zaliczek). B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷.

⁸⁸⁷ Tak M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁷.

⁸⁸⁸ *Ibidem*, art. 300¹⁷. Tak też na temat zwrotu zaliczki w stanie prawnym sprzed wprowadzenia art. 195 § 1¹ KSH oraz prostej spółki akcyjnej patrz: W. Pyziół, w: *Kodeks...*, art. 194; M. Baszczyk, *Prawo domagania...*, s. 535. Przeciwnie na temat kwestii związania współników decyzją zarządu o wypłacie zaliczek M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 194. Na temat braku obowiązku zwrotu zaliczek w spółce akcyjnej wypowiadał się również P. Piniór, *Zaliczka...*, s. 25.

⁸⁸⁹ P. Piniór, *Zaliczka...*, s. 23 i 25.

⁸⁹⁰ Więcej na ten temat patrz podrozdz. 5.2.

przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu, bowiem mają one charakter *lex generali*. W związku z wyczerpującym uregulowaniem kwestii podstawy zwrotu zaliczek w KSH nie zachodzi konieczność sięgania do przepisów ogólnych o bezpodstawnym wzbogaceniu⁸⁹¹.

Stwierdzając, że w wypadku zaistnienia obowiązku zwrotu zaliczek przez akcjonariuszy po stronie spółki powstaje roszczenie o zwrot zaliczek (w całości albo w części) koniecznym jest rozważenie, w którym momencie roszczenie to staje się wymagalne. W doktrynie można spotkać się ze stanowiskiem, że datę wymagalności roszczenia spółki wyznacza dzień podjęcia uchwały o wypłacie dywidendy albo dzień dywidendy określony w uchwale walnego zgromadzenia zgodnie z art. 300¹⁶ KSH (o ile akcjonariusze nie ustalą w uchwale innego terminu zwrotu)⁸⁹². Słusznie wskazuje się jednak, że teoria ta nie znajduje zastosowania, jeśli spółka nie osiągnie zysku, a w związku z tym akcjonariusze nie podejmą uchwały o wypłacie dywidendy (tym samym nie będzie też dnia dywidendy)⁸⁹³. Niepodejmowanie uchwały mogłoby również następować w celu unikania (opóźnienia) zwrotu zaliczek⁸⁹⁴. Ponadto z treści przepisu art. 300¹⁷ § 2 KSH wynika wyraźnie, że obowiązek zwrotu wiąże się z wystąpieniem określonego wyniku finansowego spółki⁸⁹⁵. Wydaje się zatem, że teorię mówiącą o powiązaniu momentu powstania obowiązku zwrotu zaliczek z podjęciem uchwały o wypłacie dywidendy można z powyższych względów uznać za niezasadną. Z tych samych względów odrzucić należy wiązanie obowiązku zwrotu zaliczki z podjęciem uchwały o zatwierdzeniu sprawozdania finansowego⁸⁹⁶. Słusznie przyjmuje się zresztą,

⁸⁹¹ Tak M. Mazgaj, w: *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁷. Por.: wyrok SN z 14.11.2014 r., I CSK 726/13, LEX nr 1566714.

Jeśliby przyjąć przytoczoną już teorię o obowiązku zwrotu zaliczek przez akcjonariuszy (w przypadku podjęcia uchwały o podziale zysku w inny sposób, niż przez wypłatę dywidendy), będziemy mieli jednak do czynienia z wyjątkiem od tej zasady, bowiem zastosowanie co do zwrotu zaliczek przez akcjonariuszy znajdzie art. 410 § 1 KC.

⁸⁹² G. Kozieł, *Prosta spółka...*, art. 300²², Nb. 3. Natomiast zdaniem R. Szyszko, wyrażonego na kanwie sp. z o.o., roszczenie o zwrot zaliczki będzie się przedawniać począwszy od dnia następującego po dniu, kiedy wspólnicy podjęli uchwałę o wypłacie dywidendy. Wydaje się on przy tym wskazywać, że roszczenie o zwrot stanie się wymagalne (w braku jego oznaczenia w umowie spółki) w myśl przepisu art. 455 KC w zw. z art. 2 KSH po wezwaniu wspólników do zwrotu zaliczki. R. Szyszko, *Zwrot zaliczki dywidendowej w spółce z o.o. w trybie nowo wprowadzonego art. 195 § 1¹ KSH*, „Monitor Prawniczy” 2019/18, s. 1005.

⁸⁹³ G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷.

⁸⁹⁴ M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁷. Na przykładzie sp. z o.o. tak: M. Chomiuk, w: *Kodeks spółek...*, art. 195.

⁸⁹⁴ Tak też w przypadku art. 195 § 1¹ KSH argumentuje K. Wosiak, *Zwrot zaliczek...*, s. 44.

⁸⁹⁵ Ponownie, wskazuje tak K. Wosiak, *Zwrot zaliczek...*, s. 44.

⁸⁹⁶ B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300²²; K. Wosiak, *Zwrot zaliczek...*, s. 44.

że uchwała zatwierdzająca sprawozdanie finansowe nie wywołuje skutków cywilnoprawnych⁸⁹⁷. Jej celem jest stwierdzenie przez zgromadzenie wspólników, że sprawy finansowe spółki, w roku obrotowym, którego dotyczy sprawozdanie finansowe, były prowadzone zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami. Jest to nie tyle czynność prawna spółki, lecz czynność jej organu pełniąca ważną rolę w porządkowaniu funkcjonowania spółki jako podmiotu, który ma spełniać standardy ustalone w ustawie o rachunkowości (u.o.r.)⁸⁹⁸.

Mając to na uwadze opowiadam się za przyjęciem, że obowiązek zwrotu zaliczek powstaje *ex lege* z końcem roku obrotowego, niezależnie od podjęcia przez spółkę jakichkolwiek czynności⁸⁹⁹. W doktrynie i judykaturze wymagalność roszczenia określana jest jako stan, w którym wierzyciel ma prawną możliwość żądania zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności. Jest to stan potencjalny, o charakterze obiektywnym, którego początek zbiega się z chwilą uaktywnienia się wierzytelności⁹⁰⁰. Roszczenie z tytułu zwrotu zaliczek w oparciu o art. 300¹⁷ § 2 KSH należy uznać za roszczenie o charakterze bezterminowym. Roszczenia z zobowiązań bezterminowych stają się wymagalne po zaistnieniu zdarzenia, którego wystąpienie zależy od woli wierzyciela, a mianowicie od wezwania dłużnika do spełnienia świadczenia. W takim wezwaniu wierzyciel może określać termin, w którym zobowiązanie powinno być wykonane. Staje się on wówczas terminem wymagalności roszczenia o wykonanie zobowiązania. Jeżeli natomiast wierzyciel tego terminu nie określi, to zgodnie z art. 455 *in fine* KC świadczenie musi być spełnione przez dłużnika niezwłocznie po wezwaniu⁹⁰¹. W art. 120 § 1 zdanie drugie KC, na potrzeby określenia momentu, w którym rozpoczyna się bieg przedawnienia roszczenia o wykonanie zobowiązania bezterminowego, ustawodawca przewidział, że ocena decydujących o tym przesłanek, ma być dokonywana według zobiektywizowanych kryteriów. W myśl tego przepisu, dla stwierdzenia, że zaistniał stan wymagalności roszczenia o wykonanie zobowiązania bezterminowego nie ma znaczenia to, czy wierzyciel lub dłużnik mieli wiedzę o okolicznościach, które go uzasadniały. Jeśli bowiem spowodowanie wymagalności

⁸⁹⁷ B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷.

⁸⁹⁸ Wyrok SN z 10.02.2012 r., II CSK 350/11, OSNC-ZD 2013, nr 2, poz. 40.

⁸⁹⁹ Tak też na poczet sp. z o.o. K. Wosiak, *Zwrot zaliczek...*, s. 44; A. Kidyba, w: *Komentarz aktualizowany...*, art. 195.

⁹⁰⁰ Wyrok SN z 28.04.2004 r., V CK 461/03, LEX nr 174217; Wyrok SN z 12.02.1991 r., III CRN 500/90, OSNC 1992, nr 7-8, poz. 137.

⁹⁰¹ Uchwała SN z 22.11.2013 r., III CZP 72/13, OSNC-ZD 2014, nr 2, poz. 40.

roszczenia zależy od podjęcia określonych czynności przez wierzyciela (w tym od wezwania dłużnika do zapłaty), to należy uznać, że podjął on te czynności w najwcześniejszym możliwym terminie. Z powyższego założenia wynika, że rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia roszczeń bezterminowych ma być oceniane w oderwaniu od okoliczności o charakterze indywidualnym i subiektywnym⁹⁰². Z końcem roku obrotowego roszczenie spółki o zwrot zaliczki stanie się zatem hipotetycznie wymagalne oraz rozpocznie się bieg terminu przedawnienia, bowiem już w tym momencie spółka miała teoretyczną możliwość ustalenia wysokości powstałej straty. W istocie, sprawozdanie finansowe jest konieczne do dokładnego ustalenia przez spółkę, czy zamknięty rok obrotowy zakończono ze stratą lub zyskiem, lecz w żadnym wypadku jego sporządzenie (bądź też powzięcie przez zarząd w jakikolwiek sposób wiedzy o stanie finansowym spółki na koniec roku obrotowego) nie prowadzi do powstania zysku lub straty. Wypracowany przez spółkę zysk lub strata bezsprzecznie istnieją już z zakończeniem roku obrotowego – powstają na skutek realnych procesów gospodarczych, których spółka jest uczestnikiem, nie zaś na skutek jakiegokolwiek czynności wewnętrznej korporacyjnej. Podobnie na gruncie odpowiedzialności odszkodowawczej moment wystąpienia szkody nie jest zależny od jej subiektywnego postrzegania. Natomiast w przypadku przedawnienia roszczenia o odszkodowanie *ex contractu* wskazuje się, że rozpoczyna ono bieg w chwili, w której powstała szkoda pozostająca w związku z naruszeniem zobowiązania⁹⁰³. Sprawozdanie finansowe jedynie wykazuje (dokumentuje) stan finansowy spółki w formie przystępnej dla spółki i jej akcjonariuszy. W przypadku każdej spółki najwcześniejszym możliwym terminem na ustalenie, czy rok obrotowy został zakończony z zyskiem, czy też ze stratą jest pierwszy dzień następujący po zakończeniu roku obrotowego. Moment uzyskania przez zarząd informacji o wyniku finansowym spółki będzie nieomalże w pełni od tego, jak szybko i jak sprawnie zarząd podejmie działania w celu uzyskania takich informacji. Przyjęcie, że to moment powzięcia informacji o wyniku finansowym spółki za poprzedni rok obrotowy stanowi początek biegu terminu przedawnienia prowadziłoby do umożliwienia zarządowi „odraczania” tej chwili, praktycznie na tej samej zasadzie, co w przypadku zatwierdzania sprawozdania finansowego. Uznanie, że hipotetyczna wymagalność opisywana w art. 120 § 1 zdanie drugie KC w przypadku

⁹⁰² Uchwała SN z 22.11.2013 r., III CZP 72/13, OSNC-ZD 2014, nr 2, poz. 40.

⁹⁰³ Uchwała SN z 22.11.2013 r., III CZP 72/13, OSNC-ZD 2014, nr 2, poz. 40 wraz z orzecznictwem tam wskazanym.

roszczenia o zwrot zaliczek powstaje już w dzień po zamknięciu roku obrotowego (i od tego momentu biegnie termin przedawnienia) pozwala uniezależnić rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia od jakiegokolwiek działania spółki. Pozostaje to w zgodzie z ogólną tendencją prawa prywatnego do obiektywnego ujmowania faktów stanowiących źródło wymagalności, połączoną z dążeniem do przyspieszenia początku biegu terminu przedawnienia oraz efektywnego uporządkowania sytuacji prawnej roszczeń, które nie są dochodzone przez wierzycieli⁹⁰⁴. Gdyby wiązać początek biegu terminu przedawnienia z powzięciem przez zarząd informacji o stanie finansowym spółki (albo sporządzeniem sprawozdania finansowego) wprowadzałoby to regulację analogiczną, do tej z art. 442¹ § 1 KC, w którym przewidziano związanie początku biegu terminu przedawnienia z dowiedzeniem się albo możliwością dowiedzenia się (przy zachowaniu należytej staranności) o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia⁹⁰⁵. Przepis ten stanowi jednak *lex specialis* odnoszący się wyłącznie do roszczeń o naprawienie szkody, wyrządzonej czynem niedozwolonym. Sam ten fakt powoduje, że rozwiązanie to nie powinno być stosowane w zw. z art. 455 KC.

Reasumując, uznaję, że roszczenie spółki o zwrot zaliczek w trybie art. 300¹⁷ § 2 KSH powstaje *ex lege* już z chwilą zamknięcia roku obrotowego. To od tego momentu, w związku z powstaniem stanu hipotetycznej wymagalności, na mocy art. 120 § 1 zdanie drugie KC rozpocznie bieg termin przedawnienia. Zarząd od momentu zamknięcia roku obrotowego może wezwać akcjonariuszy do zwrotu zaliczek, choć w praktyce najczęściej nastąpi to po sporządzeniu lub po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego⁹⁰⁶. Zwrot zaliczek powinien nastąpić niezwłocznie po wezwaniu, zgodnie z dyspozycją art. 455 KC⁹⁰⁷.

⁹⁰⁴ Tak też w związku z art. 471 KC uchwała SN z 22.11.2013 r., III CZP 72/13, OSNC-ZD 2014, nr 2, poz. 40.

⁹⁰⁵ Moment powstania roszczenia spółki wiąże z chwilą sporządzenia sprawozdania finansowego B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷.

⁹⁰⁶ Można sobie jednak wyobrazić sytuację, w której wielkość straty finansowej w kontraście do wysokości zaliczek będzie na tyle oczywista i pewna, że jeszcze przed sporządzeniem sprawozdania finansowego członkowie zarządu za zasadne uznają wezwanie do zwrotu zaliczek – zgodnie z przyjętą w niniejszej pracy koncepcją będą do tego uprawnieni. Słusznie twierdzi M. Dumkiewicz wskazując, że zarząd powinien wezwać akcjonariuszy do zwrotu zaliczek, gdy tylko poweźmie informację o wyniku finansowym spółki za poprzedni rok obrotowy. M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁷. Inaczej G. Keler, który podnosi, że informacja o wyniku finansowym spółki powinna wynikać co najmniej ze sporządzonego i podpisanego przez zarząd sprawozdania finansowego. G. Keler, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷.

⁹⁰⁷ M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek...*, art. 300¹⁷; B. Woźniak, w: *Prosta spółka...*, art. 300¹⁷.

5.4. Obowiązek lojalności

Istnienie w klasycznej spółce akcyjnej obowiązku lojalności akcjonariuszy stanowiło dotychczas przedmiot sporu w doktrynie. Jako argument przemawiający przeciwko istnieniu takiego obowiązku ustawowego wskazywano przede wszystkim, choć nie tylko, kapitałowy charakter spółki akcyjnej⁹⁰⁸. Wydaje się jednak, że racja leży po stronie autorów, którzy wskazują na nierozzerwalny związek obowiązku lojalności z naturą stosunku prawnego spółki handlowej⁹⁰⁹. W orzecznictwie wyraźnie akcentuje się, że celem każdej spółki handlowej, zarówno osobowej, jak i kapitałowej, podobnie zresztą jak każdej korporacji czyli zrzeszenia osób, jest dążenie do osiągnięcia wspólnego celu (art. 3 KSH). Chodzi tu zresztą nie tylko o cel gospodarczy, ale również społeczny, zaś podstawową cechą każdej spółki jest idea współdziałania współników (akcjonariuszy)⁹¹⁰. Niezależnie od oceny zakresu przedmiotowego i podmiotowego obowiązku w przypadku pozostałych spółek (w szczególności spółki akcyjnej) można postawić tezę, iż obowiązek lojalności stanowi element składowy konstrukcji prostej spółki akcyjnej⁹¹¹. Rozumieć go należy jako obowiązek uczciwego i zgodnego z dobrymi obyczajami postępowania wobec akcjonariuszy oraz spółki⁹¹².

Źródła tego obowiązku, tak jak i w przypadku pozostałych spółek, nie wyrażono *expressis verbis* w treści KSH. Doszukiwać się go należy w:

⁹⁰⁸ W. Popiołek, *Akcja...*, s. 192; A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 266-267. Na gruncie KH tak: Szumański, w: *Papiery...*, s. 165. Przeciwko istnieniu obowiązku lojalności wypowiadał się również m.in. R. Czerniawski, *Akcjonariusz...*, s. 153. Nie negowano jednocześnie możliwości ustanowienia takiego obowiązku w statucie, bądź na podstawie innych umów między akcjonariuszami lub między akcjonariuszami a spółką. Na temat postanowień umów akcjonariuszy spółki akcyjnej, które można uznać za prowadzące do obejścia prawa (na gruncie KH) patrz: Ł. Gasiński, *Dopuszczalność zawierania umów...*, s. 45 i n.

⁹⁰⁹ A. Kappes, *Źródła obowiązku...*, s. 163; S. Sołtysiński, L. Moskwa, w: *System Prawa Prywatnego. Prawo spółek kapitałowych, t. 17A*, red. S. Sołtysiński, Warszawa 2015, Rozdział I, § 8, Nb. 49, Legalis; D. Wajda, *Obowiązek lojalności w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2015, s. 5; P. Piniór, *Nadzór...*, s. 298; A. Opalski, w: *Kodeks spółek handlowych. Tom IIIA...*, uwagi na początku rozdziału 2, Nb. 22; P. Relidzyński, *Obowiązek lojalności współników i członków organów spółek kapitałowych, ze szczególnym uwzględnieniem monistycznych modeli organów*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023/1, s. 29-30. Kwestia lojalności akcjonariuszy znalazła zresztą wydzźwięk w orzecznictwie, patrz: wyrok SN z 16.10.2008 r., III CSK 100/08, OSNC-ZD 2009, nr 1, poz. 30 wraz z glosą D. Wajdy, *Obowiązek lojalności akcjonariuszy przy podejmowaniu uchwał*, „Prawo Spółek” 2009/9, s. 50-57.

⁹¹⁰ Wyrok SN z 10.04.2008 r., IV CSK 20/08, Legalis nr 167829.

⁹¹¹ Więcej na temat natury prostej spółki akcyjnej patrz rozdz. 1. Natomiast na temat obowiązku lojalności członków organów prostej spółki akcyjnej patrz: P. Relidzyński, *Obowiązek...*, s. 32-33; K. Osajda, *Odpowiedzialność...*, s. 646.

⁹¹² Szerzej na temat definicji „obowiązku lojalności” w prawie prywatnym patrz: D. Wajda, *Obowiązek lojalności w spółkach...*, s. 4-7 oraz J. Pokrzywniak, *Obowiązek lojalności jako element stosunku obligacyjnego*, „Monitor Prawniczy” 2003/19, s. 885-889.

- art. 354 KC, stanowiącym podstawę zasady lojalności kontraktowej;
- art. 5 KC, regulującym kwestię nadużycia prawa podmiotowego;
- art. 3 KSH, który definiuje wynikający z członkostwa w spółce, a ciążyący na akcjonariuszach obowiązek dążenia do osiągnięcia wspólnego celu;
- art. 56 KC, zgodnie z którym czynność prawna w postaci umowy spółki wywiera również skutki wynikające z zasad współżycia społecznego i z ustalonych zwyczajów;
- art. 422 KSH, stosowanym odpowiednio do uchwał akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej zgodnie z przepisem art. 300¹⁰¹ KSH, a regulującym kwestię zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia sprzecznych z umową spółki bądź dobrymi obyczajami i godzących w interes spółki lub mających na celu pokrzywdzenie akcjonariusza⁹¹³;
- istocie stosunku prawnego spółki;
- zasadzie dobrych obyczajów⁹¹⁴.

Przytoczone przepisy i zasady prawne nie powinny być oceniane odrębnie, bowiem właśnie razem tworzą one podstawy i granice obowiązku lojalności⁹¹⁵. Częstokroć zresztą przeplatają się wzajemnie. Przykładowo przepis art. 422 § 1 KSH w części, w której wskazuje na konieczność ochrony dobrych obyczajów przy podejmowaniu uchwał przez walne zgromadzenie, wyraźnie wskazuje na objęcie ochroną tej zasady prawnej.

Mając na względzie, że istnienie obowiązku lojalności kwestionowane było w doktrynie przede wszystkim w przypadku spółki akcyjnej (zarówno co do jego istoty, jak i zakresu), koniecznym jest wskazanie na cechy prostej spółki akcyjnej, które

⁹¹³ Więcej na temat zaskarżania uchwał w prostej spółce akcyjnej patrz podrozdz. 4.2.6.

⁹¹⁴ Wymienione podstawy ogólne obowiązku lojalności w przypadku innych niż prosta spółka akcyjna spółek kapitałowych, w szczególności spółki akcyjnej, wskazują: S. Sołtysiński, L. Moskwa, w: *System Prawa...*, Rozdział I, § 8, Nb. 50; A. Kappes, *Źródła obowiązku...*, s. 164-166; P. Pinior, *Nadzór...*, s. 298-305; M. Tajer, *Obowiązek lojalności akcjonariuszy*, „Prawo Spółek” 2011/4, s. 24-26; D. Wajda, *Obowiązek lojalności w spółkach...*, s. 16-20; D. Wajda, *Obowiązek lojalności akcjonariuszy...*, s. 51-54; A. Opalski, *Obowiązek lojalności w spółkach kapitałowych*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego”, 2008 z. 2, s. 476-477. Argumentacja przytoczonych autorów, opowiadających się za istnieniem w spółkach kapitałowych obowiązku lojalności wspólników (akcjonariuszy), jest na tyle przekonująca i kompletna, że wykładnia przytoczonych norm prawnych na przykładzie prostej spółki akcyjnej nie wydaje się konieczna. Choć niektóre elementy stosunku członkostwa uregulowane są w sposób oryginalny dla prostej spółki akcyjnej, to nie można negować, że systemowo podstawy istnienia obowiązku lojalności akcjonariuszy, opierają się na występowaniu w spółkach kapitałowych takiego samego rodzaju więzi pomiędzy akcjonariuszami oraz akcjonariuszami i spółką.

⁹¹⁵ Według A. Kappesa potwierdzają one tylko istnienie obowiązku lojalności jako konstytutywnej reguły stosunku spółki handlowej. A. Kappes, *Źródła obowiązku...*, s. 170.

z jednej strony odróżniają ją od spółki akcyjnej, a z drugiej wskazują na istnienie w niej obowiązku lojalności. Będą to przede wszystkim osobowe elementy konstrukcyjne prostej spółki akcyjnej, kształtujące jej mniej „kapitałowy” charakter. Słusznie bowiem wskazuje się, że zasada lojalności ma tym silniejsze znaczenie, im większą rolę w spółce odgrywają elementy osobowe⁹¹⁶. Jednocześnie nie sposób zaprzeczyć, że prosta spółka akcyjna ma pewne cechy konstrukcyjne, które wprowadzają w niej znacznie więcej takich elementów, niż ma to miejsce w spółce akcyjnej⁹¹⁷. Ponadto jest ona zbliżona konstrukcyjnie do sp. z o.o., w przypadku której obowiązek lojalności wspólników jest powszechnie przyjmowany w doktrynie⁹¹⁸.

Cechami prostej spółki akcyjnej przemawiającymi za istnieniem obowiązku lojalności akcjonariuszy będą zatem m.in.: brak możliwości dopuszczania albo wprowadzania akcji prostej spółki akcyjnej do obrotu zorganizowanego w rozumieniu przepisów o obrocie instrumentami finansowymi, rezygnacja z anonimowości akcjonariatu, brak kapitału zakładowego, dopuszczalność wnoszenia wkładów w postaci pracy lub usług oraz bardzo szeroki dopuszczalny zakres przywilejów akcyjnych i indywidualnych. Mając na względzie, że wyrażona w doktrynie argumentacja przemawiająca za istnieniem obowiązku lojalności w spółce akcyjnej, znajduje zastosowanie w zasadzie w pełni również co do prostej spółki akcyjnej oraz, że przy tej spółce kapitałowej odpadły praktycznie wszystkie argumenty, które w przypadku spółki akcyjnej przemawiały za brakiem takiego obowiązku, można z łatwością wywieść wniosek, że obowiązek lojalności obciąża akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej i powinien być brany pod uwagę, przy ocenie ich zachowań podejmowanych w ramach stosunku spółki.

5.5. Obowiązek spełnienia dodatkowych świadczeń określonych w umowie spółki

Jak już wskazywano, w art. 300¹ § 3 KSH stwierdzono wyraźnie, że akcjonariusze prostej spółki akcyjnej są zobowiązani jedynie do świadczeń określonych w umowie spółki. Identycznie kwestia ta została uregulowana w spółce akcyjnej w art. 301 § 4

⁹¹⁶ M. Tajer, *Obowiązek...*, s. 26.

⁹¹⁷ Sam ustawodawca określa ją jako nowy typ spółki, łączący cechy spółki osobowej ze spółką kapitałową – Uzasadnienie... – druk nr 3236, s. 8.

⁹¹⁸ W miejsce wielu patrz: P. Pinior, *Nadzór...*, s. 298 i n., wraz ze wskazaną tam literaturą.

KSH. W przypadku klasycznej spółki akcyjnej ustawodawca, w ramach katalogu otwartego, przewidział wyraźnie trzy obowiązki, którymi w określonych okolicznościach można w statucie obciążyć akcjonariuszy. Są to:

- związany z akcją imienną obowiązek powtarzających się świadczeń niepieniężnych (art. 356 § 1 KSH);
- związany z akcją uprzywilejowaną obowiązek spełnienia dodatkowych, określonych w statucie świadczeń na rzecz spółki (art. 351 § 3 KSH);
- związany z osobą akcjonariusza, któremu przyznano uprawnienia osobiste, obowiązek spełnienia dodatkowych, określonych w statucie świadczeń na rzecz spółki (art. 354 § 2 KSH).

Przy omawianiu spółki akcyjnej, przytoczone obowiązki rozdzielane bywają na dwie kategorie: obowiązek powtarzających się świadczeń niepieniężnych oraz obowiązki polegające na zapłacie za uzyskane w spółce przywileje bądź uprawnienia osobiste⁹¹⁹. Istota i cel przytoczonych przepisów są jednak zbliżone. Opierają się one na obciążeniu akcji lub akcjonariuszy pewnymi obowiązkami, w zamian za związane ze stosunkiem spółki (albo odrębne od niego) korzyści. Jednym z elementów natury prostej spółki akcyjnej jest elastyczność przyznawania akcjonariuszom uprawnień indywidualnych i przywilejów akcyjnych. Wyrazem tego jest możliwość przyznawania uprawnień, bez jednoczesnego obciążania akcjonariuszy (lub akcji) dodatkowymi obowiązkami, co znalazło wyraz w wyłączeniu z regulacji ustawowej wyraźnego odniesienia się do wprowadzanych w umowie spółki obowiązków związanych z uprzywilejowaniem. Tworzenie takich obowiązków pozostaje jednak w pełni dopuszczalne w związku z zasadą swobody umów. Z tego względu zasadne wydaje się jedynie ogólne odniesienie się do możliwości konstruowania obowiązków umownych, z ich ewentualną, bardziej szczegółową analizą na kanwie każdego ze sposobów uprzywilejowania⁹²⁰.

⁹¹⁹ A. Szumański, w: *System Prawa...*, s. 273.

⁹²⁰ Więcej na ten temat patrz podrozdz. 3.2.1.

Zakończenie

Przedmiot niniejszej rozprawy stanowi kwestia statusu akcjonariusza prostej spółki akcyjnej – ustalenia jego roli i pozycji w spółce. Prowadzenie rozważań w tej kwestii uznać należy za istotne biorąc pod uwagę fakt stosunkowo krótkiego funkcjonowania w polskim obrocie prawnym prostej spółki akcyjnej, złożoność i odmienność regulacji oraz znaczenie wykładni dla uczestników obrotu gospodarczego. Podkreślić należy, że ta nowa forma prawna spółki kapitałowej zyskuje na uznaniu, gdyż od czasu jej wprowadzenia regulacji prostej spółki akcyjnej, w Polsce zarejestrowano prawie trzy tysiące spółek.

Główną tezę badawczą, przyjętą w niniejszej pracy, jest uznanie, że status akcjonariusza prostej spółki akcyjnej w wielu aspektach różni się od statusu jego odpowiedników w pozostałych spółkach kapitałowych, działających w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki akcyjnej. Jednocześnie poczyniono założenie, iż istniejące wśród przytaczanych regulacji elementy wspólne mogą, przy pomocniczym wykorzystaniu powstałego na ich kanwie dorobku piśmiennictwa i judykatury, pozwolić na pełniejsze ustalenie statusu akcjonariusza prostej spółki akcyjnej. W ramach konkretyzacji głównej tezy badawczej uznano, że w toku niniejszej dysertacji konieczne będzie: ustalenie norm i cech konstrukcyjnych, kształtujących naturę prostej spółki akcyjnej, scharakteryzowanie pojęcia akcji prostej spółki akcyjnej, opracowanie roli i zasad funkcjonowania rejestru akcjonariuszy, wyszczególnienie rodzajów akcji, występujących w prostej spółce akcyjnej, określenie, jakie prawa przysługują akcjonariuszowi z tytułu członkostwa w prostej spółce akcyjnej oraz ustalenie, jakie obowiązki obciążają akcjonariusza prostej spółki akcyjnej. Wydaje się, że badania prowadzone w ramach niniejszej dysertacji, pozwoliły na pozytywne zweryfikowanie postawionej tezy badawczej.

W ramach pierwszego rozdziału ustalono, że prosta spółka akcyjna jest spółką kapitałową o charakterze hybrydowym, łączącą w sobie pewne elementy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki akcyjnej. Jej liczne cechy osobowe sprawiają, że odstaje ona jednak znacząco od tzw. „czystej” spółki kapitałowej, jaką jest spółka akcyjna. Przy jej tworzeniu ustawodawca inspirował się regulacjami zagranicznymi, głównie francuską *Société par Actions Simplifiée* (SAS). Tym niemniej pełni ona we francuskim porządku rolę znacząco różną, od tej przewidzianej dla

polskiej prostej spółki akcyjnej. Tym samym w aspekcie prawnoporównawczym jej analiza nie okazała się przydatna dla wykładni przepisów, regulujących jej polską odpowiedniczkę. Nawiązanie do dorobku doktryny pozwoliło jednak na, chociażby częściowe, spreycowanie bardzo nieuchwytnego pojęcia, jakim jest „natura” tej nowej spółki kapitałowej, w szczególności poprzez wskazanie jej głównych cech konstrukcyjnych, uzasadniających jej odrębne uregulowanie oraz zasad prawa spółek, które znajdują do niej zastosowanie. Wśród cech tych wyodrębniono: konstrukcję akcji, które pozbawione są wartości nominalnej i nie stanowią części kapitału podstawowego spółki, zastąpienie kapitału zakładowego kapitałem akcyjnym, możliwość wnoszenia na pokrycie akcji wkładów, polegających na świadczeniu pracy lub usług, oparcie systemu ochrony wierzycieli nie na kapitale zakładowym, a na ograniczeniu wypłat na rzecz akcjonariuszy, przy uwzględnieniu wielkości zadłużenia i stopniu wypłacalności spółki, brak wyraźnego ograniczenia zakresu i intensywności przywilejów akcyjnych oraz uprawnień indywidualnych, a także możliwość wyboru między monistycznym i dualistycznym systemem zarządzania. Jako znajdujące zastosowanie zasady określono: zasadę jednakowego traktowania akcjonariuszy, zasadę zbywalności akcji, zasadę rządów większości, zasadę lojalności akcjonariuszy, zasadę związania uprawnień akcjonariusza z akcjami oraz zasadę wyodrębnienia struktury organizacyjnej. Ze szczególną uwagą odniesiono się do odejścia przez ustawodawcę od zasady proporcjonalności praw i wkładów. Stanowi to bowiem jedno z najbardziej drastycznych rozwiązań, jakie w prostej spółce akcyjnej zostały przewidziane. Odniesiono się także do procesu legislacyjnego poprzedzającego wprowadzenie prostej spółki akcyjnej, a także widoków na jej przyszłość w obrocie gospodarczym.

W dalszej części pracy wnikliwie przeanalizowano instytucję rejestru akcjonariuszy. Nie do przecenienia jest jego rola dla samych akcjonariuszy, bowiem zgodnie z przepisem art. 300³⁸ § 1 KSH wobec spółki to osobę wpisaną do rejestru uważa się za akcjonariusza. Określono, z czym wiąże się zasada jawności rejestru akcjonariuszy, w szczególności wskazano na brak dostępu do niego osób zainteresowanych nabyciem akcji. Przenalizowano procedurę zawarcia umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy. Dokładnie odniesiono się do procedury samego dokonania wpisu w rejestrze akcjonariuszy. Wskazano, że problematyczną jest kwestia podstawy prawnej zobowiązania do uiszczenia na rzecz podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy opłaty za dokonanie wpisu przez osoby trzecie (osoby inne niż sama spółka) – tj. akcjonariuszy oraz osoby mające interes prawny w dokonaniu wpisu.

Uznano, że brak jest możliwości nałożenia na osoby trzecie (czy to w umowie spółki, czy to w umowie o prowadzenie rejestru akcjonariuszy) obowiązku uiszczenia na rzecz podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy opłaty od wpisu do rejestru akcjonariuszy. Zakwestionowano dopuszczalność dokonania przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy korekty wpisu, w przypadku, gdy dysponuje on dokumentami taką korektę uzasadniającymi. Za dopuszczalne uznano jednak dokonanie przez podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy z urzędu autokorekty, prowadzącej do sprostowania oczywistej omyłki pisarskiej. Sformułowano wytyczne dla podmiotów prowadzących rejestr akcjonariuszy w zakresie rozumienia pojęcia „uzasadnionych wątpliwości”, których wystąpienie warunkuje konieczność badania zgodności z prawem oraz prawdziwości dokumentów uzasadniających dokonanie wpisu.

Znaczną część pracy poświęcono, zgodnie z przyjętymi celami szczegółowymi, charakterowi wpisu w rejestrze akcjonariuszy. Określono, w jakich wypadkach wpis do rejestru akcjonariuszy będzie miał charakter deklaratoryjny, a w jakich konstytutywny. Udowodniono, że zbycie papierów wartościowych rejestrowych w postaci akcji prostej spółki akcyjnej dokonywane jest w oparciu o autonomiczny reżim przenoszenia praw podmiotowych, a nie regulacje odnoszące się do przelewu. Pomimo tego opowiedziano się za tym, że czynność stanowiąca podstawę rozporządzenia akcją prostej spółki akcyjnej ma charakter kauzalny, a więc jeśli umowa stanowiąca podstawę rozporządzenia akcją zostanie uznana za nieważną, to dokonany na jej podstawie wpis do rejestru akcjonariuszy nie będzie prowadził do skutecznego przeniesienia akcji. Podjęto próbę rozstrzygnięcia wątpliwości, czy wpis do rejestru akcjonariuszy jest podstawą i źródłem skutku rozporządzającego, czy też jedynie dopełnieniem stanu faktycznego (warunkiem prawnym – *conditio iuris*) niezbędnym dla wywołania skutku rozporządzającego. Wypowiedziano się przeciwko odchodzeniu od modelu umowy o podwójnym skutku uznając, że wpis do rejestru akcjonariuszy powinien być traktowany jedynie jako warunek prawny, niezbędny dla wywołania skutku rozporządzającego. W intencji ostatecznego rozstrzygnięcia tej kwestii, sformułowano postulat *de lege ferenda* usunięcia z KSH regulacji, pozwalających na dokonanie wpisu w rejestrze akcjonariuszy na podstawie oświadczenia akcjonariusza o zobowiązaniu do przeniesienia akcji albo obciążenia akcji ograniczonym prawem rzeczowym.

W dalszej kolejności ustalono podstawy odpowiedzialności podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy za wykonanie umowy – oparto się na zasadach odpowiedzialności kontraktowej oraz deliktowej. Stwierdzono, że podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy ponosi odpowiedzialność kontraktową za niewykonanie lub nienależyte wykonanie obowiązków, wynikających z umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy nie tylko wobec spółki, ale również wobec akcjonariuszy oraz osób mających interes prawny w dokonaniu wpisu.

Z samej istoty stosunku członkostwa w spółce, opartego na prawie podmiotowym, jakim jest akcja, koniecznym było scharakteryzowanie desygnatu tego pojęcia. Jego znaczenie, w przypadku prostej spółki akcyjnej, różni się bowiem od tego przyjmowanego w doktrynie przed wprowadzeniem systemowej dematerializacji akcji. Wskazuje na to chociażby fakt, że akcje prostej spółki akcyjnej nie posiadają wartości nominalnej i nie stanowią części kapitału akcyjnego. Sama dematerializacja polega na pozbawieniu papieru wartościowego (akcji) formy dokumentu oraz przyznaniu mocy prawnej wpisowi w rejestrze akcjonariuszy. W przypadku prostej spółki akcyjnej dematerializacja akcji powiązana została z odstąpieniem od stosowanego dotychczas, w przypadku akcji, podziału na akcje imienne i akcje na okaziciela. Pomimo dematerializacji akcje prostej spółki akcyjnej są jednak papierami wartościowymi. Szczególnie istotnym jest również znaczenie akcji, jako ogółu praw akcjonariusza względem spółki. Każda akcja jest bowiem odrębnym prawem podmiotowym – nośnikiem praw powiązanych w ramach jednej wiązki uprawnień. To wszystkie akcje posiadane przez danego akcjonariusza traktowane łącznie wyznaczać będą zakres, przysługujących mu w ramach stosunku spółki uprawnień. Z odrębnością każdej akcji związana jest zasada ich zbywalności. Nie wyłącza jej zakaz dopuszczania albo wprowadzania akcji prostej spółki akcyjnej do obrotu zorganizowanego w rozumieniu przepisów o obrocie instrumentami finansowymi. Podobnie, zasadzie tej nie przeczy dopuszczalność umownego ograniczenia zbywalności akcji. Ustawowym ograniczeniem zbywalności akcji będzie natomiast, przewidziany wprost, wymóg zgody spółki na zbycie akcji nie w pełni pokrytych.

Zagadnienia omawiane w związku z pojęciem akcji oraz funkcjonowaniem podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy łączą się w ramach rozważań, czynionych na poczet legitymacji materialnej i formalnej akcjonariusza. To bowiem wpis w rejestrze akcjonariuszy stanowi podstawę legitymacji formalnej akcjonariusza.

Jednocześnie ze względu na ogólną zasadę konstytutywności wpisu w rejestrze akcjonariuszy dokonanego w następstwie nabycia akcji lub ustanowienia na niej ograniczonego prawa rzeczowego, co do zasady to właśnie z chwilą wpisu w rejestrze nabywca akcji (lub uprawniony z niej) uzyska oprócz podstawy legitymacji formalnej również legitymację materialną. W ramach dysertacji odniesiono się do skutków rozszczępienia legitymacji materialnej i formalnej, a to w sytuacji, gdy osoba wpisana do rejestru akcjonariuszy w rzeczywistości akcjonariuszem nie jest. Opowiedziano się za przyjęciem, iż w takich okolicznościach spółka powinna oprzeć się na treści art. 300³⁸ § 1 KSH i jako akcjonariusza traktować osobę legitymowaną formalnie, nawet jeśli ma wiedzę, że inna osoba legitymowana jest materialnie. Przyjęto jednocześnie, że zasada kierowania się przez spółkę legitymacją formalną, wynikającą z wpisu do rejestru akcjonariuszy nie jest zasadą bezwzględną. Nie będzie bowiem znajdować zastosowania, jeśli wpis w rejestrze akcjonariuszy dokonany został niezgodnie z procedurą przewidzianą w ustawie – np. brak było żądania wpisu lub wpis dokonany został niezgodnie z żądaniem. Przy czym opowiedziano się również za przyjęciem, że spełnienie świadczenia do rąk osoby wpisanej do rejestru akcjonariuszy zwalnia spółkę z obowiązku świadczenia, chyba że działała w złej wierze. Kolejno, wyrażono stanowisko zdecydowanie przeciwne możliwości stosowania do nabycia akcji od osoby nieuprawnionej ochrony, przewidzianej przepisem art. 169 § 1 KC.

W następstwie określenia pojęcia akcji, przystąpiono do wyłonienia ich rodzajów. Omówiono podział na akcje uprzywilejowane (w tym akcje założycielskie, akcje nieme oraz tzw. „złotą akcję”) oraz wzmiankowano rozróżnienie na akcje gotówkowe i aportowe. Konieczność określenia rodzajów akcji narzuca przepis art. 300⁹⁸ § 4 KSH, który reguluje kwestię głosowania grupami akcjonariuszy akcji jednorodząjowych, gdyż przydzielenie akcji do oznaczonej kategorii ma w związku z nim znaczący wpływ na tryb podjęcia uchwały.

Szczególnego znaczenia wobec dokonanych badań nabrała tematyka akcji uprzywilejowanych. Zasady ich kształtowania różnią się bowiem znacząco od tych przyjętych w przypadku akcji spółki akcyjnej lub udziałów spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Z jednej strony brak górnej, wyrażonej wprost, granicy ich dopuszczalnego uprzywilejowania. Z drugiej zaś możliwe jest wykonywanie szczególnych uprawnień z akcji, jeszcze przed ich pokryciem. Połączenie powyższego, z otwartym katalogiem dopuszczalnych sposobów uprzywilejowania prowadzi do

wniosku, że akcje uprzywilejowane w prostej spółce akcyjnej można kształtować w sposób dalece bardziej elastyczny, niż było to dotychczas możliwe w spółce akcyjnej. Ten element swobody w kształtowaniu przywilejów akcyjnych stanowi główną cechę wyróżniającą prostą spółkę akcyjną spośród pozostałych spółek kapitałowych. Z założenia ma to umożliwić przyznanie szczególnego statusu w spółce określonym akcjonariuszom (założycielom), ze względu na ich rolę w spółce, np. związaną z nowatorskimi umiejętnościami. W obszarze nowych technologii to bowiem innowacyjność w prowadzeniu przedsiębiorstwa, na jego wczesnym etapie rozwoju, jest wartością cenioną tak przez rynek, jak i ustawodawcę. Ze względu na powyższe, koniecznym stało się sformułowanie wytycznych ograniczających zakres dopuszczalnego uprzywilejowania akcji w oparciu o naturę prostej spółki akcyjnej, zasadę dobrych obyczajów, zasadę jednakowego traktowania akcjonariuszy, zasadę swobody umów oraz gwarancje tworzone w przepisach szczególnych, np. w art. 300⁹⁸ § 3 i 4 KSH.

Jako rozwiązanie nowatorskie zakwalifikować należy instytucje akcji założycielskich, których odpowiedniki nie występują w innych spółkach prawa handlowego. Opierają się one na uprzywilejowaniu akcji w zakresie prawa głosu w ten sposób, że każda kolejna emisja nowych akcji nie może naruszać określonego, minimalnego stosunku liczby głosów przypadających na te akcje uprzywilejowane do ogólnej liczby głosów, przypadających na wszystkie akcje spółki. Opisując ich funkcjonowanie odniesiono się do powstałych w doktrynie wątpliwości na tle ich zgodności z zasadą jednakowego traktowania akcjonariuszy. Następnie omówiono akcje nieme, a więc akcje, co do których wyłączone zostało prawo głosu. W efekcie prowadzonych badań sformułowano tezę, wedle której jedyną funkcją akcji niemych w prostej spółce akcyjnej jest wyłączenie prawa głosu akcjonariuszy z nich uprzywilejowanych. Nie oferują one bowiem form uprzywilejowania innych, niż możliwe w przypadku pozostałych akcji. Podobny efekt osiągnąć można przy wykorzystaniu akcji założycielskich, bowiem ze swej istoty prowadzą one do znacznego uprzywilejowania głosowego niektórych z akcjonariuszy, przy umniejszeniu znaczenia głosów pozostałych z nich. Odniesiono się również do kontrowersyjnej instytucji „złotej akcji”, której tworzenie uznano za, co do zasady, dopuszczalne.

Przystąpiono następnie do sklasyfikowania uprawnień akcjonariusza prostej spółki akcyjnej, wedle przyjętego w doktrynie podziału na uprawnienia majątkowe

i uprawnienia korporacyjne. W ramach uprawnień majątkowych wyróżniono i opracowano prawo do dywidendy (wraz z dotyczącymi go kwestiami szczegółowymi), prawo poboru, prawo pierwszeństwa nabycia akcji, prawo do udziału w masie likwidacyjnej oraz prawo przejęcia majątku spółki. W rozdziale poświęconym uprawnieniom korporacyjnym opracowano uprawnienie do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu, prawo głosu, prawo żądania ustąpienia akcjonariusza, prawo indywidualnej kontroli, prawo do informacji, prawo dostępu do danych w rejestrze akcjonariuszy, prawo zaskarżania uchwał akcjonariuszy, *actio pro socio*, prawa mniejszości oraz uprawnienia indywidualne.

Omówieniu prawa do dywidendy poświęcona została znaczna część niniejszej dysertacji. Spowodowane to było podstawowym znaczeniem prawa do zysku, dla funkcjonowania akcjonariuszy w spółce, wprowadzeniem istotnego *novum* w postaci możliwości wypłaty z kapitału akcyjnego oraz ilością wątpliwości, które pojawiają się w doktrynie w związku z tym uprawnieniem. Po przedstawieniu podstawowych cech prawa do zysku skupiono się na analizie przepisu art. 300¹⁵ § 1 KSH. Opowiedziano się za określoną interpretacją norm tym przepisem ukonstytuowanych, nie podzielając tym samym przeważającej w doktrynie tezy o dopuszczalności całkowitego wyłączenia prawa do zysku. Krytyce poddano również stanowisko o rozdzieleniu prawa do zysku i prawa do wypłaty z kapitału akcyjnego. Kolejno przystąpiono do wskazania, w jaki sposób i w myśl jakich zasad następuje wyliczenie dywidendy. Koniecznym było opracowanie instytucji, ograniczających swobodę dokonywania wypłat na rzecz akcjonariuszy – testu bilansowego, testu wypłacalności oraz postępowania konwokacyjnego. Na ich tle przedstawiono rolę kapitału akcyjnego – kolejnej z instytucji nowatorskich w polskim prawie spółek. Odniesiono się do związanych z wypłatą dywidendy przywilejów akcyjnych i uprawnień indywidualnych, w szczególności przywileju dywidendy wyrównawczej. Następnie przedstawiono zasady ustalania kręgu osób uprawnionych do dywidendy, dnia dywidendy oraz dnia wypłaty dywidendy. Szerzej przedstawiono kontrowersyjną kwestię wymagalności roszczenia o zapłatę dywidendy. Na końcu tej części dysertacji, dokonano analizy pojęcia zaliczki na poczet dywidendy, która choć znana w prawie spółek, w przypadku prostej spółki akcyjnej cechuje się różnicami, wynikającymi z implementacji instytucji kapitału akcyjnego.

Powyższe rozważania doprowadziły do wniosku, że korzystanie z prawa do dywidendy w prostej spółce akcyjnej różni się znacząco od czynności, związanych z wypłatą dywidendy w sp. z o.o. oraz spółce akcyjnej. Wprowadzenie tzw. swobody wypłat kosztem kapitału akcyjnego, stanowi wyraźne odstępstwo od dotychczasowych zasad panujących w spółkach kapitałowych. Choć słusznie podnoszone są wątpliwości, co do związanego z tym faktem poziomu ochrony wierzycieli, to nie można kwestionować tego, że takie rozwiązanie zapewnia akcjonariuszom prostej spółki akcyjnej większą elastyczność w dysponowaniu środkami finansowymi spółki. W połączeniu z brakiem wyraźnego ograniczenia dopuszczalnych przywilejów dywidendowych oraz możliwością wnoszenia do spółki tytułem wkładu świadczenia pracy lub usług świadczy to o znacznie większej swobodzie kreowania stosunków majątkowych w prostej spółce akcyjnej, niż w dotychczasowych spółkach kapitałowych.

W kolejnej części pracy opracowano prawo poboru, które w prostej spółce akcyjnej unormowano z pewnymi różnicami wobec kształtu tej instytucji, przewidzianego w pozostałych spółkach kapitałowych. Oprócz omówienia cech ogólnych prawa poboru oraz procedury realizacji tego uprawnienia wskazano na znaczenie możliwości wyłączenia lub ograniczenia prawa poboru w umowie spółki, która to regulacja w spółce akcyjnej nie została przewidziana.

W ramach kolejnego podrozdziału analizie poddano prawo pierwszeństwa nabycia akcji, które z jednej strony należy wyraźnie odróżnić od prawa poboru i prawa pierwokupu, z drugiej zaś zaznaczyć, że jest to jedynie modelowa regulacja, nie znajdująca zastosowania *ex lege*, a jedynie w oparciu o postanowienia umowy spółki. Choć przepis regulujący to zagadnienie, co do zasady, sformułowany został prawidłowo, to materia pierwszeństwa nabycia akcji wymagała pewnego uszczegółowienia, przede wszystkim w zakresie kwestii w ustawie przemilczanych. Z racji dyspozytywnego charakteru regulacji, szerzej odniesiono się do znacznego zakresu możliwych modyfikacji umownych tej instytucji. Intencją było wyraźniejsze zaznaczenie ram normatywnych, w ramach których poruszać się mogą osoby formułujące odpowiednie postanowienia umowy spółki. Uznając, że jest to zagadnienie o dużym znaczeniu praktycznym, odniesiono się szerzej do skutków przeprowadzenia procedury skorzystania z pierwszeństwa nabycia akcji w sposób wadliwy, w tym z pominięciem zgody wyrażanej przez zarząd. Wprowadzenie ustawowego modelu

prawa pierwszeństwa nabycia akcji powinno zwiększyć częstotliwość i łatwość wykorzystywania tej instytucji. Skorzystanie z niej ułatwia zachowanie stałości składu osobowego akcjonariuszy, a w rezultacie chroni przed przystąpieniem do spółki osób trzecich. W aspekcie systemowym wprowadzenie ustawowej konstrukcji prawa pierwszeństwa nabycia akcji, to więc kolejny krok ustawodawcy w stronę zapewnienia możliwie jak największej kontroli nad pozycją poszczególnych akcjonariuszy w spółce oraz stabilnością akcjonariatu. W prostej spółce akcyjnej prostsze jest zatem nie tylko ukształtowanie statusu akcjonariuszy wedle ich potrzeb, ale i zapewnienie jego trwałości.

Następnie omówiono prawo do udziału w masie likwidacyjnej, sprowadzające się do powstania po stronie akcjonariusza roszczenia co do właściwej części majątku spółki, wyodrębnionej w postępowaniu likwidacyjnym. Jako, że jest to typowe uprawnienie majątkowe, funkcjonujące w spółkach kapitałowych wystarczającym było odniesienie się do wykształconego już dorobku doktryny i orzecznictwa, przy ograniczeniu się do wskazania cech szczególnych, występujących tylko w prostej spółce akcyjnej. Więcej uwagi poświęcono prawu przejęcia majątku spółki, które stanowi dla prostej spółki akcyjnej rozwiązanie oryginalne. Sprowadza się ono do przejęcia całości majątku spółki przez oznaczonego akcjonariusza, z jednoczesnym zakończeniem bytu prawnego spółki. Dokonano analizy przesłanek skutecznego skorzystania z tej instytucji oraz procedury, w ramach której przejęcie majątku następuje. Pozytywnie oceniono główne założenia tego uprawnienia z zastrzeżeniem, że wymaga ono wzmocnienia roli i ochrony wierzycieli spółki.

Szczególne znaczenie dla wyników przeprowadzonych badań miała ocena w jaki sposób unormowane zostały uprawnienia korporacyjne akcjonariusza prostej spółki akcyjnej (oraz instrumenty prawne ściśle z nimi związane). To bowiem sposób ich ukształtowania najmocniej wpływa na to, jak akcjonariusz może kształtować lub chronić swoją pozycję w spółce. Najlepszym tego przykładem jest bezwzględne uprawnienie do osobistego uczestnictwa w walnym zgromadzeniu, bez którego akcjonariusz byłby pozbawiony realnego wpływu na kierowanie sprawami spółki. Mając to na uwadze skupiono się na określeniu katalogu osób uprawnionych do uczestnictwa oraz możliwości uczestnictwa z pomocą pełnomocnika. Kolejno omówiono związane ściśle z prawem uczestnictwa prawo głosu, które zapewnia wpływ na treść podejmowanych uchwał. Odniesiono się do szczególnych wyjątków, gdy prawo

to ulega ograniczeniu (bądź też wyłączeniu) oraz wskazano na sposób uregulowania uprzywilejowania prawa głosu, które stanowi jedną z cech charakterystycznych prostej spółki akcyjnej. Ze względu na przyjęte wobec uprawnień korporacyjnych założenia konstrukcyjne (m.in. właśnie brak wyraźnego limitu głosów przypadających na akcje uprzywilejowane), akcjonariuszowi prostej spółki akcyjnej może przysługiwać proporcjonalnie więcej głosów, niż w innych spółkach kapitałowych, a nawet stały poziom głosów, w razie wykorzystania akcji założycielskich. Na etapie zakładania prostej spółki akcyjnej możliwe jest zatem zapewnienie akcjonariuszowi wyjątkowo silnej pozycji w ramach walnego zgromadzenia oraz zagwarantowanie, że pozycja ta utrzymywana się będzie w trakcie funkcjonowania spółki.

Uważnie przeanalizowano prawo żądania ustąpienia akcjonariusza, jako że jest to instytucja w KSH nowatorska. Z założenia ma ona dawać szansę akcjonariuszowi mniejszościowemu na opuszczenie spółki, gdy zbicie akcji nie jest dla niego łatwe. Zapewnienie akcjonariuszowi prostej spółki akcyjnej ustawowej możliwości skorzystania z tej instytucji zdecydowanie wzmacnia jego pozycję. Już sama zresztą potencjalna możliwość skorzystania z tego uprawnienia, ma szansę wzmocnić pozycję akcjonariusza mniejszościowego na etapie negocjacji z pozostałymi akcjonariuszami. Z tego względu w doktrynie pojawiają się postulaty wprowadzenia tej instytucji również w sp. z o.o. Dostrzegając pewne wątpliwości w wykładni przedmiotowego przepisu, odniesiono się również do znaczenia wyroku orzekającego ustąpienie akcjonariusza ze spółki.

Szerszego opracowania wymagały prawo indywidualnej kontroli oraz prawo do informacji. Ustawodawca zdecydował się bowiem na przyznanie akcjonariuszom prostej spółki akcyjnej uprawnień, które dotychczas występowały odrębnie w sp. z o.o. i spółce akcyjnej. Choć zagwarantowanie akcjonariuszom szerszego niż w pozostałych spółkach kapitałowych katalogu uprawnień informacyjnych zdecydowanie wzmocniło ich pozycję, to brak wyraźnych norm kolizyjnych utrudnia praktyczne zastosowanie tych instytucji. Pod względem przypisywanej funkcji, związane z uprawnieniami informacyjnymi jest również prawo dostępu do danych w rejestrze akcjonariuszy. Pełni ono nawet istotniejszą rolę, ze względu na znaczenie wpisu w rejestrze akcjonariuszy dla legitymacji formalnej i materialnej akcjonariusza. Odniesiono się do tego, czy prawo to przysługuje również użytkownikowi i zastawnikowi uprawnionym z akcji –

kwestia ta pozostaje bowiem w doktrynie przedmiotem sporu, co uzasadnia rozwiązanie tego problemu w ramach wniosku *de lege ferenda*.

Jako jedne z ostatnich, w ramach podrozdziału poświęconego uprawnieniom korporacyjnym, wzmiankowane zostały prawo zaskarżania uchwał akcjonariuszy, instytucja *actio pro socio* oraz prawa mniejszości. Ograniczono się do jedynie skrótowego wymienienia podstawowych kwestii, dotyczących tych zagadnień. Zgodnie z zamiarem ustawodawcy zostały one bowiem ukształtowane w sposób analogiczny, jak w pozostałych spółkach kapitałowych. Ponadto prawa mniejszości (prawa kolektywne) z założenia nie miały stanowić głównej tematyki niniejszej pracy. Więcej uwagi poświęcono jednak instytucji *actio pro socio* w zakresie legitymacji biernej. Kwestia ta została bowiem uregulowana odmiennie, niż w pozostałych spółkach kapitałowych.

Rozdział poświęcony uprawnieniom akcjonariuszy zakończono opracowaniem uprawnień indywidualnych, które stanowią odpowiednik dotychczas funkcjonujących w spółkach kapitałowych uprawnień osobistych. Jako, że w prostej spółce akcyjnej nie przewidziano wyraźnych granic przedmiotu i intensywności uprawnień indywidualnych, instytucja ta ma szczególne znaczenie dla kształtowania pozycji akcjonariusza w spółce. I nie tylko zresztą akcjonariusza, bowiem opowiedziano się za stanowiskiem, że uprawnienia indywidualne mogą być przyznawane osobom, które nie mają statusu akcjonariusza – muszą być jednak oznaczone, a nie wskazane abstrakcyjnie. W związku z powyższym zagadnieniem, dużą uwagę przypisano momentowi wygaśnięcia uprawnień, ich dziedziczności oraz ewentualnego wypowiedzenia. Odniesiono się też do tego, jaki kształt konkretnie mogą przybrać uprawnienia indywidualne w spółce. Z zasady musiały to być rozważania jedynie przykładowe, połączone z określeniem norm ograniczających dopuszczalne uprzywilejowanie.

Podsumowując tę część badań można stwierdzić ze zdecydowaniem, że status akcjonariusza prostej spółki akcyjnej, na tle pozostałych spółek kapitałowych ukształtowany został przez ustawodawcę specyficznie. Wykluczono możliwość tradycyjnego miarkowania pozycji akcjonariusza w spółce w oparciu o jego udziału w kapitale podstawowym spółki. Nie przewidziano jednoznacznych, maksymalnych granic dopuszczalnych przywilejów akcyjnych i uprawnień indywidualnych, zarówno co do ich przedmiotu, jak i intensywności. Jednocześnie wprowadzono instytucje umożliwiające żelazne wręcz umocnienie pozycji poszczególnych akcjonariuszy – akcje

założycielskie oraz akcje nieme (które to akcje nieme stanowią jedynie sposób ograniczenia akcjonariuszy z nich uprawnionych). Wzmocnienie pozycji jednych akcjonariuszy zawsze będzie jednak skutkowało osłabieniem pozycji pozostałych. Choć elastyczność kształtowania uprawnień stanowiła jeden z głównych celów ustawodawcy, to korzystanie z instrumentów przez niego zapewnionych powinno odbywać się z daleko idącą ostrożnością. W prostej spółce akcyjnej niezwykle bowiem łatwo o niezamierzone naruszenie podstawowych zasad aksjologicznych, obowiązujących w spółkach kapitałowych.

Podjęte w dysertacji rozważania umożliwiły także postawienie konkluzji, że choć obowiązki akcjonariusza nie powinny być zaliczane do pojęcia akcji, to ze względu na ich systemowe powiązanie ze statusem akcjonariusza, zasadnym jest ich szczegółowe omówienie. Wyszczególniono więc obowiązek wniesienia wkładu na pokrycie akcji w pełnej wysokości, obowiązek zwrotu wypłaty dokonanej wbrew przepisom lub umowie spółki, obowiązek zwrotu zaliczki wypłaconej na poczet przewidywanej dywidendy, obowiązek lojalności wobec spółki oraz innych akcjonariuszy oraz obowiązek spełnienia dodatkowych świadczeń, określonych w umowie spółki.

Obowiązek wniesienia wkładu należy uznać za podstawowy, bezwzględny obowiązek akcjonariusza. W przypadku prostej spółki akcyjnej obowiązek ten nie musi być, co do zasady, realizowany aż do upływu trzech lat od dnia wpisu spółki do KRS. Jednocześnie, jeżeli wartość wkładu niepieniężnego przeznaczonego na kapitał akcyjny została znacznie zawyżona w stosunku do jego wartości godziwej w dniu objęcia akcji, akcjonariusz, który wniósł taki wkład, jest obowiązany wyrównać spółce brakującą wartość. Kolejno, przeanalizowano obciążający akcjonariusza bezwzględny obowiązek zwrotu otrzymanej wypłaty, jeśli została ona dokonana wbrew przepisom prawa lub postanowieniom umowy spółki. W jego ramach opowiedziano się za stanowiskiem, iż przepis art. 300²² § 1 KSH odnosi się wyłącznie do wypłat opartych na stosunku spółki. Szerzej opisano problematykę związaną z wykorzystaniem, w powyższym przepisie, określeniem „wypłata”. W ramach tych rozważań uznano, że przepis art. 300²² § 1 KSH obejmuje swym zakresem zarówno świadczenia pieniężne, jak i świadczenia niepieniężne dokonywane na rzecz akcjonariusza. W dalszej kolejności uznano, że obowiązek zwrotu zaliczki, uregulowany w art. 300¹⁷ § 2 KSH przechodzi na nabywcę akcji wraz z udziałem, co może prowadzić do sytuacji, w której zwrotu środków

w wysokości wypłaconej zaliczki dokonywać będzie osoba inna, niż ta, która zaliczkę otrzymała. Przedstawiono także stanowisko na temat pominięcia przez ustawodawcę w art. 300¹⁷ § 2 KSH sytuacji, gdy spółka co prawda osiągnęła zysk w wysokości wyższej od wypłaconych zaliczek, jednak walne zgromadzenie nie podjęło uchwały w sprawie podziału zysku albo nie przeznaczyło zysku na poczet dywidendy. Opowiedziano się za przyjęciem, że obowiązek zwrotu zaliczek na poczet dywidendy powstaje *ex lege* z końcem roku obrotowego, niezależnie od podjęcia przez spółkę jakichkolwiek czynności.

Dalszą część rozprawy poświęcono obowiązkowi lojalności. W ślad za większością przedstawicieli doktryny stwierdzono, że obowiązek ten jest ściśle związany z naturą stosunku prawnego spółki handlowej. W efekcie koniecznym było przyznanie, że obowiązek ten występuje również w prostej spółce akcyjnej. Jego źródłem są, wykładane łącznie, przepisy art. 354 KC, art. 5 KC, art. 3 KSH, art. 56 KC, art. 422 KSH, istota stosunku prawnego spółki oraz zasada dobrych obyczajów. Jako ostatni opracowano obowiązek spełnienia świadczeń, określonych w umowie spółki. Ograniczono się jednak tylko do wskazania, że możliwość tworzenia tego rodzaju obowiązków zarówno dopuszcza, jak i ogranicza zasada swobody umów.

Mając na uwadze powyższe, należy uznać, że postawiona na początku niniejszej pracy hipoteza badawcza została zweryfikowana pozytywnie – status akcjonariusza prostej spółki akcyjnej w istocie cechują znaczące różnice wobec statusu akcjonariusza spółki akcyjnej oraz statusu wspólnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. W tym jednak zakresie, w którym mają one cechy wspólne, możliwe jest wykorzystanie w procesie wykładni dorobku doktryny i orzecznictwa powstałego na długo, zanim do życia powołano pierwszą prostą spółkę akcyjną. Konkludując, wnioski wyciągnięte w ramach niniejszej pracy wydają się możliwe do wykorzystania zarówno w ramach dalszych rozważań doktrynalnych, jak i w praktyce obrotu oraz przez judykaturę. Kontynuowanie dyskursu w przedmiocie objętym niniejszą dysertacją powinno pozwolić na rozwiązanie pewnych, wynikających z uchybień ustawodawcy, problemów prawnych, jeszcze zanim zdążą one wpłynąć negatywnie na akcjonariuszy prostych spółek akcyjnych.